

ΑΛΙΚΗΣ ΓΩΤΟΠΟΥΛΟΥ - ΜΑΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΔΙΚΗΓΟΡΟΥ ΠΑΡ' ΑΡΕΙΩ ΠΑΓΩ., Δ.Ν.

Η ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΙΣ
ΤΩΝ ΨΥΧΙΚΩΣ ΑΝΩΜΑΛΩΝ
ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΩΝ

ΤΟΜΟΣ Α'

ΨΥΧΙΚΑΙ ΑΝΩΜΑΛΙΑΙ
ΚΑΙ ΕΓΚΛΗΜΑ

ΑΘΗΝΑΙ, 1975

ΣΤΟΝ ΑΝΤΡΑ ΜΟΥ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ
ΨΥΧΙΚΑΙ ΑΝΩΜΑΛΙΑΙ
ΚΑΙ ΕΓΚΛΗΜΑ

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΤΟΥ Α' ΤΟΜΟΥ

	Σελίς
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΑΙ	15
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	17

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΨΥΧΙΚΑΙ ΑΝΩΜΑΛΙΑΙ ΚΑΙ ΕΓΚΛΗΜΑ

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ
ΕΝ ΤΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΕΞΕΛΙΞΕΩΣ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι

Α' ΠΕΡΙΟΔΟΣ : ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΕΜΦΑΝΙΣΕΩΣ ΤΗΣ
ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟ ΤΗΝ ΩΘΗΣΙΝ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΚΗΣ
ΘΕΤΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

1. Το έργον των Ζακκία και Platner	27
2. Η επίδρασις του Βεκκαρία και των ιδεών του Kant και των εγκυκλοπαιδιστών	29
3. Ό νέος θετικισμός συντελεί μεγάλως εις την μελέτην των ψυχοπαθολογικών φαινομένων	29
4. Το έργον του Gall και η γένεσις της ανθρωπολογίας	30
5. Η συμβολή των ψυχιάτρων Thomson, Prichard, Esquirol και Morel	31
6. Η συμβολή του Maudsley	33

7. Η συμβολή των Dankwardt, Despine και Krafft-Ebing 36
8. Η στατιστική του εγκληματικού φαινομένου ως πρόδρομος της κοινωνιολογίας (Candolle, Quetelet, Guerry). 37
9. Η συμβολή του Σπένσερ 38

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΙ

Β' ΠΕΡΙΟΔΟΣ : ΑΠΟ ΤΟΥ ΛΟΜΠΡΟΖΟ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΕΠΟΧΗΣ

1. Γενικά περί θετικής σχολής 41
2. Ειδικώτερον περί του έργου του Λομπρόζο 43
3. Ο αταβισμός ως εξήγησις του εκ γενετής εγκληματικού 45
4. Ἡ επιληψία ως εξήγησις της εγκληματικότητος 46
5. Ἡ ηθική παραφροσύνη 47
6. Παράφρονες-εγκληματῖαι 48
7. Εγκληματοειδεῖς τύποι 48
8. Εγκληματῖαι μη φαινόμενοι ως τοιοῦτοι 49
9. Εγκληματῖαι ἐξ ἐπίκτητων τάσεων ἢ εκ περιστάσεως 49
10. Σύνοψις περί της ψυχικῆς ανωμαλίας των εγκληματούντων κατά Λομπρόζο 51
11. Βασικὴ διδασκαλία του Ferrī ως προς τα ψυχικὰς ανωμαλίας των εγκληματούντων 51
12. Ο Garofalo διακρίνει μεταξύ νόσου και ανωμαλίας ψυχικῆς και απορρίπτει την κατηγορίαν του ηθικῶς παράφρονος 53
13. Η θετικὴ σχολὴ εισάγει νέαν ἀρχὴν ως προς την μεταχείρισιν των φρενοπαθῶν εγκληματιῶν 55
14. Αἱ ἀπόψεις της Διεθνούς Ἐνώσεως Ποινικοῦ Δικαίου και ἴδια του F. v. Liszt 56
15. Αἱ επακολουθήσασαι ἐρευναι γενικῶς 57
16. Η γαλλικὴ ψυχιατρικὴ σχολὴ 57

17. Έτεροι βιολογικοί έρευνα ίδια περί των εξ ιδιοσυστασίας διαστροφών	58
18. Έσω εγκρίσεις και έγκλημα	60
19. Μορφολογικοί έρευνα και είδικώτερον περί των τύπων του Kretschmer	61
20. Σύγχυσις σχετικώς με τον σωματικόν παράγοντα ως αιτίας του εγκλήματος	63
21. Η συμβολή της ψυχολογίας και η ανανέωσις της δια της εμφανίσεως της ψυχανάλυσεως	63
22. Η μετουσίωσις του κοινωνικού και του βιολογικού παράγοντος εις ψυχικόν	64
23. Δύο βασικά αρχαί αρχίζουσιν να διαφαίνωνται	65

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΧΕΣΕΩΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΩΝ ΑΝΩΜΑΛΙΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι

ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΕΙΝΑΙ ΕΚΔΗΛΩΣΙΣ ΨΥΧΟΠΑΘΟΛΟΓΙΚΗ ;

1. Ομοιότητες και διαφορά εγκληματικότητος και ψυχασθενείας	68
2. Η ψυχανάλυσις πειράται να εξηγήση την εγκληματικήν συμπεριφοράν	70
3. Η ψυχανάλυσις πειράται να εξηγήση και τας ψυχικάς ανωμαλίας	71
4. Αι αμερικανικάι αντιλήψεις περί του εγκληματίου ως ψυχοπαθητικού ή νευρωτικού ή ψυχωτικού τύπου ...	72
5. Αι από του Aichhorn ορηθείσαι αντιλήψεις περί της σχέσεως εγκλήματος και νευρώσεως	75
6. Αι ψυχαναλυτικάι εξηγήσεις της αντικοινωνικής και εγκληματικής συμπεριφοράς αντικρούουσιν την παθολογικότητα	76

7. Νεώτεροι αμερικανικοί αντιλήψεις αποκρούουσαι επί- σης την παθολογικότητα του εγκλήματος	78
8. Και οι βιολογικής κατευθύνσεως εγκληματολόγοι επη- ρεάζονται από τας ψυχαναλυτικές θεωρίας	81
9. Συχνότης ψυχοπαθητικών καταστάσεων μεταξύ των ενηλίκων εγκληματιών.	82
10. Συχνότης ψυχοπαθητικών καταστάσεων μεταξύ των ανηλίκων εγκληματιών.	85
11. Τάσις μειώσεως των εγκληματούντων ψυχοπαθών	86
12. Γονείς ψυχοπαθείς και τέκνα εγκληματία	88
13. Συχνότης ψυχώσεων μεταξύ των εγκληματιών.	89
14. Ψυχασθενείς γονείς εγκληματούντων.	91
15. Ερευνα περί της κληρονομικής μεταβιβάσεως της εγ- κληματικής διαθέσεως.	93
16. Ανωμαλίας των χρωμοσωμάτων και έγκλημα	94
17. Ο κοινωνιολογικός παράγων.	96
18. Σύνοψις - Συμπεράσματα	98

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΙ

ΑΙ ΨΥΧΙΚΑΙ ΑΝΩΜΑΛΙΑΙ ΕΝ ΕΥΡΕΙΑ ΕΝΝΟΙΑ, ΚΑΙ Η ΣΧΕΣΙΣ ΤΟΥΤΩΝ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ

Α'. ΓΕΝΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Σύγχρονοι αντιλήψεις περί των ψυχικών νόσων γενι- κώς (ίδια περί της οργανικής αιτίας και περί της πολ- λαπλότητος των ψυχασθενειών).	104
2. Ο «νόμος της ηλικίας».	107
3. Διάκρισις μεταξύ εγκληματιών-ψυχασθενών και ψυ- χασθενών εγκληματούντων.	109
4. Κατηγορίαι των ψυχικών ανωμαλιών.	111

Β'. ΑΙ ΨΥΧΩΣΕΙΣ

α'. Ενδογενείς ψυχώσεις :

Ποίαι αúται,.

αα) Η σχιζοφρένεια :

1. Η από του Ε. Bleuler έννοια ταύτης.....113
2. Τα κύρια ψυχικά χαρακτηριστικά της σχιζοφρένειας 115
3. Τα τέσσαρα είδη της σχιζοφρένειας 116
4. Η έναρξις της ασθeneίας, αι ψυχικά διαταραχαί τας οποίας παρουσιάζει και τα πιθανά είδη εγκλημάτων της περιόδου ταύτης 117
5. Τα ψυχικά χαρακτηριστικά των σχιζοφρενών και η παρ' αυτών τέλεισις εγκληματικών πράξεων 119
6. Η σημασία της εγκαίρου διαγνώσεως 120
7. Ειδικώς περί της παρανοϊκής σχιζοφρένειας . . 121
8. Ποσοστά εγκληματούντων σχιζοφρενών. 122

ββ) Αι μανιο-καταθλιπτικά ψυχώσεις :

1. Χαρακτηριστικά τούτων. 123
2. Αúται δεν παρουσιάζουν ιδιαίτερον εγκληματολογικόν ενδιαφέρον. 124
3. Ποσοστά των νοσούντων έκ τοιούτων ψυχώσεων. 125

γγ) Η επιληψία :

1. Βασική διαφορά αντιλήψεων περί ταύτης εν Γερμανία αφ' ενός και εν Γαλλία και Ιταλία αφ' ετέρου. 126
2. Η υποκατάστατος επιληψία είναι η από εγκληματολογικής απόψεως πλέον ενδιαφέρουσα 128
3. Χαρακτηριστικά εγκληματικότητος επιληπτικών. 128
4. Οι «επιληπτοειδείς». 129
5. Συμπέρασμα 130

β'. Εξωγενείς ψυχώσεις:	
αα) Εγκεφαλικά βλάβαι της νηπιακής ηλικίας:	
1. Ποιαι αυτά	131
2. Διάκρισις ανωμάλου συμπεριφοράς εξ εγκεφαλικών βλαβών ή εκ νευρώσεως	131
3. Συχνά παρουσιάζεται συνδυασμός των δύο . . .	132
4. Ποιον το εγκληματολογικόν ενδιαφέρον των τούτων βλαβών	133
ββ) Προϊούσα παράλυσις:	
1. Χαρακτηριστικά ταύτης	134
2. Εγκληματολογικόν ενδιαφέρον της νόσου . . .	135
γγ) Γεροντική άνοια :	
1. Εις τι συνίσταται	135
2. Το εγκληματολογικόν ενδιαφέρον ταύτης	136

Γ'. ΑΙ ΔΗΛΗΤΗΡΙΑΣΕΙΣ ΕΚ ΤΟΞΙΚΩΝ ΟΥΣΙΩΝ

Αντικείμενον της μελέτης μας μόνον αι εκ τούτων εκουσίαι.

α'. Δηλητηρίασις εξ οινοπνευματωδών ουσιών:	
1. Μορφαί	138
2. Ποια η ψυχική επίδρασις του οινοπνεύματος	139
3. Χρόνιος αλκοολισμός και μεταλκοολικά ψυχώσεις . . .	139
4. Εγκληματολογικάί συνέπειαι	140
β'. Δηλητηρίασις εκ ναρκωτικών και ψυχοτροπικών ουσιών:	
1. Βαθύτερα ψυχικά αίτια της προσφυγής εις τα ναρκωτικά	141
2. Εγκληματολογικόν ενδιαφέρον της τοξικομανίας γενικώς και ειδικώτερον εκάστου είδους ταύτης	142

Δ'. ΑΙ ΨΥΧΙΚΑΙ ΑΝΩΜΑΛΙΑΙ ΕΝ ΣΤΕΝΗ ΕΝΝΟΙΑ

Ποιαι αύται, κατά Kurt Schneider.

α'. Η ολιγοφρένεια :	
1. Βαθμοί ταύτης	145

2. Μικρά εγκληματολογική σημασία ταύτης, κατά τας συγχρόνους αντιλήψεις	145
β'. Αι ψυχοπαθητικάί καταστάσεις ή χαρακτηρολογικάί ανωμαλίαι :	
1. Αντικείμενον ερεύνης εις παρόν κεφάλαιον	146
2. Ορισμός και εννοιολογικόν περιεχόμενον - Διάκρισις ψυχοπαθειών από ψυχώσεις και νευρώσεις	147
3. Αι δέκα κατηγορίαι ψυχοπαθών, κατά K. Schneider, και το εγκληματολογικόν ενδιαφέρον εκάστης	149
4. Γενικάί παρατηρήσεις επί της ως άνω τυπολογίας	153
5. Επεξεργασία ταύτης υπό Petrilowitsch	154
6. Παραλληλισμός τύπων Schneider και τύπων Kretschmer	155
7. Ειδικαί τυπολογίαι των ψυχοπαθών εγκληματιών (Birnbbaum, Dukor, Seelig-Bellavic)	156
8. Χαρακτηρολογικάί ανωμαλίαι εξ εγκεφαλικών νόσων ή δυσλειτουργίας των αδένων έσω εκκρίσεων	157
9. Ποιοι τύποι εμφανίζουν αδυναμίαν κυρίως ως προς την διάκρισιν του αντικοινωνικού χαρακτήρος της πράξεως και ποιοι κυρίως ως πρός την αυτοσυγκράτησιν	158
10. Ανάγκη εξετάσεως της όλης συγκεκριμένης προσωπικότητος	159
11. Έρευναι προς διαπίστωσιν αναλογιών ψυχοπαθών μεταξύ των εγκληματούντων, κατά κατηγορίας ψυχοπαθών	160
12. Αιτιολογία ψυχοπαθειών	162
13. Σύνοψις	163
γ'. Αι νευρώσεις :	
1. Έννοια και εξέλιξις της εννοίας της νευρώσεως	164
2. Σύγκρισις νευρώσεων, ψυχοπαθειών, ψυχώσεων	166
3. Σχέσις νευρώσεως και εγκληματικότητος	167

4. Η εξήγησις ωρισμένης συμπεριφοράς βάσει, της ψυχολογίας του βάθους ή της ψυχανάλυσεως δεν σημαίνει, ότι πρόκειται περί νευρώσεως 169

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΙΙ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΠΡΩΤΟΥ ΜΕΡΟΥΣ

1. Η σύγχρονος ψυχιατρική καθίστα κατανοητά διάφορα συμπτώματα ψυχικών ανωμαλιών, αλλά δεν εξηγεί την γένεσιν τούτων 171
2. Εξέτασις της ψυχικής διαδικασίας δι' ης ωρισμένος εγκληματίας έφθασεν εις το έγκλημα ή ψυχασθενής εις την ανώμαλον συμπεριφοράν 174
3. Ομοίως επί εγκληματίου ψυχικώς ανωμάλου (εν ευρεία έννοια) ή επί ψυχικώς ανωμάλου εγκληματήσαντος 176
4. Διαγνωστικάί δυσχέρειαί ομαλότητος -ανωμαλίας - παθολογικότητος ως και εκάστου είδους των δύο τελευταίων 176
5. Η εξέτασις της όλης ψυχικής εξελίξεως βοηθεί εις την τοιαύτην διάγνωσιν και την βάσει ταύτης κατάλληλον μεταχείρισιν 178
6. Η διάγνωσις δεν πρέπει να θεωρηθή οριστική 179
7. Ανάγκη εξετάσεως υπό ομάδος ειδικών διαφόρων κλάδων, εν οίς απαραίτητως ψυχολόγος 180
8. Δυσχέρειαί διαγνώσεως ικανότητος καταλογισμού . . . 181
9. Αντικατάστασις της νευροψυχιατρικής πραγματογνωμοσύνης διά της εξετάσεως της προσωπικότητος και παραμερισμός της εννοίας της ευθύνης (αποφάσεις Διεθνούς Συνεδρίου Χάγης). 182
10. Συνέπειαι εγκαταλείψεως της ευθύνης 183
- ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 185**

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΑΙ

Actes II Congres	Actes II Congres International de Criminologie, Παρίσι, 1952
Actes IV Congres	Actes IV Congres International de Criminologie, Χάγη, 1960
Ann.I.Cr.	Annales Intern, de Criminologie
Am.S.R.	American Sociological Review
B.J.Cr.	British Journal of Criminology
Compr. Textbook	Comprehensive Textbook of Psychiatry, έκδιδ. υπό των Freedman και Kaplan, 1969
F.N.P.G.	Fortschritte der Neurologie, Psychiatrie und ihrer Grenzgebiete
J.Cr.L.Cr.	Journal of Criminal Law and Criminology
J.Cr.Ps.	Journal of Criminal Psychopathology
N.J.W.	Neue Juristische Wochenschrift
MoKrim	Monatschrift fur Kriminalbiologie/Kriminalpsychologie/Kriminologie
Π.Δ.	Ποινικόν Δίκαιον
Π.Κ.	Ποινικός Κώδηξ
Ποιν.Χρ.	Ποινικά Χρονικά
R.D.P.C.	Revue de Droit Penal et de Criminologie
R.I.Cr.P.T	Revue International de Criminologie et de Police Technique
R.P.S.	Revue Penale Suisse
R.P.D.P.	Revue Penitentiaire et de Droit Penal
R.S.C.	Revue de Science Criminelle et de Droit Penal Compare
Sc.P.	Scuola Positiva
StGB	Strafgesetzbuch
Un.Ch.L.R.	University of Chicago Law Review
W.K.W.	Wiener Klinische Wochenschrift
W.Z.N.	Wiener Zeitschrift fur Nervenheilkunde und deren Grenzgebiete
ZStW.	Zeitschrift fur die gesamte Strafrechtswissenschaft

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Αφορμή διά την βαθυτέραν εξέτασαν του θέματος υπήρξε δι' ημάς η υπό της Ελληνικής Εταιρίας Ποινικού Δικαίου οργανωθείσα σχετική συζήτησις το έτος 1973 και δη αι κατ' αυτήν υποβληθείσαι εισηγήσεις, αι δημοσιευθείσαι εις τα Ποινικά Χρονικά του έτους εκείνου.

Κατ' αρχάς ενομίσαμεν ότι θα είχεν, ίσως, ενδιαφέρον τι η έκθεσις απόψεων τίνων συμπληρωματικών ή διαφόρων των εκεί εκτεθεισών. Εν συνεχεία, όμως, εισχωρούντες εις την έρευναν του θέματος, επειθόμεθα ότι τούτο είναι *τόσον* πολύπλοκον και πολύπλευρον, ώστε έχει ανάγκην μελέτης πολύ περισσότερον εκτεταμένης και βαθυτέρας εκείνης την οποίαν αρχικώς εθεωρούμεν ως αναγκαίαν και, προ παντός, ότι ωρισμένη τοποθέτησις επί ειδικού τίνος σχετικού προβλήματος δεν είναι δυνατή, ειμή εν συναρτήσει με την όλην τοποθέτησιν επί του συνολικού προβλήματος της μεταχειρίσεως των ψυχικώς ανωμάτων εγκληματιών. Σημειούμεν εις το σημείον τούτο ότι τον όρον "ψυχικώς ανώμαλοι" χρησιμοποιούμεν εν ευρεία έννοια, ήτοι περιλαμβάνομεν εις αυτόν πάντας τους ψυχικώς πάσχοντας και υπολειμμένους (ψυχασθενείς, ψυχοπαθείς, νευρωτικούς κ.λπ.), ενώ οι ψυχασθενείς αποκλείονται του όρου τούτου εν στενή έννοια χρησιμοποιουμένου, ως και, κατ' αυστηρώς ψυχιατρικήν αντίληψιν, οι τοξικομανείς και αλκοολικοί.

Αναγκαία, όθεν, παρέστη η συστηματική εξέτασις του όλου θέματος, την οποίαν εκθέτομεν συνοπτικώς εις την μελέτην ταύτην.

2. Η μελέτη αποτελείται από δύο μέρη, εκδιδόμενα εις δύο χωριστούς τόμους.

Εθεωρήσαμεν απαραίτητον να αρχίσωμεν από την έρευναν

της σχέσεως εγκληματίου και ψυχικής ανωμαλίας γενικώς, ήτοι από την έρευναν του θέματος κατά πόσον αυτή αύτη η ιδιότης του εγκληματίου υποδηλοί ψυχικήν ανωμαλίαν—και δη βαθμού ενδιαφέροντος την ψυχιατρικήν — και εν συνεχεία να προβώμεν εις την εξέτασιν εκάστου είδους ψυχικής ανωμαλίας, ως και της σχέσεως του είδους τούτου με το έγκλημα και δη με ωρισμένα είδη εγκλημάτων. Το τελευταίον τούτο έχει, βεβαίως, σχέσιν με τα ψυχικά φαινόμενα (συμπτώματα) τα οποία έκαστον είδος, ψυχικής ανωμαλίας δύναται να εμφανίση και τα οποία δύνανται, τυχόν να συμβάλουν εις την λήψιν εγκληματικής αποφάσεως, επηρεάζοντα είτε κυρίως την νοητικήν είτε κυρίως την συναισθηματικήν είτε κυρίως την βουλευτικήν σφαίραν του ψυχικού κόσμου του πάσχοντος.

Προ της εκθέσεως των συγχρόνων απόψεων επί των ως άνω προβλημάτων, προβαίνομεν εις συνοπτικήν εξέτασιν της ιστορικής εξελίξεως των θεμάτων τούτων και δη εις δύο περιόδους, από της ενάρξεως του σχηματισμού της νεαράς επιστήμης της ψυχιατρικής μέχρι του Λομπρόζο (τμήμα Α' Κεφ. Ι) από του Λομπρόζο, ήτοι από της ενάρξεως του σχηματισμού τής, έτι νεαρωτέρας, επιστήμης της εγκληματολογίας, μέχρι της συγχρόνου εποχής (Τμ. Α' Κεφ. ΙΙ). Ούτω μας δίδεται η δυνατότης να παρακολουθήσωμεν την όλην εξέλιξιν και τας κατευθύνσεις προς ας τείνουν τα σχετικά προβλήματα.

Τα σύγχρονα πορίσματα και αι σύγχρονοι έρευναι επί του θέματός μας εξετάζονται, ως είναι φυσικόν, πολύ περισσότερον εν εκτάσει (Τμήμα Β', κεφ. Ι και ΙΙ).

Η σύγχρονος εποχή χαρακτηρίζεται ιδίως από την καρποφόρον επήρειαν την οποίαν ήσκησεν η ψυχανάλυσις (με τας διαφόρους σχολάς της) τόσον εις την ψυχιατρικήν, όσον και εις την ψυχολογίαν, ακόμη δε και εις την κοινωνιολογίαν. Αυτή, μεταθέσασα το κέντρον της ερεύνης του ψυχικού κόσμου από το συνειδητόν — και δη το νοητικόν — εις το υποσυνειδητόν — και δη τας υποσυνειδήτως δρώσας δυναμικάς, συναισθηματικώς φορ-

τισμένες, *τάσεις* και ορμάς — κατέστησε πολύ περισσότερο κατανοητάς πολλές ανωμάλους συμπεριφοράς, αλλά, εν συνεχεία, εξήγησε και πολλούς μηχανισμούς της συνήθους ψυχολογίας.

Αλλ' η ψυχανάλυσις συνετέλεσεν εισέτι εις τον σχηματισμόν γέφυρας επικοινωνίας και ζωογόνου αλληλεπιδράσεως μεταξύ ψυχολογίας και κοινωνιολογίας, αφού βάσιν αμφοτέρων έθεσε τας διανθρωπίνους σχέσεις και τας βαθυτέρας, κυρίως υποσυνείδητους, ψυχικάς τάσεις, τας κινούσας άτομα και κοινωνίας.

Σήμερον δεν υπάρχει πλέον ούτε ψυχιατρική ούτε ψυχολογική σχολή η οποία να μην έχη επηρεασθή, εις διαφόρους, βεβαίως, βαθμούς, από τα πορίσματα των ψυχαναλυτικών ερευνών¹, αι οποίαι, εγκαταλείπουσαι παλαιάς υπερβολάς και εσφαλμένες γενικεύσεις, διαρκώς εξελίσσονται, εκλεπτύνονται και διαφοροποιούνται. Ιδιαίτέρως δε γόνιμος υπήρξεν η εφαρμογή τούτων κατά την έρευναν του εγκληματίου και δη του σοβαρού τοιούτου, εις τον όποιον, όπως και εις τον ψυχικώς ανώμαλον, κατά κανόνα αι υποσυνείδητοι διεργασίαι παίζουν σοβαρότερον ρόλον η εις τον κανονικόν μέσον άνθρωπον².

Τάς νεωτέρας ταύτας απόψεις της ψυχιατρικής και της ψυχο-

1. Βλ. H. Kaufmann, *Kriminologie*, τ. I, 1971, σ. 59 επ., σ. 42 επ., F. Gorphe, *La psychologie appliquee en justice*, 1959, σ. 1952, A. Gemelli, *La personality del delinquente*, 1948, σ. 145, J. Pinatetel, *Griminologie (Bouzat - Pinatetel)* τ. III, 1963, σ. 188. J. Favéz-Boutonnier, *L'influence de la psychologie sur la criminologie*, εν *Travaux de la sem. intern, de Strasbourg*, 1955, σ. 33, L. E. Abt et L. Bellac, *Projective psychology*, 1950. Τονίζομεν ότι το θέμα της επιδράσεως των ψυχαναλυτικών πορισμάτων εις την ψυχιατρικήν και την ψυχολογίαν είναι διάφορον του θέματος της χρησιμοποιήσεως των ψυχαναλυτικών θεραπευτικών μεθόδων, δια το οποίον πολλά επιφυλάξεις εκφράζονται.

2. Βλ. εξήγησιν τούτου εν A. Yotopoulos-Marangopoulos, *Les mobiles du delit*, 1974, σ. 38 επ. Πρβλ. κατωτέρω, Τμήμα Β', Κεφ. I, αριθ. 1.

λογίας προσεπαθήσαμεν να λάβωμεν υπ' όψιν μας τόσοσν κατά την έρευναν της σχέσεως εγκλήματος και ψυχικής ανωμαλίας γενικώς, όσον και εγκλήματος αφ' ενός και εκάστης ψυχοπαθολογικής μορφής αφ' ετέρου, (ήτοι, εκάστης ψυχικής νόσου, εκάστης κατηγορίας ψυχοπαθείας, των νευρώσεων κ.λπ.).

δ. Εκ της όλης εξετάσεως του θέματος κατά πόσον ο εγκληματίας είναι ψυχοπαθολογική μορφή, προκύπτει ότι, κατά την προλομπροζιανήν εποχήν (βλ. Τμήμα Α' Κεφ. Ι) η μελέτη του εγκληματικού φαινομένου, ιδία υπό των Αγγλοσαξώνων, έφευεν εις στενόν παραλληλισμόν το έγκλημα με την ψυχοπαθολογίαν και υπεγράμμισε την μεταξύ τούτων στενήν συγγένειαν. Ο Λομπρόζο (Τμ. Α' Κεφ. ΙΙ αριθ. 1-10) εθεώρησε τον εγκληματικόν τύπον εν αρχή μεν ώς ίδιον αταβιστικόν εκ γενετής ανώμαλον τύπον, εν συνεχεία δε προσέθεσεν εις τους εκ γενετής εγκληματίας τους επιληπτικούς και τους εξ εκφυλιστικών αιτίων τοιούτους, απαντάς παθολογικούς τύπους. Συγχρόνως όμως διέκρινε και άλλας κατηγορίας, ολιγώτερον ανωμάλων εγκληματιών, μίαν δε μόνην κατηγορίαν μη ανωμάλων, την των εκ περιστάσεως παραβαινόντων τον ποινικόν νόμον (και δη ωρισμένας, εκ λόγων σκοπιμότητος τεθειμένας, διατάξεις τούτου).

Οι Ferri και Garofalo, ιδία δε ο δεύτερος, περιώρισαν τον κύκλον των παθολογικών εγκληματιών και διέκριναν σαφώς μεταξύ ανωμαλίας και νόσου ψυχικής (έ.α. αριθ. 11—13).

Αι μεταγενέστεραι πολυάριθμοι έρευμαι διαφόρων κατευθύνσεων (Τμήμα Α', Κεφ. ΙΙ αριθ. 14—23 και Τμήμα Β' Κεφ. Ι) δεν κατώρθωσαν να στηρίξουν ως αιτίαν της εγκληματικής συμπεριφοράς συγκεκριμένον τινά βιολογικόν παράγοντα, όστις θα εθεμελίωνε την άποψιν της παθολογικότητος.

Άλλωστε, οσάκις ο εις ή ο έτερος βιολογικός παράγων εθεωρήθη ως δυνάμενος να δημιουργήση εγκληματικάς τάσεις, κατεδείχθη ότι μικρόν μόνον μέρος εγκλημάτων είναι δυνατόν να επηρεάση και ότι πόρρω απέχει από του να δύναται να θεωρηθή

ως αιτία του εγκληματικού φαινομένου. Ούτως, η αυτή βιοψυχική ανωμαλία — λ.χ. ψυχοπαθητική τις ιδιοσυστασία — άλλους ώθησε να κατολισθήσουν εις το έγκλημα, άλλους ουδόλως επηρέασε προς εγκληματικήν δραστηριότητα, άλλους, τέλος, εβοήθησε να γίνουν ιδιοφυή και χρησιμώτατα κοινωνικά στοιχεία (Βλ. Συμπεράσματα Α' Μέρους). Έγινε, πλέον, κατανοητόν ότι, τόσον ο βιολογικός όσον και ο κοινωνιολογικός παράγων συμβάλλουν εις την ψυχογένειαν της πράξεως μόνον καθ' ο μέτρον και καθ' ον τρόπον επηρεάζουν την ψυχικήν εξέλιξιν της συγκεκριμένης προσωπικότητος.

Εξ άλλου η ψυχανάλυσις και η ψυχολογία του βάθους κατέδειξαν ότι και καθαρώς ψυχικοί (ψυχογενείς) λόγοι (κακή και ανεπιτυχής ψυχική εξέλιξις του ατόμου, ιδία κατά τα πρώτα έτη της ζωής) δυνατόν να δημιουργήσουν βασικώς εγκληματογόνους ψυχικάς τάσεις (αντικοινωνικήν τοποθέτησιν, επιθετικότητα, έλλειψιν προβλέψεως κλ.π.). Η έντασις, όμως, και η περαιτέρω εξέλιξις και τούτων, εξαρτάται αφ' ενός μεν από το βιο-φυσικόν υπόστρωμα, αφ' ετέρου δε από τας συνθήκας του περιβάλλοντος (εν ευρεία έννοια) και δή ως θα αφομοιωθούν από τον δυναμικώς εξελισσόμενον ψυχικόν κόσμον του συγκεκριμένου ατόμου.

Έξ άλλου και αι στατιστικάί έρευναι, αι σχετικάί με την εμφάνισιν των ψυχασθενειών η άλλων σοβαρών ψυχικών ανωμαλιών εις τον εγκληματίαν, μας επέτρεψαν να συμπεράνωμεν ότι ούτος σπανίως είναι ψυχασθενής, συχνότερον ψυχοπαθής και σπανίως νευρωτικός. Συχνά όμως έχει διαταραχάς του ψυχικού του κόσμου και δη του συναισθηματικού, ουχί παθολογικών βαθμών. Το περαιτέρω συμπέρασμα είναι ότι, το εγκληματικόν φαινόμενον είναι προϊόν πολλών παραγόντων, οίτινες συνέβαλον εις την δημιουργίαν της προσωπικότητος του εγκληματήσαντος, και εν συνεχεία της Motivation, της αιτιώδους ψυχικής διαδικασίας ήτις ήγαγε τον συγκεκριμένον άνθρωπον εις το έγκλημα.

Ουδείς παράγων μόνος του, κατά κανόνα, αρκεί. Δυνάμεθα μόνον να είπωμεν ότι, επί ψυχασθενών και τινων ψυχοπαθών εγκληματιών σπουδαίος είναι συνήθως ο βιολογικός παράγων, ότι επί των λοιπών ψυχοπαθών και των νευρωτικών ως και των εκ πάθους εγκληματούντων σπουδαίος είναι συνήθως ο ψυχολογικός (ψυχογενής) παράγων και ότι, επί ομαλών ουχί βαρέων εγκληματιών σοβαρόν ρόλον παίζει ο κοινωνικός παράγων, τα κοινωνικά πρότυπα τα όποια έτυχε να έχη άτομον τι και αι εξωτερικαί περιστάσεις του βίου του.

Επομένως ο εγκληματίας δεν είναι κατά κανόνα τύπος ψυχοπαθολογικός, πάντως δε το θέμα είναι εξεταστέον επί εκάστου άτομου. Βάσιν της αποφάνσεως θα αποτελέση η έρευνα της συγκεκριμένης προσωπικότητος, ήτις είναι προϊόν διεργασίας — ιδιαζούσης και ανεπανάληπτου — όλων των σχετικών παραγόντων (Βλ. συμπεράσματα Κεφ. II Α' Τμήματος και Κεφ. I Β' Τμήματος).

4. Εις το Κεφ. II του Β' Τμήματος γίνεται διεξοδική ανάλυσις των διαφόρων ψυχικών ανωμαλιών (ψυχώσεων, ψυχοπαθειών, νευρώσεων), ιδία δε των εκ τούτων θεωρουμένων ως περισσότερο εγκληματογόνων, εν συσχετίσει με τας ψυχικάς επιπτώσεις των και τας εκ τούτων τάσεις προς ωρισμένην εγκληματικήν δραστηριότητα.

Και η έρευνα αύτη καταλήγει επίσης εις το συμπέρασμα ότι, η σύγχρονος ψυχιατρική και η σύγχρονος κλινική ψυχολογία εξηγούν διάφορα ψυχοπαθολογικά συμπτώματα, άλλ' ουχί την γένεσιν της ψυχικής νόσου ή ανωμαλίας. Επίσης δεν εξηγούν διατί εκ των πασχόντων εκ της αυτής εγκληματογόνου νόσου (λ.χ. ψυχικής επιληψίας ή παρανοϊκής σχιζοφρένειας) ολίγοι μεν εγκληματούν, οι πλείστοι δε δεν εγκληματούν.

Και ούτω και πάλιν αναγκαζόμεθα να καταλήξωμεν εις το συμπέρασμα ότι η μόνη διέξοδος προς εξεύρεσιν απαντήσεως

τίνος είναι η εξέτασις της όλης προσωπικότητος εκάστου δράστου και δη καθ' όλην την εξελικτικήν πορείαν της.

5. Η εξέτασις αύτη, κατά τας συγχρόνους τάσεις, αντικαθιστά, πλέον, την ψυχιατρικήν πραγματογνωμοσύνην και διεξάγεται υφ' ομάδος διαφόρων ειδικών, εν οίς απαιρητήτως και ψυχολόγος. Τούτο εξυπηρετεί και τας μεγάλας διαγνωστικάς δυσχέρειας, οφειλομένας εν μέρει και εις τα ακαθόριστα σύνορα μεταξύ ομαλότητος και ανωμαλίας (Βλ. Συμπεράσματα πρώτου μέρους).

Ετέρα σύγχρονος τάσις εις την επιστήμην, αρχομένη να διαφαίνεται και εις την νομοθεσίαν, είναι να παραμερισθή και η εξέτασις της υπάρξεως ή μη υπάρξεως ικανότητος προς καταλογισμόν και βαθμού ταύτης. Η επικινδυνότης του δράστου και η θεραπεία και βελτίωσις αυτού τείνουν να αντικαταστήσουν αυτήν.

6. Αλλ' εις την νομοθετικήν ρύθμισιν της μεταχειρίσεως των ψυχικώς ανωμάτων εγκληματιών τοιαύται μεταβολαί, ίδια δε ο παραμερισμός της ικανότητος καταλογισμού, έχουν σοβαρόν αντίκτυπον και εμφανίζουσι διάφορα προβλήματα χρήζοντα εξέτασεως.

Ως είναι φυσικόν, αναλόγως της βάσεως εξ ης ορμάται ο νομοθέτης και του βασικού σκοπού, ον επιδιώκει, τα σχετικά συστήματα ποικίλουν.

Συγκεκριμένως, ως βάσεις της μεταχειρίσεως δυνατόν να χρησιμεύσουν είτε μόνη η ικανότης προς καταλογισμόν (παλαιότερα βάσις) είτε αύτη εν συνδυασμώ με την επικινδυνότητα είτε μόνη η τελευταία και δη υπό δύο αποχρώσεις, την μίαν αποβλέπουσαν κυρίως εις την άμυναν της κοινωνίας, την δευτέραν αποβλέπουσαν κυρίως εις την θεραπείαν ή βελτίωσιν του δράστου. Η πρόκρισις μιας εκ τούτων παρουσιάζει πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα, τα οποία είναι ερευνητέα.

Εξ άλλου, αναλόγως της χρησιμοποιούμενης βάσεως και του κυρίου σκοπού, τα ποινικά και σωφρονιστικά συστήματα τα αφορώντα την μεταχείρισιν του ψυχικώς ανωμάλου εγκληματίου δύνανται να εμφανίσουν — και εμφανίζουν πράγματι — ποικιλίας ρυθμίσεων.

Μεταξύ τούτων αναφέρομεν τας κάτωθι :

- Απλώς να μη τιμωρούνται οι ανεύθυνοι - ακαταλόγιστοι.
- Να μη τιμωρούνται οι ανωτέρω, αλλά να υποβάλλωνται εις μέτρα ασφαλείας.
- Οι ψυχικώς ανώμαλοι οι όποιοι δεν είναι πλήρως ακαταλόγιστοι να διακρίνονται εις ημιακαταλογίστους και πλήρως καταλογιστούς· ή να μη υπάρχη τοιαύτη διάκρισις, αλλά μόνον διάκρισις μεταξύ ακαταλόγιστων και καταλογιστών.
- Δια τους ψυχικώς ανωμάλους ημιακαταλογίστους να προβλέπεται ποινή, μειωμένη (δυνητικώς ή υποχρεωτικώς) ή μη· η ποινή εν συνδυασμῷ με μέτρα ασφαλείας· ή μέτρα ασφαλείας και μόνον δυνητικώς ποινή· ή μόνον μέτρα ασφαλείας.

Μεγάλαι ποικιλίαι εμφανίζονται και ως προς το είδος των επιβλητέων μέτρων ασφαλείας (καθαρῶς θεραπευτικά ή μη, στερητικά της ελευθερίας ή εν ελευθερία) και του τρόπου της εκτελέσεώς των (εις ειδικά ψυχιατρικά καταστήματα, εις κοινά ψυχιατρικά καταστήματα, εις καταστήματα — θεραπευτήρια — αναμορφωτήρια ψυχικώς ανωμάτων υπό ευρείαν έννοιαν, κατ' οίκον κ.λπ.). Ζωηραί συζητήσεις γίνονται διά τα πλεονεκτήματα ή μειονεκτήματα εκάστου τούτων ως και των διαφόρων συνδυασμών των.

Περί πάντων τούτων θέλομεν πραγματευθῆ εις το δεύτερον μέρος (και δεύτερον τόμον) της παρούσης μελέτης, βάσει των συγχρόνων σωφρονιστικών αντιλήψεων, αφού προηγουμένως προβώμεν εις κριτικήν εξέτασιν των συστημάτων των κυριωτέρων αλλοδαπῶν ποινικῶν κωδίκων και του ημετέρου.

Επιστέγασμα της ὅλης μελέτης θέλει αποτελέσει το, βάσει, ὄλων των προηγηθέντων, πόρισμα περί της, καθ' ημάς, de lege

ferenda, ορθότερας μεταχειρίσεως των ψυχικώς ανωμάτων εγκλημάτων.

Εις το τέλος της όλης μελέτης θέλει προσαρτηθή κεφάλαιον περιέχον χαρακτηριστικάς τινας περιπτώσεις εγκλημάτων ψυχικώς ανωμάτων γενικώς, μετ' αναλυτικών σχολίων εφ' εκάστης τούτων. Πιστεύομεν ότι τούτο θέλει καταστήσει εναργεστέρας και σαφεστέρας τας προηγηθείσας θεωρητικάς αναπτύξεις.

7. Έκ των παρατηρουμένων τάσεων εις την νομοθετικήν ρύθμισιν της μεταχειρίσεως των ψυχικώς ανωμάτων, σημειούμεν τας κάτωθι.

Η θεραπεία και βελτίωσις κερδίζει έδαφος ως βάσις της μεταχειρίσεως. Επίσης κερδίζουν έδαφος τα μέτρα θεραπείας ή ασφαλείας αντί της μειωμένης ποινής, και δη χωρίς να συνδυάζονται με αυτήν, αλλ' αντικαθιστώντα αυτήν (vikariirendes System). Εις τα θεραπευτικά μέτρα προστίθενται και κερδίζουν έδαφος τα εν ελευθερία τοιαύτα (κατ' οίκον θεραπεία π.χ.). Έδαφος επίσης κερδίζει και η δυνατότης της τροποποιήσεως του μέτρου υπό του δικαστού, κατόπιν γνωματεύσεως της ομάδος των ειδικών, ήτις παρακολουθεί την εξέλιξιν της επιδράσεως του μέτρου επί του εγκληματίου. Αντιθέτως, χάνει έδαφος η καταδίκη εις εγκλεισμόν έπ' αόριστον (και δη και δια βίου).

8. Εκ του ανωτέρω διαγράμματος της όλης εργασίας διαφαίνεται ότι, εις την παρούσαν μελέτην εφαρμόζομεν την κατευθυντήριον γραμμήν, την οποίαν και αλλαχού έχομεν χρησιμοποιήσει. Αρχίζομεν, δηλονότι, από την εγκληματολογικήν μελέτην του θέματος, ήτις συνίσταται εις την εξέτασιν του ψυχικώς ανωμάλου εγκληματίου και της πράξεώς του, και, βάσει των πορισμάτων της μελέτης ταύτης, εξετάζομεν τας σχετικάς ποινικάς διατάξεις και προτεινομεν ερμηνευτικάς ή τροποποιητικάς εισηγήσεις, ακριβώς προς άρσιν των τυχόν δυσαρμονιών μεταξύ εγκληματολογικών δεδομένων και νομικής ρυθμίσεως.

Η τοιαύτη μέθοδος πιστεύομεν ότι δύναται να προσδώση ανανεωτικήν πνοήν εις το ποινικόν δίκαιον. Και τούτο είναι, βεβαίως, η κυρία αποστολή των εγκληματολογικών μελετών. Διότι η ρύθμισις της συμπεριφοράς μας ως μελών της κοινωνίας δεν είναι δυνατόν να γίνη ειμή από τον νομοθέτην, τον νομικόν. Άλλα τούτον ακριβώς φωτίζει ο εγκληματολόγος και κρατεί εις επαφήν με την ζώσαν πραγματικότητα, ως ερμηνεύει και αντιλαμβάνεται ταύτην η διαρκώς μεγαλύτερον μέρος της αληθείας αποκαλύπτουσα επιστημονική ερευνά του εγκληματίου ανθρώπου και του εγκληματικού φαινομένου.

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΝ ΤΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΕΞΕΛΙΞΕΩΣ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι

ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ : ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΕΜΦΑΝΙΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟ ΤΗΝ ΩΘΗΣΙΝ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΚΗΣ ΘΕΤΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. *Το έργον των Ζακκία και Πλάτνερ.*
2. *Η επιδρασις του Βεκκαρία, του Kant και των εγκυκλοπαιδιστών.*
3. *Ο νέος θετικισμός συντελεί μεγάλως εἰς την μελέτην των ψυχοπαθολογικῶν φαινομένων.*
4. *Το έργον του Gall και η γένεσις της ανθρωπολογίας.*
5. *Η συμβολή των ψυχιάτρων Thomson, Prichard, Esquirol και Morel.*
6. *Η συμβολή του Maudsley.*
7. *Η συμβολή των Dankwardt, Despine και Krafft-Ebing.*
8. *Στατιστική του εγκληματικού φαινομένου ως πρόδρομος της κοινωνιολογίας (Candolle, Quetelet, Guerry).*
9. *Η συμβολή του Σπένσερ.*

1. Ο πρώτος όστις προέβη εις συστηματικήν έρευναν του θέματος, προσπαθήσας μάλιστα να δημιουργήση σύστημα επιστημονικής θεωρίας, είναι ο Π α ύ λ ο ς Ζ α κ κ ί α ς, ψυχίατρος εν Ρώμη και αρχίατρος του Πάπα. Ούτος εις το έργον του

Quaestiones medico - legales (Ρώμη 1621-1650) θέτει τον θεμέλιον λίθον της δικαστικής ψυχολογίας. Εις το βιβλίον II, τίτλος I του έργου *τούτου* μελετά το θέμα «De dementia et rationis laesione et morbis omnibus qui rationem laedunt». Ο υπ' αυτού χρησιμοποιούμενος όρος «dementia» έχει την γενικήν έννοιαν πάσης καταστάσεως καθ' ην η διάνοια απώλλυται η εμφανίζεται εξησθημένη.

Είναι ανάγκη να τονισθή ότι η σημασία του έργου δια την εποχήν του ήτο τεραστία, διότι η θέσις η εν αύτω υποστηριζόμενη ότι η ψυχασθένεια είναι ασθένεια του εγκεφάλου συνεκρούετο προς την κρατούσαν τότε γενικώς πεποίθησιν, την οποίαν εστήριζεν η Εκκλησία εις την Καινήν Διαθήκην, ότι οι ψυχασθενείς ήσαν δαιμονοπαθείς ή κατελιημμένοι εκ πονηρών πνευμάτων.

Ακριβώς αι μεσαιωνικάί αύται ιδέαι παρημπόδιζον την επιστημονικήν ανάπτυξιν του θέματος. Εξ ου και μέχρι του 18ου αιώνος εξακολουθούν να ισχύουν ως επίσημοι ποινάί τα βασανιστήρια, εφαρμοζόμενα και κατά των «δαιμονοπαθών», μόλις δε τότε αρχίζει να κατανοήται η ανάγκη να ληφθούν υπό του δικαίου, και δη του ποινικού τοιούτου, ειδικά μέτρα διά τους διανοητικώς πάσχοντας¹.

Το 1740 δημοσιεύεται έτερον αξιόλογον έργον του I. Z. Platner «Programma quo ostenditur medicos de insanis et furiosis audiendos esse» εις το όποιον εξετάζει τας ψυχασθενι-

1. Έν *τούτοις* εις πολύ προγενεστέραν εποχήν, τους ρωμαϊκούς χρόνους, το θέμα ήτο εις πολύ καλύτερον σημείον. Διότι ίσχυεν ως αρχή να μη *τιμωρείται ο* παράφρων, με την αιτιολογίαν ότι «furiosus satis ipso furore punitur (ο παράφρων αρκετά τιμωρείται δι' αυτής της παραφροσύνης). Ακόμη, και τα πάθη ελαμβάνοντο υπ' όψιν από το ρωμαϊκόν δίκαιον, χωρίς να απαλλάσσουν της ποινής, αλλά συντελούντα εις την μείωσιν ταύτης «passiones non excusant in totum sed tantum faciunt ut mitius delinquens puniatur» (Farinacius, Quaestiones variae, De poenas temperandum).

κάς καταστάσεις εν σχέσει με το δίκαιον. Ο δε υιός τούτου Ερνέστος Platner συνώψισε πάσας τας σχετικές γνώσεις της εποχής του επί του θέματος.

2. Αι ανθρωπιστικάί ιδέαι του Βεκκαρία, αι βαθύτατα επηρεάσασαι την εποχήν του, ιδία δια του έργου του "Dei delitti e delle pene" του δημοσιευθέντος το 1764, ως και αι ιδέαι των εγκυκλοπαιδιστών συντελούν εις την απελευθέρωσαν των πνευμάτων από τας προλήψεις και εις την αναζήτησιν μεταχειρίσεως ανθρωπιστικωτέρας. Ο γάλλος ιατρός Pinel, υπό το κράτος και των φιλελευθέρων ιδεών της γαλλικής επανάστασεως, λύει τας αλυσίδας των ψυχοπαθών εις το ψυχιατρείον της Bicetre των Παρισίων το 1798.

Ο Feurbach υπό την επίδρασιν της καντιανής φιλοσοφίας στηρίζει το ποινικόν δίκαιον επί νέων βάσεων. Η ελευθερία της βουλήσεως και η κατηγορηματική προσταγή, ως βάσεις τούτου, συνεπάγονται την ανταποδοτικήν τιμωρίαν, αλλά και την ατιμωρησίαν των στερουμένων ελευθέρως βουλήσεως. Ούτως εγεννήθη η κλασική του ποινικού δικαίου σχολή. Βάσει των αρχών τούτων ο Ναπολέοντιος Π.Κ. του 1810, καθιεροι την ατιμωρησίαν των παραφρόνων.

Αξιοσημείωτον είναι ότι, ακριβώς το πρόβλημα της υπό του νόμου, και ιδία του ποινικού τοιούτου, αντιμετώπισεως του θέματος των ψυχασθενών έδωσε την κυριωτέραν ώθησιν δια την μελέτην και ανάπτυξαν της ψυχιατρικής. Εν τούτοις, βάσει των φιλοσοφικών θεωριών τού Kant, συνεζητείτο εάν τα θέματα της νοσηράς καταστάσεως του νου ανήκουν εις την Ιατρικήν ή μάλλον εις την φιλοσοφίαν (όπου άλλωστε κατετάσσετο και η ψυχολογία).

3. Εκείνο όμως το όποιον είχε αποφασιστικήν σημασίαν διά την μελέτην του θέματος ήτο η επικράτησις του νεωτέρου

θετικισμού¹ εις την επιστημονικήν έρευναν καθόλου και δη και εις την εξέτασιν του ανθρώπου. Η μέθοδος την οποίαν η θετική φιλοσοφία δέχεται συνίσταται εις την παρατήρησιν την στηριζομένην εις την αναλυτικήν και πειραματικήν εξέτασιν των φαινομένων. Εις την εξέτασιν ταύτην δέον να υποκεινται τα πάσης φύσεως φαινόμενα, και εκείνα τα οποία — ως ο ανθρώπινος ψυχικός κόσμος — εθεωρούντο άλλοτε ως αποκλειστικώς ανήκοντα εις το πεδίο της μεταφυσικής. Το τελευταίον τούτο είναι κατάκτησις μεταγενέστερα. Διότι εις τας φυσικάς επιστήμας η εφαρμογή της μεθόδου ταύτης ήρχισεν ήδη από της Αναγεννήσεως, επιβληθείσα, βεβαίως, βραδύτερον².

4. Μεταξύ των πρώτων εφαρμοστών της μεθόδου ταύτης εις προβλήματα σχετιζόμενα με το θέμα μας είναι ο ιατρός Gall, του οποίου το έργον «*Sur l' origine des qualites morales et des facultes intellectuelles de l' homme*» εδημοσιεύθη εις το Παρίσι το 1822. Τούτο ηκολούθησε το 1825 το έργον του αυτού συγγραφέως "Sur les fonctions du cerveau et sur celles de chacune de ses parties».

Κατ' αυτόν, πάσαι αι κλίσεις του ανθρώπου ως και αι ηθικαί δυνάμεις αυτού είναι απόρροια των οργανικών, και δή των εγκεφαλικών, λειτουργιών. Και τα διάφορα ποινικά αδικήματα εξαρτώνται από υπερβολικήν ανάπτυξιν ωρισμένων σημείων του

1. Δεν πρέπει να λησμονήται ότι ο Αριστοτέλης είναι ο κυριώτερος εκπρόσωπος του θετικισμού εις την αρχαίαν εποχήν. Εξ ου και ο Αύγουστος Comte (1798—1857), αι ιδέαι του οποίου ουκ ολίγον συνετέλεσαν εις την κατά τον 19ον αιώνα καθιέρωσιν της θετικής μεθόδου εις τας επιστημονικάς έρευνας, τον αποκαλεί "le prince des penseurs, l'incomparable Aristote" (μνημονεύεται εν Π. Γιωτοπούλου, Η εξέλιξις του Π.Δ. εν Ιταλία, 1906, σ. 241).

2. Είναι γνωστόν πόσον ακριβά επλήρωσε την εφαρμογήν της μεθόδου ταύτης εις την Αστρονομίαν ο μεγαλοφυής Γαλιλαίος Γαλιλέϊ τας αρχάς του 17ου αιώνος.

εγκεφάλου¹. Ιδία δ' ο Gall ετόνισε την μεγάλην σημασίαν του σχήματος και της αναπτύξεως του κρανίου, εις το *οποίον* αντιστοιχούν το σχήμα και η ανάπτυξις του εγκεφάλου και δη διαφορών σημείων τούτου. Σημειωτέον ότι ο Gall² πειράται εφαρμογήν της θεωρίας του εις την ποινικήν θεωρίαν. Κατ' αυτόν οι εγκληματίαι δέον να θεωρούνται ως ασθενείς και αι ποινάί ως θεραπευτικά μέσα. Είναι δε και ο πρώτος όστις εισήγαγε την έννοιαν της επικινδυνότητος (υποστηρίζας ότι, επί αθεράπευτων εγκληματιών, η προστασία των μελών της κοινωνίας επιβάλλει την ισόβιον κάθειρξιν ή τον θάνατον) ως και την έννοιαν του καθορισμού της ποινής βάσει της καταστάσεως του συγκεκριμένου δράστου. Σημειωτέον ότι το 1810 ιδρύθη παρ' ιατρών και φυσιολογών εις το Παρίσι η «Εταιρία των παρατηρητών του ανθρώπου» (*Societe des observateurs de l' homme*), ήτις απετέλεσε τον πρόδρομον της παρά του Broca ιδρυθείσης το 1859 Ανθρωπολογικής Εταιρίας των Παρισίων (*Societe (Γ anthropologie de Paris)*). Ούτως, συγκροτείται βαθμιαίως, με συμβολάς πολλών επιστημόνων διαφόρων χωρών, η νέα επιστήμη της ανθρωπολογίας, ήτις, ολίγον βραδύτερον, θα κεντρίση την δημιουργικήν φαντασίαν του Lombroso δια την ίδρυσιν της Εγκληματικής Ανθρωπολογίας (*Antropologia Criminale*), ως ονομάσθη η εγκληματολογία εις τα πρώτα βήματά της.

δ. Εν τω μεταξύ όμως, η δια της θετικής μεθόδου μελέτη

1. Ούτω, κατά Gall, η υπερβολική ανάπτυξις της έδρας του αισθήματος ιδιοκτησίας ωθεί εις την κλοπήν, η υπερβολική ανάπτυξις της έδρας του ένστικτου της αυτοσυντηρήσεως ωθεί εις την διάπραξιν εγκλημάτων κατά της ζωής και σωματικής ακεραιότητος. Ασχέτως της ορθότητος η μη των θέσεων τούτων, σημασίαν έχει η αρχή της συσχετίσεως ψυχικών και οργανικών φαινομένων, εγκλήματος και εγκεφάλου.

2. Βλέπε Gall, «*Sur les fonctions du cerveau et sur celles de chacune de ses parties*», 1825, τ. I, σ. 19. Το έργον του Gall συνεπληρώθη υπό, του Ελβετού J. G. S p u r z h e i m.

των ψυχικών ανωμαλιών και δη εν συσχετίσει με το έγκλημα-
 τικόν φαινόμενον εγέννησε έργα — σταθμούς εις την ιστορίαν του
 θέματος.

Εκ των πρώτων εις χρονολογικήν σειράν και εις σπουδαιό-
 τητα είναι τα έργα των Αγγλοσαξόνων και των Γάλλων. Ο
 J. B. T h o m s o n (ιατρός των φυλακών της Σκωτίας)¹
 βέβαιοι ότι *ουδέποτε* εις την εξάσκησιν του επαγγέλματός του
 συνήντησε τοιαύτην σωρείαν παθολογικών στοιχείων, όσην εις
 την εξέτασιν των πτωμάτων των αποθνησκόντων φυλακισμένων.
 Είναι ο πρώτος όστις ομιλεί περί της «ηθικής βλακείας»
 των υποτροπών εγκληματιών, πρόδρομον της εννοίας της «Moral
 Insanity», ηθικής παραφροσύνης, την οποίαν διεσάφησε και
 καθιέρωσεν ο άγγλος Prichard το 1842, δια των έργων του
 Treatise on Insanity και On the Different Forms of In-
 sanity².

Ήδη ο γάλλος Esquirol, αστήρ της εμφανιζόμενης
 εις τον διεθνή ορίζοντα γαλλικής ψυχιατρικής Σχολής, με το
 διάσημον έργον του «Les maladies mentales», το δημοσιευθέν
 το 1838 εν Παρισίοις, διδάσκει ότι η ψυχική ανωμαλία είναι
 δυνατόν να αφορά είτε ολόκληρον τον ψυχικόν κόσμον (γενικόν
 παραλήρημα) είτε εν σημείον *τούτου* και να αφήνη τα υπόλοιπα
 άθικτα. Παραισθήσεις, ψευδαισθήσεις, εσφαλμένοι συνειρμοί ιδε-
 ών, εσφαλμένοι και παράδοξοι πεποιθήσεις αποτελούν την βάση
 του παραληρήματος, το οποίον ο Esquirol αποκαλεί «νοητικήν

1. Βλ. J. B. T h o m p s o n , The hereditary nature of crime, εν Jour-
 nal of Mental Science, τ. XV, σ. 487 έπ.

2. Τον όρον μετεχειρίσθη παλαιότερον ο επίσης άγγλος Θωμάς Aber-
 combray, κατά τα τέλη του 17ου αιώνος. Παρεμφερής είναι η έννοια των "παρα-
 φρόνων κακών" του ιταλού μοναχού Delia Porta, όστις την εχρησιμοποίησε
 το 1640, μελετήσας μάλιστα την σχέση εν εγκλήματος και παραφροσύνης. Βλ.
 Heuyer, Les troubles mentaux, 1968, σ. 15, P i n a t e l , La Cri-
 minologie, 1960, σ. 30.

μονομανίαν» (Monomanie intellectuelle). Ο Esquirol υποστηρίζει την ιδέα ότι η εγκληματική πράξις δύναται να διαπραχθή μόνον υπό το κράτος μιας παραληρητικής καταστάσεως, άλλ' ότι αυτή δεν είναι ούτε το γενικόν παραλήρημα ούτε το μερικόν παραλήρημα της διανοητικής μονομανίας. Είναι παραλήρημα κυρίως συναισθηματικόν. Τα μεγάλα κακουργήματα τα οποία εισήλθον εις την ιστορίαν εξετελέσθησαν, κατά την ψυχιατρικήν της εποχής εκείνης, συνεπεία μηχανικής και ακαταμάχητου παρορμήσεως. Συνεπώς οι δράσται των δεν ήσαν ψυχικώς υγιείς και δεν θα έπρεπε νά θεωρηθούν υπεύθυνοι των πράξεών των.

Ο Β. Α. Morel εις το διάσημον "Traite des degenerescences de l' espece humaine", εκδοθέν το έτος 1857, διαπιστώνει την ύπαρξιν στενών σχέσεων μεταξύ εκφυλισμού και εγκληματικότητος. Αι ιδέαι του περί κληρονομικής μεταβιβάσεως των σιγμάτων από γενεάς εις γενεάν — στιγμάτων διπλής φύσεως, σωματικής και ψυχικής—ιδίως δ' η γνώμη περί της κληρονομικής προδιαθέσεως εις την παραφροσύνην και τας αδικοπραγίας¹, εδημιούργησαν θύελλαν συζητήσεων και επιστημονικών αντεγκλήσεων την εποχήν εκείνην. Αλλά και σειράν γονίμων μελετών.

6. Εκείνος, όμως, όστις ισχυρότερον παντός άλλου εθεμελίωσε την άποψιν ότι, το έγκλημα είναι φαινόμενον στενώτατα συνδεόμενον με τήν παθολογίαν του σώματος και του ψυχικού κόσμου, είναι ο Άγγλος Η. Maudsley όστις βαθέως επηρέασε την εποχήν του και του οποίου το έργον μετεφράσθη ταχέως εις τας κυριωτέρας γλώσσας. Ούτος διά σειράς έργων του, ιδία δε δια του έργου του "Έγκλημα και φρενοβλάβεια" εκδοθέντος το 1867, θέτει τας εξής τρεις βασικάς υποθέσεις (propositions)².

1. Βλ. Morel, Traite des degenerescences de l' espece humaine, 1857, σ. 515 έ.

2. Βλ. γαλλικήν 4ην έκδοσιν τούτου, Le crime et la folie, εκδ. Felix Alcan, 1885, σ. 63.

Πρώτον, ότι υφίσταται μια ιδιοσυγκρασία ψυχοπαθολογική ήτις, χωρίς να αποτελή ψυχασθένειαν, δύναται αποτόμως να εξελιχθή εις τοιαύτην, υπό την πίεσιν εσωτερικής ή εξωτερικής τίνος αιτίας. Δεύτερον, ότι το ηθικόν συναίσθημα, όπως κάθε άλλο συναίσθημα, αποτελεί οργανικήν λειτουργίαν. Τρίτον, ότι η ελλειψις ήθικου συναισθήματος είναι αποτέλεσμα απορρέον εκ ψυχικής ασθeneίας των ανιόντων.

Ο συγγραφεύς θέτει την αρχήν ότι, η διανοητική ενέργεια, παρουσιάζει διαφόρους βαθμούς, από της ανωτέρας διανοίας, μέχρι της ολιγοφρενείας. Ομοίως και μεταξύ της ανωτάτης βουλευτικής ενεργείας μιας καλώς διαπλασθείσης θελήσεως και της ολικής απουσίας ηθικού συναισθήματος, υπάρχουν διάφοροι διαβαθμίσεις ηθικής δυνάμεως¹. Διάνοια και συναίσθημα όμως δεν βαίνουν παραλλήλως και συχνά το εν εκ τών δύο ευρίσκεται, εις ύψηλον επίπεδον ενώ το έτερον εις χαμηλόν.

Και εις τήν ψυχοπαθολογίαν επίσης δεν βαίνουν ταύτα παραλλήλως. Εξ ου και την παραφροσύνην διαιρεί εις νοητικήν και συναισθηματικήν. Η τελευταία, κατά κύριον λόγον ενδιαφέρουσα διά την εμφάνισιν του εγκλήματος, διαιρείται υπό του Maudsley εις παρορμητικήν και εις ήθικήν².

Εις την πρώτην υπάγεται η ανθρωποκτόνος μανία. Η δεύτερα (ηθική παραφροσύνη) εμφανίζεται ως ίδια, ιδιαζόντως δ' εγκληματογόνος, μορφή ψυχικής ανωμαλίας³. Το ηθικόν συν-

1. Βλ. ε.ά. σ. 31 έπ. Ο συγγραφεύς κατά βάσιν ορθώς συνδέει το ηθικόν συναίσθημα με την βούλησιν. Διότι, η βούλησις επηρεάζεται τα μέγιστα έκτου συναισθηματικού κόσμου και ίδια υπό των περί καλού και κακού πεποιθήσεων (=ηθικού συναισθήματος) αίτινες ωθούν εις πράξιν ή απωθούν από πράξιν τινά και αποτελούν την πυξίδα τής βουλήσεως. Ουχ' ήττον, καθ' ημάς, δυνατόν να υπάρχη και βούλησις στηριζομένη εις τόν ψυχρόν λογικόν υπολογισμόν, ως συμβαίνει ακριβώς επί amoral (στερουμένου ήθικου κριτηρίου) ψυχρού εγκληματίου.

2. Βλ. έ.ά. σ. 115 έπ.

3. Βλ. έ.ά. σ. 161 έπ.

αίσθημα αποτελεί επίκτητον ιδιότητα, βαθμιαίως σχηματιζομένην. Αύτη όμως εξαρτάται, κατά τον συγγραφέα, κυρίως εκ του οργανισμού, η δε «ηθική παραφροσύνη αποτελεί ανωμαλίαν (αταξίαν, disorder) του πνεύματος παραχθείσαν παρ' ανωμαλίας (αταξίας, disorder) του εγκεφάλου¹».

Εξ άλλου μεταξύ εγκλήματος και ψυχοπαθείας υπάρχει ζώνη ουδετέρα. Εις το εν άκρον της, παρατηρεί τις ολίγην ψυχικήν ανωμαλίαν και πολλήν διαστροφήν εις το έτερον άκρον, η διαστροφή είναι μικρότερα και η παραφροσύνη κυριαρχεί².

Και ο συγγραφεύς συνεχίζει με την αξιοσημείωτον δια την εποχήν του — και δια σήμερον ακόμη — σκέψιν :

{Όταν θα γνωρίζωμεν καλύτερον τι είναι το έγκλημα, είναι μεν πιθανόν να μη μεταχειριζόμεθα τους εγκληματίας όπως μεταχειριζόμεθα σήμερον τους τρελλούς, άλλ' είναι πιθανόν ότι θα έχωμεν άλλα αισθήματα και περισσότεράν ανεκτικότητα απέναντι τούτων. Περισσότερον κατατοπισμένοι επί των ατελειών του οργανισμού τούτων, θα έχωμεν δι' αυτούς αισθήματα ολιγώτερον εχθρικά" τουλάχιστον θα κρίνωμεν επιεικώς όλα εκείνα τα αμφιβόλου τοποθετήσεως άτομα τα όποια κατοικούν την ουδετέραν ζώνην μεταξύ παραφροσύνης και εγκλήματος κατά τον αυτών τρόπον μετεβλήθη πλήρως το γενικόν αίσθημα απέναντι των φρενοβλαβών, χάρις εις τήν μελέτην της φρενοβλαβείας διά της θετικής μεθόδου³.

Και αλλαχού⁴ ο αυτός συγγραφεύς επάγεται ότι «ο κακοποιός δεν καθίσταται τοιούτος κατόπιν εσκεμμένης εκλογής των πλεονεκτημάτων τα οποία του παρέχει το έγκλημα . . . αλλ'

1. Βλ. ε.ά. σ. 58 επ. Περί της εννοίας της ηθικής παραφροσύνης βλ. ειδικώτερον κατωτέρω.

2. Βλ. ε.ά. σ. 32.

3. Βλ. ε.ά. σ. 32 επ.

4. Βλ. M a u d s l e y, La responsabilita nelle malattie mentali, ιταλική έκδοσις εκ της β' αγγλικής εκδόσεως, Μιλάνον, 1875, σ. 34.

ενεργεί δυνάμει κλίσεως τίνος της φύσεως του (της ιδιοσυγκρασίας του), ήτις τον κάνει να βλέπη το καλόν ως κακόν και το κακόν ως καλόν . . .».

7. Δεν θα έπρεπε, φρονούμεν, εις το σημείον τούτο να αποσιωπηθή το έργον του Γερμανού Dankwardt, Psychologie und Kriminalitat, το οποίον εξεδόθη εν Λειψία και Χαϊδελβέργη το 1863. Τούτο, μικροτέρας σημασίας και απηγήσεως από το έργον του Maudsley, παρουσιάζει ενδιαφέρον διότι πειράται την εφαρμογήν των θεωριών του Gall εις το ποινικόν δίκαιον και διότι θέτει την αρχήν ότι, παν έγκλημα εξαρτάται εκ του χαρακτήρος του εγκληματίου εν συνδυασμώ προς το κοινωνικόν περιβάλλον.

Ο Prosper Despine, δημοσιεύσας το 1868 το έργον «Psychologie naturelle», υποσημειοί ιδιαιτέρως τα εκφυλιστικά στίγματα τα οποία συναντά τις εις τα εγκληματικά και ανώμαλα παιδιά, στίγματα σωματικά και ψυχικά, εξων το σπουδαιότερον είναι η ηθική (όχι και η διανοητική) βλακεία¹. Ο αυτός συγγραφεύς παρατηρεί², ότι ενίοτε οι εγκληματίαι έχουν ανιόντας παράφρονας και ότι όχι μόνον η κληρονομικότης, αλλά και το σύμφυτον (inneite) (άσχετον της κυρίως ειπείν κληρονομικότητος και οφειλόμενον εις παράγοντας της εμβρυακής ζωής και της στιγμής της γεννήσεως) δύνανται να γεννήσουν εγκληματικήν κλίσιν.

Και ο συγγραφεύς ούτος αποδέχεται την «ηθικήν παραφροσύνην», ήτοι την μόνιμον ηθικήν αναισθησίαν την συναντωμένην εις τινας εγκληματίας. Αύτη, συνδυαζόμενη με διαστροφάς, αποτελεί βασικόν όρον δια την ψύχραιμον διάπραξιν μεγάλων εγκλημάτων, συνοδευομένη πάντοτε υπό ελλείψεως προβλεπτικό-

1. Βλ. έ.ά. τ. II, σ. 185.

2. Βλ. έ.ά. τ. II, σ. 280.

τητος και ελλείψεως συνέσεως. Πρόκειται περί είδους φρενοβλαβείας, κατά το όποιον αι διανοητικά δυνάμεις παραμένουν άθικτοι¹.

Την ηθικήν παραφροσύνην ως ιδίαν κλινικήν εικόνα αποδέχεται και ο αυστριακός ψυχίατρος R. V. Krafft - Ebing, εκδόσας το 1875 το γνωστότατον και εις πλείστας γλώσσας μεταφρασθέν σύστημα του «Lehrbuch der gerichtlichen Psychopathologie»², εις το όποιον εκτίθενται όλαι αι σχετικά απόψεις της εποχής του, δια τας διαφόρους ψυχικάς ασθενείας, μετά πλουσιωτάτης παραθέσεως παραδειγμάτων.

8. Παραλλήλως ήρχισε να εφαρμόζεται και η στατιστική μέθοδος εις την μελέτην των κοινωνικών φαινομένων και ειδικώτερον της εγκληματικότητας. Ο ελβετός A. De Candolle εδημοσίευσεν το 1830 στατιστικάς επί του εγκλήματος εις την *Bibliothèque Universelle* της Γενεύης. Το 1835 ο Βέλγος A. Quetelet εδημοσίευσεν την *Physique sociale*, η οποία πολύ επηρέασεν την σκέψιν των συγχρόνων του με τας περίφημους στατιστικάς του, εξ ων προέκυπτε σταθερός, ετησίως, αριθμός γάμων, αυτοκτονιών και εγκλημάτων, πράγμα το όποιον ηρμηνεύθη τότε, ως απόδειξις του ότι ο άνθρωπος δρα κατά σιδηράν αναγκαιότητα διαφόρων αίτιων. Ο A. M. Guerry, εδημοσίευσεν ήδη το 1833 το *Essai sur la statistique morale de la France*, μελετών στατιστικώς την εγκληματικότητα της Γαλλίας. Βραδύτερον δε, εις το έτι σπουδαιότερον έργον του *Statistique morale de l'Angleterre comparee avec la statistique morale de la France*, εκδοθέν εν Παρισίοις το 1864, δημοσιεύει πολλούς πίνακας στατιστικούς περί του ύψους

1. Βλ. έ.ά. τ. I, σ. 275.

2. Βλ. ίδια κεφ. XI, I.

της εγκληματικότητας, των κινήτρων των εγκλημάτων κλ., εν συσχετίσει και με την διάδοσιν της παιδείας, κατά περιοχάς της Γαλλίας και της Αγγλίας. Και ούτος ευρίσκει σταθερόν αριθμόν εγκλημάτων κατ' έτος. Κατά τον Guerry, όμως, τούτο σημαίνει μεν αναγκαιότητα των νόμων που διέπουν την μάζαν, αλλά δεν σημαίνει ότι αποκλείεται και η ελευθερία των επί μέρους προσώπων τα οποία την συνθέτουν¹.

Βεβαίως όμως τα έργα ταύτα ως και τα έργα των M. G. D r o b i s c h «Die Moralstatistik und die menschliche Willensfreiheit» (Λειψία, 1867) και O e t t i n g e n «Die Moralstatistik» (Erlangen, 1868) αποτελούν απλώς τους προδρόμους της κοινωνιολογίας γενικώς και ειδικώτερον της εγκληματικής κοινωνιολογίας. Η πρώτη ανεπτύχθη εις ιδίαν επιστήμην συν τω χρόνω, υπό την επίδρασιν ιδία του Spencer και των διδασμάτων της γαλλικής κοινωνιολογικής σχολής (Durkheim).

Η ανάπτυξις, όμως, του ειδικού κλάδου της εγκληματικής κοινωνιολογίας εγένετο κυρίως υπό την ώθησιν της θετικής του ποινικού δικαίου σχολής, ως κατωτέρω θέλομεν εκτενέστερον εκθέσει.

9. Εις το σημείον τούτο δέον ιδιαιτέρως να τονισθή η συμβολή του μεγάλου Άγγλου φιλοσόφου και επιστήμονος H. Spencer

1. Είναι γνωστή η ρήσις του Ed. Gibbon : «The laws of probability, so true in general, so fallacious in particular» (οι νόμοι της πιθανότητος, τόσοσιν αληθείς εφαρμοζόμενοι γενικώς, τόσοσιν εσφαλμένοι εφαρμοζόμενοι ειδικώς (επί ενός εκάστου). Επί του περι ου ο λόγος φαινομένου βλ. Π. Γιωτοπούλου, Η εξέλιξις του Π.Δ. εν Ιταλία, σ. 272, υποσ. 37. Συμπληρούμεν, υπογραμμίζοντες την κατά τα τελευταία έτη μεγάλην αύξησιν της εγκληματικότητος, βαίνουσαν παραλλήλως προς την τεραστίαν μεταβολήν των κοινωνικών, οικονομικών και ιδεολογικών συνθηκών. Βλ. και A. Niceforo, A. Quetelet e la sociologia generale e criminale, εν Sc. P., τεύχη 4-5 έτους 1925 ως και του αυτού συγγραφέως, Lezioni di Demografia, 1924, σ. 125-210. Βλ. και κατωτ. σ. 96 επ.

δια την ανάπτυξιν της κοινωνιολογίας. Αύτη αποτελεί εφαρμογήν επί των κοινωνικών φαινομένων του όλου συστήματός του τού στηριζόμενου εις τον βασικόν νόμον της εξελίξεως¹. Στηριζόμενοι, κυρίως, εις την βιολογίαν, παρουσιάζουν ιδιαίτερον ενδιαφέρον δι' ήμας αι βάσεις της διδασκαλίας του Spencer, ιδία διότι ούτος τονίζει τον συναισθηματικόν και ενστικτώδη παράγοντα ως βασικόν τοιούτον δια την εξέλιξιν της ατομικής και της κοινωνικής ζωής. Η νέα αύτη θέσις, η όποια τοποθετεί εις δευτέραν μοίραν τον νοητικόν παράγοντα, όστις μέχρι τότε ήτο σχεδόν το μόνον λαμβανόμενον υπ' όψιν στοιχείον, ενέχει ιδιαίτεραν σημασίαν δια το θέμα μας. Διότι επ' αυτού του παράγοντος, ως θα είδομεν κατωτέρω, στηρίζεται η ψυχολογία του βάθους και η σύγχρονος ψυχιατρική γενικώς, ειδικώτερον δε κατά την εφαρμογήν των επί του εγκληματικού φαινομένου. Ο συναισθηματικός κόσμος, πηγή της ανθρωπίνης δραστηριότητος, είναι, φυσικά, και η πηγή της εγκληματικής συμπεριφοράς. Αι σύγχρονοι αντιλήψεις, περί εγκληματίου και ψυχασθενούς ευρίσκουν, ως θα ίδωμεν περαιτέρω, εις αμφοτέρους τούτους αναταραχάς εις το βάθος του συναισθηματικού κόσμου, αναταραχάς αι οποίαι ευρίσκουν εις άλλους την μίαν (την εγκληματικήν) εις άλλους την άλλην (την νευρωτικήν ή ψυχικώς νοσηράν) διέξοδον.

1. Ο Spencer, εμπνεόμενος από την αυτήν βασικήν αρχήν, έγραψε Principles of Biology, Principles of Psychology και Principles of Sociology, συντελέσας σοβαρώς εις την καθιέρωσιν νέων κατευθύνσεων επί των δύο πρώτων κλάδων και εις τον σχηματισμόν της νέας επιστήμης της Κοινωνιολογίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΙ

Β' ΠΕΡΙΟΔΟΣ : ΑΠΟ ΤΟΥ LOMBROSO ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΣΥΧΡΟΝΟΥ ΕΠΟΧΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Γενικά περί της θετικής σχολής.
2. Ειδικότερον περί τον έργου τον Λομπρόζο.
3. Ο απαθισμός ως εξήγησις τον εκ γενετής εγκλημάτων.
4. Η επιληψία ως εξήγησις της εγκληματικότητας.
5. Η ηθική παραφροσύνη.
6. Παράφρονες-εγκληματαί.
7. Εγκληματοειδείς τύποι.
8. Εγκληματαί μη φαινόμενοι ως τοιούτοι.
9. Εγκληματαί εξ επικτήτων τάσεων ή εκ περιστάσεως..
10. Σύνοψις περί της ψυχικής ανωμαλίας των εγκληματούντων κατά Λομπρόζο.
11. Βασική διδασκαλία τον Ferri ως προς τας ψυχικές ανωμαλίας των εγκληματούντων.
12. Ο Garofalo διακρίνει μεταξύ νόσου και ανωμαλίας ψυχικής και απορρίπτει την κατηγορίαν του ηθικώς παράφρονος.
13. Η θετική σχολή εισάγει νέαν αρχήν ως προς την μεταχείρισιν των φρενοπαθών εγκληματιών.
14. Αι απόψεις της Διεθνούς Ενώσεως Ποινικού Δίκαιον και ιδία τον F. v., Liszt.
15. Αι επακολονθήσασα έρευνα γενικώς.
16. Η γαλλική ψυχιατρική σχολή.
17. Έτεραι βιολογικοί έρευνα ιδία περί των εξ ιδιουσυστασίας διαστροφών..
18. Έσω εκκρίσεις και έγκλημα.
19. Μορφολογικάί έρευνα και ειδικότερον περί των τύπων του Kretschwier*
20. Σύγχυσις σχετικώς με τον σωματικόν παράγοντα ως αιτίας του εγκλήματος.
21. Η συμβολή της ψυχολογίας και η ανακείωσίς της δια της εμφανίσεως της ψυχχαναλύσεως.

22. *Η μετουσίωσις του κοινωνικού και τον βιολογικού παράγοντος εις ψυχικόν.*
23. *Δυο βασικαί αρχαί αρχίζουν να διαφαίνονται.*

1. Σαφώς προκύπτει εκ των προεκτεθέντων ότι, όταν ενεφανίσθη ο Κ. Λομπρόζο εις το προσκήνιον της μελέτης του εγκληματικού φαινομένου, το έδαφος ήτο ήδη παρεσκευασμένον δια την αποφασιστικήν στροφήν.

Ήδη η θετική φιλοσοφία και η μέθοδος η έξ αυτής εμπνεόμενη και εφαρμοσθείσα εις τους διαφόρους κλάδους του επιστητού είχαν ανακινήσει ζητήματα και είχαν προκαλέσει την μελέτην του εγκληματικού φαινομένου και του εγκληματίου από διαφόρων πλευρών.

Ο ψυχίατρος Καίσαρ Lombroso, μετά πολυετείς μελέτας ανθρωπολογικάς επί παραφρόνων και εγκληματιών, εξέδωσε το 1876 το έργον του *L' u o m o d e l i n q u e n t e*, το όποιον, εξαντληθέν εντός έτους, εγένετο αφορμή των ζωηροτέρων επιστημονικών συζητήσεων και επιθέσεων κατά του συγγραφέως του, αλλά και σωρείας μελετών επί του εγκληματίου ανθρώπου.

Ούτε η φυσιογνωμική ούτε η κρανιομετρική ούτε η μελέτη του εγκεφάλου γενικώς εφηρμόσθη το πρώτον υπό του Lombroso¹. Ούτε καν η μελέτη της εγκληματικότητας εν σχέσει με τας ψυχικάς ανωμαλίας και δη και με το οργανικόν *Substratum* τούτων².

1. Βλ. ανωτέρω σ. 30 περί του έργου του Gall. Έξ άλλου ο ελβετός J. G. L a v a t e r ήδη από τα τέλη του 18ου αιώνος ησχολήθη συστηματικώς με την φυσιογνωμικήν, δευτερευόντως δε και με την ανθρωπομετρίαν, εν σχέσει με την ιδιοσυγκρασίαν και τας ψυχικάς ιδιότητες, δημοσιεύσας πολύκροτον τετράτομον έργον κατά τα έτη 1775-1778, το όποιον, τότε, είχε εντυπωσιάσει περισσότερο από το *περίπου σύγχρονον έργον* του Βεγκαρία «Περί εγκλημάτων και ποινών».

2. Βλ. ανωτέρω, ίδια σελ. 32 επ. τα περί του έργου των T h o m s o n,

Εις τον Lombroso όμως ανήκει η τιμή ότι εδημιούργησε ένα νέον αυτοτελή κλάδον της προ τίνος σχηματισθείσης επιστήμης της ανθρωπολογίας, την εγκληματικήν ανθρωπολογίαν, ήτις έμελλε να εξελιχθή εις την εγκληματολογίαν.

Μεταξύ πολλών παρακινηθέντων εις τήν μελέτην του εγκληματικού φαινομένου βάσει της θετικής μεθόδου, εξ ων ουκ ολίγοι λίαν αξιόλογοι, δέον να αναφερθούν, μετά τον Λομπρόζο, οι έτεροι δύο κύριοι εκπρόσωποι της Θετικής Σχολής, ο E. Ferri και ο R. Garofalo. Εκ τούτων ο E. Ferri εκαλλιέργησε κυρίως το κοινωνιολογικόν μέρος της μελέτης του εγκληματικού φαινομένου, συνεχίσας το έργον των μεγάλων στατιστικολόγων - κοινωνιολόγων και ιδία των Quetelet, Guerry κ.λπ.¹, ο δε Garofalo, υπήρξεν ο συνθετικώτερος και των τριών, τιλοφορήσας το κύριον έργον του «Εγκληματολογία», απαλείψας διαφόρους ακρότητας και εξετάσας το έγκλημα και τον εγκληματίαν από πάσης πλευράς, ιδιαιτέρως δε από ψυχολογικής. Εν τούτοις δεν πρέπει να λησμονήσωμεν ότι ούτε ο Lombroso ούτε ο Ferri είχαν παρίδει την σημασίαν της εγκληματικής ψυχολογίας, ο δε Ferri τονίζει μάλιστα ότι «ή μελέτη της εγκληματικής ψυχολογίας δι' ήμας² όπως και δια τον Lombroso (εις τας τελευταίας αυτού εκδόσεις) έχει πολύ μεγαλυτέραν σημασίαν και σχέσιν πολύ αμεσωτέραν με την εγκληματικότητα από όσην έχει η καθαρώς οργανική (σωματική) μελέτη»³. Έν τούτοις, προηγείται η οργανική μελέτη, καθ' όσον «προ της λειτουργίας δέον

Maudsley, Despine. Σημειωτέον ότι δύο ετη πριν εμφανισθή το πολύκροτον έργον του Lombroso, ήτοι το 1874, ό Gaspare Virgilio εδημοσίευσε το έργον του Saggio di ricerche sulla natura morbosa del delitto, εις το όποιον κατέληγε, μετ' έρευνας επί 266 καταδικων (άνθρωπομετρικάς κ.ά.) εις την νοσηρότητα πλείστων εγκληματιών.

1. Βλ. ανωτέρω σ. 37 έπ.

2. Δηλαδή τον συγγραφέα.

3. Βλ. Ferri, Sociologia criminale, Δ' έκδοσις 1900, σ. 78.

να μελετάται το ὄργανον το οποίον αποτελεί την φυσικήν βάσιν τούτου», η δε οργανική μελέτη του εγκληματιού «δεν είναι ειμή ο πρόλογος εις την ψυχολογικήν και κοινωνιολογικήν μελέτην τούτου»¹.

Επί του προκειμένου δεν θα ερευνήσωμεν γενικώς την εισφοράν της θετικής του Π.Δ. Σχολής, αλλά μόνον τας θέσεις της τας αναφερομένας αφ' ενός μεν εις την σχέσιν εγκλήματος και ψυχικών παθήσεων γενικώς, αφ' ετέρου δε εις τον ψυχοπαθή εγκληματίαν ειδικώς— εφ' όσον ούτος αποτελεί χωριστήν κατηγορίαν εγκληματίου.

2. Έν αρχή, δέον να τονισθή, ότι αι σχετικαί αντιλήψεις του Lombroso, καθ' ο στηριζόμεναι εις την θετικήν έρευναν και την συνεχή μελέτην τεραστίου αριθμού συγκεκριμένων περιπτώσεων (άνω των 25.000 παρατηρήσεων, ως ο ίδιος γράφει, μέχρι του 1891)², υπέστησαν σημαντικάς μεταβολάς και εξελίξεις, αι οποία προκύπτουν βασικώς εκ των διαφόρων εκδόσεων του έργου του, άλλ' αίτινες σπανίως λαμβάνονται υπ' όψιν υπό των επικριτών του, οι οποίοι, κατά τρόπον επιστημονικώς μη επιτρεπόμενον, συνήθως κρίνουν τας το πρώτον υποστηρικθείσας παρ' αυτού απόψεις.

Το έργον του Lombroso κατά την πρώτην εμφάνισίν του είχε δύο κυρίως ελαττώματα. Πρώτον, εδόθη περισσότερα σημασία του δέοντος εις κρανιολογικά και ανθρωπομετρικά στοιχεία, παραμεληθέντων των ψυχολογικών τοιούτων. Δεύτερον, εις την πρώτην έκδοσιν του πολύκροτου έργου του *L' uomo delinquente* ετοποθέτει απαντάς τους εγκληματίας εις ένα μοναδικόν τύπον. Εις την δευτέραν όμως έκδοσιν κατέταξεν εις ιδίας κατηγορίας τους εκ πάθους εγκληματίας και τους παρά-

1. Βλ. Ferrì έ.ά. σ. 76 και 77.

2. Βλ. C. Lombroso, *Psychiatrie et anthropologie criminelle*, Παρίσι, 1892, σ. 4.

φρονας τοιούτους, τονίζων τά διακριτικά σημεία τούτων από τους "αληθείς εγκληματίας" τους έκ γενετής τοιούτους. Εις δε την πέμπτην εκδοσιν (Torino, 1897), εκ τριών κυρίων τόμων και τετάρτου τόμου («Atlante») περιέχοντος στατιστικές, ανθρωπολογικές και άλλας μετρήσεις, διαγράμματα, φωτογραφίας εγκληματιών κ.λπ., διακρίνει : τους εκ γενετής εγκληματίας (τ. I)¹, εις τους οποίους κατατάσσει και τους ηθικώς παράφρονας και τους επιληπτικούς, τους εγκληματοειδείς, (criminaloidi), οι περισσότεροι των οποίων γίνονται καθ' ἕξιν εγκληματίαι, τους έκ πάθους, τους φρενοπαθείς, τους εκ περιστάσεως (τ. II)².

Κατ' αρχήν δέον να τονισθή ότι, η θέσις, καθ' ην οι εγκληματίαι εμφανίζουν ανωμαλίας τινάς χαρακτηριστικές, δεν σημαίνει ούτε ότι τα χαρακτηριστικά ταύτα υπάρχουν αναγκαίως εις όλους τους εγκληματίας ούτε ότι ταύτα δεν συναντώνται εις τίνας μη εγκληματίας. Η θέσις αὕτη ἔχει την έννοιαν, αφ' ενός μεν, ότι τα χαρακτηριστικά ταύτα απαντούν συχνότερον εις τους εγκληματίας ή εις τους μη εγκληματίας, αφ' ετέρου δε, ότι όσον περισσότερα τοιαύτα χαρακτηριστικά συσσωρεύονται εις τίνα εγκληματίαν, τόσον περισσότερον ούτος πληροί τον «εγκληματικόν τύπον»³.

1. Έκ των 641 σελίδων του τόμου τούτου μόνον 55 (136-191) εξετάζουν τα κρανιολογικά, εν συνόλω δε 195 σελίδες (136-331) τα ανατομικά και ανθρωπολογικά στοιχεία εγκληματιών εν συγκρίσει με τοιαύτα μη εγκληματιών. Εξ άλλου εκ των 641 σελίδων, η βιο—ψυχολογική έρευνα καταλαμβάνει 305 σελίδας (336-641).

2. Βλ. και σύνοψιν εν τ. III σ. 503 έ.έ. Ο τ. III είναι αφιερωμένος εις την αιτιολογίαν, προφύλαξιν και θεραπείαν του εγκλήματος, ακολουθούσης γενικής συνθέσεως και εφαρμογής των συμπερασμάτων επί της ποινικής επιστήμης.

3. Ο Ferrì μάλιστα υποστηρίζει ότι, η πιθανότης της πληρώσεως του "εγκληματικού τύπου" αυξάνει κατά γεωμετρικήν πρόοδον εν σχέσει με τον αριθμόν των συσσωρευομένων ανωμάτων χαρακτηριστικών. Βλ. Ferrì, Sociol. criminale, Δ' έκδ., σ. 115.

3. Επειδή ο Lombroso εις μέγαν βαθμόν συνδέει ψυχοπαθολογικά καταστάσεις ή ψυχικά ανωμαλίας και εγκληματικότητα, παρουσιάζει ιδιαίτερον δι' ημάς ενδιαφέρον η συνοπτική εξέτασις των διαφόρων κατηγοριών εγκληματιών κατά Lombroso.

Κατ' αρχήν ο Lombroso πιστεύει ότι ο εγκληματικός τύπος αποτελεί ιδίαν ανθρωπολογικήν ποικιλίαν, ήτις παρουσιάζει ίδια χαρακτηριστικά. Ο τυπικός εγκληματίας είναι, βασικώς, άγριος ζων εν μέσω πεπολιτισμένης κοινωνίας. Αλλά, προσέτι, και ώριμος άνθρωπος εμφανίζων ψυχικά τίνα χαρακτηριστικά παιδιού¹. Έν πάση περιπτώσει πρόκειται περί ατόμου το οποίον δεν εμφανίζει κανονικήν εξέλιξιν², είτε εξ αταβιστικής οπισθοδρομήσεως είτε εξ εκφυλισμού είτε εξ ανασχέσεως της αναπτύξεως είτε εκ παθολογικής αίτιας.

Συνοπτικώς, κατά τον Lombroso ο εγκληματίας είναι, προπαντός, ον φυσιολογικώς και ψυχικώς αταβιστικόν, ήτοι έχον χαρακτηριστικά ανήκοντα εις προηγούμενον στάδιον της εξελίξεως³.

1. Βλ. Lombroso, *L'uomo*, 1, I, σ. 98 επ. και III, σ. 657 επ.

2. Κατά την δαρβινικήν έννοιαν της εξελίξεως. Σημειωτέον ότι η ως άνω θέσις του Lombroso έχει ως βάσιν τον νόμον του H a e c k e l, *Anthropogenie ou histoire de revolution humaine*, Παρίσι, 1877, I, σ. 5, ότι κάθε άτομον υφίσταται συνοπτικώς (ίδια κατά την εμβρυακήν ζωήν) την εξέλικτικήν πορείαν του είδους του, τουθ'όπερ ο Σπένσερ και άλλοι συγγραφείς ισχυρίζονται ότι συμβαίνει και εις την ψυχικήν εξέλιξιν. Και οι ψυχαναλυταί θεωρούν εν πολλοίς τον έγκληματιάν ως άτομον μη τυχόν κανονικής εξελίξεως, αλλά, α) ασχέτως εξελίξεως του είδους και β) υπό ψυχολογικήν έννοιαν και δη υπό την έννοιαν της μη κανονικής εξελίξεως ως προς την βασικήν ψυχικήν τάσιν της κοινωνικοποιήσεως (socialisation). Βλ. κατωτέρω σ. 77 έπ.

3. Ός γνωστόν, τοιαύτα χαρακτηριστικά είναι, κατά Lombroso, κυρίως τά εξής : μέγα ινιακόν τρήμα (fosseta occipitale mediana), προγναθισμός εξαιρετικού βαθμού, πους έχων την ικανότητα να συλλαμβάνη, οδόντες υπεράριθμοι προσέτι ψυχική αναληγσία, αστάθεια, έλλειψις προβλεπτικότητας, οκνηρία. Βλ. Lombroso, *L'uomo*, ολόκληρον τον τόμον I.

Βραδύτερον όμως¹ συνέλαβε την ιδέαν, την οποίαν, κατά την αντίληψίν του, επέρωσαν μεταγενέστεροι, ερευναί του, ότι εις τους αταβιστικούς λόγους δέον να προστεθούν παθολογικοί τοιούτοι και δη η επιληψία².

4. Κατά τας αντιλήψεις της εποχής εκείνης, η επιληψία οφείλεται εις εγγενή ερεθισμόν (*Irritazione congenita*) του εγκεφάλου, δύναται δε να εκδηλωθή όχι μόνον υπό την συνήθη μορφήν, αλλά υπό ποικίλας τοιαύτας, μεταξύ των οποίων και κρίσεις θυμού ή πράξεις βίαιαι και άγριαι, υποκατάστατα της σπασμικής κρίσεως.

Τα πειράματα των Richet και Bernhard απετέλεσαν το κέντρισμα διά την λομπροζιανήν υπόθεσιν ότι, η εγκληματικότης αποτελεί μορφήν επιληψίας, καθ' ην ο ερεθισμός υφίσταται εις τους μετωπικούς λοβούς του εγκεφάλου, είναι δε μικρότερος επί της υποκατάστατου μορφής της (ψυχικής επιληψίας) ή επί της συνήθους, σπασμικής, τοιαύτης³.

Κατά τον Lombroso, όθεν, η εγκληματικότητα είναι είδος της επιληψίας, αλλ' η επιληψία δύναται να εκδηλωθή και υπό μορφάς μη εγκληματικές (σπασμικές ή μη). Πάντως, χαρακτηριστικόν της επιληπτικής καταστάσεως είναι η έλλειψις συνειδήσεως των πραττομένων κατά την κρίσιν, συνεπώς και των τελουμένων κατ' αυτήν εγκλημάτων. Εν τούτοις, εις πολύ σπανίας περιπτώσεις παραμένει η συνειδητότης, συνήθως όμως μειωμένη.

Ως τοιούτους επιληπτικούς εγκληματίας και δη της σοβαρο-

Την ιδέαν συνέλαβε το 1870, κατά την ανατομικήν εξέτασιν του κρανίου του ληστού Vilella.

1. Και δη το 1884, κατά την περίφημον υπόθεσιν Mispera, στρατιώτου φονεύσαντος αναίτιους αρκετούς συστρατιώτας του.

2. Βλ. L o m b r o s o, L'uomo, II, σ. 134 επ. και 570 επ., III, σ. 503 επ.

3. Βλ. L o m b r o s o, L'uomo, II, σ. 201 επ. III, σ. 66.

τέρας μορφής, της υπ' αὐτοῦ καλουμένης "ψυχικῆς επιληψίας", θεωρεῖ ὁ Lombroso τοὺς σκοτεινότερους ἐγκληματίας, φονεῖς ἀνευ σκοποῦ ἢ ἐκ σεξουαλικῶν διαστροφῶν (σαδιστάς κ.λπ.). Εἰς τὴν ομάδα τῶν ελαφροτέρας μορφῆς ἐπιληπτικῶν ἐγκληματιῶν κατατάσσει τὰς ὀλιγότερον βαρείας μορφᾶς ἐγκληματικότητος. Τὸ ἐγκλημα, εἰς τὰς περιπτώσεις τῆς μορφῆς αὐτῆς, ἐκδηλοῦται ὡς ἐκρηξις, ὡς κρίσις (ὄχι σπασμικὴ) καὶ δι' αἰτίας ἐντελῶς δυσαναλόγους πρὸς τὴν βαρύτητα τῆς πράξεως¹.

5. Ἐν συνεχείᾳ ὁ Lombroso παρετήρησεν ὅτι, πέραν τῶν ἐπιληπτικῶν ἐγκληματιῶν, οἱ ὁποῖοι ἐγκληματοῦν κατὰ τὴν κρίσιν (ὑπὸ οἰανδήποτε μορφήν καὶ ἀν αὕτη ἐμφανίζεται), ὑπάρχουν ἄτομα εἰς τὰ ὁποῖα ἡ ἀνάγκη νὰ διαπράττουν τὸ κακόν — τὸ ὁποῖον δὲν συναισθάνονται ὡς τοιοῦτον — διαρκεῖ συνεχῶς, ἀπὸ τῆς γεννήσεως μέχρι τοῦ θανάτου τῶν. Αὐτοὶ εἶναι οἱ ἠθικῶς παράφρονες.

Οὕτως ὁ Lombroso κατέταξεν εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν τοῦ ἐκ γενετῆς ἐγκληματίου, τοὺς φέροντας ἀταβιστικὰς (ἴτοι ἐκ μὴ κανονικῆς βιολογικῆς ἐξελιξέως) ἀνωμαλίας, τοὺς ἐπιληπτικούς ἐγκληματίας καὶ τοὺς ἠθικῶς παράφρονας (ἐφ' ὧν ἡ κληρονομικότης καὶ ὁ ἐκφυλισμὸς ἀποτελοῦν σημαντικούς παράγοντας), καθ' ὅσον εἰς πάντα τούτους εὔρεται αὐτὰ σωματικά καὶ ψυχικά χαρακτηριστικά καὶ δη τοῦλάχιστον 5—7 ἐκφυλιστικά χαρακτηριστικά τοῦ ἐγκληματικοῦ τύπου².

Ἐπ' αὐτοῦ ὁ Lombroso επικαλεῖται καὶ τὸ ὅτι ὁ ψυχίατρος Roncoroni ἀνεκάλυψεν, ὡς εἶχε τότε γράψει, μίαν κοινὴν ιστολογικὴν ἀνωμαλίαν εἰς τὸν ἐκ γενετῆς ἐγκληματίαν, τὸν ἐπιληπτικόν τοιοῦτον καὶ τὸν ἠθικῶς παράφρονα, ἴτοι ἀτροφίαν τοῦ βαθέος κοκκιώδους (granulare) στρώματος τῶν κέντρων τοῦ φλοιοῦ τοῦ ἐγκεφάλου³.

1. Βλ. Lombroso, L'uomo, II, σ. 70 ἐπ., III σ. 503 ἐπ. καὶ 661 ἐπ.

2. Βλ. Lombroso, L'uomo, II, σ. 1 ἐπ., 70 ἐπ. 134 ἐπ.

3. Βλ. Lombroso, L'uomo, II σ. 201.

Ούτως «ο εγκληματικός τύπος», κατά Lombroso, δεν είναι ειμή εκ γενετής ασθενής, επιληπτικός ειδικής κατηγορίας, επιστρέψας εις τον εγωισμόν, την αναληγσίαν και την έλλειψιν ηθικού κριτηρίου του πρωτόγονου ανθρώπου. Δηλαδή, τύπος παθολογικός και δη ψυχασθενής.

6. Ο Lombroso, όμως, ερευνά και τους παράφρονas - εγκληματίας τους μη ανήκοντας εις τας κατηγορίας των επιληπτικών και των ηθικώς παραφρόνων, οίτινες, χωρίς να είναι εκ γενετής εγκληματίαι, διέπραξαν, ωθούμενοι και από την ψυχασθένειάν των, έγκλημα τι ή εγκλήματα τινά¹. Επισημαίνει ιδία την δυσχέρειαν χαράξεως οροθετικής γραμμής μεταξύ των διαφόρων εκδηλώσεων της ψυχασθενείας και των αντιστοίχων εκδηλώσεων της εγκληματικότητας (π.χ. μεταξύ της κλεπτομανίας και της κλοπής, της πυρομανίας και του εμπρησμού, της υστερικής συκοφαντίας και της απλής τοιαύτης κ.λπ.), την οποίαν πάντως πειράται να χαράξη.

Εξ όλων των ψυχασθενικών μορφών ο Lombroso θεωρεί ως πλέον εγκληματογόνους την μανίαν και την μανίαν καταδιώξεως².

7. Ιδιαίτερον ενδιαφέρον εμφανίζει η κατηγορία των «εγκληματοειδών» (criminaloidi), οίτινες είναι, κατά Lombroso, μια ελαφροτέρα έκδοσις του εκ γενετής εγκληματίου. Ούτοι εμφανίζουν ολιγωτέρας βιολογικάs ανωμαλίας και, ιδίως, ελαφροτέρας ψυχικάs ανωμαλίας του εκ γενετής εγκληματίου. Ούτω,

1. Βλ. Lombroso, L'uomo, II, σ. 266 επ.

2. Βλ. L'uomo, II, σ. 272. Δεν θεωρούμεν σκόπιμον να εισέλθωμεν εις το σημείον τούτο εις περιγραφήν εκάστηs μορφής ψυχασθενείας, ως αναλύεται από τον Lombroso, διότι, ούτε αι ονομασίαι ούτε αι περιγραφαί των ανταποκρίνονται με τας σημερινάς. Όταν όμως, κατωτέρω, εξετάσωμεν τας συγχρόνους σχετικάs αντιλήψεις, θέλωμεν προβή, όπου είναι χρήσιμον, εις σχετικάs συγκρίσεις.

δεν διαπράττουν το κακόν απλώς χάριν του κακού, δεν είναι κυνικοί, η συναισθηματικότης δεν ελλείπει πλήρως, η μετάνοια σπανίζει ολιγώτερον, ο ερωτισμός συνήθως είναι μεγαλύτερος, η εγκληματική δράσις αρχίζει ενωρίτερον και η υποτροπή είναι συχνότερα, ιδία εις τους κλέπτας και «πορτοφολάδες». Αλλ' ούτοι δρουν χωρίς να δύνανται να συγκρατηθούν. Εξ ού και οι πλείστοι καθίστανται καθ' ἕξιν ἐγκληματῖαι¹.

8. Ολιγωτέρας ακόμη αποκλίσεις από τον εκ γενετής εγκληματίαν παρουσιάζουν, κατά Lombroso, οι λανθάνοντες εγκληματῖαι (*rei latenti*), ἤτοι ισχυροί τινές τους οποίους η κοινωνία συχνά τιμά, οίτινες είναι πραγματικοί εγκληματῖαι, με όλα τα χαρακτηριστικά του εκ γενετής τοιούτου. Αλλ' η κοινωνική των θέσις είναι τόσον υψηλή, ὡστε η εγκληματικότης των εκδηλώνεται είτε εντός των οικογενειών των—και καλύπτεται—είτε εις βάρος ολοκλήρου της χώρας. Υπό ωρισμένας συνθήκας, ούτοι καθίστανται αρχηγοί κρατῶν και συνήθως η χώρα των αντιλαμβάνεται παρά πολύ αργά την εγκληματικὴν φύσιν των².

9. Ο Lombroso μελετά και τους εξ ἐπίκτητων τάσεων εγκληματίας, οίτινες, κατ' αὐτόν, εκπροσωποῦν το μεγαλύτερον μέρος των εγκληματούντων. Τοιούτοι εἶναι οι καθ' ἕξιν, οι εκ πάθους και οι εκ περιστάσεως εγκληματούντες. Οι δύο πρώτοι διαθέτουν ὅμως ειδικούς χαρακτήρας εγκληματογόνους, εξ ου και χαρακτηρίζονται και ως "criminaloidi" ενώ οι τελευταῖοι εἶναι, κατ' αὐτόν, πλήρως ομαλοί (π.χ. ἔμποροι μη τηρήσαντες τα βιβλία των εντάξει), εἶναι δηλαδή «ψευδοεγκληματῖαι», τελούντες

1. Βλ. L'uomo, III, σ. 514 επ. Εἶναι φανερόν ὅτι οι criminaloidi οὔτοι αποτελοῦν τον πρόδρομον των εγκληματούντων ψυχοπαθῶν, οίτινες ιδιαίτερον ενδιαφέρον παρουσιάζουν δια την εγκληματολογίαν, κατὰ τας συγχρόνους αντιλήψεις, περί ων βλ. κατωτέρω.

2. Εἶναι φανερόν πόσον συγγενεῦει ο ὡς ἄνω τύπος με τον σύγχρονον "White Colar Criminal" και τινάς προσφάτους δικτάτορας.

πράξεις, τας οποίας ο νόμος εκ σκοπιμότητος κατέστησεν αξιοποιήτους, χωρίς αυτά να προσκρούουν εις το ηθικόν συναίσθημα της κοινωνίας.

Τονίζει, όμως, ο συγγραφεύς και την σημασίαν του κοινωνικού παράγοντος, ιδία δια τους καθ' ἑξιν εγκληματούντας, οίτινες συνήθως εγκαταλελειμμένοι εκ τρυφεράς ηλικίας ή ανατρεφόμενοι, υπό τας χειροτέρας συνθήκας περιβάλλοντος, ενωρίς αρχίζουν την εγκληματικήν δράσιν των, ήτις, συμπαρομαρτούσης της ελλείψεως ανασχετικής δυνάμεως και των λοιπών εγγενών ανωμαλιών, καθίσταται ἕξις.

Ὅσον αφορά τους εκ πάθους, αντιπροσωπεύουν, κατά Lombroso, τον αντίποδα του "πραγματικού εγκληματιού", δηλαδή του εξ εγωιστικών κινήτρων εγκληματούντος. Οὔτοι, αντιθέτως, εξ αλτρουιστικών κινήτρων κινούνται, καίτοι διαθέτουν συγγένειαν τίνα προς τους παράφρονας και επιληπτικούς, ιδίως ως προς το άμεσον της δράσεως¹. Η ανωμαλία των συνίσταται εις το ότι διαθέτουν υπεροξείαν ευαισθησίαν, υψηλοτάτην ερεθιστικότητα και υπερβολικήν παρορμητικότητα, ενίστε δε είναι επιληπτικοί.

Τα κίνητρα της πράξεώς των, κατά Lombroso, είναι ανάλογα προς την βαρύτητα ταύτης, συχνά ευγενή, ενίστε. υπέροχα (π.χ. η διάσωσις της τιμής, η ζηλοτυπία του συζύγου, η αγάπη της πατρίδος, η αφοσίωσις εις ιδεώδες κ.λπ). Δεν δρουν κρυφά και εκ προμελέτης οι τοιοῦτοι δράσται², η δε πράξις ενέχει χροιάν τίνα αυτοκτονίας, θυσίας, διά την αποκατάστασιν του Δικαίου.

1. Βλ. Lombroso, L'uomo, II σ. 226 επ. και III σ. 516. Η τοιαύτη περιγραφή δεν ανταποκρίνεται εις την πραγματικότητα ειμή εις τινάς περιπτώσεις.

2. Ενταύθα παρατηρούμεν ότι, καθ' ημάς ουδόλως αποτελούν κίνητρα ευγενή τινά των ως άνω αναφερομένων (π.χ. η ζηλοτυπία, ή η διάσωσις. λ.χ. της τιμής του αδελφού, φονεύοντος την αδελφήν λόγω συνάψεως ερωτικού δεσμού κλπ.).

10. Εν συμπεράσματι, κατά Lombroso, οι πλείστοι εγκληματούντες είναι ψυχικώς ανώμαλοι (εξ οργανικών αιτίων) : οι μὲν ἐκ γενετῆς εγκληματαίαι, (33 %) εἶναι αυτόχρημα βαρέως ασθενεῖς καὶ ἐκφυλισμένοι, οἱ δὲ εγκληματοειδεῖς καὶ οἱ ἐξ ἐπίκτητων λόγων, εἶναι ανώμαλοι μικρότερου βαθμοῦ. Μόνον οἱ ἐκ περιστάσεως, κατὰ τὴν ἤδη ἐκτεθείσαν ἔννοιαν, δὲν παρουσιάζουν ανωμαλίαν τινά.

11. Ο Ferrì, νομικός, παρουσιάζει διαφορὰς τινὰς ἀπὸ τοῦ διδάσκαλόν του ἰατρὸν Λομπρόζο ὡς πρὸς τὰς κατηγορίας τῶν εγκληματιῶν καὶ—ὅπερ καὶ τὸ πλέον ἐνδιαφέρον δι' ἡμᾶς—ὡς πρὸς τὴν σχέσιν τούτων μετὰ τὰς ψυχικὰς ανωμαλίαις.

Κατὰ Ferrì, αἱ βασικαὶ κατηγορίαι τῶν εγκληματιῶν εἶναι πέντε : εγκληματαίαι—παράφρονες, ἐκ γενετῆς, καθ' ἕξιν, ἐκ περιστάσεως, ἐκ πάθους¹. Ἐκάστη ὅμως τῶν κατηγοριῶν τούτων, παρουσιάζει ποικίλιαν τύπων².

Αἱ διακρίσεις μετὰξὺ τῶν ἀνωτέρω κατηγοριῶν δὲν εἶναι ἐντελῶς σαφεῖς, καθ' ἡμᾶς. Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον θεωρούμεν ἄξιον νὰ σημειωθῆ εἶναι ὅτι, ὀλιγώτερον συναντῶνται ψυχωτικά καὶ παθολογικά ἐξηγήσεις καὶ μορφαὶ εἰς τὸν Ferrì ἢ εἰς τὸν Λομπρόζο καὶ, ἀντιθέτως, πολὺ περισσότερον συναντῶνται παρ' αὐτῷ «νεῦρο-ψυχοπαθεῖς» (neuro-psicopatici). Οἱ ψυχοπαθεῖς οὗτοι—τοὺς ὁποῖους καὶ ὁ Lombroso εἶχε διῶδει καὶ ἐπεσήμανε ὑπὸ τὴν ὀλιγώτερον ἐπιτυχή ὀνομασίαν «mattoidi»

1. Βλ. Sociologia Criminale, 5η ἐκδ., 1929, τ. I, σ. 240 ἐπ. καὶ 259. Τὸ ἔργον τούτο εἰς τὴν πρώτην ἐκδοσιν (1881) ἔφερε τὸν τίτλον : Nuovi orizzonti del diritto e della procedura penale. Μόνον ἀπο τῆς τρίτης ἐκδόσεως (1891) ἔλαβε τὸν τίτλον Sociologia Criminale. Σημειωτέον ὅτι τὸ 1889 ὁ Colajanni ἐδημοσίευσεν τὸ ἀξιόλογον ἔργον τοῦ Sociologia Criminale ἀκολουθῶν γραμμὴν ἀνεξάρτητον τῆς θετικῆς Σχολῆς, ἀλλὰ δεχόμενος μερικὰς θέσεις ἀναλόγους (π.χ. τὴν ὑπάρξιν εγκληματιῶν τίνων φερόντων ἐκφυλιστικά στίγματα).

2. Βλ. ἐ.α. σ. 297.

(παραφρονοειδείς)-είναι, κατά Ferrì, οι πλέον επικίνδυνοι από εγκληματολογικής απόψεως, καθ' όσον, χωρίς να είναι ψυχασθενείς και ενώ ενεργούν ενσυνειδήτως, έχουν ψυχικήν ανισορροπίαν μη διακρινομένην σαφώς, ήτις ουχί σπανίως ωθεί εις εγκληματικήν δραστηριότητα. Τοιούτοι ψυχοπαθείς, διαφόρων τύπων, συναντώνται κυρίως μεταξύ των καθ' έξιν, (abituale) και μεταξύ των εκ πάθους (per passione) εγκληματιών, άλλ' ενίοτε και μεταξύ των εκ περιστάσεως (occasionalì). Ο εκ γενετής εγκληματίας είναι ο βαρύτερος τύπος εγκληματίου, με σοβαράς κληρονομικάς επιβαρύνσεις, αγούσας αυτόν μοιραίως εις το έγκλημα.

Ενδιαφέρον διά το θέμα μας παρουσιάζει η κατηγορία των ηθικώς παραφρόνων, οίτινες είναι κατά Ferrì σπανιώτατοι¹, άλλ' οίτινες έχουν το κύριον ψυχικόν χαρακτηριστικόν του εκ γενετής εγκληματίου, ήτοι ατροφίαν ή πλήρη έλλειψιν ηθικού συναισθήματος.

Τούτων διακρίνει σαφώς ο Ferrì τους παράφρονες εγκληματίας τους πάσχοντας εκ συνήθων ψυχώσεων, υπογραμμίζει δε την διαφοράν μεταξύ εγκληματιών, οίτινες είναι ή κατέστησαν εκ των υστέρων παράφρονες και των παραφρόνων, οίτινες συμβαίνει να εγκληματήσουν². Οι πρώτοι εγκληματούν κυρίως συνεπεία εγκληματικής διαθέσεως, οι δεύτεροι κυρίως συνεπεία της ψυχασθενείας των.

Νομίζομεν ότι είναι χρήσιμον να παρατηρήσωμεν ότι οι «delinquenti abituale» του Ferrì περιλαμβάνουν πάντας τους

1. Βλ. Ferrì, ε.ά., I, σ. 264, όπου αναφέρεται και ότι οι Lombroso και Krafft — Ebing παρατηρούν ότι η τοιαύτη σπάνις οφείλεται και εις το ότι ούτοι αποστέλλονται συνήθως εις τας φύλακας αντί να σταλούν εις τα ψυχιατρεία, όπου αι έρευναι αποδίδουν, φυσικά, μικρότατον αριθμόν.

2. Βλ. ε.ά. σ. 265 ύποσ. 2. Σημειωτέον ότι την διάκρισιν ταύτην υπεστήριξαν, μεταξύ άλλων, και ο Ottolenghi, I reati dei pazzi criminali, εν Trattato pratico di psichiatria forense, μέρος II, Μιλανον, 1915 και ο Sermonti, έν Sc.P., 1916, σ. 423.

σταθερώς επαναλαμβάνοντας την εγκληματικήν δραστηριότητα *ασχέτως* αιτίας¹, και τούτο διότι, κατά F e r r i, τινές τούτων είναι αυτόχρονα παράφρονες, άλλοι ρέπουν εις το έγκλημα "έξ έγγενούς ανάγκης οργανικής και ψυχικής, πλησιέστεροι προς τους ψυχασθενείς ή προς τους υγιείς"², άλλοι, τέλος, είναι κυρίως καρποί του κοινωνικού περιβάλλοντος. Ούτως, αι ψυχικά ανωμαλία εν ευρεία έννοια, και ιδία η ψυχοπαθητική ιδιοσυστασία, επισημαίνονται ως συχνά χαρακτηριστικά των καθ' έξιν εγκληματιών.

12. Ο επίσης νομικός Garofalo έχει αξιοσημείωτους διαφοράς εις τας αντιλήψεις του περί του εγκληματίου και ειδικώς περί της σχέσεως εγκληματικής δραστηριότητος και ψυχοπαθείας.

Κατ' αρχήν, υπογραμμίζομεν ότι κατά τον G a r o f a l o η θέσις της ψυχασθενείας και της παθολογικότητος εις το εγκληματικό φαινόμενον περιορίζεται *έπι* περισσότερο. Ούτος αρνείται, ως αβάσιμον και αντεπιστημονικόν, τον χωρισμόν των εγκληματιών εις δύο τάξεις, την των ανωμάτων και την των ομαλών. Κατ' αυτόν ανωμαλία τις, διαφόρων βαθμών, υφίσταται εις πάντα εγκληματούντα³. Πλην αυτή δεν σημαίνει παθολογικότητα. Είναι επιβεβλημένον, κατά τον G a r o f a l o, να διακρίνωμεν άφ' ενός μεν καταστάσεις τινάς παθολογικάς, όπως η ολιγοφρένεια,

1. Εξ ου και συγγέονται τα όρια των και με άλλας κατηγορίας, π.χ. των ψυχοπαθών εγκληματιών, ακόμη δε, εις τινας ακραίας περιπτώσεις, και του εκ γενετής εγκληματίου.

2. Ήτοι, είναι κατά την σύγχρονον ορολογίαν, ψυχοπαθείς (Psychopathen ή psychopatische Personallichkeiten ή desequilibres caracteriels ή caracteriels). Βλ. περί τούτων κατωτέρω σ. 146 επ. Ως θέλομεν ίδει, η *σύγχρονος* επιστήμη έχει αποδεχθή ότι μεταξύ των καθ' έξιν εγκληματιών συχνά συναντώμεν ψυχοπαθητικάς ιδιοσυστασίας.

3. Βλ. G a r o f a l o, Criminologie, 5η έκδ., 1905, σ. 103 και σ. 126. Τούτο δέχεται και ο *σύγχρονος* του ειδικώς ασχοληθείς με το θέμα ιταλός ψυχολόγος S. D e S a n c t i s, Il metodo nella psicologia criminale e giudiziaria, έν Sc.P., 1906, σ. 113.

η υστερία, η επιληψία, συνδυαζόμενες με εγκληματικές ορμάς, καταστάσεις οι οποίες είναι είτε συγγενείς είτε επίκτητοι, αφ' ετέρου δε την αποκλειστικώς ηθικήν ανωμαλίαν, ήτις χαρακτηρίζεται από διαστροφήν ή έλλειψιν στοιχειώδους ηθικού συναισθήματος και η οποία δεν αποτελεί ασθένειαν.

Δια τούτο δεν δέχεται και ότι πάσα εγκληματική ροπή θα ωθήση αναγκαίως εις εγκληματικήν δράσιν αντιθέτως, πιστεύει ότι, διάφοροι περιστάσεις εξωτερικαί είναι προς τούτο αναγκασταί. Εξ ου και πρόσωπα τινά, καίτοι έχοντα, ενίοτε ισχυράς, εγκληματικής επιθυμίας και διαθέσεις, δεν εγκληματούν, διότι αι περιστάσεις τους επέτρεψαν να καταπνίξουν ταύτας, επειδή δεν παρουσιάσθη η στιγμή, καθ' ην το έγκλημα θα ήτο εις αυτούς χρήσιμον.

Συνεπής προς τ' ανωτέρω, αρνείται όχι μόνον την κατάταξιν της "ηθικής παραφροσύνης" εις τας ψυχώσεις, αλλά και αυτόν τον όρον "ηθική παραφροσύνη", τον οποίον θεωρεί απολύτως ανακριβή¹. Διότι θεωρεί ταύτην ως σχετιζομένην απλώς με τον συναισθηματικόν κόσμον, χωρίς να θίγεται ο διανοητικός τοιούτος² και διότι η ανωμαλία δέον να διακρίνεται σαφώς από την ασθένειαν³. Όσον μεγάλη και αν είναι η έλλειψις προσαρμογής του ατόμου προς το κοινωνικόν περιβάλλον του, ούτος δεν δύναται να θεωρηθή ασθενής, κατά G a r o f a l o , έφ' όσον δεν συντρέχει διατάραξις των φυσιολογικών λειτουργιών (ως επί των ψυχώσεων ή της ολιγοφρενείας).

Ούτω καταλήγει εις το γενικώτερον συμπέρασμα⁴ : «Οι εξ ενστίκτου εγκληματαίαι μας, δεν είναι, όθεν, ασθενείς». Ο "έγ-

1. Βλ. G a r o f a l o , έ.ά. σ. 104 και 109.

2. Χαρακτηριστικόν της ψυχοπαθείας. Βλ. κατωτέρω σ. 152. ένθα αναφέρομεν την σήμερον κρατούσαν άποψιν ότι η έλλειψις ηθικού συναισθήματος αποτελεί χαρακτηριστικόν ειδικής κατηγορίας ψυχοπαθών.

3. Βλ. G a r o f a l o , έ.ά. σ. 103 επ.

4. Ιδία σ. 104, 105.

κληματικός τύπος» ή ο «τυπικός εγκληματίας», άλλως (κατά Lombroso) εκ γενετής εγκληματίας, είναι, κατά τον Garofalo, απλώς εκείνος όστις στερείται παντελώς αλτροισμού¹, δηλαδή ο αισθανόμενος και κρίνων αποκλειστικώς εγωϊστικώς και αδυνατών απολύτως να τοποθετηθή εις την θέσιν του άλλου. Τα χαρακτηριστικά δε τούτου οφείλονται κυρίως εις ανάσχεσιν της ψυχικής εξελίξεως, εις ψυχικόν εκφυλισμόν, όστις, μάλιστα, δεν είναι αναγκαίον να συμβαδίζει με σωματικόν τοιούτον². Ούτως ο καθαρώς ψυχικός παράγων και δη και ανεξαρτήτως σωματικής αντιστοιχίας, εισάγεται εις την εγκληματικήν ψυχολογίαν, δια να αναχθή, βραδύτερον, υπό το φως της ψυχολογίας του βάθους, εις σπουδαιότατον παράγοντα του σχηματισμού της εγκληματικής προσωπικότητας.

13. Ειδικώς όσον αφορά τους εγκληματούντας παράφρονας, η θετική σχολή εισάγει νέας αρχάς μεταχειρίσεως. Εάν εις την κλασικήν σχολήν οφείλεται η αρχή ότι είναι απαράδεκτον να τιμωρούνται οι ψυχασθενείς, ηλίθιοι κ.λπ., εις την θετικήν σχολήν οφείλεται η νέα αρχή ότι, ο ποινικός δικαστής δεν δύναται να τελειώση το έργον του αθών τον παράφρονα εγκληματίαν. Οφείλει να λάβη μέτρα προστατευτικά της κοινωνίας από το ακαταλόγιστον μεν, επικίνδυνον όμως, άτομον.

Ούτως ανοίγει η οδός της συζητήσεως του τρόπου μεταχειρίσεως των παραφρόνων εγκληματιών, μεταχειρίσεως η οποία συν

1. Βλ. Garofalo, ε.ά., σ. 120. Ως γνωστόν, ο συγγραφεύς τοποθετεί το ηθικόν συναίσθημα ως βάσιν του συστήματός του και επινοεί την έννοιαν του «φυσικού εγκλήματος» (delitto naturale), το οποίον κατ' αυτόν συνίσταται ακριβώς εις την «βλάβην του τμήματος εκείνου του ηθικού συναισθήματος το οποίον αποτελείται από τα βασικά αλτροιστικά αισθήματα, του οίκτου και της εντιμότητος (pitié et probité) και δη όχι το ανώτερον επίπεδον τούτων, αλλά «το μεσαίον μέτρον κοινωνίας τινός, απαραίτητον διά την συμβίωσιν εν κοινωνία». Βλ. ε.ά. σ. 1 επ., ιδία σ. 36.

2. Βλ. ε.ά. σ. 119, ιδία υποσ. 1.

τω χρόνω εμφανίζει τόσον μεγαλυτέρας ποικιλίας, αλλά και τόσον μεγαλυτέρας δυσχέρειας, όσον περισσότερο προχωρούν αι γνώσεις μας επί των διαφόρων ψυχικών ανωμαλιών, του θεραπευσίμου ή μη τούτων, των αντιδράσεων του πάσχοντος εγκληματίου εις την μίαν ή την άλλην μεταχείρισιν. Αλλά και όσον περισσότερο μεταβάλλεται και εξελίσσεται η αντίληψίς μας δια τον σκοπόν της ποινής και δια τα δικαιώματα και τας υποχρεώσεις του κράτους, όχι μόνον έναντι της κοινωνίας, αλλά και έναντι εκάστου πολίτου της, και δη ειδικώς και του εγκληματούντος τοιούτου.

14. Η επακολουθήσασα σχολή της Διεθνούς Ενώσεως Ποινικού Δικαίου, η μέση σχολή, η ιδρυθείσα, ως γνωστόν, υπό του αυστρο—γερμανού ν. Liszt, του ολλανδού Van HammeI και του βέλγου A. P r i n s δεν παρουσιάζει ιδιαίτερον ενδιαφέρον διά το θέμα μας εις το σημείον τούτο της ερένης μας. Αύτη είναι σχολή κυρίως νομική και πολύ ολιγώτερον εγκληματολογική. Το μόνον το οποίον αναφέρομεν ενταύθα είναι ότι και η σχολή αυτή εθεσεν ως θεμέλιον της αντεγκληματικής πολιτικής την κοινωνικήν άμυναν, ασκήσασα δε σοβαράν επίδρασιν εις την διεθνή επιστήμην, ηυνόησεν επίσης την εισαγωγήν νέων μέτρων προστασίας της κοινωνίας από τους αθουμένους ακαταλόγιστους, αλλ' επικινδύνους, εγκληματίας¹. Ενδιαφέρον, δια το θέμα μας: είναι ότι ο ν. Liszt ετόνισε την αδυναμίαν να διαχωρίση τις κατά τρόπον απόλυτον «τους υπευθύνους, οίτινες δέον να πλήττωνται υπό του ποινικού δικαίου από τους ανεύθυνους, κατά των οποίων δέον να εφαρμόζωνται μέτρα ασφαλείας»². Βραδύτερον δε, υπε-

1. Ειδικώτερον επί της αντεγκληματικής πολιτικής του V. Liszt, βλ. I. Γεωργάκη, *Geistesgeschichtliche Untersuchungen tiber die Kriminalpolitik uhd Dogmatik Franz v. Liszts*, Λειψία, 1940.

2. Βλ. Franz v. Liszt, *Die strafrechtliche Zurechnungsfahigkeit*, εν *ZStW*, XVIII, 1898, σ. 229.

στήριξεν ότι πρέπει να εγκαταλειφθή η παλαιά αντίθεσις μεταξύ *ποινών* και μέτρων ασφαλείας¹.

15. Μετά την θετικήν σχολήν και την ίδρυσιν της νέας επιστήμης της εγκληματολογίας, επηκολούθησαν έρευναι του εγκληματικού φαινομένου από πάσης πλευράς : βιολογικής, ψυχολογικής, κοινωνιολογικής ως και συνδυασμού πασών τούτων. Αλλά και από ψυχιατρικής απόψεως δεν υστέρησαν αι έρευναι.

Εν αρχή επιθυμούμεν να παρατηρήσωμεν ότι σωρεία ερευνών με βάσιν τον βιολογικόν και σωματικόν παράγοντα εφώτισαν μεν πλευράς τινας του εγκληματίου, αλλ' εις ουδέν θετικόν αποτέλεσμα, ως προς την εξήγησιν της εγκληματικής προσωπικότητος και της εγκληματικής συμπεριφοράς, κατέληξαν.

16. Ποικίλαι είναι αι κατευθύνσεις βιολογικής τοποθετήσεως, αι οποίαι ηκολούθησαν και αι οποίαι, εμπνευσθείσαι από τας εργασίας του Λομπρόζο, αντετάχθησαν, όμως, εις διαφόρους θέσεις τούτου.

Η πρώτη και παλαιότερα προήλθεν από την λεγομένην γαλλικήν ψυχιατρικήν σχολήν. Αυτή, αντικρούουσα την αταβιστικήν εξήγησιν του Λομπρόζο, ενεκολπώθη την εκφυλιστικήν τοιαύτην. Κατά τους ψυχιάτρους F e r e², M a g n a n³, L a u r e n t⁴,

1. Βλ. F e r r i, Il congresso di antropologia criminale di Colonia, εν Studi sulla Criminalita, 2α έκδ. Torino, 1926, σ. 789 επ. Διά το κριτήριον του καταλογισμού κατά ν. L i s z t βλ. Β' Μέρος παρουσίσης μελέτης. Τούτο ανέπτυξεν ούτος ειδικώς εις δύο μελετάς, την ανωτέρω αναφερομένην και την εξής : Die psychologischen Grundlagen der Kriminalpolitik, εν ZStW, 16, 1896, σ. 477 επ.

2. O F e r e δια των έργων του : La famille nevropathique (1888) και Degenerescence et criminalite (1889), κατατάσσει τον εγκληματίαν εις την οικογένειαν των νευροπαθών (την οποίαν απαρτίζουν οι κακοί — vicieux — οι εγκληματίαι και οι φρενοπαθείς). Ταύτην διέπει το μοιραίον.

3. Βλ. M a g n a n, Rapport au Congres d'anthropologie criminelle de Paris, 1889.

4. Βλ. L a u r e n t, Les degeneres dans les prisons, 1888.

η κακή κληρονομικότης (λόγω νόσου—της συφιλίδος—ή τοξικής βλάβης εκ του αλκοολισμού) εμποδίζει τον φέροντα τας κηλίδας ταύτας να προσαρμοσθή εις τον κοινωνικόν βίον, ήτοι ο εγκληματίας είναι ανώμαλος εκφυλιστικός (όχι αταβιστικός τύπος). Την άποψιν ταύτην εδέχθη μερικώς, ως είδομεν, και ο Lombroso¹. Αλλ' εις την άποψιν ταύτην αντετάχθη το 1894 υπό του Legrain² ότι εκπεφυλισμένοι τινές δυνατόν να γίνουν εγκληματίαι, υπάρχουν όμως και εγκληματίαι μη φέροντες ουδέν εκφυλιστικόν στίγμα. Άρα ο εκφυλισμός δεν αποτελεί εξήγησιν ή δεν επαρκεί ως εξήγησις της εγκληματικότητος.

17. Ετέρα, βιολογικής επίσης βάσεως, κατεύθυνσις είναι η της εξ ιδιοσυστασίας διαστροφής. Αυτή είναι ψυχιατρικής προελεύσεως και εστηρίχθη αφ' ενός μεν εις την θεωρίαν του γερμανού ψυχιάτρου Kraepelin περί της φυσιολογικής—σωματικής ιδιοσυστασίας εκάστου ψυχοπαθολογικού τύπου, αφ' ετέρου δε εις την θεωρίαν περί των διαστροφών των ενστίκτων του γάλλου ψυχιάτρου Dupre.

Κατά τον τελευταίον τούτον³ αι ανωμαλίας της ιδιοσυστασίας ατόμου τινός, εξεταζομένου από απόψεως ηθικής και κοινωνικής συμπεριφοράς, αναφέρονται εις τα ένστικτα της αυτοσυντηρήσεως, της αναπαραγωγής και της κοινωνικής σχέσεως (της σχέσεως με τους άλλους, association). Όταν τα ένστικτα ταύτα είναι υπερβολικά ή ανεπαρκή ή ανύπαρκτα ή εσφαλμένης κατευθύνσεως, προκαλούν αντικοινωνικάς τάσεις του ατόμου, το οποίον αποτελεί τον τύπον του εξ ιδιοσυστασίας διεστραμμένου (pervers constitutionnel)⁴. Κατά τους οπαδούς της διδασκαλίας

1. Βλ. ανωτ. σ. 47.

2. Βλ. Legrain, La medecine legale du degenerate, εν Archives d'anthropologie criminelle, 1894, σ. 1-26.

3. Βλ. D. Dupre, Les perversions instinctives, εν Archives d'anthropologie criminelle, 1912, σ. 502 έπ.

4. Βλ. περί της εννοίας ταύτης ειδικόν τεύχος του περιοδικού Reeducation, Les Pervers, Ιούνιος-Ιούλιος 1950.

ταύτης, ή εξ ιδιοσυστασίας διαστροφή είναι διάφορος και αφορά άλλην ψυχικήν σφαίραν εκείνης των ψυχοπαθολογικών καταστάσεων.

Τονιστέον ότι η διαστροφή αυτή εθεωρείτο κληρονομική και αθεράπευτος.

Πλην και η διδασκαλία αυτή κατέπεσε. Διότι και ελαφρότεροι τύποι διεστραμμένων, οίτινες είναι βελτιώσιμοι, διεπιστώθησαν και επίκτητοι διαστροφαί ανεκαλύφθησαν και ψυχογενείς—δηλαδή άνευ βιολογικής ή οργανικής αντιστοιχίας—διαστροφαί έγιναν δεκταί. Αι τελευταίας βραδύτερον, υπό το φως της ήδη εισελθούσης επί σκηνής ψυχανάλυσεως¹.

Η βιολογική κατεύθυνσις εκαλλιεργήθη ιδιαιτέρως εις την Γερμανίαν. Άξιον μνείας είναι το έργον του γερμανού E x n e r, Kriminalbiologie, το οποίον εστηρίχθη κυρίως εις την βιολογικήν άποψιν και ηρεύνησεν ιδιαιτέρως την σχέσιν κληρονομικών επιβαρύνσεων και εγκλήματος². Βραδύτερον υπό του ίδιου μετωνομάσθη εις Kriminologie (ακριβώς διότι ηθέλησε να τονίση ολιγότερον την βιολογικήν πλευράν).

Σημειωτέον ότι, την εποχήν του ναζισμού, ο τονισμός της βιολογικής πλευράς εύρεν ιδιαίζόντως πρόσφορον έδαφος. Ως εκθέτει την σχετικήν θέσιν του ο M e z g e r, η ολοκληρωτική αντίληψις περί Κράτους δεν επιτρέπει να θέσωμεν ως βάσιν της επιβολής ποινικών κυρώσεων το άτομον, ως πράττει η φιλελευθέρα τοποθέτησις. Το βάρος πρέπει να πέση εις τον βιολογικόν—ρατσιστικόν παράγοντα και όχι εις τον ψυχολογικόν—ατομικόν³.

1. Βλ. P i n a t e l, Criminologie, τ. III Bouzat-Pinatel, 1963, σ. 186.

2. Της αυτής κατευθύνσεως αξιόλογα έργα είναι το του L e n z, Grundriss der Kriminalbiologie, Βιέννη, 1927 και το του L a n g e, Verbrechen als Schicksal, Studien an Kriminellen Zwillingen, Λειψία, 1929.

3. Βλ. M e z g e r, Kriminalpolitik auf kriminologischer Grundlage, Στουτγάρδη 1934, εισαγωγήν και σελίδας 60, 65 και 66.

18. Παραλλήλως αι ενδοκρινολογικαί μελέται έδωσαν λαβήν εις ερεύνας αφορώσας την σχέσιν αφ' ενός των λειτουργικών ανωμαλιών των έσω εκκρίσεων (ορμονών) και αφ' ετέρου των ψυχικών ανωμαλιών, ιδία δε της εγκληματικής δραστηριότητος. Αι έρευναι όμως αύται, γενόμεναι ιδίως εν Αμερική υπό του S c h l a p p, και εν συνεχεία υπ' αυτού του ιδίου εν συνεργασία με τον S c h m i t h¹, ουδέν ασφαλές αποτέλεσμα έδωσαν, όπως και αι έρευναι του Ιταλού Ν. P e n d e, καθ' όσον οι S. και E. G l u e c k², ουδεμίαν αξιόλογον διαφοράν ανεύρον, ως ισχυρίζονται, από απόψεως έσω εκκρίσεων μεταξύ της ομάδος των 500 εγκληματικών παιδων και της των 500 μη εγκληματικών.

Αι έρευναι του P e n d e κατέστησαν εν συνεχεία ευρύτεραι, διότι εστηρίχθησαν, όχι απλώς εις το σύστημα έσω εκκρίσεων, αλλά εις την άλυσον (*costellazione*, αστερισμόν) την αποτελούμένην από το νευροφυτικόν σύστημα, τον διάμεσον εγκέφαλον, τας έσω εκκρίσεις και τους μετωπικούς λοβούς του εγκεφάλου³, άλυσος ήτις έχει άμεσον σχέσιν με τον συναισθηματικόν κόσμον, εξ ου πηγάζει η ανθρωπίνη δραστηριότης. Αλλά και αι έρευναι, αύται, αφ' ενός μεν δεν δύνανται να θεωρηθούν ότι κατέληξαν εις αναμφισβήτητα δεδομένα, αφ' ετέρου δε ουδαμώς απέδειξαν αν και μέχρι ποίου σημείου αι περιών ο λόγος ανωμαλίας τυχόν υφιστάμεναι, είναι αιτία των ψυχικών τοιούτων (αντικοινωνικών τάσεων) ή, αντιστρόφως, συνέπεια τούτων. Σημειωτέον δε ότι αυτός ο P e n d e δεν θεωρεί ότι αι ορμονικαί διαταραχαί είναι αιτία της εγκληματικότητος, αλλ' ότι δίδουν την κατεύθυνσιν εις αυτήν.

1. Βλ. S c h l a p p και S c h m i t h, *The New Criminology*, 1928.

2. Βλ. S. and E. G l u e c k, *Unraveling Juvenile Delinquency*, ΙΚ-ναξ XIV-II. Πρβλ. και B a r n e s and T e e t e r s, *Criminology*, σ. 149.

3. Βλ. Ν. P e n d e, *La biotypologie et la clinique de la personne humaine au service de la criminologie*, Ανακοίνωσις εις τό 2ον Δ. Συνέδριον Εγκληματολογίας, τ. II, 1952, σ. 195 επ.

19. Αι μορφολογικαί και ανθρωπομετρικαί έρευνα, του έγκληματίου, αποτελούσαν συνέχειαν της γραμμής του Λομπρόζο, ουδέν επίσης θετικόν αποτέλεσμα απέδωσαν, διότι οι διάφοροι, ερευνηταί, αρχής γενομένης από τον C. B. Goring, ισχυρίζονται, ότι ανεύρον αποτελέσματα εντελώς διάφορα και συχνά αντίκρυς αντίθετα¹.

Αι σχετικαί απόψεις του άγγλου Goring ήσκησαν σοβαράν επίδρασιν επί χρονικόν τι διάστημα εις την αγγλόφωνον επιστήμην γενικώς, δι' ο και μνημονεύομεν ταύτας ιδιαιτέρως. Ούτος, βάλλων κατά του εκ γενετής εγκληματίου του Lombroso, ηρηγήθη την ύπαρξιν ιδιαιτέρων σωματικών χαρακτηριστικών, σωματικών στιγμάτων, του εγκληματίου. Κατέληξεν, όμως, και ο ίδιος εις νέαν θεωρίαν εκ γενετής εγκληματίου, εξ ίσου άκαμπτον με την θεωρίαν του Lombroso, ως παρατηρεί ο H. J. Jones², πάντως δε περισσότερο από την των Ferri και ίδια του Garofalo, προσθέτομεν ημείς. Ο Goring, δηλαδή, ισχυρίζεται ότι, ο εγκληματίας είναι ον σωματικώς και διανοητικώς (physically and intellectually) κατώτερον του κανονικού ανθρώπου.

Αλλά νεώτεροι έρευνα απέδειξαν ότι η τοιαύτη σωματική κατωτερότης δεν υφίσταται³, μάλιστα δε τινές υπεστήριξαν ακριβώς την αντίθετον άποψιν⁴.

1. Πρβλ. C. B. Goring, *The English Convict*, 1913, (*έργον δι ου διαψεύδονται σχεδόν όλα τα σχετικά συμπεράσματα του Lombroso*), E. Hooton, *The American Criminal, An Anthropological Study*, 1939 (δι' ου διαψεύδονται όλα τα συμπεράσματα του Goring). Αλλά και *τούτου* τα συμπεράσματα ημφισβητήθησαν. Πρβλ. Leaute, *Criminologie et science penitentiaire*, Puf, 1972, σ. 464 έπ.

2. Βλ. H. Jones, *Crime and the Penal System*, 3η έκδ., 1970, σ. 26.

3. Βλ. πλην του ήδη μνημονευθέντος E. Hooton, και Norwood East, *Adolescent Criminal*, 1942, σ. 167 έπ.

4. Ούτως W. H. Sheldon, *Varieties of Delinquent Youth*, 1949, *passim*.

Αλλ' ούτε και η άποψις της διανοητικής κατωτερότητος επέζησε, διότι πολλαί έρευναι επί του θέματος απέδειξαν ότι, ενώ εγκληματίαι τινές πράγματι υστερούν διανοητικώς, άλλοι όμως ανήκουν εις τους υψηλότερους βαθμούς νοητικών ικανοτήτων¹.

Περισσότερον ενδιαφέρον παρουσίασαν αι μορφολογικαί-χαρακτηρολογικαί έρευναι αι συνδυάζουσαι γενικώτερον την μορφολογικήν εμφάνισιν με τον χαρακτήρα του ανθρώπου. Ιδιαζόντως σημαντική είναι εις τον τομέα τούτον η συμβολή του γερμανού E. K r e t s c h m e r , όστις εις το διάσημον έργον του *Korperbau und Charakter* κατέταξε τους ανθρώπους εις τους γνωστούς βασικούς μορφολογικούς—βιολογικούς τύπους, (πυκνικούς—κυκλοθυμικούς, λεπτομόρφους—σχιζοθυμικούς, αθλητικούς—επιληπτοειδείς, δυσπλασικούς) συνδυάσας έκαστον τούτον όχι μόνον με ειδικάς ψυχικάς ιδιότητες, αλλά και—όπερ μας ενδιαφέρει, ιδιαιτέρως—με ωρισμένας ψυχοσθενείας ή ψυχικάς ανωμαλίας ως, και με ωρισμένου είδους εγκληματικότητα. Ο K r e t s c h m e r , δηλαδή, ισχυρίζεται ότι, τα λεπτόσωμα άτομα έχουν κλίσιν προς την σχιζοφρένειαν και την καθ' υποτροπήν τέλεσιν εγκλημάτων, ιδία δολίων (απάτη, κιβδηλεία κ.λπ.). Τα αθλητικά άτομα εμφανίζουν, κατ' αυτόν, κλίσιν προς την επιληψίαν και προς άγρια εγκλήματα βίας, ενώ τα πυκνικά φέρονται μάλλον προς την καταθλιπτικήν μανίαν, σπανιώτερον εγκληματούν και δη κυρίως εκ πάθους. Όσον αφορά τους δυσπλασικούς, εμφανίζουν ροπήν προς την σχιζοφρένειαν, ενίοτε είναι ολιγοφρενεείς και έχουν κλίσιν προς συστηματικήν και βιαίαν εγκληματικήν δράσιν. Αλλ' αι διαπιστώσεις αύται ουδαμώς ανάγουν την τοιαύτην σωματικήν διάπλασιν εις αιτίαν της ψυχικής ανωμαλίας ή του εγκλήματος, αφού ελάχιστος αριθμός εξ έκάστης κατηγορίας φθάνει εις ψυχοσθένειαν ή εγκληματικήν δραστηριότητα.

1. Βλ. H. Jones, *Crime and the Penal System*, σ. 32.

20. Ακόμη και η έρευνα των βλαβών του εγκεφάλου, ως αίτιας της εγκληματικότητας, ουδέν ασφαλές αποτέλεσμα έδωσε, και-τοι επιφανείς εγκληματολόγοι ισχυρίζονται ότι απαντούν αυτά συχνότερον εις τους εγκληματίας¹.

Ούτω, σύγχυσις πλήρης επικρατεί όσον άφορα τους σωματικούς παράγοντας και τας ανωμαλίας των ως αιτίας της γενέσεως του εγκλήματος².

Όσον αφορά την ψυχολογίαν της εποχής εκείνης, αυτή, στηριζομένη εις τον οργανισμόν, και δη το νευρικόν σύστημα, εβοήθησε μάλλον εις την περιγραφήν ή εις την εξήγησιν των ψυχικών φαινομένων και ιδία της ψυχογενέσεως του εγκλήματος. Η βιο-φυσιολογική άποψις, αρρήκτως συνδεομένη κατά τας πρώτας δεκαετίας του αιώνος μας με την ψυχολογίαν—ήτις απετέλει, τότε, ουσιαστικώς κεφάλαιον της φυσιολογίας, αφού προηγουμένως, ως είδομεν, είχεν αποτελέσει κεφάλαιον της φιλοσοφίας—ενέπνευσε πολλάς έρευνας του εγκληματίου από ποικίλων πλευρών. Αλλ' ουδεμία τούτων εβοήθησεν εις την εμβάθυνσιν της ψυχογενέσεως του εγκλήματος και ουδεμία απετέλεσεν εξήγησιν της εγκληματικής δραστηριότητος, εκτός, ίσως, επί περιπτώσεων τίνων εγκλημάτων προερχομένων εκ λίαν βαρέων βιολογικών ελαττωμάτων.

21. Αλλ' εάν το βιολογικόν υπόβαθρον ως μόνη η κυρία βάσις του εγκληματικού φαινομένου ήρχισε να χάνη έδαφος, αντιθέτως, ήρχισε να κερδίζει τοιούτον η ψυχολογική άποψις, αλλ' υπό νέαν μορφήν.

1. Ούτω, π.χ., O. K i n b e r g, Les problemes fondamentaux de la criminologie, Παρίσι, 1959, σ. 229, B. D i T u l l i o, Principes de criminologie clinique, Παρίσι, 1967, σ. 145 επ. Contra, H e s n a r d, Psychologie du crime, Παρίσι, 1963, σ. 35 επ.

2. Βλ. L e a u t e, ε.α. σ. 465 και 477 επ.

Τούτο κατωρθώθη υπό το φως της ψυχανάλυσεως και της εφαρμογής της εις την ψυχολογίαν και την ψυχιατρικήν.

Αύτη έδωσε νέαν κατεύθυνσιν εις την έρευναν της ψυχής του ανθρώπου. Αντί του σωματικού παράγοντος, ήρχισε να μελετά τον βαθύτερον ψυχικόν κόσμον. Αντί να περιγράφη ψυχικά φαινόμενα, ήρχισε να προσπαθή να τα εξηγήση. Αντί να θεωρή παθολογικήν η ανώμαλον κάθε ασυνήθη ανθρωπίνην διαγωγήν—ως είναι και το έγκλημα—ήρχισε να πειράται να το κατανόηση. Αντί να χωρίζη τους ανθρώπους εις εγκληματίας και μη, ετόνισε την σημασίαν της κακής ψυχικής εξελίξεως ως παράγοντος της εγκληματικότητας και δη συχνά και ασχέτως βιολογικών ελαττωμάτων ή κληρονομικών καταβολών. Αντί να κατατάσση τους ανθρώπους—και δη και τους εγκληματίας—εις κατηγορίας, επέβαλε την κλινικήν εξέτασιν της δυναμικής ψυχικής εξελίξεως εν ός εκάστου εξ αυτών.

Τέλος και τας ψυχώσεις είδε με άλλο μάτι, και τας ψυχοπαθείας ενεβάθυνε και τας νευρώσεις εμελέτησε. Και την σχέσιν πασών των ψυχικών τούτων ανωμαλιών με την εγκληματικήν δραστηριότητα ηρεύνησε.

Εις το επόμενον τμήμα θέλομεν εκθέσει τας απόψεις της επιστήμης ως έχουν διαμορφωθή σήμερον, πρώτον μεν αναφορικώς με την σχέσιν εγκλήματος και ψυχικής ανωμαλίας γενικώς, εν συνεχεία δε, αναφορικώς με την σχέσιν εκάστης κατηγορίας ψυχικής ανωμαλίας με το έγκλημα, και δη με ποίου είδους έγκλημα. Ως επίσης και την εξ εκάστης ψυχικής ανωμαλίας δημιουργούμενην ψυχικήν καταστάσιν του εγκληματούντος εν σχέσει με την αντίληψιν τούτου περί της σοβαρότητος και αντικοινωνικότατος της πράξεως του και εν σχέσει με την ικανότητα τούτου να συγκρατηθή από την τέλεσιν του εγκλήματος.

22. Εκτός του ότι ολίγα άτομα εκ των τελούντων υπό τας αυτάς κοινωνικάς συνθήκας εγκληματούν—το οποίον σημαίνει ότι μόνοι οι κοινωνικοί παράγοντες δεν αρκούν—είναι φανερόν τι επί του

θέματός μας πρόκειται, περί εμβαθύνσεως του εγκλήματος όχι ως κοινωνικού φαινομένου, αλλά περί του εγκλήματος ως γεννήματος ανωμάλου ψυχικής προσωπικότητας. Επομένως η κοινωνιολογική άποψις του εγκλήματος δεν μας ενδιαφέρει γενικώς¹.

Οι κοινωνικοί παράγοντες μας ενδιαφέρουν ως στοιχεία της διαμορφώσεως της προσωπικότητας. Ως τοιαύτα στοιχεία μετουσιούνται εις ψυχικούς παράγοντας, εις στοιχεία αφομοιούμενα κατά την δυναμικήν σύνθεσιν της προσωπικότητας. Εις τρόπον ώστε συντελούν εις την δημιουργίαν της προσωπικότητας, αλλά τη μεσολαβήσει μιας ψυχικής διεργασίας, ιδιαζούσης εις έκαστον άτομον, ήτις εις τίνα άτομα γεννά ψυχοπαθολογικάς, εις άλλα εγκληματικάς εκδηλώσεις και εις άλλα ούτε τας μεν ούτε τας δε. Το αυτό συμβαίνει και με τους βιολογικούς—σωματικούς παράγοντας, οίτινες, ως είδομεν, έχουν θεωρηθή ανεπαρκείς ως αυτοτελής αιτία της εγκληματικής συμπεριφοράς. Η δε σημασία των εξαρτάται, επίσης, εκ των επιπτώσεων των και εκ της ιδιαζούσης μετουσιώσεώς των εις τον ψυχικόν του συγκεκριμένου ατόμου κόσμον, ώστε εκ των εχόντων την αυτήν σωματικήν—βιολογικήν ατέλειαν άλλος δυνατόν να γίνη τύπος παθολογικός ή εγκληματίας και άλλος όχι.

Πάντως, γενικώς παρατηρούμεν ότι ο μεγαλύτερος τονισμός των κοινωνικών ριζών του εγκλήματος συντελεί εις την θεώρησίν του ως ολιγώτερον παθολογικού φαινομένου ως προς τον *δ ρ ά σ τ η ν* (ασχέτως αν το έγκλημα ως μαζικόν φαινόμενον αποτελή ή μη παθολογικόν στοιχείον της κοινωνίας ή φυσικήν ανωμαλίαν ταύτης).

23. Εκ των προεκτεθέντων, αρχίζουν να διαφαίνονται δύο τινά, άτινα αποτελούν τα χαρακτηριστικά των συγχρόνων αντι-

1. Διά τούτο και δεν ενδιατρίβομεν ειδικώτερον επί κοινωνιολογικών περί του εγκλήματος θεωριών. Βλ. λεπτομερέστερον περί του κοινωνικού παράγοντος εν σχέσει με το θέμα μας, κατωτέρω, σ. 96 επ.

λήψεων περί του σχηματισμού της εγκληματικής προσωπικότητας, ανωμάλου ή μη. Πρώτον, ότι η αιτιολογία είναι πολυδιάστατος και ότι ουδεμία άποψις μόνη—βιολογική, κοινωνιολογική, καθαρώς ψυχολογική—αρκεί δια την εξήγησιν εγκληματικής τίνος συμπεριφοράς. Δεύτερον, ότι ο ψυχολογικός παράγων είναι ο σπουδαιότερος, υπό την έννοιαν ότι αποτελεί τον συνδετικόν κρίκον, την χοάνην εντός της οποίας όλοι οι παράγοντες μετουσιούνται, αφομοιούνται, κατά τρόπον ιδιάζοντα εις εκάστην προσωπικότητα.

Εις το πρώτον κεφάλαιον του επομένου τμήματος θέλομεν ερευνήσει ακριβώς τας εκδηλώσεις των δύο τούτων βασικών διαπιστώσεων εις τας συγχρόνους αντιλήψεις περί της σχέσεως εγκληματικής προσωπικότητος και ψυχοπαθολογίας.

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ
ΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΧΕΣΕΩΣ
ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΩΝ ΑΝΩΜΑΛΙΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι

ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΕΙΝΑΙ ΕΚΔΗΛΩΣΙΣ ΨΥΧΟΠΑΘΟΛΟΓΙΚΗ ;

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Ομοιότητες και διαφοραί εγκληματικότητας και ψυχασθενείας.
2. Η ψυχανάλυσις πειράται να εξηγήση την εγκληματικήν συμπεριφοράν.
3. Η ψυχανάλυσις πειράται να εξηγήση και τας ψυχικάς ανωμαλίας.
4. Αι αμερικανικαί αντιλήψεις περί του εγκληματίου ως ψυχοπαθητικού ή νευρωτικού ή ψυχωτικού τύπου.
5. Αι από του Aichhorn ορμηθείσαι αντιλήψεις περί της σχέσεως εγκλήματος και νευρώσεως.
6. Αι ψυχαναλυτικαί εξηγήσεις της αντικοινωνικής και εγκληματικής συμπεριφοράς αντικρούουν την παθολογικότητα.
7. Νεώτεροι αμερικανικαί αντιλήψεις αποκρούουσαι επίσης την παθολογικότητα τον εγκλήματος.
8. Και οι βιολογικής κατευθύνσεως εγκληματολόγοι επηρεάζονται από τας ψυχαναλυτικάς θεωρίας.
9. Συχνότης ψυχοπαθητικών καταστάσεων μεταξύ των ενηλίκων εγκληματιών.
10. Συχνότης ψυχοπαθητικών καταστάσεων μεταξύ των ανηλίκων εγκληματιών.
11. Τάσις μειώσεως του αριθμού των εγκληματούντων ψυχοπαθών.
12. Γονείς ψυχοπαθείς και τέκνα εγκληματία.
13. Συχνότης ψυχώσεων μεταξύ των εγκληματιών.
14. Ψυχασθενείς γονείς εγκληματούντων.
15. Έρευνα περί της κληρονομικής μεταβιβάσεως της εγκληματικής διάθεσεως.

16. *Ανωμαλίας των χρωμοσωμάτων και έγκλημα.*
 17. *Ο κοινωνιολογικός παράγων.*
 18. *Σύνοψις — Συμπεράσματα.*

1. Κατ' αρχήν, δέον να παρατηρήσωμεν ότι αι ρίζαι τόσοσ της βαρείας εγκληματικής δραστηριότητος όσον και της παραφροσύνης εύρηται εις αγχώδεις ψυχικάσ καταστάσεις, εις βαρέα ψυχικά τραύματα, συχνά λησμονημένα, καταπιεσθέντα και καταπιέζοντα τον φορέα των. Αλλ' εις τον ψυχασθενή αι ψυχικαί αύται καταστάσεις αφ' ενός μεν είναι ανεπτυγμένα εις υπερβολικόν βαθμόν, αφ' ετέρου δε έχουν υποστή, εκ διαφόρων λόγων, συχνά παθολογικών, παραμόρφωσιν — παροδικήν ή μόνιμον — ώστε να καθιστούν αδύνατον την προσαρμογήν τούτου εις το περιβάλλον¹.

Και ο εγκληματίας — όχι βέβαια ο εκ περιστάσεως τοιούτος — είναι άτομον απροσάρμοστον εις την κοινωνικήν ζωήν. Αντιμετωπίζει, όμως, την κοινωνικήν πραγματικότητα ως έχει, αλλ' απλώς βάσει ηθικής αντιθέτου προς την κρατούσαν εις την κοινωνίαν τοιαύτην, ήτοι έχει βασικώς αντικοινωνικήν τοποθέτησιν. Τούτο δεν συμβαίνει, κατά κανόνα, με τους ψυχασθενείς. Ούτοι, εις εκείνας, π.χ., τας περιπτώσεις, καθ' ας επιτίθενται κατά τρίτων, διότι πιστεύουν ότι οι τρίτοι τους καταδιώκουν, δεν έχουν πράγματι αντικοινωνικήν τοποθέτησιν : απλώς αμύνονται κατά των φανταστικών, αλλά σοβαρωτάτων και λίαν επικινδύνων, κατ' αυτούς, απειλών και διώξεων των τρίτων, βάσει της γενικώς όμως κρατούσης εις την κοινωνίαν ηθικής. Δηλαδή δεν αντιμετωπίζουν την πραγματικότητα ως οι συνήθεις άνθρωποι, αλλ' όχι λόγω διαφόρου ηθικής, αλλά λόγω διαφόρου τρόπου αντιλήψεως και συναισθήσεως των αντικειμενικών γεγονότων.

1. Βλ. H e u y e r, Les troubles mentaux, 1968, σ. X επ.

Ενίοτε όμως υπάρχει και αντικοινωνική στάσις τούτων. Διότι, όπως και μεταξύ των ψυχικώς υγιών, οίτινες πράγματι υφίστανται διώξεις παρά τίνος προσώπου, μόνον ολίγοι καταλήγουν εις το έγκλημα, ούτω και εκ των παραφρόνων, οίτινες φανταστικώς διώκονται υπό τίνος, μέρος μόνον εγκληματεί. Πάντως είναι φυσικόν, λόγω της αγχώδους ψυχικής βάσεως των ψυχασθενών, συχνότερον να γίνεται παρ' αύτοις αφόρητον το εκ της καταδιώξεως συναίσθημα και, επομένως, συχνότερον να προσφεύγουν ούτοι εις το έγκλημα εάν και εφ' όσον κατέχονται από το αίσθημα της συνεχούς (φανταστικής) καταδιώξεως, ή οι ψυχικώς υγιείς οι κατεχόμενοι από την πεποίθησιν της (πραγματικής) καταδιώξεως υπό τίνος. Άλλοι πάλιν, μη δυνάμενοι να υποστούν τας φοβεράς εσωτερικάς συγκρούσεις των, δημιουργούν και δευτέραν προσωπικότητα ή φανταστικάς καταστάσεις, ζώντες, τουλάχιστον εν μέρει, εις κόσμον διάφορον του πραγματικού, όπερ δεν συμβαίνει με τους εγκληματίας.

Εν συνόψει, η ψυχική ασθένεια, είναι, κατά την διατύπωσιν του Heuyer 1 «μια υπερβολή, μια έξαψις (exaltation), παροδική ή μόνιμος, συναισθηματικών τάσεων, τας οποίας δυνάμεθα να συναντήσωμεν τόσον εις τον κανονικόν άνθρωπον όσον και εις τον εγκληματίαν, αλλά τας οποίας παθολογικάί αιτίαι (γενετικάί, μολυσματικάί, τοξικάί ή τραυματικάί) παρεμόρφωσαν, κατέστησαν υπερτροφικάς και ακαταλλήλους δια την προσαρμογήν εις το περιβάλλον».

Και ως προς μεν την υπερβολήν και παραμόρφωσιν των εις πάντα άνθρωπον συναντωμένων συναισθηματικών πιέσεων, τούτο είναι σήμερον αναμφισβήτητον. Άλλ' ως προς τας αιτίας της τιαύτης παραμορφώσεως τας αναφερομένας εις τον ορισμόν του Heuyer, εις πλείστας ψυχοπαθολογικάς μορφάς δεν ανευρέθη-

1. Βλ. G. Heuyer, έ.ά. σ. X έπ.

σαν τοιαύται αιτίαι σχέσιν έχουσαι με τον σωματικόν οργανισμόν. Τούτο δε δέχεται, πλην άλλων, και αυτός ο Heuyer 1.

2. Η ψυχανάλυσις συνετέλεσεν εις την προσέγγισιν εγκληματίου και μη εγκληματίου². Η εξ αυτής δε ορμηθείσα ψυχολογία του βάθους ηκολούθησε την αυτήν οδόν. Αμφότεραι ετόνισαν την παρ' - εκάστω ανθρώπω ύπαρξιν εγκληματικών επιθυμιών και ωθήσεων, ως επίσης και το γεγονός ότι, όταν αύται μετουσιώνονται εις πράξεις, τούτο συμβαίνει, όχι μόνον λόγω βιολογικού τίνος όρου ενυπάρχοντος αρχήθεν εις συγκεκριμένον άτομον, αλλά κυρίως λόγω της ψυχικής του εξελίξεως, από της εμβρυακής ζωής μέχρι της εποχής της εγκληματικής αποφάσεως. Εις τινας περιπτώσεις, οι ευνοϊκοί δια το έγκλημα βιολογικοί παράγοντες είναι ισχυρότεροι, ενίοτε δε πολύ ισχυροί. Άλλοτε είναι ασθενείς ή και ελλείπουν παντελώς. Διότι, κατά τους ψυχαναλυτάς, και μόνος ο καθαρώς ψυχολογικός παράγων (ως διεμορφώθη εκ της συνθετικής και δυναμικής διεργασίας απάντων των βιωμάτων της ζωής του συγκεκριμένου άτομου) είναι δυνατόν να εξήγηση, τόσον την βασικήν άντικοινωνικήν τοποθέτησιν τούτου, όσον και την ελλειψιν ανασχετικής δυνάμεως έναντι των εγκληματικών ωθήσεων.

Με άλλους λόγους η ψυχανάλυσις και η ψυχολογία του βάθους πειρώννται να εξηγήσουν τας ανωμαλίας ταύτας τας οδηγούσας εις το έγκλημα, με συνέπειαν να τας καθιστούν περισσότερο κατανοητάς και να τας θεωρούν ολιγώτερον ασυνήθεις ψυχικάς εξελίξεις, ήτοι ολιγώτερον ανωμάλους³.

1. Βλ. κατωτέρω

2. Βλ. Leaute, Criminologie et science penitentiaire, 1972, σ. 510.

3. Το όλως ακατανόητον και αήθες της συμπεριφοράς είναι το κύριον χαρακτηριστικόν της ψυχοπαθολογικής καταστάσεως. Ούτω Jaspers, Allgemeine Psychopathologie, σ. 659 έπ.

3. Εξ' άλλου υπό το πρίσμα των ψυχαναλυτικών διδασκαλιών μελέτη των διαφόρων ψυχικών ανωμαλιών (εν ευρεία εννοία) έχυσε νέον φώς εις πλήθος ψυχικών καταστάσεων. Η ψυχανάλυσις μετεμόρφωσεν ολόκληρον την ψυχιατρικήν. Η τελευταία αύτη εστηρίζετο σχεδόν αποκλειστικώς εις την νοητικήν άποψιν. Ως λέγει ο Heuyer¹, «η ακριβής περιγραφή των ψυχικών ασθενειών είχε την ακαμψίαν γεωμετρικών προβλημάτων».

Η ψυχανάλυσις απεκάλυψεν εν βαθύ και σκοτεινόν συναισθηματικόν ρεύμα, ρέον υπό την επιφάνειαν των ψυχασθενειών. Εξηγήσεις ήρχισαν να δίδονται εις διάφορα συμπτώματα νοσολογικά ακατανόητα και παράδοξα, τα όποια προέρχονται συχνά από τον υποσυνείδητον ορμητικόν και συναισθηματικών κόσμον και έχουν την ρίζαν των εις την παιδικήν ηλικίαν.

Εξ άλλου η επιστήμη εφώτισε ψυχικάς τινας καταστάσεις αίτινες, χωρίς να είναι παθολογικάί, χωρίς ν' αποτελούν νόσον, «αποτελούν όμως ψυχικάς ανωμαλίας σοβαρού βαθμού και ιδιαιτέρας σημασίας διά την συμπεριφοράν του δράστου. Πρόκειται περί των ψυχοπαθητικών ιδιοσυστασιών, τας οποίας κυρίως εμελέτησεν ο Kurt Schneider και αι οποία αποτελούν εντόνους χαρακτηρολογικάς αποκλίσεις, εντόνους ανωμαλίας της συναισθηματικής σφαίρας, ποικίλων ειδών².

Η ψυχανάλυσις ενεβάθυνεν εις την μελέτην ετέρων ψυχικών ανωμαλιών, ψυχογενούς φύσεως, των νευρώσεων³. Η εμβάθυνσις εις την μελέτην τούτων, όμως, και η παράλληλος εμβά-

1. Βλ. Heuyer, ε.ά. σ. VII.

2. Βλ. περί αυτών κατωτέρω σ. 000 επ. Οι *φορείς* των καλούνται γερμανιστί, psychopatische Personlichkeiten γαλλιστί *desequilibres psychopathiques* ή *desequilibres caracteriels* ή απλώς *caracteriels* ιταλιστί, *psicopatici* αγγλιστί, *psychopaths*. Τούτους ο Garofalo είχεν αποκαλέσει «neuro-psicopatici» και τους εθεώρει ως τροφοδοτούντας εις υψηλότατον ποσοστόν την εγκληματικότητα.

3. Βλ. περί τούτων κατωτ. σ.

θυσίαι εις την των ψυχοπαθειών ενέπλεξε τα πράγματα εν σχέσει με την διάκρισιν μεταξύ τούτων¹, μέχρι σημείου, ώστε να προτείνεται, υπό τίνων ψυχιάτρων η συνένωσις των δύο τούτων εννοιών η αυτόχρομα ή εγκατάλειψις των όρων τούτων και η απλή διερεύνησις περί της υπάρξεως ψυχικής ανωμαλίας και ικανότητος καταλογισμού εις εκάστην περίπτωσιν.

Κατ' αρχήν, οφείλομεν να είπωμεν ότι εις την πράξιν η διάγνωσις επί πολλών περιπτώσεων είναι πολύ δυσχερής. Και δη όχι μόνον προκειμένου περί διακρίσεως μεταξύ ψυχοπαθών και νευρωτικών ατόμων, αλλ' ακόμη και εις οριακάς περιπτώσεις ψυχοπαθών και ψυχασθενών, ως θα ίδωμεν κατωτέρω. Αλλά και μεταξύ ομαλών και ανωμαλών η εις την πραξιν διάκρισις συχνά παρουσιάζει ουκ ολίγας δυσχέρειας. Ομως, μεταξύ ψυχοπαθείας και νευρώσεως τα όρια συγχέονται όχι μόνον εις την πράξιν, αλλά και εννοιολογικώς.

4. Νομίζομεν ότι εις την σύγχυσιν συνετέλεσεν η ασάφεια και η αστάθεια της ορολογίας, ιδία εις την αμερικανικήν επιστήμην.

Εις ταύτην, συχνά ο όρος "psychopath" θεωρείται ταυτόσημος με τον αδυνατούντα να προσαρμοσθή εις την κοινωνίαν, τον αντικοινωνικόν τύπον, άνευ, μάλιστα, περαιτέρω διακρίσεως εις κατηγορίας². Τούτο σημαίνει αφ' ενός μεν, στενωτέραν έννοιαν του ψυχοπαθούς από την ευρωπαϊκήν τοιαύτην, αφ' ετέρου δε, χαρακτηρισμόν όλων των εγκληματιών ως ψυχοπαθών. Η αντίληψις, όμως, αύτη προεκάλεσεν αντιδράσεις και τινες μελετηταί αντι-

1. Βλ. επί του θέματος τούτου Η. Kaufmann, Kriminologie, I, 1971, ιδία σ. 78 και 190 και κατωτέρω σ.

2. Βλ. William Mac Cord και Joan Mac Cord, The Psychopath, 1964, passim., Β. Karpman, Criminality, Insanity and the Law, εν JCrLCr. Ιανουάριος-Φεβρουάριος 1949, του αυτού, A Survey of Contributions of American Psychoanalysis to Criminology, έν Actes II Congres τ. III 1952, σ. 65 έπ.

τίθενται εις την τοιαύτην ταύτισιν, τινές δε υπογραμμίζουν ότι ο όρος "ψυχοπαθής" χρησιμοποιείται υπό διαφόρους εννοίας από τους διαφόρους συγγραφείς, προσέτι δε ότι κατήντησεν, εις την αμερικανικήν επιστήμην, έννοια περιέχουσα παντός είδους χαρακτηριστικά στοιχεία — και αντιφατικά και άσχετα τοιαύτα — έχοντα ως μόνον συνδετικόν σημείον την αντικοινωνικήν συμπεριφοράν¹.

Άλλοι, αμερικανοί ψυχίατροι, ψυχαναλυτικής κατευθύνσεως, θεωρούν ότι οι ψυχοπαθείς, οι εκ της ιδιοσυστασίας των κλίνοντες, εις το έγκλημα, αποτελούν την μειοψηφίαν, ενώ, κατά κανόνα, η εγκληματικότητα αποτελεί εντελώς ειδικήν περίπτωσιν νευρώσεως ή ψυχώσεως². Τινές μάλιστα έφθασαν εις την ταύτισιν εγκληματίου και νευρωτικού.

Η άποψις αυτή έχει την ρίζαν της εις τους Alexander και Staub, οίτινες έθεσαν τας βάσεις της ψυχαναλυτικής εγκληματολογίας. Κατ' αυτούς³ η εγκληματικότης διακρίνεται εις τας

1. Ούτω B. Karpmann, A Survey ε.ά. σ. 67.

2. Βλ. Karpmann, A Survey ε.ά. σ. 66, R. B. Callell, La personnalite, 1956, σ. 645 έπ., W. Bromberg, American Psychiatric Achievements in Criminology, εν Actes II Congres τ. III, σ. 34.. E. Bergler, The Mechanism of Orality - Neurosis and Criminosis, εν Handbook of Correctional Psychology, 1947. Ούτος επερόησε τον όρον "criminosis", τον αφορώντα την ειδικήν εγκληματικήν νεύρωσιν, τον οποίον ανέλυσεν ο A. Foxe, Studies in Criminology, 1948.

3. Βλ. F. Alexander και H. Staub, Der Verbrecher und seine Richter, 1929. Νομίζομεν ότι ο Cyril Burt, με την θεωρίαν του περί «γενικής συναισθηματικότητας» είναι ο ενδιαμέσος κρίκος μεταξύ της θεωρίας των ενστικτωδών διαστροφών και της ψυχαναλυτικής τοιαύτης. Ούτος πιστεύει ότι πολλών εγκλημάτων αι ρίζαι δύνανται να ανευρεθούν εις υπερβολήν η αδυναμίαν ενστικτώδους τινός ωθήσεως, ήτις, πηγάζουσα από την "γενικήν συναισθηματικότητα" (διαφόρου βαθμού δι' εκαστον άτομον) προκαλεί ανάλογον υπερβολήν ή υποτονίαν και των λοιπών ένστικτων. Οι πρώτοι είναι εκρηκτικοί και ασταθείς. Οι δεύτεροι είναι συναισθηματικώς ψυχροί (affectionless). Ούτως ο Burt έθεσε τον συγκινησιακόν, υποσυνειδήτως

εξής κατηγορίας: 1) Καθαρώς φανταστική, υπάρχουσα εις τα κανονικά άτομα και εκδηλουμένη υπό μορφήν ονείρων, αστεισμών, ενίοτε δε αξιοποιώνων πράξεων εξ αμελείας τελουμένων. 2) Εκ περιστάσεως, οφειλομένη εις προσωρινήν αναστολήν του ηθικού ελέγχου του Υπέρ - εγώ. 3) Οργανική, ήτοι η αποτελούσα έργον των ψυχασθενών. 4) Κοινωνική, ήτοι η αποτελούσα έργον ψυχικώς υγιών, αλλ' εχόντων διάφορον του εις την κοινωνίαν κρατούντος ηθικόν κώδικα, διότι ανήκουν εις μικροτέραν εγκληματικήν κοινωνικήν ομάδα. 5) Η των νευρωτικών εγκληματιών, ήτις είναι και η σπουδαιότερα και πολυαριθμότερα. Εις αυτήν κατατάσσονται όλοι οι μη υπαγόμενοι εις τας προηγουμένας κατηγορίας. Κατά τους Alexander και Staub, ο νευρωτικός εγκληματίας κατέχεται υπό αισθήματος ενοχής, αναζητεί την τιμωρίαν, την οποίαν, όμως, εν συνεχεία αισθάνεται ως ηθικήν δικαιολογίαν δια την επανάληψιν της εγκληματικής δραστηριότητος.

Αι υπ' αριθμούς 3, 4 και 5 κατηγορίαί απαρτίζουν την ευρύτεραν κατηγορίαν των εκ συστήματος εγκληματιών.

Διά της μεταγενεστέρας των Alexander και Staub επεκτάσεως, ίδια, ως είδομεν, υπό των αμερικανών ψυχαναλυτών, της νευρώσεως εις το σύνολον, σχεδόν, των μη πασχόντων εκ τινος των κλασικών ψυχικών νόσων εγκληματιών, και διά του χαρακτηρισμού και των νευρωτικών ως ασθενών, επανέρχεται επί σκηνης η λομπροζιανή ιδέα του εγκληματίου - ασθενούς, αλλά με τήν διαφοράν ότι, δεν έχει πλέον την χροιάν της σωματικής ανωμαλίας ή σωματικής ασθενείας και δη εξ αταβιστικών ή εκφυλιστικών, βιολογικού χαρακτήρος, λόγων¹.

δρώντα, παράγοντα, εις την πρώτην γραμμήν της εξηγήσεως της εγκληματικής δραστηριότητος. Βλ. G. Burt, *The Young Delinquent*, 9η εκδ., 1965.

1. Ούτω S childe r, *The Cure of Criminals and the Prevention of Crime*, έν J. Cr. Ps., τ. II, σ. 149 έπ. P. Q. Roche, *Criminality*

5. Η ανωτέρω άποψις είναι, χαρακτηριστική του γεγονότος ότι, η ψυχανάλυσις ηρμηνεύθη και εφηρμόσθη από τους εν συνεχεία οπαδούς της κατά διαφόρους τρόπους, ενίοτε δε και κατά τρόπους παρερμηνεύοντας το βασικόν πνεύμα της¹. Αι ορθότεραι σχετικαί αντιλήψεις, αι επικρατήσασαι εν συνεχεία, έχουν, όμως, άλλως.

Κατά τας αντιλήψεις ταύτας, οφειλομένας εν πολλοίς εις τον αυστριακόν ψυχίατρον Aichhorn², το έγκλημα και η νεύρωσις αποτελούν τας δύο διαφόρους διεξόδους τας οποίας η βαθεία συγκινησιακή αναταραχή, το μίσος, τα πάθη, αι ψυχικαί συγκρούσεις, ευρίσκουν : όταν κατευθύνωνται κατά τρίτων, οδηγούν εις έγκληματικάς πράξεις, όταν κατευθύνωνται κατά του ιδίου του πάσχοντος, μετατρέπονται εις νευρώσιν, ήτις αποτελεί μορφήν αυτοεπιθέσεως. Ούτως, ο νευρωτικός είναι άνθρωπος βασικώς εν συγκρούσει με τον εαυτόν του, ενώ ο εγκληματίας με την κοινωνίαν³. Ήτοι, ως φαίνεται, υπάρχει σχέσις αντιστροφώς ανάλογος μεταξύ νευρωτικού και εγκληματικού φαινομένου⁴.

and Mental Illness, Two Faces of the Same Coin, έν Un. Ch. L. R., τ. 22, σ. 320 έ. Η. W e i h o f e n, The Urge to Punish, 1956, σ. 16 και 18.

1. Βλ. διαμαρτυρίαν διά το γεγονός τούτο αυτού του F r e u d εν Psychoanalysis and the Establishment of the Facts in Legal Proceedings, 1906, σ. 108.

2. Βλ. A. A i c h h o r n, Verwahrloste Jugend, Βιέννη, 1925. Ούτος εστηρίχθη κυρίως εις την εκ της πράξεως πείραν και όχι εις αφηρημένας κατασκευάς.

3. Βλ. Η. K a u f m a n n, ε. ά., σ. 101, L u c k e r t, Konflikt-psychologie, 1957, σ. 168 έ., H e s n a r d, Psychologie du crime, 1963, σ. 166, 171 έπ., 283, ύποσ. 3, A. Y o t o p o u l o s - M a r a n g o p o u l o s, Les mobiles du delit, σ. 41.

4. Ούτως οι S. και E. G l u e c k εύρον 11,2 ο/ο ολιγωτέρους νευρωτικούς εις την ομάδα των 496 εγκληματιών ή εις την ομάδα των 495 μη εγκληματιών, ήτοι 24,6 ο/ο και 35,8 ο/ο, αντιστοιχώς. Βλ. Unraveling Juvenile Delinquency, σ. 239. Βλ. και L e a u t e, ε. ά., σ. 500.

Βεβαίως υπάρχουν κατ' εξαίρεσιν νευρωτικοί τινες εγκληματούντες. Πλην, εις την περίπτωσιν ταύτην, δεν θεωρείται η νεύρωσις ως αιτία της εγκληματικής συμπεριφοράς. Απλώς θεωρείται ότι η νεύρωσις συντελεί εις την μείωσιν της ψυχικής αντιστάσεως του δράστου.

Το αυτό δε θεωρείται υπό σοβαρών εγκληματολόγων ότι συμβαίνει εις πάσαν περίπτωσιν εγκληματήσαντος όστις έχει ανώμαλον χαρακτήρα, όστις διακρίνεται δια σοβαράς ανωμαλίας της συμπεριφοράς ¹.

Η ανωτέρω θέσις είναι σημαντική δια τον καθορισμόν της σχέσεως ψυχικής-χαρακτηρολογικής ανωμαλίας και εγκλήματος. Υπέρ της ορθότητος της συνηγορεί το γεγονός ότι, καίτοι πολλοί άνθρωποι έχουν χαρακτηρολογικήν τίνα ανωμαλίαν εξ εκείνων αίτινες καλούνται ψυχοπάθειαι, μόνον μικρόν, εκ τούτων, ποσοστόν φθάνει εις την τέλεσιν εγκληματικής πράξεως. Αλλά παρετηρήθη και κάτι πλέον τούτου. Ότι, δηλαδή, ψυχοπαθητική τις ιδιοσυστασία, συναντωμένη τυχόν εις ωρισμένην προσωπικότητα, γεννά άτομον ιδιοφυές και κοινωνικώς χρησιμώτατον, ενώ εις άλλην προσωπικότητα ευρισκομένη, γεννά άτομον κοινωνικώς αρνητικόν, ενίοτε και εγκληματικόν ².

6. Η αντίδρασις κατά της απόψεως περί του εγκληματίου—ασθενούς ως κανόνος δεν υπήρξε μικρά. Το έργον των W. H e a l y και A. B r o n n e r, *New Light on Delinquency and its Treatment* (1936), το οποίον ήσκησε βαθείαν επιρροήν, ιδία εις

1. Βλ. H e s n a r d, ε. ά., σ. 172, *De Greeff, Criminogenese*, εν *Actes II congres*, σ. 287 έπ.

2. Βλ. K. S c h n e i d e r, *Die psychopathischen Personaliteiten*, σ. 4. έπ., *Weitbrecht, Psychiatrie im Grundriss*, σ. 72, *P e t r i l o w i t s c h, Abnorme Personaliteiten*, σ. 72. *Contra*, Κ α τ σ α ν τ ώ ν η ς, Η ικανότης προς καταλογισμών ψυχοπαθητικών ή ψυχικώς ανωμάτων εγκληματιών, εν *Ποιν. Χρ.*, ΚΒ', σ. 104. Εν τούτοις, αμέσως εν συνεχεία δέχεται την ύπαρξιν ψυχοπαθών μεγαλοφυών.

τον αγγλόφωνον επιστημονικόν κόσμον, καταλήγει, βάσει επιστα-
μένων ερευνών επί ομάδων εγκληματησάντων και μη, εις το αυτό
συμπέρασμα με τον Aichhorn, ήτοι της, κατά κανόνα, αντιθέτου
τοποθετήσεως εγκληματίου και νευρωτικού. Ο νευρωτικός αντι-
δρά εις τας εσωτερικάς συγκρούσεις (conflicts) του με απωθήσεις,
αι οποίαι καταλήγουν εις την νεύρωσιν, ενώ ο εγκληματίας δεν
καταφεύγει εις απωθήσεις, αλλά δίδει διέξοδον των εσωτερικών
του συγκρούσεων, δι' επιθετικότητος (διαφόρων μορφών) κατά
των τρίτων.

Αι υπό τινων, ψυχαναλυτών επίσης, εξηγήσεις περί του σχη-
ματισμού της εγκληματικής προσωπικότητος επέρρωσαν την
θέσιν της μη παθολογικότητος της εγκληματικής συμπεριφοράς.

Με βάσιν την θεωρίαν του Freud περί της κατά φάσεις
σεξουαλικής και, παραλλήλως, ψυχικής εξελίξεως του ατόμου οι
μεταγενέστεροι τούτου ψυχαναλυταί και δη οι ήδη μνημονευθέν-
τες Aichhorn, Healy και Bronner, ως και οι Friedlander¹ και Lagache²
συνέβαλον εις την δη-
μιουργίαν της θέσεως (με διαφόρους αποχρώσεις, βεβαίως) ότι
ο εγκληματίας είναι συχνά τύπος αντικοινωνικός, όστις κατά την
παιδικήν ηλικίαν απέτυχεν εις την βασικήν ψυχικήν διαδικα-
σίαν της κοινωνικοποιήσεως, δεν κατώρθωσε νά μετουσίωση τα
ένστικτά του εις ανώτερα ψυχικά φαινόμενα και δη δεν κατώρθωσε
να υπερνικήση τον γεωκεντρισμόν του και να ωριμάση ψυχικώς,
αποκτών τον συναισθηματικόν έλεγχον του εαυτού του και στα-
θμίζων τας πράξεις του βάσει τών μελλοντικών συνεπειών των.

Απόρροια των ανωτέρω είναι η αδυναμία να τεθή εις την
θέσιν του άλλου—και συνεπώς η άρνησις της αξίας του άλλου και
της κοινωνίας—και η έντασις με την οποίαν επιδιώκει, και δη άνευ

1. Βλ. Kate Friedlander, *The Psychoanalytical Approach to Juvenile Delinquency*, 5η εκδ., 1961.

2. Βλ. D. Lagache, *Psychocriminogenese*, εν Actes II Congres, T. VI, σ. 129 έπ.

υπολογισμού συνεπειών, την ικανοποίησιν των τάσεων της προσωπικής του επιβολής.

Αι μεταγενέστεροι, ψυχαναλυτικάί επίσης αλλ' άλλων σχολών, συμβολαί δια την εξήγησιν της αντικοινωνικής προσωπικότητος, αφορούν και τας μεταγενεστέρας ηλικίας και δη την εφηβίαν και την ωριμότητα, χωρίς να παραβλέπεται καθόλου ουδέ από τας σχολάς ταύτας η παιδική ηλικία. Ούτως, ετόνισαν την σημασίαν, δια τον σχηματισμόν αντικοινωνικής προσωπικότητος, ο μιν Adler του μη υπερνικηθέντος συναισθήματος κατωτερότητος, ο δε Erikson της αδυναμίας σχηματισμού, ιδία κατά την έφηβίαν, ιδίας προσωπικότητος, εχούσης σαφείς βασικάς κατευθύνσεις¹.

7. Αλλ' ειδικώς εν Αμερική την αντίδρασιν κατά της διδασκαλίας περί του εγκληματίου ως ασθενούς ετροφοδότησαν και οι εξής δύο παράγοντες: αφ' ενός η κοινωνιολογική κατεύθυνσις, την οποίαν σαφώς πλέον ακολουθεί η αμερικανική εγκληματολογία, αφ' ετέρου ο φόβος του κινδύνου τον οποίον διατρέχουν αι ατομικάί ελευθερίαί εκ της παντοδυναμίας του ψυχιάτρου, όστις καθίσταται πλέον το κύριον πρόσωπον της ποινικής δίκης και του οποίου η γνώμη δύναται να εγκλείση επ' άοριστον—συνεπώς και ισοβίως—τους πολίτας εις τα «άσυλα», τα ολίγον διαφέροντα, ενίοτε δε και χειρότερα—ιδίως διά τους μη ψυχασθενείς—των φυλακών².

Η κοινωνιολογική κατεύθυνσις, η διαδοθείσα εν Η.Π.Α., έχει τας ρίζας της εις τον J. B. Watson και ιδία εις τον E. H.

1. Βλ. συνοπτικήν έκθεσιν των σχετικών τοποθετήσεων των ψυχαναλυτικών σχολών εν Α. Yotopoulos — Marangopoulos, *Les mobiles...*, σ. 32 έπ.

2. Βλ. E. Lemert, *Social Pathology : A Systematic Approach, to the Theory of Sociopathic Behavior*, 1951, J. Pitts, Introduction, εν Parson, Shils, Naegele, Pitts, *Theories of Society*, T. II, σ. 705, Szasz, *Law, Liberty and Psychiatry*, έκδοσις Collier, 1974, ιδία σ. 108 και 242.

Sutherland¹ λόγω δε της αναπτύξεως της ψυχολογίας, αυτή είναι μάλλον ψυχοκοινωνική, δηλαδή στηρίζεται εις τας ψυχικάς επιδράσεις των κοινωνικών μελών μεταξύ των ή της συνολικής κοινωνίας επί των μελών της. Ο Sutherland ήσκησε βαθείαν επιρροήν, ιδία εις τας Η.Π.Α., με την θεωρίαν του περί της «Differential Association». Τούτο διότι η θεωρία του, —ασχέτως της ορθότητος ή μη ταύτης και δη μέχρι ποίου σημείου— ανταποκρίνεται αφ' ενός μεν εις την κοινωνικήν ιδιομορφίαν των Ηνωμένων Πολιτειών της Β. Αμερικής, όπου πανσπερμία εθνοτήτων, θρησκειών κλ. αφομοιούνται εντός της αμερικανικής χροάνης, αφ' ετέρου δε εις τας δημοκρατικάς περι ισότητος των ανθρώπων αντιλήψεις των αμερικανών, οίτινες δυσμενώς αντιμετώπιζον τας διαφοράς κληρονομικότητος ή ιδιοσυστασίας κλ. μεταξύ των ανθρώπων.

Βάσιν της θεωρίας ταύτης αποτελεί η αρχή ότι, κάθε άνθρωπος αναποτρέπτως αφομοιώνει τα πολιτιστικά πρότυπα του περιβάλλοντος του. Επομένως ατομόν τι καθίσταται εγκληματικόν, αναλόγως του αν είχε την ευκαιρίαν να απορροφήση, να εκμάθη, περισσότερα πρότυπα ευνοούντα το έγκλημα ή περισσότερα πρότυπα αποκρούοντα τούτο.

Εξαιρέσειν του κανόνος τούτου, κατά Sutherland, αποτελούν οι ψυχικώς ασθενείς. Ούτως, ο εγκληματίας κατά κανόνα και κατ' ούσίαν δεν είναι ψυχικώς ασθενής, αλλά καρπός του πολιτιστικού περιβάλλοντος εις το οποίον διαβιοί.

Εις τα πλαίσια της κοινωνιολογικής κατευθύνσεως εισέρχεται και η οικολογική θεωρία, της λεγομένης σχολής του Σικάγου, ήτις επίσης ορμάται από τας αμερικανικάς συνθήκας ζωής. Αύτη, με επί κεφαλής τον Clifford Shaw, διετύπωσε την άποψιν

1. Βλ. E. H. Sutherland, *Criminology*, 1η έκδοσις, 1924, E. H. Sutherland και D. R. Cressey, *Principles of Criminology*, 7η εκδ. 1966.

της «εγκληματικής ζώνης» (Delinquency Area), ήτοι την άποψιν ότι ωρισμένα συνοικία της πόλεως αποτελούν ζώνες ηθικής καταπτώσεως και τροφοδοτούν κατά σοβαρόν μέρος (60 % εις Σικάγον, π.χ.) τα παιδικά, ιδίως, δικαστήρια ¹.

Γενικώς η Σχολή του Σικάγου, δια την εξήγησιν του εγκληματικού φαινομένου, μετέθεσε την παθολογικότητα από το άτομον εις την κοινωνίαν ².

Εν τούτοις, ο λεγόμενος "functionalism", αντί της θέσεως της παθολογικότητος της κοινωνίας, προβάλλει την θέσιν της αναγκαιότητος πάσης κοινωνικής εκφάνσεως ως τμήματος της ενιαίας συγκροτήσεως συγκεκριμένου κοινωνικού συνόλου. Ούτω, κατά την άποψιν ταύτην, και η ανισότης και η αμάθεια και το κοινωνικόν παραστράτημα και το έγκλημα και η πορνεία και η πολιτική καταδυνάστευσις και η εκμετάλλευσις της εργασίας και η αντίστασις και αμφισβήτησις υπό των νέων, είναι κοινωνικά λειτουργία ωρισμένης κοινωνίας ³. Και η Νέα Σχολή του Σικάγου, βαίνουσα περαιτέρω, αποκρούει εξ ολοκλήρου την παθολογικήν άποψιν και πιστεύει ότι εις την κοινωνίαν υπάρχει απλώς ποικιλία, διαφοροποιήσις και όχι παθολογικότης ⁴. Υπάρχουν δηλαδή λανθάνουσαι λειτουργία κοινωνικά αι οποία καθιστούν αναγκ-

1. Βλ. G. M a ζ ο, Le «Chicago Area Project», εν Reeducation, 1951, σ. 78 έπ. Βλ. και αντιρρήσεις κατά της θεωρίας ταύτης, E m m a L i e - L Y a l y n και A n d r e y H a n t r o n, «L' ecologie humaine», Sociologie au XXe siecle, 1947, τ. I, σ. 477 έπ.

2. Βλ. Walter Miller, Lower Class Culture as a Generating Milieu of Gang Delinquency, έν Journal of Social Issues, XIV, 1958, άρώ. 3. Erwin Goffman, Asylums, 1961, Richard C l o w a r d, Delinquency and Opportunity, 1960. Βλ. και παρατηρήσεις David M a t z a, Becoming Deviant, 1969, σ. 47.

3. Βλ. M e l v i n T u m i n, The Functionalist Approach to Social Problems, 1965.

4. Βλ. H o w a r d B e c k e r, Outsiders, 1963. Ο πρώτος διανοίξας την προς την άποψιν ταύτην οδόν.

καίαν κάθε εκδήλωσάν της κοινωνικής ζωής, δια την διατήρησαν του κοινωνικού τούτου προτύπου.

Ο Αλβέρτος Κοέν, εκ των κορυφαίων συγχρόνων αμερικανών μελετητών του θέματος, συνδυάζων τας δύο απόψεις, παθολογικότητας και Funktionalism, διατυπώνει ως εξής την θέσιν του : "Δεν δυνάμεθα να είπωμεν ότι αι πηγαί της αντικοινωνικής συμπεριφοράς ευρίσκονται πάντοτε εις την ανωμαλίαν, την παθολογικότητα, ή την αξιοθρήνητον κατάστασιν. Δύνανται επίσης να ανευρεθούν εις το συνεπές προς τους θεσμούς της κοινωνίας και προς το καθιερωμένον. Εις την έννοιαν ενός συστήματος εξυπακούεται πάντοτε το γεγονός ότι ό,τι ευρίσκεται εν αυτώ είναι λειτουργία της όλης συγκροτήσεως του. . . Εν συνόψει, ό,τι επικρίνομεν και ό,τι επιδοκιμάζομεν και αγαπώμεν (εις εν κοινωνικόν σύστημα) δεν είναι απλώς μέρη του αυτού αοράτου ιστού, είναι υφασμένα με τα ίδια νήματα»¹.

Τοιαύται απόψεις είναι φανερόν ότι, δεν ενισχύουν την γνώμην περί παθολογικότητας του εγκληματίου.

8 Αλλά και οι συνεχισταί της βιο-φυσιολογικής κατευθύνσεως—ιδία ευρωπαίοι—άφησαν να εισχωρήσουν ευρέως εις την

1. Βλ. A. Cohen, The Study of Social Disorganization and Deviant Behavior, έν Sociology Today (έκδοθ. ύπο R. Merton, L. Broom και L. Gottrell), 1959, σ. 473-474. Βλ. επίσης του αυτού : Delinquent Boys, 1955, ως και, του αυτού επίσης The Sociology of the Deviant Act, έν Am. S. R. τ. XXX, αριθ. I, Φεβρ. 1965, σ. 5 έπ.

Παρεμφερή γραμμήν, με τινας αποχρώσεις, ακολουθεί και ο D. M a t z a, Becoming Deviant, 1969, ιδίως σ. 87 έπ. Ο συγγραφεύς ούτος συν τοις άλλοις εντονότατα εκατηρίασε τον τρόπον καταστολής του εγκλήματος τον ισχύοντα εις τας κοινωνίας μας, τρόπον υποχρεούντα τον παραστρατήσαντα να ταυτισθή ψυχικώς με τον εγκληματίαν και να τοποθετηθή δια παντός εις το περιθώριον τής κοινωνίας και συνεπώς αντιμετώπος ταύτης. Βλ. ε.ά., ιδία σ. 143 έπ.

βιολογικήν άποψιν τα νέα ρεύματα της ψυχανάλυσεως, της ψυχολογίας του βάθους κ.λπ.

Ο Di Tullio, επικεφαλής σήμερον της κατευθύνσεως ταύτης και κύριος εκπρόσωπος της ιταλικής θετικής σχολής: εις την νεωτέραν εγκληματολογικήν επιστήμην, συνδυάζει κοινωνιολογικήν, βιολογικήν και ψυχολογικήν άποψιν, με βασικήν την βιολογικήν, αλλά λαμβάνει εις μέγαν βαθμόν υπ' όψιν και την ψυχολογικήν. Ούτος, στηριζόμενος πλέον εις πολύ ευρύτερον κύκλον απόψεων, τας οποίας η εξελισσόμενη επιστήμη προσφέρει, και πολύ συνθετικός, τονίζει ιδία την σημασίαν της ιδιοσυστασίας, δια την εμφάνισιν της εγκληματικής δραστηριότητος, αντικαθιστών τον εκ γενετής εγκληματίαν του Λομπρόζο με τον εξ ιδιοσυστασίας εγκληματίαν (*delinquente costituzionale*), όστις δεν είναι ψυχασθενής, αλλ' έχει ροπήν εις το έγκλημα διαφόρων βαθμών, λόγω τής όλης προσωπικότητάς του. Ο εξ ιδιοσυστασίας εγκληματίας του Di Tullio δεν φέρεται αναγκαιώς εις το έγκλημα, ως ο εκ γενετής του Λομπρόζο, ούτε είναι ψυχικώς ασθενής (εκτός εξαιρέσεων), παρουσιάζει, όμως, μεγαλυτέραν πιθανότητα ή ο μέσος.. άνθρωπος—και δη εις διαφόρους βαθμούς—να εγκληματήση ¹.

9. Όσον αφορά τας ψυχοπαθείας ειδικώς, κρατεί η γνώμη ότι αύται συναντώνται συχνότερον των ψυχώσεων, ιδίως εις τους εκ συστήματος εγκληματούντας ². Παρά την σχετικήν αξίαν την οποίαν, λόγω του μη ακριβούς καθορισμού της εννοίας και των ορίων της ψυχοπαθείας, προσλαμβάνουν αι σχετικαί στατιστικαί,, αι αφορώσαι την συχνότητα της μεταξύ των εγκληματούντων, δεν θεωρούμεν άνευ ενδιαφέροντος να αναγράψωμεν ενταύθα αποτε-

1. Βλ. Di Tullio, *Principes de criminologie clinique*, Paris 1967, σ. 273 έπ.

2. Εις το σημείον τούτο εξετάζομεν το θέμα αν ο εγκληματίας είναι ψυχοπαθητικός τύπος και δη πόσον συχνά. Περί της σχέσεως εκάστου είδους ψυχοπαθείας με το έγκλημα και δη τα διάφορα είδη τούτου, βλ. κατωτέρω.

λέσματα τίνων σχετικών στατιστικών ερευνών αναφερόμενα υπό του E x n e r l , ως και τίνων μεταγενέστερα.

Διαπιστωθέντες ψυχοπαθείς

Ερευνηταί	Εξετασθέντα πρόσωπα	Ποσοστόν ψυχοπαθών
M. Riedl	800 καθ' εξιν εγκληματίαι	40%
Schnell	502 επανειλ. υπότροποι	48,7 %
Schiedt	245 υπότροποι	63,7 %
Michel	302 καθ' εξιν εγκληματίαι	83%
Reiss	131 βαρείς εγκληματίαι	88 %
Vervaek	6000 υπότροποι, περίπου	90%
Rattenhuber	113 επικίνδυνοι έγκλ. κα- τα των ηθών	55%
Stumpfl	195 επανειλ. υπότροποι	99%
	166 άπαξ καταδικασθέντες	14,5 %
A. Schmid	502 καταδικασθέντες δια πρώτην φοράν	18 %
Γερμ. Ύπουργ. Δικαιοσύνης	414 εγκλεισθέντες εις άσυ- λον οιοφλύγων	62%

Εις τον πίνακα τούτον η Η. Kaufmann προσέθεσε και τά κάτωθι πρόσθετα αποτελέσματα ερευνητών :

Ερευνηταί	Εξετασθέντες	Ποσοστόν ψυχοπαθών
Philipp	110 νεαροί διαπράξαντες ποινικόν αδίκημα	41,8 %
Reiter και Mischke	62 νεαροί διαπράξαντες ποινικόν αδίκημα	72,6 %

Trainer	133	νεαροί	εγκληματίαι	45,8 %
Homburger			παραστρατημένοι (άνευ αριθμού)	50,0 %
Neron	250		αλητόπαιδες	50,2 %
Michel	160		εμπρησταί	23,1 %
Gregor	259	νεαροί	καταδικ. εις αόριστον ποινήν	58,29 %
Illchman-Christ		α)	εκ μελέτης πραγματο- γνωμοσυνών	47,0 %
		β)	επί εγκλείστων εις φυ- λακάς	22,0 %
Kort	114		δράσται της παραγρ.	
	176	αριθ. 3	Γερμ. Π.Κ. (ασελγείς πράξεις κατ' ανηλικών νεωτέρων τών 14 ετών)	25,5 %
Krassnuschkin	2150		εγκληματίαι	31,1 % ^x

Αξιοσημείωτον πάντως είναι ότι, αι μεταγενέστεραι σχετικαί έρευναι παρουσιάζουν μειωμένον το ποσοστόν των ψυχοπαθητικών ιδιοσυστασιών μεταξύ των εγκληματιών, τούτο δε διεπιστώθη και κατά το IV Διεθνές Συνέδριον Εγκληματολογίας, εν Χάγη, το 1960². Εν τούτοις το αυτό Συνέδριον απεδέχθη (Τμήμα ΙΙΙ, ζήτημα 1-α και β) ότι η υποτροπή και η επανάληψις της εγκληματικής δραστηριότητος αποτελούν σαφή απόδειξιν λανθανούσης ανωμαλίας, ήτις είναι, κατά κανόνα, δυσχερές να αποδειχθή άλλως. Αξιοσημείωτοι είναι και αι έρευναι του C o l y, όστις, εξετάσας 2005 περιπτώσεις, εις το Centre National d' Observations

1. Βλ. H. Raufmann, ε.ά., σ. 189.

2. Βλ. σχετικώς J. Pinate l, Les aspects psychopathologiques de la conduite criminelle, έν RSC, 1960, σ. 689. Πρβλ. και Sutherland και Cresse y, Principes de criminologie, Παρίσι, 1966, σ. 129.

εν Fresnes της Γαλλίας, εύρεν 28,6 % ψυχοπαθείς (desequilibrium caractériels)¹.

Επίσης ο Ολλανδός ψυχίατρος B a a n, γνωστός ερευνητής, διευθύνων ειδικόν πρότυπον ίδρυμα εν Ολλανδία, διεπίστωσεν ότι, κατ' αυτόν, εκ των παρά των δικαστηρίων χαρακτηριζομένων ως ψυχοπαθών μόνον το 1/10 ήσαν πράγματι τοιούτοι². Την γνώμην δε ταύτην ακολουθούν και άλλοι μελετηταί του θέματος³.

10. Όσον αφορά τους ανηλίκους ψυχοπαθείς εγκληματίας, ενδιαφέρουσα είναι η στατιστική του ελβετού E. F r e y, επί 160 νεαρών, οίτινες εδικάσθησαν υπό του παιδικού δικαστηρίου Βασιλείας μεταξύ των ετών 1939 και 1948, και οίτινες κατέστησαν υπότροποι. Εκ τούτων, κατά τον καθηγητήν F r e y, 57 % ήσαν ασφαλώς ψυχοπαθείς, 17 % ασφαλώς δεν ήσαν, οι λοιποί ευρίσκοντο εις τα σύνορα μεταξύ ψυχοπαθείας και ομαλότητος⁴. Εκ των ψυχοπαθών τούτων σχεδόν άπαντες (95 %) κατέστησαν βραδύτερον υπότροποι. Τούτο σημαίνει, κατά F r e y, ότι, όλοι σχεδόν οι υπότροποι είναι ψυχοπαθείς, χωρίς, βεβαίως, να συμβαίνει και το αντίστροφον⁵.

Οι S. και E. G l u e c k, κατά την εξέτασιν 496 νεαρών υποτρόπων ευρον 51,4 % ψυχικώς ανωμάλους εν ευρεία εννοία (ήτοι περιλαμβανομένων και των ψυχωτικών και των νευρωτικών κλ.).

1. Βλ. R P D P., 1954, σ. 69 έπ.

2. Βλ. B a a n, L' école (Γ Utrecht, (Μελέται περισσοτέρων) Παρίσι, 1959, σ. 109 έπ., Του αυτού Zur Behandlung und Resozialisierung psychisch gestorter Delinquenten, έν Psychiatrie und Gesellschaft (έκδοθ. υπό E h r h a r d t, P l o o g και S t u l l e), 1958, σ. 251 έπ.

3. Βλ. H o f f και S l u g a, Das psychopathische Syndrom έν W Z N., 1962, σ. 241 έπ., U. E i s e n b e r g, Zum Behandlungskonzept der sozialtherapeutischen Anstalten, έν N J W., 1969, σ. 1553 έπ.

4. Βλ. E. F r e y, Der Frtihkriminelle Ruckfallverbrecher, 1951, σ. 183.

5. Βλ. E. F r e y, ε.α., σ. 113.

Το παράδοξον είναι ότι και εις την ομάδα συγκρίσεως (495 νεαρών μή εγκληματιών) ευρέθη ποσοστόν 44,3 %, δηλαδή ύψηλότετον ποσοστόν¹. Περιέργον είναι ακόμη ότι, οι G l u e c k εύρον πραγματικούς ψυχοπαθείς μεταξύ τούτων 7,3 % εις την ομάδα των εγκληματησάντων και 0,4 % εις την άλλην ομάδα. Το τελευταίον τούτο δεδομένον παρίσταται τόσον περισσότερον περιέργον, όσον οι αυτοί ερευνηταί εύρον συγκινησιακά συγκρούσεις 74,7 % εις τους εγκληματίας και 37,6 % εις τους μη εγκληματίας. Είναι δε γνωστόν ότι αι ψυχοπαθητικά καταστάσεις και πηγάζουν ακριβώς από τον συναισθηματικόν και τον συγκινησιακόν τομέα της ψυχικής ζωής και, με την σειράν των, τον επηρεάζουν.

Το γαλλικόν Centre de Formation et de Recherche de L' Education Surveillee (CFRES) του V a u c r e s s o n εδημοσίευσε το 1963 τα εξής στατιστικά στοιχεία : επί 500 νεαρών εγκληματιών, καταδικασθέντων διά πρώτην φοράν, υποτροπών κλ., μόνον 3,7 % ευρέθησαν ψυχοπαθείς, ενώ οι ψυχικώς ανώμαλοι γενικώς (ψυχωτικοί, ψυχοπαθείς και φορείς χαρακτηριστικών έξω του κανονικού) ανήρχοντο εις 27,8 %.

11. Ούτω διαπιστούται τάσις μειώσεως των ψυχοπαθών εγκληματιών τόσον μεταξύ των ενηλίκων όσον και μεταξύ των ανηλίκων.

Η τάσις αύτη είναι απόρροια, καθ' ημάς, εν μέρει τουλάχιστον, της επικρατήσεως αυστηροτέρων κριτηρίων διά τον χαρακτηρισμόν τίνος ως ψυχοπαθούς, ήτοι του γεγονότος οτι η έννοια της ψυχοπαθείας αποκτά σαφέστερον και στενότερον περίγραμμα. Ίσως τούτο να οφείλεται και εις το γεγονός της αυξήσεως, κατά τα τελευταία ετη, των ψυχικών ανωμαλιών μεταξύ των ανθρω-

1. Βλ. S. και E. G l u e c k, Unravelling Delinquency, Harvard University Press, 1950, σ. 239. Σημειωτέον, όμως, όπ. τα πορίσματα ταύτα των Glueck εστηρίχθησαν απλώς εις μιας ώρας ψυχιατρικήν συνομιλίαν με έκαστον εξεταζόμενον.

πων, ώστε κατ' ανάγκην να μετατίθεται το όριον από το οποίον η "χαρακτηρολογική απόκλισις αρχίζει πλέον να θεωρήται ψυχοπαθητική. Αλλ' ο Καθηγητής της Ψυχιατρικής εν Κολωνία W. De Boor δίδει σαφώς να εννοηθή ότι και άλλος λόγος μειώσεως συντρέχει, λόγος μη στηριζόμενος εις τα πράγματα, αλλά εις τας ανάγκας της αντεγκληματικής πολιτικής. Ούτος, ενώ αναγνωρίζει ότι "πολλοί" εγκληματαίαι έχουν χαρακτηριστικά ψυχοπαθητικά, υπογραμμίζει εν συνεχεία ότι, εάν ούτοι εχαρακτηρίζοντο ως ημι-ακαταλόγιστοι ή ακαταλόγιστοι, θα κατελήγομεν να απαλλάσσωμεν ή να τιμωρώμεν επιεικέστερον τους μάλλον επικινδύνους 1, εξ ου και οι Lange, Aschaffenburg και Gruhle ετάχθησαν κατά τής διευρύνσεως της έννοιας της ψυχοπαθείας.

Ο Gruhle ειδικώς ζητεί, όπως, μετά την διαπίστωσιν ότι ο δράστης έχει ψυχοπαθητικά χαρακτηριστικά, επακόλουθη ερευνά κατά πόσον μεταξύ ψυχοπαθείας και εγκλήματος υπάρχει αιτιώδης συνάφεια και, εν συνεχεία, ερευνά της εντάσεως της τοιαύτης συνάφειας².

Αλλ' είναι βέβαιον ότι επί του θέματος υφίσταται και στατιστική αβεβαιότης, λόγω της συγχύσεως της επικρατούσης ως προς το εννοιολογικόν περιεχόμενον του όρου ψυχοπάθεια. Οι ανωτέρω αναφερθέντες πίνακες ευρωπαϊών ερευνητών, νομίζω ότι το μαρτυρούν. Ειδικώς όσον αφορά την Αμερικήν, έχομεν ήδη ομιλήσει περί της αυτόθι επικρατούσης συγχύσεως επί του θέματος. Χαρακτηριστικόν είναι το αναφερόμενον υπό του Howard Jones³ ότι, ενώ αμερικανός ψυχίατρος ανεύρε ποσοστόν ψυχοπαθών 98 % μεταξύ των τροφίμων κρατικής φυλάκης, έτερος διέγνωσεν, εις ετέραν φυλακήν,μόνον 5 %⁴.

1. Βλ. W. De Boor, Uber motivisch unklare Delikte, 1959, σ. 55. Τούτο είναι συνέπεια της τοποθέτησεως της υπαιτιότητος ως βάσεως «δια τον καθορισμόν της μεταχειρίσεως του ψυχικώς ανωμάλου εγκληματίου.

2. Βλ. W. De Boor, έ.ά., σ. 57.

3. Βλ. H. Jones, Crime and the Penal System, 1970, σ. 58.

4. Και ή H. Kaufmann, έ.ά., σ. 189, αναφέρει στατιστικά στοι-

Παρά τας τοιαύτας διαφοράς στατιστικών διαπιστώσεων, νομίζομεν ότι ορθώς η Η. Κ a u f m a n n επάγεται ότι, συχνά οι εγκληματούντες αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα εκ της προσωπικότητας των απορρέοντα¹.

12. Σημειωτέον ότι έρευναι, ιδίως παλαιότεραι, εγένοντο και διά την σχέσιν ψυχοπαθείας των γονέων και εγκληματικότητας των τέκνων των. Αλλ' αύται μικράν σημασίαν ενέχουν, διότι στήριζονται εις σχετικώς μικρόν αριθμόν εξετασθεισών περιπτώσεων. Εξ άλλου ουδαμώς επιτρέπεται, βάσει τούτων, να σχηματίσωμεν συμπεράσματα τίνα περί της κληρονομικής τυχόν επιβαρύνσεως των τέκνων υπό την μορφήν εγκληματικής προδιαθέσεως. Διότι, υπό το φώς της συγχρόνου ψυχολογίας του βάθους, η ψυχική αντανάκλασις της χαρακτηρολογικής ανωμαλίας των γονέων, ήτοι η επήρεια, εκ της επαφής με τούτους και εκ των πιθανών, λόγω ταύτης, κακών και αποτυχημένων σχέσεων με αυτούς, θα ήτο επαρκής εξήγησις διά τον σχηματισμόν ανωμάλου και αντικοινωνικής προσωπικότητας του τέκνου, ασχέτως οιασδήποτε κληρονομικής μεταβιβάσεως ωρισμένων ιδιοτήτων. Και μάλλον υπό την έννοιαν ταύτην θεωρούμεν ότι ενέχει ενδιαφέρον τί ο υπό του E x n e r παρατιθέμενος στατιστικός πίναξ, καίτοι ούτος τον εξετάζει από απόψεως κληρονομικότητας.

Ο πίναξ έχει ως εξής :

χεία αμερικανικά τα όποια κυμαίνονται μεταξύ ποσοστού ψυχοπαθών 3 ο/ο επί των κρατουμένων εις τας φυλακάς της Γεωργίας και 45 ο/ο επί των κρατουμένων εις τας φυλακάς του Κεντάκι.

1. Βλ. Η. K a u f m a n n , έ.ά., σ. 182 επ.

ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΕΙΝΑΙ ΕΚΔΗΛΩΣΙΣ ΨΥΧΟΠΑΘΟΛΟΓΙΚΗ ;

Ψυχοπαθείς γονείς εγκληματιών

Ερευνηταί	Εξετασθέντα πρόσωπα	Πατέρες ψυχο- παθείς	Μητέρες ψυχο- παθείς
Stumpfl	195 υπότροποι	31%	16%
»	166 άπαξ καταδικασθέντες	7%	3%
Schnell	502 υπότροποι	35%	20%
Schmid	502 καταδ. δια πρώτην φοράν	8 %	6%
Lund	Τρόφιμοι αναμορφωτηρίων εγκληματήσαντες	5%	8%
»	Τρόφιμοι αναμορφ. μη εγκλη - ματήσαντες	1%	1%
Rattenhuber	107 εγκληματ. κατά των ηθών	17%	7%
Buttkus	357 ανήλικοι φυλακισθέντες	20%	10%
Gregor	100 τρόφιμοι αναμορφ. αρρένων	9%	1%
Gregor - Voigtlander	100 » » θηλέων	5%	5%

13. Αλλ' ενώ υπάρχει αμφισβήτησις διά την αναλογίαν των ψυχοπαθών—ανωμάλων μεταξύ των εγκληματιών, κρατούσης της γνώμης, πάντως, ότι μεταξύ των υποτροπών και καθ' ἕξιν η αναλογία είναι σημαντική, ως προς τους ψυχασθενείς *ομόφωνος* είναι η γνώμη ότι αντιπροσωπεύουν μικρόν ποσοστόν επί του συνόλου των εγκληματούντων.

Ούτως ο M. Alexander και J. Ley αναβιβάζουν τους ψυχασθενείς εγκληματίας εις ποσοστόν κάτω του 1/5 των ψυχικώς ανωμάλων εγκληματιών 1, ο δε L e r o y, αναβιβάζει τους ψυ-

1. Βλ. M. Alexander και J. Ley, A propos de classifications et de questionnaires en criminologie, έν Actes II congres, τ. III, 1952, σ. 20.

χασθενείς εγκληματίας, κατά τας βελγικάς στατιστικάς, εις 1,7 % των εγκληματιών εν γένει 1.

Παλαιότεραι στατιστικάί ανέφερον τους εξής αριθμούς :

Ο Κρασνούσκιν ισχυρίζεται ότι ανεύρε το 1926 μεταξύ των εκτιόντων ποινάς εις τας εγκληματικάς φυλακάς της Πρωσσίας 14 % ψυχασθενείς, ενώ εις τας της Μόσχας 10-15 % ².

Ο S c h r o d e r εύρε το 1917 μεταξύ των φυλακισμένων 3 % ψυχασθενείς, ο R e i t e r το 1943 επίσης 3 % και ο F r e m m i n g το 1946 4 % ³.

Ο E x n e r εύρε 1-2 % ψυχασθενών μεταξύ των εγκλείστων εις τας φυλακάς ⁴.

Ο G r e s s e y ισχυρίζεται ότι, μεταξύ των αμερικανών φυλακισμένων οι ψυχασθενείς δεν υπερβαίνουν το 5 %, ενίοτε μάλιστα είναι κάτω και του 1 % ⁵.

Δηλαδή, τα περισσότερα στατιστικά στοιχεία κυμαίνονται εις χαμηλον ποσοστόν 1-3 %, σπανιώτατα δε μέχρι 5 %. Είναι προφανές ότι ο Κρασνούσκιν, ο μόνος επισημαίνων σημαντικώς ανώτερον ποσοστόν, θα έχη κατατάξει εις τας ψυχώσεις και τινας ψυχικάς ανωμαλίας, τας οποίας έτεροι ερευνηταί κατατάσσουν αλλαχού (π.χ. ψυχοπαθητικάς καταστάσεις)..

Εξ άλλου, αξιοσημείωτος είναι η παρατήρησις του W i l l m a n s , εις ήν ούτος κατέληξε μετ' επισταμένην μελέτην των προ του πρώτου παγκοσμίου πολέμου στατιστικών στοιχείων,

1. Βλ. L e r o y , Relations entre la criminalite et la folie, εν Actes II congres, τ. III, 1952, σ. 391.

2. Βλ. K r a s s n u s c h k i n , Der Verbrecher, έν Mokrim, 1927, σ. 67.

3. Αναφέρονται, υπό S . H u r w i t z εν Criminology 1952, σ. 199.

4. F . E x n e r , Kriminologie, 3η εκδ., 1949, σ. 196.

5. Βλ. S u t h e r l a n d και C r e s s e y , Principles of Criminology, 1966, σ. 199.

ὅτι εἰς ὅλα τα σωφρονιστικά καὶ επανορθωτικά ἰδρύματα το προ-σωπικον ἠγνῶει πάσαν ψυχικήν ανωμαλίαν ¹.

Ὅσον ἀφορὰ τὴν ἀντίστροφον στατιστικὴν, δηλαδὴ το ποσοστὸν των εγκληματούντων ψυχασθενῶν ἐν σχέσει με τον συνολικὸν ἀριθμὸν των ψυχασθενῶν, δεν υφίστανται γενικά τοιαύτα στοιχεῖα. Μόνον μερικὰ υφίστανται καὶ αὐτὰ ἀμφίβολα. Οὕτω, π.χ., ο K a l l m a n n εὔρεν ἐπὶ 1000 σχιζοφρενῶν 28% εγκληματήσαντας ², ὅπερ ὁμως πολὺ διαφέρει ἀπὸ τας διαπιστώσεις του H u r w i t z ³, ὅστις δεν εὐρίσκει σημαντικὴν τίνα ἀπόκλισιν ἐκ του κανονικοῦ. Ο H u b e r μάλιστα ἰσχυρίζεται ὅτι, οἱ πάσχοντες ἐκ σχιζοφρένειας καὶ μανιο-καταθλιπτικῶν νόσων σπανίως εγκληματοῦν καὶ δη ὅτι, ἡ ἀναλογία τούτων εἶναι μικρότερα μετὰξὺ των εγκληματούντων ἢ μετὰξὺ των μη εγκληματούντων ⁴. Ἀλλὰ περὶ των στατιστικῶν στοιχείων των ἀφορώντων ἐκάστην συγκεκριμένην ψυχασθένειαν, θα ἀσχοληθῶμεν κατωτέρω, εἰς τὴν ἐπὶ μέρους μελέτην ἐκάστης τούτων.

Το συμπέρασμα ἐκ των ἀνωτέρω εἶναι ὅτι, καίτοι ἐλλείπουν ἐπαρκεῖς στατιστικαί, δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν—καὶ τούτο γίνεται γενικῶς δεκτόν—ὅτι το ποσοστὸν των ψυχασθενῶν μετὰξὺ των εγκληματιῶν εἶναι μικρόν. Ὅσον ἀφορὰ το ποσοστὸν των εγκληματούντων μετὰξὺ των ψυχασθενῶν, πάντως χαμηλόν, οὐδαμῶς ἔχει διακριβωθῆ.

14. Ἀλλὰ καὶ ἔρευνα ἀφορώσαι τὴν ἐπιβάρυνσιν των μελῶν τῆς οἰκογενείας των εγκληματιῶν διὰ ψυχασθενειῶν ἐπραγματοποιήθησαν. Αὐταὶ ὁμως εἶναι πολὺ σχετικῆς ἀξίας, διότι ο ἀριθμὸς

1. Βλ. K. W i l l m a n n s, Die sogenannte verminderte Zurechnungsfähigkeit, 1927, σ. 117.

2. Αναφέρεται ὑπὸ του S t u m p f l, Verbrechen und Vererbung, ἐν Mokrim, 1938, σ. 7.

3. Βλ. H u r w i t z, Criminology, σ. 150 ἑπ.

4. Τας πληροφορίας ταύτας ἀναφέρει ὁ G. L a s t, Zur Anwendung des § 42b StGB, ἐν NJW, 1969, σ. 1560.

των εξετασθέντων είναι σχετικώς μικρός και, συνεπώς, η σημασία των δια την απάντησιν εις το ερώτημα κατά πόσον υπάρχει κληρονομική σχέσις μεταξύ ψυχασθενείας και εγκληματικότητος είναι ακόμη μικρότερα, αφού, μάλιστα, δεν μας παρέχεται η δυνατότης να γνωρίσωμεν εκ των πινάκων τούτων τους λοιπούς παράγοντας, οίτινες δυνατόν να ώθησαν τα τέκνα των ψυχασθενών εις το έγκλημα.

Πάντως, ο υπό του Exner δημοσιευθείς συγκεντρωτικός πίναξ των στατιστικών συμπερασμάτων δώδεκα ερευνητών μας απαλλάσσει από την δυσχέρειαν εκ της αγνοίας των λοιπών παραγόντων, διότι το ποσοστόν των ψυχασθενών ανιόντων των εξετασθέντων εγκληματιών είναι τοιούτον, ώστε, ως συμπεραίνει ο Stumpf και αποδέχεται και ο Exner, δέον να αποκλεισθῃ δια τα υγιή τέκνα των ψυχασθενών πιθανότης να εγκληματήσουν μεγαλύτερα εκείνης, ήτις υφίσταται δια τα τέκνα των υγιών οικογενειών.

Ο πίναξ ούτος έχει ως εξής 1 :

Ψυχασθενείς γονείς εγκληματιών

Ερευνηταί	Εξετασθέντες	Ποσοστόν ψυχασθενών ανιόντων
Stumpf	195 υπότροποι	5,9 %
)	166 άπαξ καταδικασθέντες	3,4 %
Schnell	502 υπότροποι	6,8 %
Schmid	502 άπαξ εγκληματήσαντες	1,6 %
Hartmann	199 εγκληματαίαι γενικώς	6 %
Riedl	200 εγκληματαίαι πρόωροι	3,5 %
)	200 εγκλημ. όψιμοι	1,5 %
		μόνον πατέρες μόνον πατέρες

1. Βλ. Exner, Kalmar-Fischer, Criminologia, σ. 125.

Warstadt	100 εγκλημ. με ετέραν προη- γουμένην καταδίκην	3 %	μόνον πατέρες
Reiss	131 εγκάθειρκτοι	0	
Rattenhuber	107 εγκληματίαι κατά των ηθών	5,6%	
Buttkus	357 φυλακισμένοι, ανήλικοι	2,5 %	
Lund	600—800 τρόφιμοι αναμορφωτηρίων		
	α) εγκληματήσαντες	4,6 %	
	β) μη έγκληματήσαντες	2 %	
			πατέρες μητέρες
Gregor	100 τρόφ. αναμορφ. άρρενες	2 %	5 %
Gregor -			
Voigtlander	100 » » θήλειαι	3 %	6 %

15. Εξ άλλου ούτε αι ερευνοι περί της κληρονομικής μεταβιβάσεως αυτής ταύτης της εγκληματικής διαθέσεως είναι άσχετος με το θέμα μας. Διότι εάν η εγκληματική διάθεσις μεταβιβάζεται κληρονομικώς, σημαίνει οτι είναι απόρροια βιολογικού ελαττώματος, βιολογικής αποκλίσεως εκ του κανονικού, ήτις αντανακλά εις ψυχικήν ανωμαλίαν, ωθούσαν τον δράστην εις την λήψιν της εγκληματικής αποφάσεως. Καίτοι αυτή δεν θα ανήκεν εις τινα των καθιερωμένων ψυχοπαθολογικών μορφών, θα έδει να θεωρηθή αναμφισβητήτως ως ανωμαλία έχουσα κατ' ανάγκην και ψυχικήν πλευράν.

Αι παλαιότεραι (1901—1912) συστηματικά και μακραί ερευνοι του Goring επι του θέματος (χρόνος φυλακίσεως πατέρων και υιών ως συντελεστής μετρήσεως ομοιότητος γονέων και τέκνων) δεν έπεισαν περί της κληρονομικής μεταβιβάσεως της εγκληματικής διαθέσεως τότε, ακόμη δε ολιγώτερον πείθουν σήμερον, οπότε η σύγχρονος γενετική δεν παραδέχεται την μεταβίβασιν χαρακτηριστικών της ιδιοσυστασίας υφ' ήν έννοιαν αντιλαμβάνεται ταύτην ο Goring¹.

1. Βλ. Charles Goring, The English Convict, 1913. Βλ. και

Αλλ' ούτε και αι συγκριτικά έρευνα αι ιδία υπό των Γερμανών L a n g e ¹ και S t u m p f l ² γενόμενα, επί των διδύμων των γεννηθέντων αφ' ενός μεν εξ ενός ωαρίου, αφ' ετέρου δε εκ δύο ωαρίων, υπήρξαν επί του θέματος αποφασιστικά. Διότι, ναι μεν αι αντιστοιχίαι υπήρξαν αισθητώς ανώτεραι μεταξύ των μονωτόκων, αλλ' αι εξετασθείσαι περιπτώσεις ήσαν μάλλον ολιγάριθμοι δια την γενίκευσιν των συμπερασμάτων. Εξ άλλου δεν ελήφθη υπ' όψιν και το γεγονός ότι και η ταύτισις μεταξύ των διδύμων τούτων (καθ' όλα ομοίων και παρά πάντων συγχεομένων) συντελεί εις την αντίστοιχον ομοίαν ψυχικήν εξέλιξιν.

16. Εσχάτως, όμως, πολύ ενδιαφέρον προεκάλεσε νέα βιολογικής κατευθύνσεως έρευνα, ήτοι η σχέσις ανωμάλου συνθέσεως του 23ου ζεύγους των χρωμοσωμάτων και της εγκληματικότητας. Το ζεύγος τούτο, αντί να είναι του τύπου XY διά τον άνδρα και XX διά την γυναίκα, εις περιπτώσεις τινάς είναι XXX εις την γυναίκα ή ακόμη και XXXX· εις δε τον άνδρα XXΤ ή και XXXΤ ή ακόμη XXXXT (σύνδρομον του Klinefelter).

Δύο εκ των κυρίων ερευνητών επί του θέματος, αι ιατροί Casey και Lise Moore παρατήρησαν μεγαλυτέραν συχνότητα αντικοινωνικής συμπεριφοράς εις τους άνδρας εις τους οποίους παρατηρείται το σύνδρομον του Klinefelter, ενώ δεν παρατηρήθη τοιούτον τι εις τας περιπτώσεις των γυναικών με τα υπεράριθμα X, αιτινες όμως εμφανίζουν βαρυτάτην ατονίαν. Η ιατρός Casey εύρε μεταξύ 924 κρατουμένων εις φύλακας Άγγλων ποσοστόν 2 % με υπεράριθμον χρωμόσωμα, ενώ εις τον κανονικόν πληθυσμόν εύρε 2,3 %₀.

Σημειούμεν ότι οι εμφανίζοντες το σύνδρομον του Klinefelter

συνοπτικήν έκθεσιν και κριτικήν της ερεύνης ταύτης εν L e a u t e, ε.ά., σ. 450 έπ.

1. Βλ. L a n g e, Verbrechen als Schicksal, 1929.

2. Βλ. S t u m p f l, Die Ursprunge des Verbrechens, Λειψία, 1936.

παρουσιάζουν συνήθως νανισμόν, επιβράδυνση της διανοητικής εξέλιξεως, μη εμφάνισιν της ήβης και συνεπώς ανικανότητα. Όστε, καθ' ημάς, τα φαινόμενα ταύτα είναι δυνατόν να δημιουργούν τας αντικοινωνικάς τάσεις, λόγω του συμπλέγματος κατωτερότητας, το οποίον είναι φυσικόν να δημιουργηθή εις την ψυχήν του φέροντος τοιαύτα ελαττώματα. Δηλαδή, νομίζομεν ότι, το ανώμαλον χρωμόσωμα δυνατόν να γεννά εμμέσως, δια του συμπλέγματος κατωτερότητας το οποίον αποτελεί συνέπειάν του, την αντικοινωνικήν συμπεριφοράν.

Αλλά και ο τύπος ΧΤΤ (των υπεραρρενωπών ανδρών) ανευρέθη υπό της αγγλίδος ιατρού Patricia Jacob συχνότερον εις τους επικίνδυνους εγκληματίας ή εις τους μη εγκληματίσας (7 ΧΤΤ μεταξύ 197 εγκληματιών και 9 ΧΤΤ μεταξύ 315 εγκληματιών, ήτοι 2,8 %. Μεταξύ μη εγκληματιών 0,5 %ο).

Αι έρευναί όμως δεν είναι ακόμη αποφασιστικάί. Εν πάση δε περιπτώσει και αν ήθελε θεωρηθή ότι, πράγματι η χρωμοσωμική ανωμαλία συμβάλλει εις την εμφάνισιν του εγκλήματος—αντανακλώσα εις την ψυχικήν προσωπικότητα και δημιουργούσα απόκλισίν τινα του κανονικού συνιστώσαν ποιάν τινα εγκληματικήν—διάθεσιν—δεν πρέπει να μας διαφεύγουν δύο τινά : πρώτον, ότι, εν πάση περιπτώσει αύτη θα ηδύνατο να εξηγήση μόνον μικρότατον αριθμόν εγκλημάτων και, δεύτερον, ότι αι χαρακτηρολογικαί ιδιότητες καθίστανται πράγματι εγκληματογόνοι όταν συντρέχουν και άλλοι όροι και δη και ευνοϊκόν περιβάλλον 1.

1. Βλ. επί του θέματος : L. Moor, Aberrations chromosomiques portant sur les chromosomes et comportement antisocial, έν Ann. I. Cr. 1967, σ. 469 έπ., της αυτής συγγραφέως, Caryotypes avec deux chromosomes Y et troubles du comportement, έν Annales medico — psychologiques, 1967, σ. 116 έπ., H. Forssman et G. Lambert, Chromosomes and Antisocial Behavior, έν Excerpta criminologica, 1967, σ. 113 έπ., J. Nielsen, The XYY Syndrom in a Mental Hospital Genetically - determined Criminality, έν BJC, 1968, σ. 186 έπ.,

17. Επί του προκειμένου δεν θεωρούμεν άσκοπον να σημειώσωμεν ότι η κοινωνιολογία έχει δευτερεύουσαν—εν σχέσει με την ψυχιατρικήν και ψυχολογίαν—σημασίαν δια την διαφώτισιν του θέματος μας, δηλαδή της σχέσεως της ψυχοπαθολογίας (υπό την ευρείαν έννοιαν, ήτοι την περιλαμβάνουσαν πάσαν ψυχικήν ανωμαλίαν, δηλαδή ψυχοσθενείας, ψυχοπαθείας, νευρώσεις κ.λπ.) και του εγκλήματος ως και του ορθότερου τρόπου μεταχειρίσεως των ψυχικώς ανωμάλων εγκληματιών. Τούτο, διότι η κοινωνιολογία αφορά κυρίως τους κοινωνικούς νόμους τους διέποντας τας μάζας και μελετά το έγκλημα ως γενικόν κοινωνικόν φαινόμενον, ενώ το θέμα μας φωτίζεται κυρίως βάσει της σπουδής των διαφόρων καθ' έκαστον εγκληματιών και δη των ψυχικώς πασχόντων εγκληματιών και της αναλύσεως του ψυχικού των κόσμου. Ός και αλλαχού είπομεν 1, εις την παρούσαν εργασίαν δεν μελετώμεν το έγκλημα ως γέννημα της κοινωνίας, αλλ' ως γέννημα ανωμάλου προσωπικότητος.

Δια τούτο δεν ενδιατρίβομεν επί κοινωνιολογικών θεωριών αι οποίαι παρουσιάζουν ενδιαφέρον γενικώς, αλλ' ουχί ειδικώς επί του θέματος μας.

Εν τούτοις δεν στερείται η κοινωνιολογική άποψις οιασδήποτε δια το θέμα μας σημασίας. Αύτη μας ενδιαφέρει, κυρίως, διττώς. Πρώτον, μας ενδιαφέρει η μελέτη των συγκεκριμένων κοινωνικών όρων, οίτινες τυχόν επέδρασαν εις την ψυχικήν εξέλιξιν του εγκλη-

J. Mendlewiek, J. Wilmotte et R. Stocquart, Les determinants genetiques de la delinquance, έν RDPC, 1969-1970, σ. 439 έπ., L. Derobert, J. Lejeune et J. Lafon, L'expertise chromosomique en matiere penale, έν medecine legale et dommage corporel, 1969, σ. 325 έπ., Q. Debray, Genetique et psychiatrie, Παρίσι, 1972, R. P. Vernet, Chromosomes et criminalite, εν Etudes, 1968, σ. 207 έπ., Hivert et J. Breton, Cytogenetique et criminologie, έν RPDP., 1968, σ. 186 έπ. Από την τελευταίαν ταύτην μελέτην ελήφθησαν και τα εν τω κειμένω στατιστικά στοιχεία.

1. Βλ. ανωτ. σ. 41.

ματίου και συνέβαλαν εις την προς το έγκλημα ή την ψυχικήν ανωμαλίαν κατεύθυνσίν του. Αλλ' ενδιαφέρον δια το θέμα μας έχει και η μελέτη των κοινωνικών κριτηρίων, βάσει των οποίων, ως είδομεν, συμπεριφορά τις χαρακτηρίζεται ως ανώμαλος, ιδία όταν δεν πρόκειται περί καθαρώς ψυχασθενικής περιπτώσεως. Είναι δε γνωστόν ότι, αφ' ενός μεν πολλάί είναι αι περιπτώσεις επί των οποίων η θέσις της πινακίδος της ομαλότητος ή της ανωμαλίας ως και του βαθμού ταύτης είναι δυσχερές, ενίοτε δυσχερέστατον, έργον, αφ' ετέρου δε ότι το κύριον κριτήριο, ιδία εις τας αμφιβόλους περιπτώσεις, είναι η εν τη κοινωνία κρατούσα άποψις περί της κανονικότητος ή μη, ως και του βαθμού της ανικανονικότητος, ωρισμένης συμπεριφοράς.

Εν τούτοις, δεν πρέπει, καθ' ημάς, να λησμονούνται δύο τινά. Πρώτον, ότι οι κοινωνικοί παράγοντες ενδιαφέρουν το θέμα μας μόνον εφ' όσον ερευνώνται εν συσχετίσει με την ψυχολογικήν και ψυχιατρικήν άποψιν, δηλαδή εν σχέσει με τον αντίκτυπον που είχαν τα συγκεκριμένα κοινωνικά αίτια εις την ψυχήν του συγκεκριμένου άτομου. Τούτο σημαίνει ότι, οι κοινωνικοί παράγοντες μας ενδιαφέρουν καθ' όν τρόπον μετουσιώθησαν εις ψυχικούς. Δεύτερον, ότι είναι πιθανόν συμπεριφορά παράξενος, αήθης, διά το μέσον κοινωνικόν μέτρον, να είναι απλώς προανάκρουσμα ετοιμαζομένης μεταβολής κοινωνικής τοποθετήσεως, να είναι απλώς πρωτοποριακή εκδήλωσις. Εις την τελευταίαν δε ταύτην διαπίστωσιν θέλει μας βοηθήσει αφ' ενός μεν η κοινωνιολογική και πάλιν μελέτη, υπό την έννοιαν της υποδείξεως των εξελκτικών κατευθύνσεων—ιδεολογικό—κοινωνικών—μιας κοινωνίας, και η ψυχολογία, υπό την έννοιαν εμβασύνσεως της όλης ψυχικής εξελίξεως, και ιδία του τρόπου του σκέπτεσθαι και αισθάνεσθαι, του συγκεκριμένου ατόμου.

Σημειωτέον, επί τούτοις, ότι εξαιρετικά βιώματα, τα όποια η κοινωνία (εκλαμβανομένη υπό την έννοιαν πάσης κοινωνικής ομάδος, ήτοι από της οικογενείας μέχρι του ευρέος κοινωνικού συνόλου) έδωσε την ευκαιρίαν εις άτομόν τι να ζήση, δυνατόν να

καταστήσουν κατανοητήν και κανονικήν την αντίδρασίν του, ήτις εκ πρώτης όψεως θα ενεφανίζετο ανώμαλος και αήθης.

Εν πάση περιπτώσει, αι σύγχρονοι κοινωνιολογικάί έρευναι, ιδία αι των αγγλόφωνων χωρών και προ παντός των Η.Π.Α., αντέκρουσαν την παλαιότερον παρ' αύταις κρατούσαν αρχήν της παθολογικότητος ή ανωμαλίας του εγκληματίου γενικώς δια της κοινωνιολογικής εξηγήσεως του εγκληματικού φαινομένου. Την παθολογικότητα του εγκληματίου μετέθεσαν εις την παθολογικότητα της κοινωνίας, δια να καταλήξουν, κατά την πρόσφατον τάσιν, να δεχθούν ότι ούτε κοινωνικόν παθολογικόν φαινόμενον είναι το έγκλημα¹.

Αλλ' αι τελευταίαί αύται αντιλήψεις έχουν κυρίως σημασίαν δια την εξήγησιν του εγκληματικού φαινομένου γενικώς, αλλ' όχι του διατί και πως εγκλημάτησεν ο Α και όχι ο Β, οίτινες διαβιούν εις την αυτήν κοινωνίαν. Ούτως ακριβώς και οι γενικοί όροι υγιεινής κοινωνίας τινός, εξηγούν, μέχρι τινός τουλάχιστον, διατί εμφανίζεται ωρισμένος, περίπου, αριθμός εμφραγμάτων ετησίως εις την κοινωνίαν ταύτην, αλλά δεν επαρκούν διά να εξηγήσουν διατί και πως έμφραγμα επαθεν ο Γ και όχι ο Δ, διαβιών εις την αυτήν κοινωνίαν με τον Δ, ενίστε δε και υπό καλυτέρους όρους υγιεινής ή ο Δ².

18. Νομίζομεν ότι εκ των ανωτέρω προκύπτει, ότι, κατά τας συγχρόνους επιστημονικάς αντιλήψεις, ουδείς εκ των κυρίων παραγόντων του εγκλήματος, ήτοι ούτε ο βιολογικός, ούτε ο κοινωνιο-

1. Πλην των ανωτέρω, σ. 80 έπ., αναφερθέντων αμερικανών, βλ. και τα εξής έργα Γερμανών, ακολουθούντων την αυτήν κατεύθυνση : F. Sack, Neue Perspektiven in der Kriminalsoziologie, 1968, ιδία σ. 472, H. Hafermampf, Kriminalitat ist normal, 1972. Συνοπτικώς η θέσις του εκτίθεται έν σ. V. — Η τοιαύτη αντίληψις έχει την ρίζαν της εις τον Durkheim.

2. Βλ. και ανωτέρω, σ. 38 ύποσ. 1, την επιτυχή διατύπωσιν της ιδέας ταύτης υπό του Gibbon.

λογικός, ούτε ο καθαρώς ψυχολογικός, δύναται μόνος να εξηγήση την γένεσιν του εγκλήματος. Ουδείς εκ των παραγόντων τούτων μόνος είναι δυνατόν να θεωρηθή ως επαρκής δια την γένεσιν μιας εγκληματικής πράξεως. Διότι, εξ οιασδήποτε πλευράς και αν ηρευνηθή μέχρι τούδε έκαστος εκ τούτων, ως συνοπτικώς είδομεν ανωτέρω, δεν εθεωρήθη ως επαρκής και ίδια ως γενικής εφαρμογής εξήγησις της εγκληματικής πράξεως. Ο συνδυασμός, άρα, απάντων τούτων, θεωρείται αναγκαίος. Ούτος γίνεται εις εκάστην συγκεκριμένην πράξιν δια ψυχικής διεργασίας χαρακτηριστικής και ιδιαζούσης εις εκάστην προσωπικότητα.

Δύο τινά είναι παρατηρητέα επί του προκειμένου : Πρώτον, ότι κατά την τοιαύτην διεργασίαν άλλοτε άλλος παράγων είναι ισχυρότερος και άλλοτε άλλος, αναλόγως αφ' ενός μεν των προσωπικών ιδιοτήτων του συγκεκριμένου άτομου, αφ' ετέρου δε των εξωτερικών συνθηκών της εποχής της λήψεως της εγκληματικής αποφάσεως. Δεύτερον, παρατηρούμεν ότι, ωρισμένοι προσωπικότητες έχουν ιδιότητας, αίτινες καθιστούν πιθανωτέραν—και δή εις διαφόρους βαθμούς—την διάπραξιν παρ' αυτών εγκλημάτων. Αι ιδιότητες αύται, οιαδήποτε και αν είναι η πηγή των και εξ οιασδήποτε παραγόντος και αν προέρχονται, μετουσιούνται εις ψυχικάς ιδιότητας. Αι βασικάί εκ των τελευταίων τούτων είναι αι εξής : ο εγωκεντρισμός, η συναισθηματική αστάθεια και η εξ αυτής απορρέουσα έλλειψις προβλέψεως συνεπειών, η επιθετικότητα και η συναισθηματική ψυχρότης. Ποίοι εκ των παραγόντων τους οποίους ανεφέρομεν είναι οι περισσότερον συμβαλόντες εις την εμφάνισιν των εγκληματογόνων τούτων ψυχικών ιδιοτήτων, ποικίλλει από περιπτώσεως εις περίπτωσιν και από άτομου εις άτομον.

Πάντως, νομίζομεν ότι βασικώς θα ηδυνάμεθα να είπωμεν τα εξής : Εις τους ψυχασθενείς, τους ολιγοφρενείς και εις τινας ψυχοπαθείς, σοβαρόν ρόλον παίζει συνήθως ο βιολογικός παράγων εις τους λοιπούς ψυχοπαθείς, τους νευρωτικούς και τους εκ πάθους εγκληματίας, σοβαρόν ρόλον παίζει συνήθως ο (καθαρώς) ψυχολογικός παράγων, και εις τους συνήθεις, μη παρουσιάζοντας

αξιόλογον ψυχικήν ανωμαλίαν εγκληματίας, σοβαρόν ρόλον παίζει συνήθως ο κοινωνιολογικός παράγων, η επίδρασις του κοινωνικού περιβάλλοντος¹.

Άρα το έγκλημα προέρχεται εκ συνδυασμού διαφόρων παραγόντων, ο δε βιολογικός παράγων και ειδικώτερον η ψυχοπαθολογική ιδιοσυστασία μόνον εις ολίγας περιπτώσεις εμφανίζεται ως σημαντική αιτία². Πάντως ούτε βιο-τυπολογική ούτε, ψυχο-νευρωτική διαφορά ευρέθη μεταξύ του εγκληματήσαντος και του μή εγκληματήσαντος ανθρώπου. Δεν ευρέθη αναπηρία ή ασθένεια τις ή ελάττωμα τι βιολογικόν το οποίον να αποτελή το χαρακτηριστικόν του εγκληματίου³.

Βάσει του γενικού τούτου πορίσματος ως και όλων των προεκτεθέντων, δυνάμεθα να συνοψίσωμεν ως εξής τα συμπεράσματα τα οποία προκύπτουν, εκ των σημερινών επιστημονικών δεδομένων σχετικώς με το θέμα το οποίον επραγματεύθημεν εις το παρόν κεφάλαιον :

- 1) Το έγκλημα κατά κανόνα δεν είναι ψυχοπαθολογική εκδήλωσις.
- 2) Οι ψυχασθενείς μεταξύ των εγκληματιών αντιπροσωπεύουν χαμηλόν ποσοστόν. Ούτε καν έχει βεβαιωθή ότι είναι υψηλότερον του συναντωμένου μεταξύ των μη εγκληματούντων. Η τυχόν υπάρχουσα όμως ψυχασθένεια δυνατόν να παίξη, ενίοτε, σοβαρόν ρόλον εις την διαδικασίαν της λήψεως της εγκλημα-

1. Ούτω, περίπου, και ο Pinatel, Criminologie, 1963, σ. 190, υποσ. 1.

2. Αι αρχαί αύται εναρμονίζονται, και με τας αντιλήψεις της λεγομένης Σχολής της Ουτρέχτης και δη την νέαν ευρείαν έννοιαν της ανθρωπολογίας. Βλ. A. Portmann, Le probleme biologique dans une anthropologie nouvelle, εν L' ecole d' Utrecht, σ. 23 έπ., ίδια σ. 38. Βλ. και Pompe, L' homme criminel, εν L' ecole d' Utrecht, σ. 61 έπ., ίδια σ. 76, ένθα αποκρούεται και η παθολογικότης του εγκληματίου.

3. Βλ. Hesnard, ε.α., σ. 79.

τικής αποφάσεως. Τούτο εξαρτάται, πάντως, και εκ της όλης προσωπικότητος του πάσχοντος.

- 3) Οι ψυχοπαθείς παρουσιάζουν υψηλότερον ποσοστόν, ως επί το πλείστον μεταξύ των υποτροπών και γενικώς των εκ συστήματος εγκληματούντων. Πάντως υπάρχει εσχάτως τάσις να θεωρηθή το ποσοστόν τούτο χαμηλότερον.
- 4) Η ψυχοπάθεια δεν θεωρείται αιτία της εγκληματικής δράσεως, αλλ' απλώς όρος δυνάμενος να ευνοήση ταύτην, αναλόγως της όλης προσωπικότητος του ψυχοπαθούς.
- 5) Η νεύρωσις κατ' εξαίρεσιν συναντάται εις τους εγκληματίας. Κατά κανόνα ευρίσκεται εις σχέσιν αντιστρόφως ανάλογον με την εγκληματικήν δραστηριότητα.
- 6) Αι έννοιαι ψυχοπάθεια, νεύρωσις, ψυχασθένεια, ως και τα μεταξύ των σύνορα έχουν ανάγκην ειδικωτέρας ερεύνης. Το τελευταίον τούτο θ' αποτελέση αντικείμενον του επομένου κεφαλαίου, όπου θα εξετασθούν βαθύτερον αι έννοιαι αύται και αι ειδικαί κατηγορίαι εκάστης τούτων και δη εν συσχετίσει με τα διάφορα είδη της εγκληματικής συμπεριφοράς¹.

1. Είναι αυτονόητον οτι δεν γεννάται καν θέμα, ως εκ της φύσεως των, μήπως ο εγκληματίας γενικώς ή έστω συχνάκις είναι γέννημα ολιγοφρενείας ή τοξικομανίας. Το μόνον ερευνητέον εν *σχέσει* με τας καταστάσεις ταύτας, είναι εάν, οσάκις υπάρχουν εις ατομόν τι, δύνανται να συμβάλουν εις εγκληματικήν δραστηριότητα τούτου και ποίαν. Αλλά το θέμα τούτο εξετάζεται εις το επόμενον κεφάλαιον, σ. 138 έπ. και 145 έπ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΙ

ΑΙ ΨΥΧΙΚΑΙ ΑΝΩΜΑΛΙΑΙ ΕΝ ΕΥΡΕΙΑ ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ Η ΣΧΕΣΙΣ ΕΚΑΣΤΗΣ ΤΟΥΤΩΝ ΜΕ ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α'. Γενικαί παρατηρήσεις

1. Σύγχρονοι αντιλήψεις περί των ψυχικών νόσων γενικώς (ιδία περί της οργανικής αιτίας και περί της πολλαπλότητος των ψυχασθενειών).
2. Ο «νόμος της ηλικίας».
3. Διάκρισις μεταξύ εγκληματιών — ψυχασθενών και ψυχασθενών εγκληματούντων.
4. Κατηγορία των ψυχικών ανωμαλιών.

Β'. Αι ψυχώσεις

α. *Ενδογενείς ψυχώσεις:*

1. *Ποίαι αύται :*

αα) *Η σχιζοφρένεια.*

1. *Η από του E. Bleuler έννοια ταύτης.*
2. *Τα κύρια ψυχικά χαρακτηριστικά της σχιζοφρένειας.*
3. *Τα τέσσαρα είδη της σχιζοφρένειας.*
4. *Η έναρξις της ασθeneίας, αι ψυχικαί διαταραχαί τας οποίας παρουσιάζει και τα πιθανά είδη εγκλημάτων της περιόδου ταύτης.*
5. *Τα ψυχικά χαρακτηριστικά των σχιζοφρενών και η παρ' αυτών τέλεισις εγκληματικών πράξεων.*
6. *Η σημασία της εγκαίρου διαγνώσεως.*
7. *Ειδικώς περί της παρανοϊκής σχιζοφρένειας.*
8. *Ποσοστά εγκληματούντων σχιζοφρενών.*

ββ) *Αι μανιο-καταθλιπτικαί ψυχώσεις.*

1. *Χαρακτηριστικά τούτων.*
2. *Αύται δεν παρουσιάζουν ιδιαίτερον εγκληματολογικόν ενδιαφέρον.*
3. *Ποσοστά των νοσούντων εκ τοιούτων ψυχώσεων.*

γγ) *Η επιληψία.*

1. *Βασική διαφορά αντιλήψεων περί ταύτης εν Γερμανία αφ' ενός και εν Γαλλία και Ιταλία αφ' ετέρου.*

2. Η υποκατάστατος επιληψία είναι η από εγκληματολογικής απόψεως πλέον ενδιαφέρουσα.
3. Χαρακτηριστικά εγκληματικότητας επιληπτικών.
4. Οι «επιληπτοειδείς».
5. Συμπέρασμα.

β'. Εξωγενείς ψυχώσεις:

αα) Εγκεφαλικά βλάβαι της νηπιακής ηλικίας.

1. Ποία αυτά.
2. Διάκρισις ανωμάλου συμπεριφοράς εξ εγκεφαλικών βλαβών η εκ νευρώσεως.
3. Συχνά παρουσιάζεται συνδυασμός των δύο.
4. Ποιον το εγκληματολογικόν ενδιαφέρον των τοιούτων βλαβών,

ββ) Προϊούσα παράλυσις.

1. Χαρακτηριστικά ταύτης.
2. Εγκληματολογικόν ενδιαφέρον της νόσου,

γγ) Γεροντική άνοια.

1. Εις τι συνίσταται.
2. Το εγκληματολογικόν ενδιαφέρον ταύτης.

Γ'. Αι δηλητηριάσεις εκ τοξικών ουσιών

Αντικείμενον της μελέτης μας μόνον αι εκ τούτων εκούσiai.

α. Δ η λ η τ η ρ ί α σ ι ς εξ οινοπνευματωδών ουσιών:

1. Μορφαί.
2. Ποία η ψυχική επίδρασις του οινοπνεύματος.
3. Χρόνιος αλκοολισμός και μεταλκοολικαι ψυχώσεις.
4. Εγκληματολογικαί συνέπειαι.

β'. Δηλητηριάσεις εκ ναρκωτικών και ψυχοτροπικών ουσιών:

1. Βαθύτερα ψυχικά αίτια της προσφυγής εις τα ναρκωτικά.
2. Εγκληματολογικόν ενδιαφέρον της τοξικομανίας γενικώς και ειδικώτερον εκάστου είδους ταύτης.

Α. Αι ψυχικαί ανωμαλίαι εν στενή έννοια

Ποία αυτά, κατά Kurt Schneider:

α'. Η όλιγοφρένεια :

1. Βαθμοί ταύτης.
2. Μικρά εγκληματολογική σημασία ταύτης κατά τας συγχρόνους αντιλήψεις.

β'. *Αι ψυχοπαθητικαί καταστάσεις ή χαρακτηρολογικαί ανωμαλίας:*

1. Αντικείμενον ερεύνης εις παρόν κεφάλαιον.
2. Ορισμός και εννοιολογικόν περιεχόμενον — Διάκρισις ψυχοπαθειών από ψυχώσεις και νευρώσεις.
3. Αι δέκα κατηγορίαι ψυχοπαθών, κατά *K. Schneider*, και το εγκληματολογικόν ενδιαφέρον εκάστης.
4. Γενικαί παρατηρήσεις επί της ως άνω τυπολογίας.
5. Επεξεργασία ταύτης υπό *Petrilowitsch*.
6. Παραλληλισμός τύπων *Schneider* και τύπων *Kretschmer*.
7. Ειδικαί τυπολογίαι των ψυχοπαθών εγκληματιών (*Birnbaum, Dukor, Seelig - Bellavio*).
8. Χαρακτηρολογικαί ανωμαλίας εξ εγκεφαλικών νόσων ή δυσλειτουργίας των αδένων έσω εκκρίσεων.
9. Ποίοι τύποι εμφανίζουν αδυναμίαν κυρίως ως προς την διάκρισιν του αντικοινωνικού χαρακτήρος της πράξεως και ποίοι κυρίως ως προς την αυτοσυγκράτησιν.
10. Ανάγκη εξετάσεως της όλης συγκεκριμένης προσωπικότητος.
11. Έρευναι προς διαπίστωσιν αναλογιών ψυχοπαθών μεταξύ των εγκληματούντων, κατά κατηγορίας ψυχοπαθών.
12. Αιτιολογία ψυχοπαθειών.
13. Σύνοψις.

γ'. *Αι νευρώσεις:*

1. Έννοια και εξέλιξις της εννοίας της νευρώσεως.
2. Σύγκρισις νευρώσεων, ψυχοπαθειών, ψυχώσεων.
3. Σχέσις νευρώσεως και εγκληματικότητος.
4. Η εξήγησις ωρισμένης συμπεριφοράς βάσει της ψυχολογίας του βάθους η της ψυχανάλυσεως δεν σημαίνει ότι πρόκειται περί νευρώσεως.

Α'. ΓΕΝΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Κατ' αρχήν τονίζομεν ότι, ενώ εις το προηγούμενον κεφάλαιον ηρενηθή κατά πόσον ο εγκληματίας γενικώς είναι ψυχοπαθολογικός τύπος, εις το παρόν κεφάλαιον θα ερευνηθή το θέμα κατά πόσον και πως επηρεάζει τυχόν την γένεσιν της εγκληματικής πράξεως η τυχόν ενυπάρχουσα εις ωρισμένον δράστην ψυχική ασθένεια ή ανωμαλία.

Είναι, γνωστόν ότι, αι ψυχασθένειαι από του δευτέρου ημίσεος του 19ου αιώνος ήρχισαν να θεωρούνται ως ασθένειαι του εγκεφάλου¹. Η άποψις αύτη, επικρατήσασα εν συνεχεία και αποδειχθείσα καρποφόρος εις την μελέτην των διαφόρων ψυχασθενικών μορφών (αίτινες μέχρι τότε εθεωρούντο παραλλαγαί μιάς και μόνης ασθeneίας της ψυχής), κατέληξεν εις δύο βασικάς αρχάς. Η πρώτη εκ τούτων είναι ότι, αι ψυχικαί ασθένειαι και ανωμαλίαι έχουν σωματικήν αιτίαν η δευτέρα, ότι υπάρχουν πλείονα είδη ψυχασθενειών.

Εν τούτοις η πρώτη εκ τούτων βάλλεται ισχυρώς κατά τα τελευταία έτη, κυρίως διότι διεπιστώθη άφ' ενός μεν, ότι εντελώς διάφοροι σωματικάι νοσηραί αιτίαι παράγουν νοσηράς ψυχικάς εικόνας συμπίπτουσας εις μέγαν βαθμόν, αφ' ετέρου δε, διότι, αντιστρόφως, μια και η αυτή σωματική αιτία παράγει, εντελώς διαφόρους ψυχικάς διαταραχάς².

Εις τους σοβαρούς τούτους λόγους προσετέθησαν και έτεροι, σοβαρώτατοι, οίτινες περιήγαγον την περί ης ο λόγος αρχήν εις, δεινήν κρίσιν. Δηλαδή διηρευνήθη και ανεγνωρίσθη σοβαρός αριθμός ψυχικών ανωμαλιών, αι καλούμεναι «ψυχοπάθειαι», αίτινες δεν αποτελούν νόσον, αλλ' απλώς χαρακτηρολογικήν απόκλισιν, ως επί το πολύ εγγενή, κατά την κρατούσαν γνώμην³. Των περισσότερων, τουλάχιστον, εκ τούτων δεν ανευρέθη αντιστοιχία προς σωματικάς ανωμαλίαις, πάντως δε δεν υφίσταται σχέσις με νόσουσ σωματικάς. Έτι δέ περισσότερον περιεπλάκησαν τα

1. Βλ. Weitbrecht, Psychiatrie, σ. 381 έ. Είναι γνωστή ή υπό του Giesinger διατυπωθείσα αρχή : «Geisteskrankheiten sind Gehirnkrankheiten».

2. Βλ. E. Bleuler-M. Bleuler, Lehrbuch der Psychiatrie, 11η εκδ. 1969 (εφ' έξης άναφερόμενον : Lehrbuch), σ. 105, K. Jaspers, Allg. Psychopathologie, 6η εκδ. 1953, σ. 472, H. J. Weitbrecht,, Psychiatrie σ. 181 έ.

3. Βλ. εν τούτοις κατωτέρω σ. 162.

πράγματα, αφ' ης εσχάτως σοβαρώς αμφισβητείται, η διάκρισις μεταξύ ψυχοπαθείας και νευρώσεως, της τελευταίας ταύτης μη συνδεόμενης οπωσδήποτε με σωματικήν ασθένειαν είτε οργανικήν είτε λειτουργικήν, καθ' α γίνεται δεκτόν εν τη επιστήμη¹.

Αλλά και διά τας ψυχοσθενείας τας λεγομένας «ενδογενείς», ήτοι τας μάλλον συχνάς ψυχοσθενείας (σχιζοφρένειας και μανιο—καταθλιπτικής ψυχώσεως), δεν κατέστη δυνατόν μέχρι σήμερον να εξευρεθή σωματική τις νοσηρά αιτία². Διά τούτο ο ελβετός ψυχίατρος Ευγένιος B l e u l e r—ο διά της πρωτοτύπου εφαρμογής της ψυχανάλυσεως ιδία εις τας σχιζοφρενικές ψυχώσεις διαγράψας νέαν στροφήν της ψυχιατρικής—κατέληξεν εις το συμπέρασμα, το και υπ' άλλων ψυχιάτρων ακολουθούμενον, ότι δεν δύναται πλέον να ευσταθήσῃ ἡ έννοια της ψυχικής ασθενείας η—στηριζομένη εις τας φυσικάς επιστήμας, δηλαδή τον αιτιώδη νόμον, καθ' ον συγκεκριμένον αίτιον επιφέρει αναγκαιώς αντίστοιχον αποτέλεσμα, κακώς θεωρούμενης μέχρι τούδε της οργανικής σω-

1. Βλ. κατωτέρω τα περί γενέσεως των νευρώσεων, σ. 164 έπ.

2. Τόσον ο Ευγένιος Bleuler, ο βαθύτερον μελετήσας την σχιζοφρένειαν, όσον και ο υιός του Manfred Bleuler, ως και άλλοι διάσημοι ψυχίατροι, επί δεκαετηρίδας προσεπάθησαν ν' ανεύρουν σωματικήν τινα βάσην ιδία της σχιζοφρένειας, πλην ματαίως. Ο Μ. Bleuler, μετά το αρνητικόν αποτέλεσμα της μελέτης του εγκεφάλου, ηρένησεν εις την Ψυχιατρικήν Κλινικήν Burgholzli της Ζυρίχης επί ολόκληρους δεκαετίας την τυχόν αιτιώδη σχέσηιν σχιζοφρένειας και αδένων εσω εκκρίσεων, αλλά δεν ανεύρε σχέσιν τινά ούτε μεταξύ τούτων. Βλ. Μ. Bleuler, Endokrinologische Psychiatrie (1954). Βλ. και We it b r e c h t, ε.ά., σ. 411 ε.

Εν τούτοις εξέχοντες ψυχίατροι παραδέχονται εισέτι την ύπαρξιν σωματικής αιτίας των ψυχώσεων, και δη των ενδογενών - ψυχογενών (σχιζοφρενικών ή κυκλοθυμικών ψυχώσεων), αλλ' ως υπόθεσιν, αφού ουδεμίαν συγκεκριμένην αιτίαν υποδεικνύουν. Βλ. επ' αυτού C. Andersen, The Criminal Behaviour of Mentally Abnormal Individuals, εν Les delinquants anormaux mentaux (Colloque de Bellagio), 1963, σ. 19, G o p p i n g e r, Kriminologie, 1971, σ. 128 επ.

ματικής ασθενείας ή βλάβης ως αιτίου -των ψυχασθενειών γενικώς¹.

Τα συμπεράσματα ταύτα εν συνδυασμῷ και με το γεγονός οτι αι νεώτεροι θεραπευτικοί μέθοδοι (ιδία η χημειοθεραπεία και το ηλεκτροσόκ) αφ' ενός μεν επέδρασαν αποτελεσματικῶς εἰς διάφορους ψυχικὰς ασθενείας, αφ' ετέρου μετέβαλον την εικόνα και την εξελικτικὴν πορείαν τούτων, ἔθεσαν εν αμφιβόλω και την δευτέραν αρχήν, δηλαδή της πολλαπλότητος των ψυχασθενειών. Ουχί ὅμως ως προς την βάσιν της τουλάχιστον. Διότι εξακολουθοῦν πάντες σχεδόν² οἱ ειδικοί να διακρίνουν πλείονα εἶδη ψυχασθενειών. Εν τούτοις ἐγένοντο συνενώσεις περισσοτέρων τοιούτων εἰς μίαν μεγάλην κατηγορίαν, (π.χ. ομάδες σχιζοφρενειών), εἰσήχθη δε η μελέτη των «συνδρόμων» (δηλαδή ομάδων συνδεομένων μεταξύ των συμπτωμάτων, παρατηρουμένων εἰς περισσότερας ψυχασθενείας) και η κατάταξις ψυχασθενειών με βάσιν τα τοιαῦτα «σύνδρομα»³.

2. Φρονούμεν ὅτι δεν στερεΐται σήμερον εἰσέτι ενδιαφέροντος ο υπό του De Clembault επινοηθεῖς «νόμος της ηλι-

1. Το γνωστότατον ἔργον του P. Schilder, Brain and Personality (1η Paperback εκδοσις 1969), το ὅποιον αποτελεί συνδυασμὸν φυσιολογικῶν και ψυχαναλυτικῶν αντιλήψεων, θ' ἀπετέλει, καθ' ἡμὰς, παράδειγμα γενικῶς, του ὅτι, αφ' ενός μεν διάφορα κέντρα ἐγκεφαλικά φέρονται ως παραγωγὸς αἰτία του αὐτοῦ φαινομένου και αφ' ετέρου ὅτι η τοποθέτησις (localisation) διαφόρων ψυχικῶν φαινομένων αποτελεί συχνά μάλλον ὑπόθεσιν (βλ. π.χ. σ. 1, 5, 14, 65, 68, 69, 70 κλ.π.).

2. Επί του θέματος τούτου βλ. ἰδια Bleuler, Lehrbuch ε.ά., σ. 105 ἑ.ἑ. Jaspers, Psychopathologie, σ. 471 ἑ.ἑ., Weitbrecht ε.ά., σ. 181 ἑ.ἑ., Kollie, Psychiatrie, σ. 369 ἑ.

3. Βλ. περί τούτου και των σχετικῶν δυσχερειῶν τας οποίας ἐμφανίζει, Bleuler ε.ά. 106 ἐπ. και 181 ἐπ., Szondi, Triebpathologie, I, σ. 237 ἐπ., H. Kaufmann, Kriminologie, σ. 18 ἐπ.

κίας» εν σχέσει με τας φρενοπάθειας¹. Κατ' αὐτον η κλίμαξ της ηλικίας εμφανίζει, δυνατότητας διαφόρων προσβολών, ιδιαζουσών δι' εκάστην περίοδον της ζωής μας.

Κατά την εμβρυακὴν και νηπιακὴν ηλικίαν, παρατηρούνται προσβολαί του μυελού και του εγκεφάλου ολοκλήρου (παράλυσις ή ολιγοφρένεια βαρέος βαθμού). Κατά την πρώτην και δευτέραν παιδικὴν ηλικίαν, προσβολαί κινησιακαί μάλλον περιορισμένης (circoscrite) εκτάσεως, ψυχικαί προσβολαί ολιγώτερον βαθείαι (ηλιθιότης και καθυστερήσεις ή οπισθοδρομήσεις). Απο της ηλικίας των δώδεκα ετών αι κινησιακαί προσβολαί σχεδόν εξαφανίζονται, εμφανίζονται όμως, μέχρι και του 18ου έτους, γενικαί προσβολαί της διανοίας και του χαρακτήρος, όχι τελείως ομοιόμορφοι. Κατ' αυτάς προεξάρχουν η απροσεξία (aprosexie), ανικανότης συγκεντρώσεως, και αι διαστροφαί. Από της εφηβείας εμφανίζονται μορφαί χρονιάς συγχύσεως και σχιζοφρένειας (dementia praecox, πρόωρος άνοια). Μετά τα είκοσιν έτη και ίδια μετά τα 25, παρανοϊκαί φρενοπάθειαι, τώσον δε περισσότερον παρανοϊκαί, όσον περισσότερον προκεχωρισμένης ηλικίας είναι ο πάσχων. Εις ηλικίαν τεσσαράκοντα ετών, ψυχώσεις μετά ψευδαισθήσεων και παρακρούσεων ονομαζόμεναι συστηματικαί, καθ' ας διατηρείται πλήρως η σχεδόν πλήρως η νοητική και συναισθηματική ακεραιότης. Μετά το 65ον έτος μέχρι του 85ου δυνατόν να εμφανισθή η γεροντική άνοια, ήτοι προϊούσα ολοκληρωτική εξασθένησις των ψυχικών λειτουργ-

2. Βλ. De Clerambault, Oeuvre psychiatrique, Elaboration du dogme, p. G 30, G 31, ως μνημονεύεται υπό του Hueyεr, ε.ά., σ. 54. Αλλά και ο Descuret ειχεν ήδη παρατηρήσει, κατά τα μέσα του 19ου αιώνος σχέσεις τινάς μεταξύ ηλικίας και ψυχικών παθήσεων, Βλ. A. Nief-foro, Criminologia, τ. I, 1949, σ. 30, όστις παραπέμπει εις G. B. F. Descuret, Medicina delle passioni, Κεφ. XI, μέρος I. Ούτω, π.χ. ο συγγραφεύς παρατηρεί ότι : η ιδιωτεία (idiozia) παρατηρείται ειδικώς εις την παιδικὴν ηλικίαν, η μελαγχολία κατά την νεότητα, η μανία κατά την ώριμον ηλικίαν και η άνοια κατά την γεροντικήν ηλικίαν.

γων, χαρακτηριζόμενη από οπισθοχώρησιν (involution), κατ' αρχάς μεν της μνήμης, βραδύτερον δε της κρίσεως και του συναισθήματος¹.

Ο νόμος ούτος των ηλικιών συνεπληρώθη υπό του αυτού συγγραφέως δια της αρχής της ολοκληρωτικής ή της λανθανούσης προσβολής. Κατά κανόνα δηλαδή, όταν η εγκεφαλική προσβολή είναι άμεσος, είναι και ολοκληρωτική, δημιουργούσα διανοητικήν σύγχυσιν συνοδευόμενη υπό συναισθηματικής άνοιας (dementia affectiva) και χονδροειδών ψευδαισθήσεων. Αντιθέτως όταν η προσβολή αρχίζει βραδέως και κατά διαλείμματα, αι διαταραχαί των αισθήσεων είναι ολιγότερον βαρείαι, εμφανίζονται δε παρανοειδείς συγχύσεις. Εν συμπεράσματι, η ταχύτης της εισβολής της ασθένειας βάνει παραλλήλως με την επέκτασιν ταύτης εις τον ψυχικόν κόσμον².

3. Σκόπιμον είναι να σημειωθή ότι η υπό του Garofalo γενομένη διάκρισις μεταξύ εγκληματιών-ψυχασθενών αφ' ενός και ψυχασθενών εγκληματούντων αφ' ετέρου θεωρείται εισέτι χρήσιμος³. Οι τελευταίοι είναι κοινοί ψυχασθενείς οι οποίοι εγκληματούν κατ' εξαίρεσιν, συνεπεία κυρίως νοσηρών φαινομένων (παρακρούσεων, παρανοϊκών παραληρημάτων, παρορμήσεων). Αντιθέτως οι πρώτοι είναι κοινοί εγκληματίαι, εις τους οποίους η ψυχασθένεια παρέχει απλώς την ευκαιρίαν να εκτελέσουν βαρύτερα εγκλήματα. Οι τελευταίοι ούτοι, πριν η εγκληματήσουν ως ψυχασθενείς, έχουν ήδη διαπράξει εγκλήματα ως κοινοί εγκληματίαι. Διά τούτο η επικινδυνότης των πιθανώς θέλει συνεχισθή και

1. Βλ. Heuyer, έ.ά., σ. 91 έπ.

2. Βλ. Heuyer, έ.ά., σ. 54.

3. Βλ. Di Tullio, Principi di criminologia clinica, 1954, σ. 154 έπ. Carrol D., General Report on Psychiatry, Psychology and Psychoanalysis, εν Actes II congres, τ. III, σ. 225, ο οποίος διακρίνει μεταξύ «disease as a cause of crime» και «diseased criminal».

μετά την τυχόν αποθεραπείαν των εκ της ψυχικής νόσου, εν αντιθέσει με τους ψυχασθενείς τους εγκληματήσαντας σχεδόν αποκλειστικώς λόγω της νόσου. Δηλαδή επί των πρώτων υπάρχει βασικώς αντικοινωνική τοποθέτησις, εν αντιθέσει με τους τελευταίους.

Πάντως η μόνον παρά μικρού, σχετικώς, ποσοστού ψυχασθενών τέλεισι εγκλημάτων αποδεικνύει ότι κατά κανόνα δέον να συντρέχουν και άλλοι λόγοι, εκ της όλης προσωπικότητος του δράστου και των περιστάσεων απορρέοντες, διά να οδηγηθή ο ψυχασθενής, και ιδία ο ψυχοπαθής, εις το έγκλημα. Ήτοι, η εγκληματική ενέργεια γεννάται εκ του συνδυασμού διαφόρων ψυχικών αιτίων, εκ παραγόντων βιολογικών ή ψυχολογικών ή εκ του περιβάλλοντος της εποχής της τελέσεως της πράξεως προελθόντων. Η ψυχική ανωμαλία περιλαμβάνεται μεταξύ τούτων, παίζει δε, αναλόγως των περιστάσεων, περισσότερον ή ολιγώτερον αποφασιστικόν ρόλον εις τήν συγκεκριμένην περίπτωσιν. Παρ' όλην όμως την πολλαπλότητα των ψυχικών αιτίων είναι πιθανόν ότι ο δράστης δεν θα έφθανεν εις το έγκλημα εάν και έν μόνον εκ τούτων έλειπε, και δη η ψυχική ανωμαλία, (ήτις αποτελεί το αντικείμενον της μελέτης μας). Η πιθανότης αύτη είναι τόσον μεγαλύτερα, όσον η όλη προσωπικότης του μέχρι της εμφανίσεως της ψυχασθενείας εδείκνυε μικροτέραν ροπήν προς εγκληματικήν δραστηριότητα ή τουλάχιστον ολιγωτέρας ιδιότητας και τάσεις ευνοούσας την διάπραξιν εγκλημάτων.

Η διερεύνησις του θέματος τούτου έχει κυρίως σημασίαν διά την επιλογήν της καταλλήλου μεταχειρίσεως εις εκάστην περίπτωσιν. Η επιτυχής πραγματοποίησις της είναι όμως δυσχερής, όχι μόνον λόγω των γενικών δυσχερειών της εμβασύνσεως της ανθρωπίνης προσωπικότητος, αλλά και διότι συχνά ψυχασθένειαι τινες αρχίζουν υπούλως. Ούτως, ο εμφανιζόμενος ως διαπράττων το πρώτον έγκλημα υπό το κράτος ψυχικής νόσου, αλλ' έχων εις το παρελθόν του διαπράξει και έτερα εγκλήματα ως υγιής, πιθανώς να διέπραξε και τα πρώτα ταύτα εις την αρχικήν

φάσιν της ψυχασθενείας του, ήτις συχνά είναι και η περισσότερον εγκληματογόνος.

4. Κατηγορίαι των ψυχικών ανωμαλιών:

Ο Binder¹ διακρίνει τας πάσης φύσεως ψυχικάς ανωμαλίας εις :

A) ψυχασθενείας, τας *οποίας* υποδιαιρεί εις :

1) ψυχικάς ανωμαλίας λόγω εγκεφαλικών ασθενειών, διάχυτων ή τοπικών (προϊούσα παράλυσις, γεροντική άνοια, παραλήρημα εκ πυρετού κ.λπ.)

2) ενδογενείς ψυχώσεις (σχιζοφρένεια, μανιο-καταθλιπτικάί ψυχώσεις, γνησία επιληψία)

B) ψυχικάς καταστάσεις μονίμως ελαττωματικάς (psychische Defektzustände), π.χ. ελαττώματα εναπομείναντα μετ' αποθεραπείαν της εκ συφιλίδος προϊούσης παραλύσεως ή της εγκεφαλίτιδος

Γ) ψυχικάς ανωμαλίας (ενδογενής ολιγοφρένεια —Schwachsinn—ψυχοπάθειαι, νευρώσεις).

Δ) Δηλητηριάσεις εκ τοξικών ουσιών (αλκοολισμός, ναρκωτικά).

Τάς ψυχασθενείας ο K. Jaspers² υποδιαιρεί εις δύο μεγάλας κατηγορίας : τας οργανικάς ψυχώσεις, ήτοι τας προερχομένας εκ σωματικών αιτιών, (korperlich begründbar) και τας ενδογενείς τοιαύτας, δηλαδή εκείνας δι' ας δεν ανεκαλύφθησαν σωματικά και δη εγκεφαλικά αίτια³. Ο Ευγένιος Bleuler,

1. Βλ. Binder, Die Geisteskrankheit im Reeht, Zurίχη 1952, Κεφ. II και V, ίδια πίνακα σ. 95.

2. Βλ. K. Jaspers, Allgemeine Psychopathologie, 1953, σ. 507.

3. Βλ. και ανωτέρω, παρ. I του παρόντος κεφαλ. Ό Kern, Vom Seelenleben des Verbrechers, 1964, σ. 222, καίτοι *ομολογεί* ότι δεν διεπιστώθη εγκεφαλική τις αλλοίωσις επί της κατηγορίας ταύτης, την αποκαλεί δια του ομαδικού τίτλου «funktionelle Storungen», αυθαιρέτως συνδέων τας ψυχο-

όμως, καθορίζει τας οργανικές ψυχοσθενείας απλώς ως στενώς συνυφασμένας μετά των σωματικών νόσων («Geistesstörungen in engem Zusammenhang mit Körperkrankheiten»¹, αποφεύγων ούτω να θίξη το τόσο δυσχερές θέμα της αιτιώδους σχέσεως μεταξύ σωματικού και ψυχικού κόσμου.

Εις τας οργανικές ψυχώσεις υπάγονται, κατά Jaspers, πάσης φύσεως οργανικά παθήσεις επηρεάζουσαι τον εγκέφαλον αμέσως ή εμμέσως. Εις τας ενδογενείς υπάγονται αι σχιζοφρένεια και μανιο-καταθλιπτικά ψυχώσεις².

Αμέσως κατωτέρω θα προβώμεν εις σύντομον έκθεσιν των κυριότερων χαρακτηριστικών των εις τας δύο ταύτας κατηγορίας υπαγομένων ψυχοσθενειών. Ταύτην θ' ακολουθήση όλως συνοπτική τοιαύτη επί των ανωμάτων ψυχικών καταστάσεων συνεπεία δηλητηριάσεων εκ τοξικών ουσιών διά να καταλήξωμεν εις

παθολογικάς αυτάς καταστάσεις με την λειτουργίαν των έσω εκκρίσεων. Ο Manfred Bleuler όμως, ως είδομεν ανωτέρω, δεν ηδυνήθη ν' ανακαλύψη τοιαύτην σχέσιν, καίτοι πέραν της δεκαετίας ερευνήσας το θέμα. Αλλ' ούτε άλλος τίς, καθ' όσον γνωρίζομεν, ηδυνήθη να ανεύρη τοιαύτην ούτε όσον αφορά τους ενδοκρινείς αδένους ούτε όσον αφορά αλλά όργανα. Εν τούτοις ουκ ολίγοι είναι οι υποθέτοντες ότι δέον να υπάρχη άγνωστος τις σωματική αιτία.

Βλ. και G. Andersen, ε.ά., σ. 19 έ. και H. Kaufmann, ε.ά., σσ. 19 έ. και 26.

1. Βλ. Bleuler, Lehrbuch, σ. 180. Οι Weitbrecht, ε.ά., σ. 181 και K. Schneider, Klinische Psychopathologie, σ. 90, χρησιμοποιούν τον αυτόν όρισμον με τον Jaspers. Ο K. Schneider σημειόί ότι είναι εννοιολογικοίς αδιάφορον το αν αι οργανικά παθήσεις προήλθον εκ των ένδον ή εξωτερική επενεργεία (ε.ά., σ. 91).

2. Δηλαδή ο Jaspers, ώς και ο Kern (ε.ά. σ. 251), δεν περιλαμβάνει και την επιληψίαν, ενώ ο Binder και η H. Kaufmann περιλαμβάνουν την γνησίαν επιληψίαν. Contra, H. J. Weitbrecht, ε.ά. σ. 252.

σύντομον ερευναν των ψυχικών ανωμαλιών, ήτοι των ολιγοφρενικών καταστάσεων, των ψυχοπαθειών (κάπως εκτενέστερον, λόγω της ιδιαζούσης σημασίας των από εγκληματολογικής απόψεως) και των νευρώσεων.

Την έκθεσιν περί των ιδιαιτέρων χαρακτηριστικών εκάστης ψυχικής ανωμαλίας θέλει επακολουθήσει σύντομος συσχέτισις της ανωμαλίας ταύτης με το εγκληματικόν φαινόμενον.

Β'. ΑΙ ΨΥΧΩΣΕΙΣ

α'. Αι ενδογενείς ψυχώσεις

1. Αύται οφείλουν, ως είπομεν, την ονομασίαν των εις το ότι δεν απεδείχθη να συνδέωνται με σωματικήν τινά πάθησιν, εμφανίζονται δε ως προερχόμεναι εκ των ένδον, δηλαδή εκ του ψυχικού κόσμου, εν αντιθέσει με τας εξωγενείς ή οργανικάς, αίτινες καλούνται ούτως ως προκληθείσαι εκ των έξω, δηλαδή εκ του σώματος προς τα έσω, ήτοι προς τον ψυχικόν κόσμον¹.

Εις την κατηγορίαν των ενδογενών ψυχώσεων ανήκουν αι σχιζοφρένεια, αι μανιο-καταθλιπτικάί ή κυκλοθυμικάί ή περιδικαί ψυχώσεις και, κατά τινας συγγραφείς, η γνήσια επιληψία.

αα) Η σχιζοφρένεια²:

1. Το έτος 1912, κατά το οποίον ο Εύγ. B l e u l e r, καθη-

1. Ειδικώτερον επί της ορολογίας ταύτης βλ. B l e u l e r, έ.ά., σ. 368, K a u f m a n n, έ.ά., σ. 26, K. S c h n e i d e r, έ.ά., σ. 91, J. W y r s c h, Gerichtliche Psychiatrie, 1955, σ. 34.

2. Η επί του θέματος βιβλιογραφία είναι πλουσιούτατη. Βλ. ταύτην εν Forschungen und Begriffswandlungen in der Schizophrenielehre, από του 1941-1950 εκδοθέν υπό του M. B l e u l e r και έκτοτε συνεχιζόμενον υπ' αυτού ως και υπό των μαθητών του G. B e n e d e t t i, H. K i n d και F. M i e I k e. Το πλέον πρόσφατον σημαντικόν έργον επί του θέματος αποτελεί το μνημειώδες σύγγραμμα του M. B l e u l e r, το εκδοθέν το 1972 : Die schizophrenen Geistesstorungen. Βλ. και H. B a r u k, De la de-

γητής της Ψυχιατρικής εν Ζυρίχη, εδημοσίευσε το έργον του (Dementia praecox oder Gruppe der Schizophrenien) σημειοί καμπήν εις την μελέτην της ψυχώσεως ταύτης, ήτις έχει ιδιαίτεράν σημασίαν δια την εγκληματολογίαν και ήτις προσβάλλει το 0,4 % έως 1 % των κατοίκων εκάστης χώρας.

Εμπνευσθείς εκ των αρχών της ψυχανάλυσεως, ενεβάθυνεν εις την ψυχολογικήν σημασίαν της ασθeneίας ταύτης, η οποία αποτελεί την πλέον διαδεδομένην και χαρακτηριστικήν νόσον της ψυχής. Κατ' αυτόν, εις το βάθος των συμπτωμάτων της σχιζοφρένειας, ως την ωνόμασεν¹, ευρίσκειται εν σύμπλεγμα αναμνήσεων, τραυματικών παραστάσεων και ιδεών, πεφορτισμένον συναισθηματικώς εις τόσον υψηλόν βαθμόν, ώστε ο ασθενής δεν δύναται να το αντιμετώπιση και ως εκ τούτου αδυνατεί να προσαρμοσθή κανονικώς εις την ζωήν. Επομένως, ο συναισθηματικός παράγων ευρίσκειται εις την ρίζαν της ασθeneίας ταύτης και αι διάφοροι εκδηλώσεις της δεν στερούνται εννοίας, ως εκ πρώτης όψεως φαίνεται.

Η σχιζοφρένεια κατ' Εύγ. B l e u l e r, ήτις περιλαμβάνει πολλάς παραλλαγάς, έχει τα εξής βασικά χαρακτηριστικά : είναι ψυχογενής και αποτελεί νόσον ιάσιμον, ήτις δύναται να μη κατάληξη εις την κατατονίαν. Αντιθέτως, κατά K r a e p e l i n, αυτή (ονομαζόμενη τότε dementia praecox) εθεωρείτο άνοια

mence precoce-maladie a la schizophrénie-processus pathologique, εν Actes I Congres Int. Psych., Ζυρίχη, 1957, σ. 1., του αυτού, Le probleme de la schizophrénie, εν Bull, de L' Academie de Medecine, 1963, σ. 405 έπ.

1. Ο B l e u l e r αντικατέστησε δια του όρου *τούτου* τον όρον «dementia praecox» του K r a e p e l i n, τον οποίον θεώρησεν ως ανεπιτυχή, καθ' όσον η σχιζοφρένεια δεν καταλήγει πάντοτε εις dementia, άνοιαν. Υπάρχουν όμως και ψυχίατροι οίτινες διακρίνουν την σχιζοφρένειαν από την dementia praecox, Βλ. Jose Belbey, La delinquance des schizophrénies, εν Actes II Congres, τ. III, σ. 3 έπ.

ολική, προελεύσεως τοξικής ή μολυσματικής, εξελισσόμενη εις κατατονίαν¹.

Ο Manfred Bleuler εξ άλλου εις το πρόσφατον σύγγραμμα του (Die schizophrenen Geistesstörungen) συνδυάζει, εις την θεωρίαν του περί των αιτίων της σχιζοφρένειας, κληρονομικάς τινας τάσεις και επιβλαβή βιώματα, απαραίτητα δια την εκδήλωσίν της², δηλαδή δύο παράγοντας βιολογικόν και ψυχολογικόν.

2. Το βασικόν χαρακτηριστικόν της σχιζοφρενείας, κατά Bleuler, (εξ ου και η ονομασία της) είναι η καταστροφή της ενότητος του ψυχικού κόσμου η «διασκόρπισις και η διάσπασις της νοήσεως, του συναισθήματος και της βουλήσεως καθώς και του υποκειμενικού αισθήματος της προσωπικότητος».

Εξ άλλου «ο αυτισμός», ήτοι, η αναδίπλωσις, το κλείσιμον, εις εαυτόν, ευρίσκει ως διέξοδον την φανταστικήν ονειροπόλησιν³ και την απώλειαν της επαφής με την πραγματικότητα. Ο πυρήν των ονειροπολήσεων του σχιζοφρενούς είναι, όπως και εις το όνειρον του υγιούς, ο εαυτός του και τα συναισθηματικά συμπλέγματά του, τα οποία εκφράζονται συμβολικώς, επίσης όπως εις τα όνειρα των κανονικών ανθρώπων. Η τοιαύτη συμβολική σκέψις εκφράζεται κατά τρόπον μυστηριώδη και ακατανόητον διά τους άλλους. Τούτο όμως δεν σημαίνει ότι τα παρά του πάσχοντος λεγόμενα στερούνται πράγματι εννοίας και σημασίας, εξεταζόμενα από πλευράς του πάσχοντος.

1. Βλ. G. Heuyer, Les troubles mentaux, σ. 104.

2. Βλ. M. Bleuler, Die schizophrenen Geistesstörungen, 1972, passim.

3. Ήδη ο Freud εις το έργον του Traumdeutung, εκδοθέν το 1911, είχε διαπιστώσει την αναλογίαν μεταξύ ονείρου και ψυχοσθενείας, αμφοτέρων αποτελούντων εκφόρτισιν συναισθηματικών και ορμητικών πιέσεων εις φανταστικόν και συμβολικόν κόσμον.

Ἐτερον βασικὸν χαρακτηριστικὸν τῆς σχιζοφρένειας εἶναι τὰ συνυπάρχοντα αντιφατικά καὶ ανταγωνιστικά συναισθήματα (αμφιθυμία, Ambivalenz), π.χ. μῖσος καὶ ἀγάπη δι' ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον, ἐπιθυμία τοῦ πάσχοντος νὰ ἐξέλθῃ εἰς περίπατον καὶ συγχρόνως ἐπιθυμία νὰ μὴ ἐξέλθῃ κ.ο.κ.

Τὸ σοβαρώτερον ὅμως φαινόμενον εἶναι ἡ ἀπώλεια τοῦ αἰσθήματος τῆς ἰδίας προσωπικότητος (depersonalisation). Ὁ ἀσθενὴς χάνει τὴν ἰκανότητα σαφούς διακρίσεως τοῦ εαυτοῦ τοῦ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὰ ἀντικείμενα.

Αἱ τοιαύται ἀνωμαλῖαι εἶναι φανερόν ὅτι ἔχουν ἀντίκτυπος εἰς τὴν βούλησιν καὶ τὴν συμπεριφορὰν τοῦ ἀσθενούς.

Ἐπειδὴ ὅμως αἱ προσβολαὶ εἶναι διαφόρων βαθμῶν, προσέτι δέ, ἐκτὸς ἐξαιρετικῶν περιπτώσεων, μένουσιν βασικῶς ἀνέπαφοι ἡ ἀντίληψις, ἡ μνήμη, ἡ προσοχή, ὁ τοπικὸς καὶ ὁ χρονικὸς προσανατολισμὸς, ἡ κινητικότης¹, οἱ ελαφρῶς προσβεβλημένοι ἐκ τῆς ἀσθενείας δὲν ἐμφανίζουσιν ἀνωμαλίαν εἰμὴ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν.

3. Τέσσαρα βασικά εἶδη σχιζοφρένειας διακρίνονται ὑπὸ τῶν περισσοτέρων ψυχιάτρων σήμερον : ἡ ἀπλή, ἡ παρανοϊκὴ, ἡ κατατονικὴ καὶ ἡ ἠβηφρενικὴ². Εἰς ἕκαστον ἐκ τούτων εἶναι ἐντονώτερα τινὰ τῶν συμπτωμάτων τῆς σχιζοφρένειας, πλὴν τῆς ἠβηφρενείας, ἥτις ἀπλῶς σημαίνει τὴν εἰς πολὺ νεαράν ἠλικίαν ἐμφανιζόμενὴν σχιζοφρένειαν.

Ἡ ἀπλή σχιζοφρένεια ἀποτελεῖ τὴν συνηθεστέραν μορφήν, πολλοὶ δὲ πάσχοντες ἐξ αὐτῆς δὲν γίνονται ἀντιληπτοὶ ὡς ψυχα-

1. Bleuler, Lehrbuch, σ. 380 ἐπ.

2. Βλ. Bleuler, Lehrbuch, σ. 398 ἐπ., Weitbrecht, Psychiatrie, σ. 342, Wyrsh, Gerichtliche Psychiatrie, σ. 178 ἐπ. Βλ., ἐν τούτοις, ἀμφιβολίας δια τὰς τοιαύτας διακρίσεις ἐν K. Schneider, Klinische Psychopathologie, σ. 92.

σθενείς από τους τρίτους, τινές δε δεν προσφεύγουν καν εις ψυχίατρον ¹.

Εις την κατατονικήν υπερισχύουν κατατονικά φαινόμενα. Τοιαύτα είναι : η καταληψία, η μη αλλαγή στάσεως επί μακρόν χρόνον (μήνας και ετη ακόμη) ή, αντιθέτως, η υπερκινησία, η στερεότυπος επανάληψις των ίδιων κινήσεων, ο αυτοματισμός κ.ά.

Η παρανοϊκή σχιζοφρένεια αποτελεί την χαρακτηριστικωτέραν μορφήν της ψυχο-πνευματικής παθήσεως. Κατ' αυτήν εμφανίζονται ιδιαίτατα παραισθήσεις, ψευδαισθήσεις, βαρείαι συναισθηματικά διαταραχαί κ.λπ. Ταύτην θα εξετάσωμεν κατωτέρω ιδιαιτέρως, καθ' όσον γεννώνται θέματα κατατάξεώς της, δεδομένου ότι τα παρανοϊκά φαινόμενα εμφανίζονται υπό διαφόρους κλινικάς μορφάς.

4. Η σχιζοφρένεια εμφανίζεται εις αμφοτέρα τα φύλα μεταξύ του 15ου και 25ου έτους της ηλικίας, αλλ' ο τρόπος της εισβολής ποικίλλει. Βασικώς αι σχιζοφρενικαί διαταραχαί δεν είναι εμμή η υπερβολή των διαταραχών της εφηβείας. Ως παρατηρεί ο J. B e l b e y ² η σχιζοθυμική ιδιοσυγκρασία είναι μέρος της εφηβικής ιδιοσυγκρασίας. Κατά την εφηβείαν, ως γνωστόν, ο άνθρωπος διατρέχει έντονον κρίσιν ψυχικήν, συνισταμένην βασικώς εις την προσπάθειαν σχηματισμού της προσωπικότητός του, μιας προσωπικότητος ενιαίας και σαφώς διαχωριζομένης από τους άλλους ανθρώπους ³. Θα ελέγομεν ότι η σχιζοφρένεια αποτελεί μίαν μορφήν—παθολογικήν βεβαίως—αποτυχίας της τοιαύτης διαδικασίας, και δή λόγω βαθύτατης συναισθηματικής αναταραχής, λόγω εξαιρετικώς οδυνηρών και διαταρακτικών της ψυχικής ισορροπίας

1. Ούτω B l e u l e r, Lehrbuch, σ. 402.

2. Βλ. J. B e l b e y, έ.ά., σ. 4.

3. Βλ. περί τούτου E r i k s o n, Identity, 1968, ίδια σ. 88 και 135 επ. Εν συνόψει αι σχετικαί απόψεις του E r i k s o n εκτίθενται εν Α. Υ ο τ ο ρ ο υ λ ο s - M a r a n γ ο ρ ο υ λ ο s, Les mobiles, σ. 35 επ.

βιωμάτων και—κατά τους περισσότερους ψυχιάτρους— λόγω ενοϊκού βιολογικού—σωματικού υποστρώματος.

Η εισβολή είναι είτε απότομος και οξεία είτε προοδευτική και κατά ώσεις, ατυπική, εμφανιζόμενη κατ' αρχάς ως απλή ανισορροπία¹.

Η πρώτη παρουσιάζεται κυρίως διαρκούσης μολυσματικής νόσου, οπότε, μαζί με τον πυρετόν, εμφανίζεται και διανοητική σύγχυσις με ονειρικές εκδηλώσεις (εν εγρηγόρσει, φυσικά). Μετά την πάροδον της κρίσεως, απομένουν διάφορα φαινόμενα χαρακτηριστικά, όπως γέλωτες αδικαιολόγητοι, αδιαφορία και απάθεια υπερβαίνουσαι τα κανονικά όρια κ.ά.

Εις την δευτέραν, αι μορφαί της ενάρεξως της ασθενείας ποικίλλουν.

Άλλοτε αρχίζει υπό την μορφήν μελαγχολίας, με αισθήματα ενοχής, αϋπνίας, άγχους. Η αυτοκτονία ή η λεγομένη ομαδική αυτοκτονία δεν σπανίζουν τότε.

Άλλοτε αρχίζει με υπερδιέγερσιν μανιακής μορφής, με βιαίας παρορμήσεις, επιθέσεις κατ' άλλων, ενίοτε, και ανθρωποκτονίαν. Ο ασθενής εις τας περιπτώσεις αυτάς είναι επικίνδυνος.

Άλλοτε εμφανίζεται υπό την μορφήν καταστάσεων παραπλήσιων της υστερίας (υστεροειδών). Συχνά αρχίζει με μίαν ερωτικήν ιστορίαν η οποία λαμβάνει μορφήν ερωτομανίας. Μίαν στιγμήν, εξ ασημάντου αφορμής, εκσπά ο νέος—συχνότερον η νέα²—εις κρίσιν θεαματικήν, διά να επισύρη την προσοχήν των άλλων, με ύβρεις, θραύσιν αντικειμένων κ.λπ. Άλλοτε αρνείται να λάβη τροφήν, επίσης διά να επισύρη την προσοχήν των άλλων και ίδιους της μητρός.

1. Βλ. Δ. Κουρέτα, Πρόδρομα συμπτώματα της σχιζοφρένειας, έν Έπιστημ. Έπετηρίδι της Ψυχιατρικής Κλινικής, 1966, σ. 30 έπ., Γ. Παπαδημητρίου, Σύγχρονη Ψυχιατρική, 1974, τ. ΙΙ, σ. 1577 έπ.

2. Ούτω Heuyer, έ.ά., σ. 110.

Γενικώς οι σχιζοφρενείς ευρίσκονται εις μόνιμον κατάστασιν αγώνος, συχνά λανθάνοντος, τείνοντος εις την πραγματοποίησιν της απελευθερώσεως από το οικογενειακόν περιβάλλον, εις το ιδεώδες να ελευθερωθούν, να γίνουν αυτεξούσιοι και ανεξάρτητοι, ψυχικώς και οικονομικώς. Αλλ' είναι αδύναμοι να το πραγματοποιήσουν. Και κλείονται διαρκώς περισσότερο εις τον εαυτόν των, απομονούνται διαρκώς περισσότερο.

Ενίοτε ευρίσκουν ως διέξοδον το έγκλημα. Το έγκλημα είναι, επί τέλους, μια πράξις, εν έργον. Καί, καθώς ο κόσμος του σχιζοφρενούς είναι κόσμος ανικανοποίητου ανθρώπου, συνεπώς πλήρης μίσους, επιθετικότητος, φόβου, αλλά συγχρόνως και κόσμος ψυχικός χωρίς ενιαίαν διεύθυνσιν ώστε να δρουν αι δυνάμεις ανασχέσεως, ούτος πραγματοποιεί έργον καταστρεπτικόν του άλλου.

5. Δεδομένου ότι κύρια ψυχικά χαρακτηριστικά του σχιζοφρενούς είναι : 1) ο αυτισμός ή εξαιρετικού βαθμού εγωκεντρισμός, 2) αι συναισθηματικά και συγκινησιακά διαταραχαί, 3) αισθήματα αμφιθυμικά (ambivalents), 4) εσφαλμένη επαφή με την πραγματικότητα και 5) αστάθεια της βουλήσεως με σημαντικήν μείωσιν της ανασχετικής δυνάμεως και μεγάλην παρορμητικότητα, η εγκληματικότης των είναι απόρροια αυτών των ιδιοτήτων. Ποικίλλει όμως αναλόγως της όλης προσωπικότητος του δράστου και του είδους της σχιζοφρενείας του, ήτοι του προεξάρχοντος παρ' αυτώ χαρακτηριστικού, των ειδικών συμπτωμάτων άτινα εμφανίζει, του διανοητικού επιπέδου του και των συνθηκών του περιβάλλοντος εντός του οποίου διαβιοί.

Αλλά δύο είναι πάντοτε τα κύρια χαρακτηριστικά της εγκληματικότητος των σχιζοφρενών, ο υπερβάλλον εγωκεντρισμός των και η παρορμητικότης ή μάλλον ο αυτοματισμός της ενεργείας των.

Δεδομένου δε ότι η ανικανότης των προσαρμογής εις την ζωήν καθίστα τούτους παράσιτα και ο εγωισμός των τους ωθεί να απαιτούν διαρκώς περισσότερα από τους άλλους, τους οποίους

μισούν διότι, θεωρούν ότι δεν τους παρέχουν αυτά που οφείλουν, η κατ' αυτών παρορμητική επίθεσις είναι πιθανή. Λόγω δε της αμφιθυμικής φύσεως των αισθημάτων των, οι διατρέχοντες τον μεγαλύτερον κίνδυνον επιθέσεως είναι οι γονεΐς. Εκείνος, μάλιστα, τον όποιον αγαπά περισσότερον ο πάσχων, διατρέχει. θανάσιμον κίνδυνον. Το αγόρι φονεύει συχνότερον την μητέρα. Η κόρη σπανίως φονεύει, συχνότερον αυτοκτονεί ή φεύγει, καταλήγουσα, ενίοτε, εις την πορνείαν.

Η ανθρωποκτονία τελείται συνήθως χωρίς να προηγηθή έρις ή άλλη τις εξήγησις, με οιονδήποτε αντικείμενον ήθελεν εύρει. πρόχειρον ο ασθενής.

Αλλά και σεξουαλικά εγκλήματα διαπράττονται υπό σχιζοφρενών, οίτινες, σημειωτέον, παρουσιάζουν πάντοτε διαταραχάς: της σεξουαλικής λειτουργίας είτε προ της εμφανίσεως της ασθeneΐας είτε μετ' αυτήν¹.

Ο σχιζοφρενής κλέπτης και διαρρήκτης ενεργεί πάντοτε μόνος, μη συνεργαζόμενος με άλλον λόγω του αυτισμού του. Τα αντικείμενα της κλοπής ούτε πωλεί ούτε χρησιμοποιεί. Τα φυλάσσει ως συλλέκτης².

Κατά την ανάκρισιν οι σχιζοφρενεΐς εγκληματίαι δεικνύουν αδιαφορίαν, σιωπούν ή γελούν ειρωνικώς.

6. Εκ των ανωτέρω προκύπτει ότι η έγκαιρος διάγνωσις της σχιζοφρένειας είναι χρησιμωτάτη. Και όμως δεν είναι ευχερής. Μόνον όταν εμφανισθή παραλήρημα μετά ψευδαισθήσεων, ιδία εν συνδυασμώ μετά του συνδρόμου του αυτοματισμού, δύναται τις να διαγνώση σχιζοφρένειαν άνευ αναμονής της εξελίξεως, των ανωμάτων ψυχικών φαινομένων³. Ψυχίατροι τινες συνιστούν την διάγνωσιν της σχιζοφρένειας διά της μεθόδου του απο-

1. Βλ. J. BeIbey, ε.ά., σ. 8 και H. Kaufmann, g.a., σ. 157.

2. Βλ. Heuyer, ε.ά., σ. 111.

3. Ούτως ο Heuyer, g.a., σ. 112.

κλεισμου, πρώτον μεν, των οργανικών ή εξωγενών ψυχοσθενειών και, εν συνεχεία, της μανιο-καταθλιπτικής ψυχώσεως, ήτοι της ετέρας των δύο ενδογενών ψυχώσεων¹.

Σημειωτέον ότι το προπαρασκευαστικόν της σχιζοφρένειας στάδιον, ήτοι το αμέσως προ της εκδηλώσεως της προσβολής στάδιον, είναι το κατ' εξοχήν εγκληματογόνον².

Πάντως η σχιζοφρένεια θεωρείται ως μία των πλέον επικινδύνων ψυχοπαθολογικών μορφών, ιδία όταν είναι παρανοϊκή, ως θα ίδωμεν κατωτέρω.

7. Η παράνοια δεν θεωρείται πλέον, κατά την κρατούσαν γνώμην, ως ιδία ψυχοσθένεια. Τα παρανοϊκά φαινόμενα, τα οποία προηγουμένως ανεφέρομεν, αποτελούν σύνδρομον διαταραχών ψυχοπαθολογικών, δυνάμενον να συντρέχη με διαφόρους οργανικάς ψυχώσεις, με την σχιζοφρένειαν και με διαφόρους νευρωτικάς καταστάσεις³. Εννοιολογικώς η διάκρισις είναι σαφής, αλλά εις την πράξιν η διάγνωσις δυσχερέστατη.

Σύγχυσις προκαλείται και εκ της χρήσεως του όρου "παράνοια", όστις, πάντως, κατά κανόνα χρησιμοποιείται διά τας παρανοϊκάς νευρώσεις⁴.

1. Ούτως ο *Weitbrecht*, έ.ά., σ. 185 έπ.

2. Βλ. επεξήγησιν εν *Wetz e I*, *Die soziale Bedeutung der Schizophrenie*, εν *Handbuch der Geisteskrankheiten*, εκδοθέν υπό *O. Bumke*, T. 9, ειδικόν μέρος V, 1932, σ. 612 έπ.

3. Βλ. *P. Berner*, *Das paranoische Syndrom*, 1965.

4. Βλ. *H. Kaufmann*, ε.ά., σ. 31 έπ. και τους αυτόθι συγγραφείς. Σημειωτέον ότι ο *Di Tullio* διακρίνει την παράνοϊαν από την παρανοϊκήν σχιζοφρένειαν, ας αμφοτέρας θεωρεί ψυχώσεις. Βλ. *Di Tullio*, *Principi di criminologia clinica*, 1954, σ. 209 έπ. Κατά τον *Di Tullio* τα παρανοϊκά παραληρήματα του σχιζοφρενοϋς διαφέρουν από τα του παρανοϊκού, καθ' όσον τα πρώτα στερούνται συνοχής και μεταβάλλονται, συχνά δε είναι εις πλήρη αντίθεσιν με την συμπεριφοράν του πάσχοντος, ενώ τα δεύτερα είναι εις πλήρη αρμονίαν με την συμπεριφοράν του παρανοϊκού και συνοδεύονται με άφθονους ψευδαισθήσεις και κατατονικά φαινόμενα.

Το παρανοϊκόν σύνδρομον καθιστά πλέον επικίνδυνον τον σχιζοφρενή, λόγω των παραισθήσεων, ψευδαισθήσεων και φαντασιώσεων αι οποίαι πολλάκις προσλαμβάνουν χαρακτήρα απειλητικόν, διωκτικόν δι' αυτόν, όστις ούτω πιστεύει ότι η επίθεσίς του αποτελεί άμυναν. Ενίοτε η άμυνα του πραγματοποιείται με συνεχείς δίκας (δικομανία) η με συνεχείς έριδας.

8. Όσον αφορά τα ποσοστά των εγκληματούντων σχιζοφρενών, δεν υπάρχουν ασφαλή τοιαύτα. Ο Bleuler ισχυρίζεται ότι μεταξύ των τελεσάντων φόνον είναι «τεράστιον» το ποσοστόν των σχιζοφρενών¹. Ο Wetzel εξ 119 δολοφόνων ανεύρε 82 ψυχικώς ασθενείς ήτοι 69 %. Εκ τούτων τα 33 % ήσαν σχιζοφρενείς². Ο Gruhle είναι της γνώμης ότι δεν εγκληματούν πολλοί σχιζοφρενείς, εν τούτοις επί των μή εξηγήσιμων βαρέων εγκλημάτων ουχί σπανίως ο δράστης είναι σχιζοφρενής, μόλις υποστάς την εισβολήν της νόσου³. Ο Wanner ισχυρίζεται σχετικώς ότι, κατ' αυτόν ή σχιζοφρένεια δεν ενέχει τάσιν εγκληματογόνον, ειμή μόνον κατά την περίοδον την αμέσως, προηγουμένην της εισβολής και κατά το πρώτον έτος της ασθενείας (ως και επί των παρανοϊκών) και δή υπό την μορφήν βαρείας εγκληματικότητος⁴. Ο Huber μάλιστα ισχυρίζεται ότι η αναλογία των σχιζοφρενών είναι μεγαλύτερα μεταξύ των μή εγκληματούντων ή μεταξύ των εγκληματούντων⁵.

Υποθέτομεν ότι η αιτία της ως άνω μεταβολής της στατιστικής εικόνας έγκειται εις το γεγονός της επιτυχώς εφαρμοζομένης σήμεραν θεραπευτικής αγωγής επί σχιζοφρενών, ήτις και

1. Αναφέρεται εν H. Kaufmann, έ.ά., σ. 154.

2. Βλ. Wetzel, Uber Massenmorder, 1920, σ. 17 και 49 έπ.

3. Αναφέρεται ύπο H. Kaufmann, έ.ά., σ. 158.

4. Βλ. O. Wanner, Schizophrenie und Kriminalitat, εν Mokrim, 1954, σ. 1 έπ., ίδια σ. 18.

5. Βλ. ανωτέρω.

όταν δεν επιφέρει πλήρη θεραπεία, επιφέρει, βελτίωσιν τοιαύτην, ώστε ο σχιζοφρενής να καθίσταται πολύ ολιγώτερον επικίνδυνος.

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν, νομίζομεν, αι συγκριτικά έρευναι του D. Silverman αι γενομένα εν Η.Π.Α. Κατ' αυτόν, το κοινωνικόν παρελθόν 500 ψυχωτικών εγκληματιών ευρισκομένων εις είδικόν ομοσπονδιακόν ίδρυμα ωμοιάζε κατά πολύ με το παρελθόν των εγκαθειρικτων μη ψυχασθενών. Οι τελευταίοι ούτοι, όμως, παρουσίαζον σημαντικές διαφοράς από τους ψυχασθενείς τους εκτός των φυλακών. Εξ ου και ο Silverman συνεπέρανεν ότι, πιθανώς οι αυτοί κοινωνικοί λόγοι επέδρασαν τόσον επί των μη ψυχασθενών εγκληματιών όσον και επί των ψυχασθενών εγκληματιών¹.

ββ) Αι μανιο-καταθλιπτικάί ή κυκλοθυμικάί ψυχώσεις :

1. Εις την ομάδα ταύτην των ψυχώσεων υπάγονται αι ψυχώσεις αι χαρακτηριζόμεναι κυρίως από απότομον, αδικαιολόγητον και υπερβολικήν αλλαγήν διαθέσεως είτε προς την ευφορίαν και ευθυμίαν είτε, αντιθέτως, προς την μελαγχολίαν και την λύπην. Εις την πρώτην περίπτωσιν έχομεν τας μανιακάς καταστάσεις, εις την δευτέραν τας καταθλιπτικάς.

Αι αλλαγαι αύται εμφανίζονται περιοδικώς,—εξ ου και ο όρος «κυκλοθυμία» ή «κυκλοθυμικάί ψυχώσεις»—με διάφορον συχνότητα, αναλόγως των περιπτώσεων. Εν τούτοις δεν είναι απαραίτητον να είναι διπολικαί αι τοιαυται εκδηλώσεις, δηλαδή να βαίνουν απαραιτήτως από του πόλου της ευφορίας εις τον αντίθετον πόλον της μελαγχολίας. Ουχί σπανίως η περιοδικότης βαίνει από της κανονικής ψυχικής καταστάσεως μόνον προς την αδικαιολόγητον και απότομον ευφορίαν (μανία ή μανιακάί ψυ-

1. Βλ. D. Silverman, Psychoses in Criminals, A Study of 500 Psychopathic Prisoners, εν J.Cr.Ps., 1943, σ. 703 έπ. Σημειούμεν όμως την ορολογικην ασάφειαν του συγγραφέως.

χώσεις) ή μόνον προς την αδικαιολόγητον και απότομον μελαγχολίαν (καταθλιπτικαί ψυχώσεις, μελαγχολία)¹.

Η μανιακή μορφή χαρακτηρίζεται από υπερβολικόν ενθουσιασμόν και ευφορίαν, υπό υπερβολικήν ενίσχυσιν των αισθημάτων προσωπικής αξίας και από υπέρμετρον κινητικότητα και δραστηριότητα.

Αντιθέτως, η καταθλιπτική μορφή εμφανίζει βαρείαν μελαγχολίαν και κατάπτωσιν, αδυναμίαν λήψεως αποφάσεως, ισχυράν αναστολήν δραστηριότητος, άγχος, απαισιοδοξίαν, αυτοκατηγορίαν και συναίσθημα ενοχής. Ενίοτε συνοδεύεται από ψευδαισθήσεις, φαντασιώσεις κ.λπ.

2. Αι μορφαί αύται κυκλοθυμικών ψυχώσεων δεν παρουσιάζουν ιδιαίτερον ενδιαφέρον από εγκληματολογικής απόψεως². Αι καταθλιπτικαί ψυχώσεις ειδικώς δύναται να οδηγήσουν εις την αυτοκτονίαν, εις την «ομαδικήν αυτοκτονίαν», ήτις, δια τον δράστην, αποτελεί αλτρουϊστικήν ανθρωποκτονίαν³, σπανίως εις, άλλας αξιοποιήσους πράξεις. Ενίοτε ο τοιούτος ασθενής διαπράττει σοβαράς πράξεις βίας δι' ών επιδιώκει την θανατικήν κατα-

1. Βλ. B l e u l e r, Lehrbuch, σ. 91, A. L a n g e l i i d d e k e, Gerichtliche psychiatrie, 2α εκδ. 1959, σ. 380. Βλ. καί C o h e n R. A., Manic Depressive Reactions, εν G o m p r. Textbook, B e l l a k L., Manic—Depressive Psychosis, 1952.

2. Βλ. Η. K a u f m a n n, ε.ά., σ. 32 και 166. Contra παλαιότεροι, συγγραφείς, βλ. ανωτέρω, σ. 48.

3. Ούτω, π.χ. η μήτηρ η οποία ρίπτει τα τέκνα της από τον εξώστην και πίπτει και η ίδια, δεν είναι «Μήδεια», ως εχαρακτήρισαν κακώς αι αθηναϊκαί εφημερίδες τοιαύτην περίπτωσιν. Η δράστις ωθήθη από την επιθυμίαν να απαλλάξη εαυτήν και τα τέκνα της απο την θλιβεράν και αφόρητον, κατ' αυτήν, ζωήν. Ενώ η Μήδεια εφόνευσε τα τέκνα της — όχι και τον εαυτόν της — δια να εκδικηθή τον Ιάσωνα. Η διαφορά των κινήτρων και το γεγονός ότι, εις την μίαν περίπτωσιν η δράστις περιέλαβεν εις την εξαφάνισιν και τον εαυτόν της ενώ εις την άλλην όχι, δίδει βασικώς διάφορον χρώμα εις την μίαν και την άλλην πράξιν.

δίκην του (όπου αυτή προβλέπεται υπό του νόμου). Αι μανιακαί ψυχώσεις είναι περισσότερον επικίνδυναι. Οι εξ αυτών πάσχοντες ρέπουσιν εις σπατάλας, οδηγούσας ουχί σπανίους εις την υπογραφήν επιταγών άνευ αντικρύσματος ή άλλας απάτας. Ενίοτε δημιουργούν επεισόδια και διατάραξιν της ειρήνης εις δημοσίους χώρους ή οικίας τρίτων, σπανιώτερον διαπράττουσιν εγκλήματα κατά των ηθών, έτι δε σπανιώτερον φθάνουσιν μέχρις ανθρωποκτονίας.

Οι έχοντες διπολικήν ψύχωσιν, υπόκεινται, φυσικά, εις τα αδικήματα τα προσιδιάζοντα εις αμφοτέρας τας ως άνω μορφάς, αναλόγως της εκάστοτε επικρατούσης φάσεως.

Η διάγνωσις εις πολλάς περιπτώσεις παρουσιάζει μεγάλας δυσχέρειας, διότι συχνά εις την πράξιν αι τοιαυται ψυχώσεις είναι δυσδιάκριτοι από τας νευρώσεις, ίδια τας καταθλιπτικάς. Αι δυσχέρειαί αυξάνουσιν εκ του γεγονότος ότι τινές ψυχίατροι παραδέχονται ενδιαμέσους μορφάς (όπως π.χ. η «δυσθυμία»)¹.

3. Όσον αφορά τα ποσοστά των νοσούντων εκ των εν λόγω ψυχώσεων οίτινες εγκλημάτησαν, παραθέτομεν τα κάτωθι στοιχεία :

Ο St u m p f l βεβαιοί ότι, κατά τας έρεύνας του δεν ανεύρεν υψηλόν ποσοστόν μανιο—καταθλιπτικών². Ο Κρασσνούσκιν ανεύρε ποσοστόν ασήμαντον μεταξύ των εξετασθέντων παρ' αυτού εγκληματιών³. Οι R a s c h και P e t e r s e n, μελετήσαντες περίπου 900 πραγματογνωμοσύνας των ετών 1948-1963, ανεύρον εν συνόλω 45 περιπτώσεις μανιο-καταθλιπτικών δραστών. Μετ' έρευναν όμως η διάγνωσις παρέμεινε μόνον διά 21 περιπτώσεις, περιλαμβάνουσας απόπειρας ανθρωποκτονίας και αδικη-

1. Βλ. B l e u l e r, Lehrbuch, σ. 440 έπ., W e i t b r e c h t, ε.ά., σ. 412 έπ.

2. Βλ. S t u m p f l, Erbanlage und Verbrechen, 1935, σ. 76.

3. Βλ. έ.ά., σ. 68.

ματα κατά της παρουσίας και των ηθών 1. Εξ άλλου οι υπό των αυτών ερευνητών αναφερόμενοι Z e c h και S c h i r k o - w e n s k i, ανεύρον ο πρώτος 20 μανιο-καταθλιπτικούς επί 950 πραγματογνωμοσυνών ψυχιάτρων και 6 δεύτερος 15 πάσχοντας εκ "μελαγχολίας" επί 600 πραγματογνωμοσυνών.

γγ) Η επιληψία :

1. Η επιληψία από της εποχής του Λομπρόζο επέσυρεν όλως, ιδιαιτέρως το ενδιαφέρον των εγκληματολόγων. Χωρίς να θεωρήται πλέον ως απαραίτητος ιδιότης του εγκληματικού τύπου, εξακολουθεί όμως να θεωρήται μία εκ των δύο περισσότερων ενδιαφερουσών την εγκληματολογίαν ψυχώσεων (η ετέρα είναι η σχιζοφρένεια).

Εις τας ενδογενείς ψυχώσεις κατατάσσεται, όμως, μόνον η «γνήσια» επιληψία, δηλαδή εκείνη δια την οποίαν δεν έχει ανευρεθή συγκεκριμένη τις σωματική αιτία, ενώ η «συμπτωματική» τοιαύτη, δηλαδή η οφειλομένη εις ωρισμένας βλάβας του εγκεφάλου, (π.χ. συνεπεία τραύματος) κατατάσσεται εις τας εξωγενείς. Ημείς όμως εξετάζομεν ταύτην εις το σύνολον της, ενδιαφερόμενοι ολιγώτερον, ως είναι φυσικόν, διά τα θεωρητικά θέματα της κατατάξεως και πολύ περισσότερον διά τās εκ της ασθενείας ψυχικής διαταραχάς και τας πιθανάς επιπτώσεις των εις την εγκληματικήν δραστηριότητα.

Είναι ανάγκη να τονισθή ότι η εγκληματολογική σημασία της επιληψίας προσλαμβάνει άλλο βάρος εις τας νεολατινικάς χώρας και άλλο εις την Γερμανίαν. Τούτο οφείλεται εις το γεγονός ότι, εν Γαλλία και Ιταλία ο όρος επιληψία είναι πολύ ευρύτερος του αυτού όρου εν Γερμανία. Εν Γερμανία, δηλαδή, οι σπασμοί θεωρούνται σήμερον ως το απαραίτητον νευρολογικόν

1. Βλ. W. R a s c h και U. P e t e r s e n, Kriminalitat endogen - phasischer Depressionen, έν Mokrim., 1965, σ. 187 έπ.

σύμπτωμα, ενώ αντιθέτως τα ψυχοπαθολογικά ευρήματα (πλην της απώλειας της συνειδήσεως κατά την επιληπτικήν κρίσιν και των ψυχοπαθολογικών Ιδιαζουσών ανωμαλιών των παρατηρουμένων κατά τον προ εκάστης κρίσεως χρόνον) θεωρούνται δευτερεύοντα και όχι απαραίτητα¹.

Αντιθέτως, εις τας νεολατινικάς χώρας κύρια συμπτώματα, θεωρούνται τα ψυχοπαθολογικά, το δε νευρολογικόν (σπασμικαί κρίσεις) θεωρείται δευτερεύον και όχι απαραίτητον².

Δηλαδή, τόσον εν Γαλλία όσον και εν Ιταλία γίνεται αποδεκτόν ότι, αποτελούν επίσης περιπτώσεις επιληπτικής ψυχώσεως αι περιπτώσεις εκείναι εις τας οποίας αι σπασμικαί κρίσεις αντικαθίστανται με ψυχικά φαινόμενα ισοδυναμούντα προς ταύτας και υποκαθιστώντα αυτάς³. Τα φαινόμενα ταύτα συνίστανται εις αιφνίδιας κρίσεις ψυχικής υπό μορφήν ακατανίκητων ορμών, ώθουσών εις την τέλεσιν πράξεων βίας ελαφρών ή βαρειών. Εμφανίζονται δε είτε υπό την οξυ-

1. Βλ. Kaufman, ε.ά., σ. 34, Bleuler, Lehrbuch, σ. 328, Weitbrecht, Psychiatrie, σ. 252.

2. Είναι φανερά η εναρμόνισις των ιδεών τούτων με τας του Lombroso επί της επιληψίας και της σχέσεώς της με το έγκλημα, περίων βλ. ανωτέρω.

3. Βλ. π.χ., B. Di Tullio, Principi di criminologia clinica, 1954, σ. 181, G. Heuyer, ε.ά., σ. 209. B. Brousseau, L'etat dangereux dans les epilepsies, εν Deuxieme cours international de criminologie, 1954, σ. 206 έπ., ίδια σ. 210. Ως είδομεν και ανωτέρω, οι Ιταλοί αποκαλούν την δευτέραν «ψυχικήν επιληψίαν» (epilessia psychica). Βλ. και Di Tullio, Griminologia clinica, 1954, σ. 181. Ο Allavilla, Psicologia giudiziaria, τ. I, σ. 221, θεωρεί ως επιληπτικά ισοδύναμα την ψυχικήν επιληψίαν, και την επιληπτικήν δυσθυμίαν (malumore epilettico). Εν Γαλλία χρησιμοποιείται επίσης ο αυτός όρος (epilepsie psychiqiie) αλλά και άλλοι : petit - mal (εν αντιθέσει με την σπασμικήν ήτις αποκαλείται grand — mal), epilepsie psychomotrice, ήτις είναι εν είδος του petit - mal. Βλ. Heuyer, ε.ά., σ. 207 έπ. και 213.

τάτην μορφήν του raptus epilepticus είτε υπό την ολιγώτερον οξείαν (subacuta) μορφήν της λυκοφωτικής καταστάσεως (ήμισυνειδησίας, etat crepusculaire).

Χαρακτηριστικά της υποκατάστατου επιληψίας είναι : απότομος έναρξις και αιφνίδια παύσις της ενεργείας, ορμητικότης (impulsivité), έλλειψις συνειδήσεως και αμνησία των πραχθέντων, πανομοιότυπος επανάληψις της ενέργειας υπό του αυτού ατόμου.

2. Ως διαφαίνεται εκ των ως άνω χαρακτηριστικών στοιχείων, η δευτέρα αύτη μορφή είναι η εγκληματολογικώς πλέον ενδιαφέρουσα. Υπό το κράτος ταύτης δύνανται να τελεσθούν τα βαρύτερα εγκλήματα, δια κτηνώδους και τυφλής βίας¹, αλλά και ελαφρότερα τοιαύτα.

Ο κλασικός, σπασμικός, επιληπτικός είναι, κατά τους ψυχιάτρους, περισσότερο επικίνδυνος κατά το προπαρασκευαστικόν της κρίσεως χρονικόν διάστημα, ολιγώτερον κατά το επακολουθούν αμέσως της κρίσεως και έτι ολιγώτερον κατ' αυτήν την κρίσιν. Ο Di Tullio διακρίνει μεταξύ επιληπτικών εγκληματούντων και εγκληματιών επιληπτικών, υποσημειοί όμως ότι εις την πραξιν είναι δυσχερής η τοιαύτη διάκρισις, εντελώς, μάλιστα, αδύνατος εις τινας περιπτώσεις².

3. Η εγκληματικότητα των επιληπτικών είναι συνήθως βαρεία. Ούτοι διαπράττουν μάλλον κακουργήματα.

Η ανθρωποκτονία η διαπραττομένη υπό επιληπτικού έχει, τα έξης χαρακτηριστικά : έλλειψιν προμελέτης και συνειδητού κινήτρου³ αιφνίδιον της επιθέσεως, αγριότητα κατά την εκτέ-

1. Βλ. Heuyer, ε.ά. σ. 211.

2. Di Tullio, ε.ά. σ. 32.

3. Έν τούτοις, κατά τους ψυχαναλυτάς υπάρχει υποσυνειδήτως συσσωρευμένον μίσος το οποίον αιφνιδίως εκσπά. Σημειωτέον ότι συνηθέστερον το θύμα είναι η σύζυγος, ο πατήρ, ο αδελφός ή το τέκνον του δράστου.

λεσιν. Ως γράφει ο Heuyer, «ο επιληπτικός φονεύει το πτώμα», δηλαδή εξακολουθεί να κτυπά λυσσώδως και ασυναισθήτως το ήδη αποθανόν θύμα του¹. Ούτως, ο Clerambault αναγράφει περίπτωσιν ανθρωποκτονίας κατ' έμπορου τινός, εκτελεσθέντος παρ' επιληπτικού δια 57 πληγμάτων δια στιγέως².

Συνήθως η ανθρωποκτονία η τελούμενη παρά σχιζοφρενούς είναι ολιγότερον άγρια, ο δε δράστης της έχει συνείδησιν και ανάμνησιν της πράξεως του, ενώ ο επιληπτικός στερείται, κατά κανόνα, αμφοτέρων³.

Οσον αφορά την κλοπήν του επιληπτικού, έχει και αύτη τον αυτόν αυτόματον και ασυνείδητον χαρακτήρα, τον οποίον έχει η ανθρωποκτονία. Εξ ου και παντελής ελλειψις προφυλάξεων και παντελής αδιαφορία κατά την πράξιν και μετ' αυτήν.

Οσον αφορά τα σεξουαλικά εγκλήματα, είναι αμφίβολος η ασυνείδητος διάπραξις βιασμού⁴, συχνότερα όμως είναι η επίδειξις των γεννητικών μορίων κατά την περίοδον της διανοητικής συγχύσεως, ήτις προηγείται ή επακολουθεί της κρίσεως. Αξιοσημειώτον είναι ότι η περίοδος αυτή τείνει σήμερα να θεωρηθή ολιγότερον επικίνδυνος⁵.

4. Σημειωτέον ότι πλην των πασχόντων εξ επιληπτικών ψυχώσεων, είναι γνωστοί εις τους εγκληματολόγους και οι «επιληπτοειδείς», κατά τον όρον του Di Tullio, εγκληματαίαι, οίτινες, παρουσιάζοντες ψυχικά φαινόμενα παραπλήσια αλλ' ελαφρότερα

1. Βλ. Heuyer, έ.ά. σ. 211.

2. Αναφέρεται υπό Hesnard, Psychologie du crime, 1963; σ. 96.

3. Βλ. σύγκρισιν Heuyer, έ.ά. σ. 96 έπ.

4. Όμως ο Heuyer, έ.ά. σ. 18 έπ., βεβαioί την ύπαρξιν τοιούτων περιπτώσεων, βεβαιουμένων και δι' εγκεφαλογραφήματος.

5. Βλ. Bleuler, Lehrbuch σ. 364 έπ., G. S ch o r s ch, Epilepsie Klinik und Forschung, έν Psychiatrie der Gegenwart, έκδ. υπό H. W. Gruhle, R. Jung, W. Mayer-Gross και M. Miiller, 1960-1967, τ. Π, σ. 683.

των επιληπτικών—πάντως δε μη έχοντες σπασμικές κρίσεις—δεν πάσχουν εκ ψυχικής νόσου, είναι όμως ανώμαλοι ψυχικώς και, κατά τον αυτόν εγκληματολόγον—ιατρόν, συναντώνται πολύ συχνά μεταξύ των τελούντων εγκληματικές πράξεις πάσης φύσεως¹.

5. Εν συμπεράσματι, κατά μεν τας γαλλο-ιταλικάς αντιλήψεις, η επιληψία και ιδία η ψυχική τοιαύτη είναι ιδιαίτερος ενδιαφέρουσα διά την εγκληματολογίαν, ενώ κατά τας γερμανικάς παρουσιάζει μειωμένον εγκληματολογικόν ενδιαφέρον. Γενικώς όμως η επιληψία—και ιδία η σπασμική, ής η διάγνωσις είναι ευχερεστέρα—κατέστη πολύ ολιγώτερον επικίνδυνος λόγω των νέων θεραπευτικών κατ' αυτής μέσων.

Εκ των ανωτέρω προκύπτει επίσης ότι, ο κατά την κρίσιν ψυχικής επιληψίας ενεργών ούτε συναίσθησιν της πράξεώς του έχει ούτε την ικανότητα ν' αυτοσυγκρατηθή. Η δευτέρα ιδίως ελλείπει ακόμη και εις τας σπανίας περιπτώσεις καθ' ας διατηρείται η συνείδησις, διότι η δράσις έχει χαρακτήρα εκρηκτικόν και παρορμητικόν.

Ζήτημα γεννάται διά τας πράξεις τας τελουμένας κατά το εισαγωγικόν και το επακολουθούν της σπασμικής κρίσεως χρονικόν διάστημα. Διά την απόφασιν ως προς τούτο, είναι ερευνητέα εκάστη συγκεκριμένη περίπτωσης.

Νομίζομεν ότι, ασχέτως της τοποθετήσεως ή μή της πινακίδος της επιληψίας εις όλας εκείνας τας περιπτώσεις αιτινες καλούνται, κατά τους γαλλο-ιταλούς, «ψυχική επιληψία», η μελέτη των παρουσιάζει ιδιαίζουσαν σημασίαν διά το θέμα μας, καθ' όσον πρόκειται πάντως περί λίαν εγκληματογόνων ψυχοπαθολογικών καταστάσεων.

1. Ούτω Di Tullio, έ.ά. σ. 181.

β'. Εξωγενείς ή οργανικαί ψυχώσεις

αα) Εγκεφαλικάί βλάβαι της νηπιακής ηλικίας :

1. Εις τας εξεταστέας ώδε περιλαμβάνονται όλαι αι περιπτώσεις βλαβών εγκεφαλικών, λόγω μολύνσεων, δηλητηριάσεων ή μηχανικών αιτίων, αίτινες εδημιουργήθησαν κατά την εγκυμοσύνην, την γέννησιν ή τα πρώτα παιδικά έτη.

Μολυσματικάί νόσοι δυνάμεναι να επιφέρουν τοιαύτας βλάβας είναι, μεταξύ άλλων, η encephalitis epidemica ή lethargica (η ασθένεια του ύπνου), η μηνιγγίτις, αλλά και η ιλαρά και ο κοκκύτης κ.λπ. Αι δε διαταραχαί δυνατόν να είναι διαφόρων ειδών : κινητικής φύσεως, ολιγοφρενικής φύσεως (ήτοι ανασχετικάί της διανοητικής αναπτύξεως), χαρακτηρολογικής φύσεως.

Δεδομένου ότι ο χαρακτήρ είναι η πηγή των συναισθημάτων και—μέσω αυτών—της συμπεριφοράς, της δραστηριότητος μας, είναι φανερόν οτι αι χαρακτηρολογικής φύσεως βλάβαι δύνανται να παρουσιάσουν ιδιαίτερον ενδιαφέρον διά το θέμα μας. Οι υποστάντες τοιαύτας βλάβας παρουσιάζουν σοβαράν ανικανότητα προσαρμογής εις το κοινωνικόν περιβάλλον, συνοδευομένην και υπό αλλοιώσεων του ηθικού συναισθήματος.

2. Πάντως, είναι πολύ δυσχερές να διακριθή εάν ωρισμένοι περιπτώσεις ανωμάλου συμπεριφοράς είναι συνέπεια τοιούτων εγκεφαλικών βλαβών ή αν είναι απόρροια νευρώσεως, ήτοι καθαρώς ψυχογενείς, ή, ακόμη, μήπως είναι απόρροια και των δύο, ήτοι μήπως ανώμαλος τις συμπεριφορά εξ εγκεφαλικής αιτίας επεδεινώθη λόγω εσφαλμένης αντιδράσεως του περιβάλλοντος, ήτις εδημιούργησε νευρωτικάς επεξεργασίας.

Εννοείται ότι, η σχετική διάγνωσις έχει σημασίαν διά την ακολουθητέαν αγωγήν, καθ' όσον αι νευρώσεις υπόκεινται εις θεραπείαν ψυχικής φύσεως, ενώ αι εγκεφαλικάί βλάβαι είτε είναι ανίατοι είτε—εις τινας περιπτώσεις και υπαρχούσης εγκαίρου

διαγνώσεως—*υπόκεινται* εις θεραπευτικήν αγωγήν καθαρώς ιατρικήν, ήτοι αφορώσαν το όργανον, τον Εγκέφαλον.

Νομίζομεν ότι είναι άξια ιδιαίτερας μνείας ωρισμένα διακριτικά χαρακτηριστικά της μιας ή της άλλης περιπτώσεως τα οποία αναφέρει ο Bosch¹. Ο έχων εγκεφαλικήν βλάβην δεν αισθάνεται φόβον ευρισκόμενος εις ξένον περιβάλλον, ενώ ο νευρωτικός αισθάνεται τοιούτον, εξ ου και προσπαθεί να ευρίσκηται πλησίον των συγγενών του και ίδια των γονέων του. Ο πρώτος όταν φεύγη μακράν, το πράττει διότι ευρίσκει διασκεδαστικήν την ανησυχίαν την οποίαν θα προκαλέση, ενώ ο νευρωτικός το πράττει διά να προκαλέση το ενδιαφέρον των γονέων του δι' αυτόν, του οποίου αισθάνεται βαθείαν ανάγκην.

3. Πάντως ο συνδυασμός των δύο, δηλαδή βλαβών εγκεφαλικών και νευρώσεως, θεωρείται υπό τινων ψυχιάτρων συχνός, ίσως και κανών. Τούτο, διότι αι εκ της προσβολής του εγκεφάλου συνέπειαι, όπως π.χ. η έρεθιστικότης, η μή συγκράτησις των ορμών, η ανικανότης συγκεντρώσεως και η κόπωσις, απαιτούν ιδιάζουσας μεταχειρίσιν, υπομονήν, κατανόησιν και στοργήν εκ μέρους του περιβάλλοντος, άλλως αι εσωτερικαί συγκρούσεις επιτείνονται και αι νευρωτικαί καταστάσεις ευρίσκουν πρόσφορον, διά την εμφάνισίν των, έδαφος. Η παρατήρησις ότι παιδιάς με σοβαρωτέραν εγκεφαλικήν βλάβην επιδεικνύουν ενίοτε μικροτέρας ψυχικάς ανωμαλίας—και δή μικροτέρας ανωμαλίας συμπεριφοράς—ή άλλοι παιδιάς με μικροτέραν εγκεφαλικήν βλάβην, αποτελεί κατ' αρχήν ένδειξιν της σημασίας του περιβάλλοντος ως ενισχυτικού ή, αντιθέτως, μειωτικού παράγοντος της ψυχικής ανωμαλίας².

1. Βλ. G. Bosch, Psychopathologie der kindlichen Hirnsehädigung, έν F.N.P.G., 1954, σ. 436 έπ.

2. Βλ. M. Graft, Psychopathic Disorders and their Assessment, 1966, σ. 61 έπ. Βλ. R. Lempp, Fruhkindliche Hirnschädigung und Neurose, 1964, σ. 86 Βλ. όμως και G. Gollnitz, Die Bedeutung der

4. Ιδία εγκληματολογικώς ενδιαφέρουσα θεωρείται η επιδημική εγκεφαλίτις και αι, συνεπεία ταύτης, τυχόν δημιουργούμενα μόνιμοι βλάβαι¹.

Εννοείται ότι όταν κατελείφθησαν, εξ οιασδήποτε αιτίας, μόνιμοι συνέπειαι, η αντίστοιχος χαρακτηρισολογική ανωμαλία είναι και αυτή μόνιμος και αι τυχόν εξ αυτής επηρεαζόμενοι εγκληματικάί πράξεις δυνατόν να εμφανισθούν εις οιανδήποτε ηλικίαν. Ούτως ο N. P e n d e² εύρε, μεταξύ 76 ενηλίκων εγκληματιών, εξ ων οι περισσότεροι ένοχοι ανθρωποκτονίας, και 30 ανηλίκων εγκληματιών, έγκεφαλικάς βλάβας εις 49 % των ενηλίκων και 20 % των ανηλίκων.

Ο L e m p p όμως τονίζει ότι, μετά την εφηβείαν αρκετοί εκ των ήδη εγκληματησάντων παιδων βελτιούνται—βελτιούμενον και των εγκεφαλικών βλαβών ή προσαρμοζόμενου αναλόγως του οργανισμού κατά τρόπον παρακάμπτοντα εν μέρει την βλάβην—εξ ου και ενώ, κατ' αυτόν, αι εγκεφαλικαί βλάβαι αποτελούν σημαντικόν παράγοντα της παιδικής εγκληματικότητας, δεν αποτελούν τοιούτον διά τον σχηματισμόν του καθ' έξιν εγκληματίου³. Ο αυτός συγγραφεύς διέγνωσε, μεταξύ 75 νεαρών εγκληματιών, εγκεφαλικάς βλάβας της παιδικής ηλικίας επί 37 % εκ τούτων. Σχέσεις μεταξύ τοιούτων εγκεφαλικών βλαβών και εγκληματικότητας, ιδία κλοπών, εμπρησμών, εγκλημάτων κατά των ηθών

fruhkindlichen Hirnschadigung fur die Kinderpsychiatrie, 1954, σ. 92 και 97.

1. Ούτω D i T u l l i o, Principi di criminologia clinica, 1954, σ. 223 έπ., K. W i l m a n n s, Die normale und pathologische Charaktergestaltung, εν Deutsche Medizinische Wochenschrift, 1929, σ. 554.

2. Βλ. N. P e n d e, ε.ά. σ. 198 έπ.

3. Βλ. R. L e m p p, Die Bedeutung der Reifungsstörung und der fruhkindlichen Hirnschadigung fur die Straffahigkeit Jugendlicher und ihre Prognose, εν Zeitschrift fur Menschliche Vererbungs-und Konstitutionslehre, 1957-1958, σ. 461 έπ.

καί ανθρωποκτονιών ανεύρον αρκετοί ερευνηταί, αλλ' ἕκαστος τούτων ἐπὶ σχετικῶς μικροῦ ἀριθμοῦ ἐξετασθέντων ¹.

Περισσότεραι εἶναι αἱ ἐρευναι αἱ ἀφορώσαι τὴν σχέσιν παιδικῶν βλαβῶν καὶ ἀπροσάρμοστων, δυσσαγῶγων ἢ παραστρατημῶν παίδων ². Πλην αὐταὶ δὲν ἔχουν ἄμεσον ἐγκληματολογικὸν ἐνδιαφέρον, διότι δὲν πρόκειται περὶ ἐγκληματιῶν, ἀλλ' ἀπλῶς περὶ υποψηφίων τοιούτων.

ββ) Προϊούσα παράλυσις:

1. Ἡ προϊούσα παράλυσις οφείλεται εἰς ἐγκεφαλικὴν βλάβην συνεπεῖα συφιλίδος. Κατ' αὐτὴν προσβάλλονται βαθμιαίως ὅλαι αἱ ψυχικαὶ λειτουργίαι, ἀρχῆς γενομένης ἐκ τῆς μνήμης. Ἡ συναισθηματικὴ σφαῖρα προσβάλλεται βαθμιαίως, ἐπερχομένων χαρακτηριστολογικῶν μεταβολῶν. Ὁ ἀσθενὴς μεταβάλλεται εἰς ἐντελῶς ἄλλην προσωπικότητα καὶ δὴ χωρὶς νὰ συγκινήται δια τοῦτο ³.

Συγκεκριμένως, ἡ προϊούσα παράλυσις προκαλεῖ υπερβολικὰς ὠθήσεις συναισθηματικοῦ καὶ ἐνστικτώδους χαρακτήρος, ματαιο-

1. Βλ. π.χ. Olof Kinberg, *Les problemes fondamentaux de la criminologie*, 1957, σ. 247 ἔπ. F. G. V. Stockert, *Finführung in die Psychopathologie des Kindesalters*, 1967, σ. 155, De Boor, *Zur Psychologie und Psychopathologie der Brandstiftung* ἐν F.N.P.G. 1955, σ. 372, L. Michaux, *Introduction Psychiatrique au probleme de l'etat dangereux*, ἐν *II Cours Intern de Crimin.*, 1954, σ. 153 ἔπ. G. Destounis, *Organische Grundlagen der Schwerkriegbarkeit*, I, *Endokrinopathen*, ἐν *Medizinische Klinik*, 1957, σ. 1906, H. Asperger, *Encephalitis in Kinderalter und Folgezustande*, in W.K.W. 1952, σ. 175.

2. Περὶ αὐτῶν βλ. G. Gollnitz, ἑ.ἄ. σ. 66 καὶ 74. Οὗτος, ἐπὶ 300 παίδων τῆς ὡς ἄνω κατηγορίας διεπίστωσεν 93 % ἀνώμαλον ἐγκεφαλογράφημα. Βλ. καὶ H. Kaufmann, ἑ.ἄ. σ. 162 ἔπ., ὅπου ἀναφέρονται καὶ ἄλλα στοιχεῖα.

3. Βλ. Heuyer, ἑ.ἄ. σ. 84.

δοξίαν, υπερηφάνειαν, πλεονεξίαν, ισχυράν εξασθένεισιν της κριτικής ικανότητος και επομένως έλλειψιν προβλεπτικότητας, υπερβολικήν ενεργητικότητα αλλά και έλλειψιν βουλευτικήν, ιδία υπό την μορφήν ανασχετικής δυνάμεως.

2. Δια τούτο ο πάσχων είναι επιρρεπής εις την διάπραξιν απατών, εξυβρίσεων, δημοσίων σκανδάλων, και παντοίων πράξεων βίας, ιδία σωματικών βλαβών, ενίοτε δε και ανθρωποκτονιών. Τα εγκλήματα κατά της περιουσίας και ιδία αι απάται αποτελούν το μεγαλύτερον μέρος των αξιοποιώνων πράξεων των τελουμένων υπό των εκ της νόσου ταύτης πασχόντων, ιδία όταν ούτοι είναι επιχειρηματίαι¹. Αλλ' αύται, εν αντιθέσει με τας υπό των υγιών απατεώνων τελουμένας, είναι άτεχνοι και μαρτυρούν χωλαίνουσαν κατάστρωσιν σχεδίου και ελλιπή πονηρίαν.

Αλλά και τα εγκλήματα κατά των ηθών δεν σπανίζουν, λόγω των εμφανιζομένων γενετησίων διαστροφών και της αιφνίδιας εξάψεως του ερωτικού ενστίκτου εν συνδυασμώ με την έλλειψιν ανασχετικών δυνάμεων της βουλήσεως.

Η αρχή της ασθενείας θεωρείται η πλέον ενδιαφέρουσα από εγκληματολογικής απόψεως.

Πάντως η νόσος αύτη, λόγω της δυνατότητος επιτυχούς, πλέον, ιάσεώς της, έχει σήμερον μικρόν ενδιαφέρον εγκληματολογικόν.

γγ) Γεροντική άνοια:

1. Η γεροντική άνοια συνίσταται εις την προοδευτικήν απώλειαν των διανοητικών δυνάμεων μέχρι πλήρους απωλείας τούτων και είναι, μέχρι στιγμής τουλάχιστον, αθεράπευτος. Αρχίζει από

1. Βλ. Di T u l l i o, Principi di criminologia clinica, 1954, σ. 223. Κατά H e u y e r, ε.ά. σ. 851, τα κατά της περιουσίας στρεφόμενα αδικήματα εκπροσωπούν τα 50 % των τελουμένων υπό των πασχόντων εκ της νόσου ταύτης.

την απώλειαν της μνήμης, προχωρεί εις τας συναισθηματικές μεταβολάς, τας παραληρητικές ιδέας (ιδίως ιδέας καταδιώξεως διαφόρων μορφών, όπως, π.χ., πεποιθήσις ότι οι τρίτοι διαπράττουν κατά του πάσχοντος κλοπάς κ.λπ.), την υπερβολικήν ευαισθησίαν. Ακόμη και η ηθική, γενικώς, μεταβάλλεται και η σεξουαλική ηθική, ειδικώτερον, εξαφανίζεται. Το τέλος επέρχεται όταν και αι σωματικάί λειτουργίαί κινήσεως, φυσιολογικής ικανοποιήσεως των φυσικών αναγκών κ.λπ. σταματήσουν.

Αναλόγως των βλαβέντων εκάστοτε σημείων του εγκεφάλου και της εκτάσεως της ζημίας ως και του ρυθμού της επεκτάσεως ταύτης, διάφοροι κλινικάί εικόνες της ασθενείας εμφανίζονται.

2. Από εγκληματολογικής απόψεως η πάθησις αύτη παρουσιάζει ενδιαφέρον, διότι παρατηρείται ενίοτε εις τους πάσχοντας ιδιάζουσα εγκληματική δραστηριότης. Αύτη συνίσταται άλλοτε—εις κλοπάς, λόγω αισθήματος ανασφάλειας, άλλοτε—ιδίως εις τους άνδρας—εις πράξεις κατά των ηθών (όταν φυσικά, δεν εχη προχωρήσει πολύ η εξασθένησις), εις επιθέσεις και τραύματα κατά τρίτων.

Ειδικώς όσον αφορά την εξαιρετικώς συνδεδεμένην με τον υιόν της μητέρα, αύτη, ενίοτε, αρχομένης της γεροντικής άνοιας, μισεί τόσον την σύζυγον του υιού της, ώστε δυνατόν να καταλήξη εις εκ προμελέτης ανθρωποκτονίαν κατ' αυτής.

Αλλά και μεταξύ γερόντων συζύγων δυνατόν να εμφανισθή παθολογική ζηλοτυπία, κατά κανόνα παράλογος, δυναμένη να καταλήξη εις ανθρωποκτονίαν¹.

- Πάντως είναι δυσχερές να διαπιστωθή κατά πόσον η τοιαύτη, ίδια σοβαρώτερα, εγκληματικότης οφείλεται αποκλειστικώς ή κυρίως εις την νόσον ή εάν η νόσος αποτελή, λόγω εξαφανίσεως ή μειώσεως των σχετικών ανασχετικών δυνάμεων της ψυχής,

1. Βλ. Heuyer, ε.ά. σ. 97 έπ.

απλώς την ευκαιρίαν επικρατήσεως απωθημένων ισχυρών τάσεων εγκληματικών.

Η τελευταία αυτή άποψις φαίνεται να είναι η ορθότερα. Διότι, ως συμβαίνει εις όλας τας ψυχικάς παθήσεις, και εις αυτήν, εκ των συνολικώς πασχόντων ολίγοι εγκληματούν. Ειδικώς επί του προκειμένου η άποψις αυτή φαίνεται να υποστηρίζεται και εκ του γεγονότος ότι, αποπλανήσεις παιδων διεπιστώθη ότι διαπράττονται υπό πασχόντων οίτινες ουδέποτε μεν εις το παρελθόν είχαν διαπράξει τοιαύτας πράξεις, αλλ' οίτινες είχαν δυσχέρειας εις την κανονικήν σεξουαλικήν ζωήν των. Εξ ού και θεωρούνται, παρά τινων συγγραφέων, αι πράξεις αύται ως υποκατάστατος λύσις¹.

Ενδιαφέρουσα είναι η υπό του M ü l l e r αναφερομένη διαπίστωσις, η γενομένη υπό του F u r s t και επαληθευθείσα υπό των Z a n z i g e r και P o n t i, ότι από της ηλικίας των 60 μέχρι της των 70 ετών τα αδικήματα κατά της παρουσίας έρχονται, εις την πρώτην γραμμήν των υπό των ψυχασθενών τελουμένων. Τούτων έπονται, κατά σειράν, τα εγκλήματα κατά των ηθών, τα εγκλήματα κατά της σωματικής ακεραιότητος και κατά της ζωής και τέλος εξυβρίσεις και εμπρησμοί. Από της ηλικίας των 70 ετών και άνω τα εγκλήματα κατά των ηθών έρχονται εις την πρώτην γραμμήν (με ποσοστόν 58,8 %) και έπονται τα κατά της παρουσίας. Οι περισσότεροι των εξετασθέντων 112 ψυχασθενών υπό του F u r s t έπασχον από ψυχο-οργανικόν σύνδρομον².

1. Ούτω, π.χ. M. Roth, Cerebral Disease and Mental Disorders of old Age as Causes of Antisocial Behaviour in : The Mentally Abnormal Offender, εκδοθέν υπό De Reuck και Porter, 1968, σ. 37. Πάντως ο S. H u r w i t z, Criminology, 1952, σ. 155 έπ., υπογραμμίζων τα σεξουαλικά ποινικά αδικήματα των πασχόντων εκ γεροντικής άνοιας, προσθέτει, ότι ταύτα σπανίως είναι σοβαρά. Βλ. και M e z g e r, Kriminologie, 1951, σ. 129.

2. Βλ. C. M u l l e r, Alterspsychiatrie, 1967, σ. 190. Περί της εγκληματικότητος των γερόντων βλ. και C. A m e l u n x e n, Alterskriminal-

Αι ανθρωποκτονίαι των ψυχασθενών γερόντων συχνά προέρχονται εξ ασυγκράτητου πάθους ή ισχυρότατου συναισθήματος και εκτελούνται κατά τρόπον κτηνώδη. Ενίοτε διαπράττονται και συλλογικάί αύτοκτονίαι¹.

Γ. ΑΙ ΔΗΛΗΤΗΡΙΑΣΕΙΣ ΕΚ ΤΟΞΙΚΩΝ ΟΥΣΙΩΝ

Αύται δύνανται να είναι ακούσιαι (π.χ. διαβήτης) ή εκούσιαι. Αι δεύτεραι, ύπο την μορφήν απορροφήσεως οινοπνευματωδών ή ναρκωτικών ουσιών παρουσιάζουν ιδιαίτερον εγκληματολογικόν ενδιαφέρον δι' ο και θέλομεν ασχοληθή με αυτάς αμέσως κατωτέρω. Αμφότεραι προκαλούν σύγχυσιν της διανοίας παροδικήν, συχνά δε και ανάδυσιν εκ του υποσυνειδήτου τάσεων και ορμών, ενίοτε εγκληματικών, ιδία όταν συνοδεύονται και από παραληρήματα φανταστικά.

Αλλ' η συστηματική λήψις των δηλητηριωδών τούτων ουσιών επιφέρει και μονιμωτέρας μεταβολάς εις τον ψυχισμον του ανθρώπου.

α'. Δηλητηρίασις έξ οινοπνευματωδών ουσιών

1. Αύτη εμφανίζεται ύπο δύο μορφάς, την οξειάν ή μέθην και την χρονίαν ή άλκοολισμόν ή οινοφυγιάν, κατά την ορολογίαν του Κ. Γαρδίκια². Η ελαφρά μέθη (sous-ivresse, κατά την γαλ-

itut, 1960, E. F o p p, Die strafaten des alten Meuschen, 1969, N. Wolf, Sexualdelikte von Greisen, έν Munchner Med. Wochenschrift, 1957, σ. 256 έπ.

1. Βλ. σχετικήν περίπτωσηιν έν Η. Mannheim, Comparative Criminology, 1965, σ. 244.

2. Βλ. Κ. Γαρδίκια, Εγκληματολογία τ. Ι, 1959, σ. 214 επ. Γενικώς επί του θέματος, βλ., μεταξύ πολλών μελετών, Ο. K i n b e r g, Abus alcoolique et delinquance, έν Hommage a G. Heuyer, 1961, σ. 139 έπ., J. P i n a t e l, Les aspects generaux du probleme de l'alcoolisme, έν R.S.C., 1970, σ. 422 έπ. S. L e d e r m a n n, Alcool, alcoolisme, alcoolisation, Puf, 1956. Ή μελέτη του Η. Η o p p e, Alkohol und Kriminalitat, 1906, εξακολουθεί να εχη ενδιαφέρον.

λικήν ορολογίαν) δεν επιφέρει διανοητικήν σύγχυσιν, επιφέρει όμως προ παντός ελάττωσιν της ικανότητος προσοχής και βραδύτητα των αυτομάτων αντιδράσεων (reflexes). Εξ ου και σοβαρός αριθμός αυτοκινητιστικών ατυχημάτων οφείλεται εις αυτήν¹. Η κατά κυριολεξίαν μέθη προκαλεί κυρίως υπερβολικὰς σεξουαλικὰς ἀνάγκας και επιθετικότητα, εξ ου και συντελεί εις την ἐμφάνισιν πράξεων κατά των ηθῶν, επιθέσεων κατά τῆς σωματικῆς ακεραιότητος και ενίοτε της ζωῆς.

2. Το γεγονός, όμως, ὅτι καίτοι πολλοί μεθύσκονται, ὀλίγοι, σχετικῶς, εγκληματοῦν, σημαίνει ὅτι ἡ μέθη μόνη δεν ἀρκεῖ διὰ την τοιαύτην τέλεσιν εγκλημάτων. Ἐν πολλοῖς ταῦτα οφείλονται εις την ἐντασιν των απωθημένων εγκληματικῶν τάσεων, αἰτίνας, τῆ ἐπενεργεία του οἰνοπνεύματος, ἀναδύονται ἐκ του υποσυνειδήτου του συγκεκριμένου ἀτόμου.

Και ναι μεν οἱ ψυχαναλυταὶ ἰσχυρίζονται ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἠσθάνθησαν κάποτε τάσεις ἐξαφανίσεως του ἄλλου, πλην ἡ ἐντασις τούτων, κατά τους ἰδίους τους ψυχαναλυτάς, ποικίλλει. Ἐκτός δε τούτου, πολλοὶ εὔρον τρόπον μετουσιώσεως των τάσεων τούτων εις ἐτέρας ὀλιγώτερον ἐπιζήμιας, δόσαντες οὕτω διέξοδον εις αὐτάς (π.χ. θραύσις ἀντικειμένου εις στιγμὴν θυμοῦ κατά τρίτου, του ὁποῦ θὰ ἐπεθύμει τις τὴν ἐξαφάνισιν). Ἡ, καίτοι αὐταὶ παρέμειναν ἰσχυραί, το Ὑπερ-εγώ—ο ἠθικός ἐλεγκτῆς του ἀνθρώπου—ἦτο ἐξ ἴσου ἰσχυρόν και διὰ τούτο αἱ τάσεις αὐταὶ δεν ἐπραγματοποιούντο. Πλην ὅμως, το οἰνόπνευμα τούτο ἀκριβῶς το ἀποτέλεσμα ἔχει: ἐξουδετεροῖ, ἀποκοιμίζει, τας ἀνωτέρας ψυχικὰς λειτουργίας, το Ὑπέρ-εγώ και το Ἐγώ, ὥστε οἱ ὀρμητικαὶ τάσεις (το «τούτο», «es») νὰ δρα πλέον ἀνεξέλεγκτον.

3. Ο χρόνιος ἀλκοολισμός, ἐκτός ἄλλων ὀργανικῶν βλαβερῶν συνεπειῶν, βλάπτει ἰδιαίτατα το νευρικόν σύστημα, επιφέρει με-

1. Βλ. ἐπ' αὐτοῦ L e a u t e, ἐ.ά., σ. 361 ἐπ. ὅπου και σχετικὰ στατιστικὰ στοιχεῖα.

ταβολάς εις την ψυχικήν προσωπικότητα, περισσότερο ή ολιγότερον εντόνους. Κυρίως καλλιεργεί την επιθετικότητα και ορμητικότητα. Επειδή δε, εν αντιθέσει με την οξείαν ουχί εκ συστήματος μέθην, επιφέρει ανικανότητα σεξουαλικήν, συντελεί εις την εμφάνισιν παθολογικής ζηλοτυπίας (Eifersuchtwahh). Αυτή ανήκει εις τας υπό του B l e u l e r καλουμένας «μεταλλοολικός ψυχώσεις»¹, μεταξύ των οποίων σπουδαιότερα είναι το delirium tremens, το οποίον, πλην της προκλήσεως των γνωστών κινητικών φαινομένων, κάνει τον πάσχοντα να πιστεύη ότι διώκεται υπό τρίτων. Επίσης εμφανίζονται διάφοροι αλκοολικά παραισθήσεις και ψευδαισθήσεις.

4. Εκ των ανωτέρω ψυχικών φαινομένων ευνοείται, ως είναι εύλογον, η εμφάνισις διαφόρων αξιοποιών πράξεων, ήτοι κλοπών, υπεξαίρέσεων, επιθέσεων κατά της σωματικής ακεραιότητος, ανθρωποκτονιών. Αλλ' ως ήδη είπομεν, απαιτείται να συντρέχουν και άλλοι, πλην του αλκοολισμού λόγοι, εκ της όλης προσωπικότητος και των εξωτερικών συνθηκών, η δε ακριβής επιρροή του αλκοολισμού επί την εμφάνισιν του εγκλήματος είναι πολύ δυσχερές να προσδιορισθή². "Άλλωστε ο αλκοολισμός δεν είναι τυχαίον φαινόμενον. Έχει συνήθως βαθύτερα ψυχικά αίτια, τα οποία ώθησαν τον δράστην εις το να επιδιώκη ακριβώς το άποκοίμισμα της σκέψεως, την αλλαγήν ψυχικής διαθέσεως, διότι η ψυχική του διάθεσις, αι σκέψεις και αι φροντίδες του είναι οδυνηραί και ενοχλητικάί³.

1. Βλ. B l e u l e r, Lehrbuch, σ. 264 έπ.

2. Βλ. M. H e n n e, L'etat alcoolique dangereux, 1966, σ. 6 έπ., W. και J. M c C o r d, Origin of alcoholism, 1960, E. M. J e l l i n e k, The Disease Concept of Alcoholism, 1960.

3. Έπ' αύτου βλ. P. M a r c h a n d και J. B r a d f e r, Therapeutique de l'alcoolisme et delinquance, εν R.D.P.Cr., 1964-1965, σ. 635 επ. και G. F u l l y, Introduction a la therapeutique de l'alcoolisme, εν R.P.D.P., 1966, σ. 11 έπ.

β'. Δηλητηρίασις εκ ναρκωτικών και ψυχοτροπικών ουσιών¹

1. Αι κυριώτεραι των ουσιών τούτων είναι, ως γνωστόν, η κάνναβις ή χασίς ή μαριχουάνα (ή και περισσότερο εν χρήσει), το όπιον (προερχόμενον εξ ειδικής παπαρούνας) και τα παράγωγα του (εν οίς η μορφίνη, η ηρωΐνη, η κοντεΐνη κ.λπ.), η κοκαΐνη, τα παραισθησιογόνα (όπως το L S D 25), αι αμφεταμίνας.

Είναι εις πάντας γνωσταί αι τόσον καταστρεπτικά συνέπειαι, δια τον χρησιμοποιούντα τας ουσίας ταύτας, άνθρωπον. Έν τούτοις όμως η χρήσις των, ίδια μεταξύ των νέων, αυξάνει τα τελευταία έτη κατά τρόπον επικίνδυνον.

Τούτο σημαίνει ότι, σοβαρά ψυχικά αναταραχαί και ίδια ψυχικόν ανικανοποίητον πρέπει να συνέχη τον ψυχικόν κόσμον

1. Βλ., εκ της πλουσιωτάτης βιβλιογραφίας επί του θέματος, M. S t r i n g a r i s, Die Haschischsucht 1939, ελληνιστί Μ. Σ τ ρ ι γ γ ά ρ η, Χασίς, 2α εκδ. 1964, J. G r a v e n, Le monde de la drogue, ses profiteurs et ses victimes, έν R.I.Gr.P.T., 1965, σ. 4 έπ., J. S t a r o b i n s k i, La course a l' abime ou la toxicomanie, έν R.I.Cr.P.T., 1966, σ. 167 έπ., S. B r u n - G u l d b r a n s e n, How Dangerous Are Dangerous Drugs, έν Scandinavian Studies in Criminology, Oslo 1971, τ. 3, σ. 35, J. C. B a l l, C. P. C h a m b e r s και M. J. B a l l, The Association of Marijuana Smoking with Opiate Addiction in the United States, έν The Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science, 1968, σ. 171 έπ., F. P a n s e, Psychiatrische Krankheitsbilder, έν Sucht und Missbrauch, εκδ. υπό Laubenthal, 1964, B l e u l e r, Lehrbuch, σ. 299 έπ. W e i t b r e c h t, Psychiatre, σ. 167 έπ., P. K i e l h o l z και D. L a d e w i g, Uber Drogenabhangigkeit bei Jugendlichen έν Deutsche Mediz. Wochenschrift 1970, σ. 101 έπ., W. S t e i n b r e c h e r, Die Klinischen Gesamtsyndrome bei Missbrauch und Sucht, έν Sucht und Missbrauch 1964, σ. 594 έπ., M a n n h e i m, Criminology, I, σ. 256 έπ. E s c h e n b a c h, Erscheinungsformen der Rauschgiftdelikte, έν Wiesbadener Hefte, 1956, σ. 71 έπ., J. C h e i n, D. G e r a l d, R. L e e και E. R o s e n f e l d, Narcotics, Delinquency and Social Policy, 1964. Βλ. και πολύγγραφημένον Rapport General του G.O.W. Mueller επί του θέματος L'abus de drogue et sa prevention, XI Διεθνές Συν. Π.Δ., Βουδαπέστη, 1974.

των νέων. Όπως ο αλκοολισμός έχει βαθυτέραν ψυχικήν αιτίαν, ούτω και η ναρκομανία έχει επίσης. Και δεν είναι τυχαίον το γεγονός της μεγάλης διαδόσεως της χρήσεως τοιούτων τοξικών ουσιών μεταξύ των αμερικανών στρατιωτών των μετασχόντων τα τελευταία έτη εις τον πόλεμον του Βιετνάμ, εις τον οποίον, χωρίς πίστιν δια την αναγκαιότητά του, το δίκαιόν του και το επιτρεπτόν των χρησιμοποιουμένων μέσων, ηναγκάζοντο ούτοι να μετάσχουν. Αλλά και ή εις τας λοιπάς χώρας, εν συνεχεία, διάδοσις του δεν είναι άσχετος με την ψυχικήν κρίσιν την οποίαν ευλόγως διέρχεται η νεολαία κατά την μεταβατικήν εποχήν μας. Σήμερον παραδίδομεν εις την νεολαίαν κοινωνίαν υποκρισίας και άνευ ιδανικών, διότι τα παλαιά έπεσαν και εις την θέσιν των δεν έχουν στηθή άλλα. Όστε οι νέοι στερούνται πυξίδος, στερούνται κοσμοθεωρητικών κατευθυντηρίων γραμμών, απαραίτητων διά την ψυχικήν υγείαν, ιδιαίτατα των νέων, όσον το οξυγόνον διά την σωματικήν.

Αλλά, βεβαίως, τ' ανωτέρω συντελούν απλώς εις την εξήγησιν του γενικού φαινομένου της διαδόσεως της τοξικομανίας, αλλ' ουχί εις την εξήγησιν διατί ο συγκεκριμένος άνθρωπος έγινε τοξικομανής και όχι και άλλος τις διαβιών εις την αυτήν κοινωνίαν. Εξ ού καταφαίνεται ότι, μόνη η εξέτασις εκάστου ατόμου και δη της όλης προσωπικότητος του και των ειδικών συνθηκών υφ' ας τελεί, δύναται νά μας εξηγήση πώς και διατί έγινε τοξικομανής.

2. Από εγκληματολογικής απόψεως, η χρήσις οιουδήποτε ναρκωτικού, παραισθησιογόνου κ.λπ. δημιουργεί τον κοινόν κίνδυνον κλοπών και ληστειών διά τον προσπορισμόν των αναγκαίων ουσιών, δεδομένου ότι, ως γνωστόν, ο εθισθείς εις την χρήσιν τούτων είναι αδύνατον να τας στερηθή. Εάν λάβωμεν υπ' όψιν μας ότι η τοιαύτη προμήθεια στοιχίζει, κατ' άτομον, περί τα 150 δολλάρια ημερησίως¹, είναι φανερόν ότι δεν είναι ευχερές

1. Βλ. Leaute, έ.ά. σ. 365.

να διαθέτη τις κατά τρόπον νόμιμον τοιούτον ποσόν. Τούτο καθίσταται, *ἐπι πλέον* δυσχερές εκ του γεγονότος ότι, η χρήση των ουσιών τούτων, επιφέρει, συν τω χρόνω, ανικανότητα προς έργασίαν.

Πέραν της κοινής ταύτης εγκληματογόνου αιτίας, εκάστη κατηγορία ναρκωτικών παρουσιάζει και ειδικούς κινδύνους από εγκληματολογικής απόψεως, λόγω των ειδικών επιδράσεων της επί του ψυχισμού του χρησιμοποιούντος ταύτην άτομου.

Ούτως η κάνναβις αφαιρεί την ικανότητα εκτιμήσεως χρόνου και αποστάσεως, ώστε πολλά αυτοκινητιστικά ατυχήματα οφείλονται εις αυτήν.

Το όπιον και τα παράγωγα του, μετά την σχετικώς σύντομον περίοδον της ευφορίας, δημιουργούν εθισμόν με απαραίτητον ανάγκην αυξήσεως ποσότητος, συνοδευομένη από ψυχικόν άγχος και ενίοτε παραισθήσεις. Τότε χάνεται κάθε φραγμός ηθικής, ενώ συγχρόνως εξαφανίζεται, βαθμιαίως, η βούλησις. Πασά αξιόποινος πραξις δυναμένη να προσπορίση την τοξικήν ουσίαν είναι, διά τον οπιομανή, επιτρεπτή (απάτη, κλοπή, πλαστογραφία, ληστεία).

Η κοκαΐνη αυξάνει ιδιαιτέρως την επιθετικότητα, ωθεί δε και εις εγκλήματα κατά τών ηθών.

Αλλ' η κοκαΐνη έχει εν πολλοίς εκτοπισθή υπό των παραισθησιογόνων, τα οποία δημιουργούν παραισθήσεις πανικού και άλλων ναρκωτικών, τα οποία οδηγούν εις διαταραχάς της προσωπικότητος και συχνά εις την αύτοκτονίαν.

Αι αμφεταμίνας είναι προσωρινώς διεγερτικά και ελαττώνουν την διάρκειαν του ύπνου, οδηγούν δε, εάν γίνη κατάχρησις, εις νευρικήν κατάπτωσησιν με τά επακόλουθα της.

Αλλ' ως συμπέρασμα των σχετικών ερευνών δύναται να λεχθή ότι, δια μεν τας εγκληματικές πράξεις τας αποσκοπούσας εις την προμήθειαν υπό του τοξικομανούς του ναρκωτικού το οποίον του είναι απαραίτητον, υπάρχει σαφής και ομόφωνος η γνώμη των ερευνητών. Διά δε τας εγκληματικές πράξεις τας μη απο-

σκοπούσας εις την τοιαύτην προμήθειαν, δεν είναι, σαφής η σχέσις των με την τοξικομανίαν. Αλλ' ούτε ως προς το είδος των πράξεων τας οποίας τυχόν ευνοεί εκαστον ναρκωτικόν η παραισθησιογόνον υπάρχει σαφής και ομόφωνος γνώμη¹.

Δ'. ΨΥΧΙΚΑΙ ΑΝΩΜΑΛΙΑΙ ΕΝ ΣΤΕΝΗ ΕΝΝΟΙΑ

1. Αι διάφοροι ανώμαλοι ψυχικαί καταστάσεις διακρίνονται, κατά τον Kurt Schneider, ως εξής :²

1) Ανωμαλία της αντιλήψεως «*abnorme Verstandensanlagen*», κατά λέξιν, ανώμαλοι κλίσεις της αντιλήψεως), εις τας οποίας κατατάσσει τας δύο ακραίας περιπτώσεις μεγαλοφυίας και ολιγοφρενείας.

2) Ανωμαλίας της προσωπικότητος, εις τας οποίας κατατάσσει τας διαφόρους χαρακτηρολογικάς, από του μέσου ανθρώπου, αποκλίσεις εν αις και αι ψυχοπαθητικαί προσωπικότητες, αίτινες αποτελούν σημαντικού βαθμού αποκλίσεις από του κανονικού. Κατά την γνωστήν έκφρασιν του Schneider, αι

1. Βλ. Kaufmann, έ.ά. σ. 170 και τα αυτόθι, αναφερόμενα αντιφατικά συμπεράσματα ερευνητών. Δια την καταπολέμησιν της χρήσεως των ουσιών τούτων, έχουν, ως γνωστόν, ψηφισθή υπό των Ηνωμένων Εθνών μία διεθνής σύμβασις περί των ναρκωτικών (1961) και εν τροποποιητικόν ταύτης πρωτόκολλον (1972) ως και μια χωριστή διεθνής σύμβασις περί των ψυχοτροπικών ουσιών (1971), αποβλέπουσαι εις την διεθνή συνεργασίαν δια την επιτυχεστέραν διεξαγωγήν του αγώνος. Η Ελλάς έχει κυρώσει την σύμβασιν του 1961, αλλά δεν έχει κυρώσει ούτε την σύμβασιν του 1971 ούτε το πρωτοκολλον του 1972. Πρβλ. καί Απόφ. V του XI Διεθνούς Συνεδρίου Π.Δ., του λαβόντος χώραν έν Βουδαπέστη τό 1974, συνιστώσαν την κύρωσιν των Συμβάσεων τούτων και την προώθησιν της διεθνούς συνεργασίας επί του θέματος τούτου.

2. Βλ. K. Schneider, *Klinische Psychopathologie*, 7η εκδ. 1966, σ. 2 καί 4 καί του αυτού, *Die Psychopathischen Personaliteiten* 2, 3, 8 επ.

ψυχοπαθητικάί προσωπικότητες υποφέρουν αι ίδιαι ή κάνουν τους άλλους να υποφέρουν λόγω της ανωμαλίας των.

3) Ανώμαλοι αντιδράσεις εις βιώματα, ήτοι νευρώσεις.

α'. Η όλιγοφρένεια

1. Ολιγοφρένεια, κατά B l e u l e r, είναι αι συγγενείς ή αι κατά την πρώτην παιδικήν ηλικίαν προκληθείσαι καταστάσεις διανοητικής καθυστερήσεως¹. Η, κατά B u s e m a n n, ολιγοφρενείς είναι εκείνοι των οποίων η νοητική απόδοσις δεν επαρκεί δια να εξυπηρετήση επαρκώς τον οργανισμόν εν σχέσει με το περιβάλλον του².

Οι ολιγοφρενείς, ως γνωστόν, είναι τριών βαθμών : βλάκες (debiles), ηλίθιοι (imbeciles), ιδιώται (idiots), διακρίνονται δε κατά το μάλλον και ήττον επακριβώς, διά διαφόρων tests ευφυΐας, βάσει ωρισμένων συντελεστών ευφυΐας αναλογούντων κανονικώς εις ωρισμένας ηλικίας.

2. Κατ' αρχήν δέον να σημειωθή ότι, κατά τα σημερινά δεδομένα και δή εν αντιθέσει με τα παλαιότερα, δεν παρατηρούνται διαφοραί μεταξύ του μέσου διανοητικού επιπέδου των εγκληματιών και των μή εγκληματιών³.

Εν τούτοις, όταν η ολιγοφρένεια είναι υψηλού βαθμού χωρίς να φθάνη την ιδιωτείαν, δημιουργείται, κατά τον D i T u l l i o, τάσις τις διά την εγκληματικήν δραστηριότητα, διότι η έλλειψις προβλεπτικότητος, η μή ανοχή πειθαρχίας, η πλεονεξία (ιδία υπό την μορφήν της αρπαγής παντός πράγματος της αρεσκείας του

1. Βλ. B l e u l e r, Lehrbuch, σ. 544.

2. Βλ. A. B u s e m a n n, Psychologie der Intelligenzdefekte, 1959, σ. 120.

3. Βλ. L e a u t e, έ.ά. σ. 496 έπ. Προ του 1914 εγένετο δεκτόν το αντίθετον, εν συνεχεία ημφισβητήθη, τέλος δε απεδείχθη πλήρως η εν τω κειμένω θέσις, διά της εξετάσεως όλων των κατά τον δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον στρατευθέντων Αμερικανών.

διανοητικώς καθυστερημένου), η δεκτικότητα υποβολής και αυθυποβολής, η ηθική και βουλευτική αδυναμία (αίτινες συνοδεύουν την βαρείαν διανοητικήν αδυναμίαν) είναι όροι ψυχικοί καθιστώντες ευχερεστέραν την εγκληματικήν απόφασιν¹. Οι ολιγοφρενείς κατά κανόνα, στερούνται της ικανότητος να αντιληφθούν τον αντικοινωνικόν χαρακτήρα της πράξεως των ή τουλάχιστον τον βαθμόν τούτου και την σοβαρότητα της πράξεως.

Οι ιδιώται είναι μάλλον θύματα ή δράσται εγκληματικών πράξεων².

Τέλος σημειούμεν ότι, εις ωρισμένας κατηγορίας εγκληματιών (ιδία απατεώνων, διπλών πρακτόρων και κατασκοπών κ.λπ.) απαραίτητος όρος—αλλά, βεβαίως, κάθε άλλο ή επαρκής δια την κατολίσθησιν εις το έγκλημα—είναι η ευφυία και γενικώς ικανότητες διανοητικάί (εκφραστική δεξιότης, πειστικότης κ.λπ.) άνω του μέσου όρου.

β'. Ψυχοπαθητικάί καταστάσεις ή χαρακτηρολογικάί ανωμαλίαι

1. Περί αυτών ήδη ησχολήθημεν ανωτέρω κατά τρόπον γενικόν, δηλαδή εν συσχετισμώ με το θέμα κατά πόσον ο εγκληματίας είναι ψυχικώς ασθενής ή ανώμαλος³.

Έδη εισερχόμεθα εις την έρευναν του θέματος από άλλης απόψεως, ήτοι από της απόψεως της σχέσεως των διαφόρων ψυχοπαθητικών καταστάσεων με την εγκληματικήν δραστηριότητα και δή και της τυχόν σχέσεως εκάστης ψυχοπαθητικής καταστάσεως με ωρισμένου είδους εγκλήματα. Δηλαδή δεν ερευνώμεν εδώ εάν οι εγκληματίαι γενικώς είναι ψυχοπαθείς, αλλ' εξετάζομεν, εάν, όταν εγκληματίας τις είναι ψυχοπαθής, η εγκληματική δρα-

1. Βλ. Di Tullio, Principi di criminologia clinica, 1954, σ. 177.

2. Βλ. Di Tullio, έ.ά. σ. 175.

3. Βλ. άνωτ. σ. 72 επ.

στηριότης του είναι δυνατόν να επηρεασθή εκ της ψυχοπαθείας του και δή ποίου είδους εγκληματικήν δρασιν ευνοεί έκαστον είδος ψυχοπαθείας.

Το θέμα είναι ιδιαζόντως δυσχερές και πολύπλοκον, η δε δυσχέρεια αρχίζει ήδη από του ορισμού της έννοιας της ψυχοπαθείας και από του χρησιμοποιουμένου όρου.

2. Πράγματι, ο ορισμός της ψυχοπαθείας, ο περισσότερον εν χρήσει εις την γερμανικήν, αλλά και, γενικώτερον, την ευρωπαϊκήν επιστήμη, είναι ότι αύτη συνιστά χαρακτηρολογικώς ανώμαλον συμπεριφοράν, ήτις δεν οφείλεται εις σωματικήν τίνα νόσον¹. Αλλ' ο ορισμός ούτος θα ηδύνατο να καλύψη περίπου και τας νευρώσεις, ιδία μετά την σήμερον κρατούσαν άποψιν, ότι τουλάχιστον μερικάι ψυχοπαθητικά καταστάσεις είναι συνέπεια διπλής επιδράσεως, δηλαδή εγγενούς αφ' ενός, επικτήτου, και δή εξ επιδράσεως του περιβάλλοντος προελθούσης, αφ' ετέρου.

Εξ άλλου ο ορισμός ούτος καθιστά και εννοιολογικώς—όχι μόνον πρακτικώς—δυσδιάκριτους ωρισμένας τουλάχιστον ψυχο-

1. Βλ. σχετικώς Η. K a u f m a n n , ε.ά. σ. 44 έπ. Η. M ü l l e r - S u u r, Das psychisch Abnorme, 1950, πρώτον κεφαλ. Περί της κρατούσης ιδία εν Αμερική συγχύσεως, ως προς την έννοιαν του ψυχοπαθούς βλ. άνωτ. σ. 72 έπ. Ως γνωστόν, ο όρος «ψυχοπάθεια» εσήμαινε πάσαν ψυχικήν ανωμαλίαν και πάθησιν, μόνον δε από του K r a p e l i n ήρχισε να περιορίζεται εις την έννοιαν των μη οφειλομένων εις ψυχώσεις ειδών ανωμάλου συμπεριφοράς. Ο Κ. S c h n e i d e r παρατηρεί ότι είναι ορθότερον να ομιλή τις περί «ψυχοπαθητικών προσωπικοτήτων» και όχι περί «ψυχοπαθειών», αφού δεν πρόκειται περί διαγνώσεως ασθενείας τινός, αλλά μόνον περί προσώπων φερόντων ωρισμένα ειδικά — αποκλίνοντα του κανονικού — χαρακτηριστικά (Βλ. Κ. S c h n e i d e r, Die Psychopathischen Personaliteiten, 9η εκδ. 1950, σ. 8). Εν τούτοις τόσοσιν ο ίδιος όσοσιν και άλλοι ψυχίατροι χρησιμοποιούν και τον όρον «Psychopathie», ως συντομώτερον. Αλλ' ο όρος ούτος δημιουργεί εισέτι συγχύσεις, λόγω της άλλοτε καθιερωμένης ευρυτέρας σημασίας του. Διά τούτο νομιζόμεν ότι ο όρος «χαρακτηρολογικώς ανώμαλοι» και «χαρακτηρολογικά ανωμαλία» θα ήτο προτιμητέος.

παθητικές καταστάσεις εν σχέσει προς τινας ψυχοσθενικές ενδογενείς καταστάσεις, ως θέλομεν διαπιστώσει κατωτέρω, κατά την εξέτασιν των επί μέρους ψυχοπαθητικών κατηγοριών.

Πάντως δύο είναι τα βασικά χαρακτηριστικά των ψυχοπαθητικών καταστάσεων. Πρώτον, ότι η νοητική σφαίρα παραμένει υγιής και διαυγής—και τούτο αποτελεί την κυρίαν διαφοράν από τας ψυχώσεις. Δεύτερον, ότι η εις την συναισθηματικήν σφαίραν αναφερομένη ανωμαλία είναι μονιμωτέρα από την, ομοίας φύσεως, νευρωτικήν τοιαύτην, και τούτο αποτελεί την κυρίαν διαφοράν ψυχοπαθείας και νευρώσεως¹.

Διά τούτο θεωρούμεν ορθότερον τον ορισμόν του Κ. Γαρδίκα² καθ' όν «ψυχικός ανώμαλα» είναι τα άτομα τα οποία «εν τω κύκλω των ορμών, των συναισθημάτων ή της βουλήσεως έχουσιν εκ γενετής ισχυράς (ποσοτικής) παρεκκλίσεις από του κανονικού τύπου». Αλλά με δύο επιφυλάξεις αφ' ενός, της δυνατότητος ενισχύσεως των παρεκκλίσεων τούτων εκ του περιβάλλοντος, αφ' ετέρου, της δυνατότητος ουσιαστικής μετατροπής των λίαν ισχυρών ποσοτικών παρεκκλίσεων εις ποιοτικές παρεκκλίσεις. Ένεκα του τελευταίου τούτου, είναι ουχί σπανίως δυσχερής, εις την πράξιν, η διάγνωσις περί του αν ευρισκώμεθα προ ψυχοπαθείας ή ψυχοσθενείας, ιδίως προκειμένου περι ψυχωτικής καταστάσεως καθ' ην η νοητική σφαίρα παρέμεινεν άθικτος (π.χ. ελαφρώς σχιφρενής ή σχιζοειδής κατά K r e t s c h m e r, καταθυμικός ψυχοπαθής ή καταθλιπτικός ψυχοσθενής ουχί βαρείας μορφής)³.

1. Βλ. λεπτομερέστερον επί της διακρίσεως ταύτης και των σχετικών αντιρρήσεων, αίτινες φθάνουν και μέχρι καταργήσεως της διακρίσεως κατωτέρω, σ. 162.

2. Βλ. Κ. Γαρδίκας, Εγκληματολογία, τ. Ι, 1968, σ. 786. Ό Κ. Γαρδίκας χρησιμοποιεί αντί του όρου ψυχοπαθητικά, τον όρον «ψυχικός ανώμαλα» άτομα.

3. Βλ. και επομένην παράγραφον.

3. Ο K. S c h n e i d e r διακρίνει τας κάτωθι δέκα κατηγορίας ψυχοπαθητικών προσώπων, βάσει του κυρίου χαρακτηριστικού εκάστης τούτων, τονίζων άμα ότι εις την πραγματικότητα υφίστανται και πολυάριθμοι συνδυασμοί τούτων¹.

1) Υ π ε ρ θ υ μ ι κ ο ί: Εις την κατηγορίαν ταύτην ανήκουν οι μονίμως τελούντες εις υπερβολικόν βαθμόν ευθυμίας και υπερδιεγέρσεως. Ούτοι είναι υπερδραστήριοι, συχνά επιπόλαιοι και ασυνεπείς, έτοιμοι πάντοτε να βοηθήσουν ή να επιτεθούν, συχνά ευέξαπτοι και φιλέριδες αλλά και πρόθυμοι εις συμπιλίωσιν. Ούτοι δεν ρέπουν εις ποινικά αδικήματα.

2) Ο ι κ α τ α θ υ μ ι κ ο ί: Ούτοι αποτελούν τον αντίθετον πόλον των προηγούμενων. Πρόκειται περί προσώπων εις τα οποία μονίμως επικρατεί μελαγχολικός και απαισιόδοξος τόνος, προσώπων μη εχόντων εμπιστοσύνην εις τους τρίτους, ανικάνων να αισθανθούν χαράν. Ενίοτε είναι άτομα λίαν επιμελή, και δη κατά τρόπον διαρκή, εις την εκτέλεσιν του καθήκοντος των.

Η διάγνωσις της ανωμαλίας ταύτης είναι δυσχερεστέρα της προηγούμενης και τούτο διότι ο φορέυς της είναι τύπος οχι εκδηλωτικός, ενίοτε δε αποκρύπτει ταύτην επιμελώς. Σπανίως οι ψυχοπαθείς της κατηγορίας ταύτης διαπράττουν εγκλήματα, ενίοτε όμως συμμετέχουν εις διπλήν αυτοκτονίαν. Ο καταθυμικός ψυχοπαθής συχνά δυσχερώς διακρίνεται από τον καταθλιπτικόν ψυχασθενή². Εις αμφοτέρας τας περιπτώσεις πρόκειται περί ψυχικής ανωμαλίας άνευ σωματικής αιτίας, συνισταμένης εις βαρείαν κατάπτωσησιν του συναισθηματικού τόνου. Μόνη η διερεύνησις της όλης ψυχικής εξέλιξεως του συγκεκριμένου ατόμου—και δη του κατά πόσον τα ψυχικά ταύτα χαρακτηριστικά υπήρχον ανέκαθεν ή εμφανίζονται το πρώτον ωρισμένην εποχήν, του κατά πόσον ταυτα εμφανίζουσιν περιοδικότητα ή οχι—δύναται να βοη-

1. Βλ. K. S c h n e i d e r, Klinische Psychopathologie, σ. 18 και 20.

2. Βλ. άνωτ. προηγ. παράγραφον.

θήση εις την διάκρισιν των δύο τούτων συγγενών ανωμαλιών, σημειούμενου πάντως ότι η μία είναι ψυχασθένεια και μόνον η ετέρα, η ψυχοπάθεια, είναι ψυχική ανωμαλία εν στενή έννοια. Αλλ' οι ψυχοπαθείς της κατηγορίας ταύτης είναι συγγενείς και με τους νευρωτικούς εκείνους τύπους, οίτινες, κατατρυχόμενοι από σύμπλεγμα ενοχής, καταφεύγουν εις το έγκλημα επιδιώκοντες υποσυνειδήτως την τιμωρίαν των¹.

3) Οι στερούμενοι εμπιστοσύνης και εσωτερικής ασφαλείας (Die selbstunsicheren Psychopathen). Ούτοι εντυπωσιάζονται βαθέως από διαφόρους εντυπώσεις και σκέψεις των οποίων αδυνατούν να κυριαρχήσουν. Τούτο μεταφράζεται εις ανάσχεσιν (αναστολήν) δράσεως. Πάντοτε διστακτικοί και ως προς την ηθικήν συμπεριφοράν, κατατρύχονται ούτοι πάντοτε από ηθικά προβλήματα και τύψεις. Ως εκ της φύσεως των, οι ανασφαλείς ουδαμώς ρέπουν εις το έγκλημα.

4) Οι φανατικοί ψυχοπαθείς κυριαρχούνται πλήρως από συμπλέγματα υπερβαλλούσης αξίας προσώπων ή ιδεών. Ούτοι, τυφλοί διά πασαν ιδέαν ή παν γεγονός εκτός του αποτελούντος το αντικείμενον της φανατικής προσηλώσεώς των, αγωνίζονται διαρκώς και μετά πάθους δι' αυτό, συγκρουόμενοι διαρκώς με τους έχοντας αντίθετον τοποθέτησιν. Και τα τυχόν παρ' αυτών διαπραττόμενα ποινικά αδικήματα, εξ αυτής της ψυχικής αδυναμίας των απορρέουν. Συχνά είναι ψυχοπαθείς της κατηγορίας ταύτης οι φονείς ιστορικών προσωπικοτήτων, ουχί σπανίως εν τη πεποιθήσει ότι εξυπηρετούν ιδεολογίαν τινά (π.χ. Charlotte Corday, φονεύσασα τον Marat).

5) Οι έχοντες ανάγκην αυτοπροβολής (geltungsbedürftige Psychopathen) ήτοι, κατά την έκφρασιν του K. S c h n e i d e r, οι επιθυμούντες να φαίνονται περισσότερο από όσον πράγματι είναι (Die mehr scheinen wollen als sie sind), οι υπερβαλ-

1. Περί τούτων βλ. άνωτ. σ. 74.

λόντως ματαιόδοξοι. Ούτοι είναι υστερικοί, έχοντες την ανάγκην να επισύρουν την προσοχήν των άλλων εις το πρόσωπον των¹, ρέπουν δε εις πασαν πραξιν εξ ης θα ηδύναντο να προσδώσουν κύρος και αίγλην εις το πρόσωπον των, ιδία εις ψευδολογίας και απάτας, ενδιαφερόμενοι περισσότερο δια την πρόκλησιν του ενδιαφέροντος των άλλων περί το πρόσωπον των ή δια το κέρδος, κατά την οξειάν παρατήρησιν του S c h n e i d e r. Ούτοι αποτελούν λίαν ανασφαλείς μάρτυρας, συχνά διαπράττοντας ψευδομαρτυρίαν με κίνητρον πάντοτε την αυτοπροβολήν.

6) Οι ασταθούς διαθέσεως (stimmungslabile Psychopathen) μεταβάλλουν ψυχικήν διάθεσιν περιπίπτοντες εις ψυχικήν κατάπτωσιν και καταθυμίαν με τον ελάχιστον ερεθισμόν, χωρίς όμως να φθάσουν εις τον βαθμόν των καταθυμικών, λαμβάνοντες δε πάντοτε αφορμήν από εξωτερικόν τινα ερεθισμόν, δυσανάλογον όμως προς την αντίδρασιν. Ούτοι εμφανίζουν αστάθειαν και ασυνέπειαν εις τας ενεργείας των, αντιδρώντες εις τον αυτόν ερεθισμόν, άλλοτε μεν εντός ορίων λογικών, άλλοτε δε κατά τρόπον εντελώς παράλογον και υπερβολικόν. Είναι συνήθως απειθάρχητοι, υποπίπτουν εις υπερβολικήν χρήσιν οινοπνευματωδών ποτών, εις φυγήν, ενίοτε δε και εις αδικήματα ορμώμενα εξ αποτόμως επελθούσης αφορήτως καταθλιπτικής καταστάσεως.

7) Οι εκρηκτικοί είναι επίσης τύποι αντιδρώντες δυσανάλογως προς τον εξωτερικόν έρεθισμόν. Αλλ' ούτοι αντιδρούν ενεργητικώτερον των ασταθών, ως και οι υπερθυμικοί, με τους οποίους ως προς τούτο ομοιάζουν. Εάν οι ασταθείς περιπίπτουν εις καταθυμίαν δυσανάλογον προς τον ερεθισμόν, οι εκρηκτικοί περιπίπτουν εις οργήν δυσανάλογον προς την αφορμήν. Με την παραμικράν αφορμήν οργίζονται και αντιδρούν κατά τρόπον εκρηκτικόν.

1. Ούτω A. G e m e l i, La personalita del delinquente nei suoi fondamenti biologici e psicologici, 1948, σ. 58. Ο H e s n a r d, έ.ά. σ. 78, τους θεωρεί απλώς συγγενείς των υστερικών.

Ούτοι ρέπουν, ως είναι φυσικόν, εις πράξεις βίας, αντιστάσεως κατά των Αρχών, εξυβρίσεις κ.λπ.

8) Οι συναισθηματικώς αναίσθητοι ή ψυχροί. Ούτοι αποτελούν την από εγκληματολογικής απόψεως σοβαρωτέραν κατηγορίαν, διότι έχουν το, ήδη υπό της θετικής σχολής υπογραμμισθέν, κυριώτερον χαρακτηριστικόν του εγκληματίου, ήτοι έλλειψιν συμπαθείας και οίκτου, και έλλειψιν ηθικού συναισθήματος (εξ ου και έλλειψιν αιδούς, αισθήματος τιμής, μεταμέλειας, ελέγχου συνειδήσεως). Ο S c h n e i d e r, όμως, θεωρεί ότι ο τύπος ούτος εκπροσωπείται όχι μόνον από πολλούς εγκληματίας, αλλά και από άτομα απολαύοντα κοινωνικώς υψηλής εκτιμήσεως. Η κατηγορία αυτή αποτελεί, κατά τινες ειδικούς, την νεωτέραν, στενώτερον διαγραφομένην, μορφήν του ηθικώς παράφρονος ή ηθικώς βλακός¹. Κατ' άλλους, αποτελεί ποσοτικώς ελαφροτέραν περίπτωση της ηθικής παραφροσύνης, ήτις είναι ψυχασθένεια πραγματική και συναντάται σπανίως². Το βέβαιον είναι εν, ότι, είτε εις τας ψυχοπαθείας είτε εις τας ψυχώσεις είτε εις αμφοτέρας υπαχθή η έλλειψις ηθικού συναισθήματος και η συναισθηματική αναληγσία τα όρια της, ως παθολογικής περιπτώσεως, έχουν στενεύσει, κατά τας σήμερον κρατούσας αντιλήψεις.

9) Οι άβουλοι, ήτοι οι μη έχοντες την δύναμιν αντιστάσεως κατά των ερεθισμών και επιρροών της κοινωνίας, καλών ή κακών. Εκ τούτων τινές εμφανίζουν και διανοητικήν αδυναμίαν. Λόγω

1. Βλ. H e s n a r d, έ.ά. σ. 79. Και ο D i T u l l i o παραδέχεται την υπαρξιν της ηθικής παραφροσύνης μόνον εις περιπτώσεις νοσηράς εντάσεως των χαρακτηριστικών του εξ ιδιοσυστασίας εγκληματίου υποεξελικτικής κατευθύνσεως (delinquente costituzionale ad orientamento iproeolutivo). Ό B l e u l e r, Lehrbuch, σ. 534 έπ., έχει ειδικήν κατηγορίαν των "moralisch Oligophrenen". Περί του ηθικώς παράφρονος ή βλακός βλ. άνωτ. σ. 47 και 54.

.2. Ούτω D i T u l l i o, Principi di criminologia clinica, 1954, σ. 161. Contra A. G e m e l l i, έ.ά. σ. 59 και 279. Βλ. συνοπτικήν γενικήν εικόνα των συγχρόνων σχετικών απόψεων εν D i T u l l i o, έ.ά. σ. 160 επ.

της ψυχικής ταύτης αδυναμίας των, έχει τεραστίαν επίδρασιν επί της συμπεριφοράς των το περιβάλλον εντός του οποίου διαβιούν και δη εφ' όσον τούτο παρουσιάζει πειρασμούς δια την τέλεσιν αξιοποιώντων πράξεων. Δια τούτο και ευχερώς γίνονται συνεργοί εγκληματιών διαθετόντων ισχυροτέραν τούτων προσωπικότητα—όπερ, φυσικά, δεν είναι σπάνιον.

Σήμερον γίνεται δεκτόν ότι η αβουλία αποτελεί το κύριον ψυχικόν χαρακτηριστικόν των καθ' ἕξιν εγκληματιών, ἰδία των διαπραττόντων ἀδικήματα κατά της περιουσίας ὄχι σοβαρά¹.

10) Οἱ ἀσθενικοὶ εἶναι οἱ ἐμφανίζοντες ψυχικὴν καὶ σωματικὴν ἀδυναμίαν νὰ ἀντεπεξέλθουν εἰς τὰς συνήθεις ἀπαιτήσεις καὶ δυσχέρειας τῆς ζωῆς. Ἐκ τούτων τινές μὲν παρουσιάζουν κυρίως φαινόμενα ψυχικῆς ἀδυναμίας παραπονούμενοι συνεχῶς δια τὴν κακὴν μνήμην των, τὴν μὴ ἀπόδοσίν των κατὰ τὴν ἐργασίαν, τινές δὲ κυρίως φαινόμενα σωματικῆς ἀδυναμίας—ἀντανάκλασιν, μερικῶς τουλάχιστον, τῆς ψυχικῆς των ἀδυναμίας—διαρκῶς ἀσχολούμενοι μὲ διαφόρους παθήσεις των καὶ διαρκῶς παραπονούμενοι ὅτι δὲν ἔχουν καλῶς εἰς τὴν υγιάν των κ.λπ. Οὗτοι δὲν ἐμφανίζουν ἰδιαιτέρον εγκληματολογικόν ἐνδιαφέρον.

4. Ἡ τοιαύτη κατάταξις των εγκληματιῶν ὑπὸ τοῦ K. Schneider εἶναι μάλλον περιγραφικὴ ἢ συστηματικὴ, καθ' ὅσον δὲν στηρίζεται εἰς ἐνιαῖον τι κριτήριον. Εἶναι ὅμως ἐνδιαφέρουσα ἀπὸ εγκληματολογικῆς ἀπόψεως, καθ' ὅσον ἀναφέρεται κυρίως—ἀσχετῶς αἰτίου—εἰς διαφόρους βασικοὺς τύπους συμπεριφοράς. Καὶ διὰ τούτο ἀκριβῶς ἐξακολουθεῖ νὰ χρησιμοποιηῖται εὐρέως εἰς τὴν εγκληματολογίαν.

Πάντως, καὶ τὸ τοιοῦτον εγκληματολογικόν ἐνδιαφέρον των

1. Βλ. περὶ τούτου πορίσματα τοῦ Β' τμήματος τοῦ III Διεθνούς Συνεδρίου Εγκληματολογίας, 1955, H e 11 m e r, *Der Gewohnheitsverbrecher und die Sicherungsverwahrung 1934-1945*, 1961.

είναι σχετικών. Διότι, ως ο ίδιος ο *Schneider* παρατηρεί, εις την πραγματικότητα πλην του βασικού χαρακτηριστικού εκάστης κατηγορίας, έκαστος άνθρωπος έχει και σωρείαν άλλων ιδιοτήτων ψυχικών, ποικιλλουσών από *ατόμου εις άτομον*¹. Συνέπεια τούτου είναι ότι, εις την πραξιν υπάρχουν άπειροι ποικιλίαί του αύτου τύπου, άλλα και πολλοί μικτοί τύποι, πολλαί κατηγορίαί ενδιάμεσοι².

5. Ενδιαφέρουσα είναι η συστηματική επεξεργασία των κατηγοριών του *Schneider*, η γενομένη υπό του *Petrilowitsch*, με βάση, ως ο ίδιος αναφέρει, την θεωρίαν του *Wellek* περί της πολικής συστάσεως του χαρακτήρος³. Ούτος συνδυάζει τους ψυχοπαθητικούς τύπους του *Schneider* κατά αντίθετα ζεύγη, έκαστον των *οποίων* περιλαμβάνει τύπους αποτελούντας ακραίαν απόκλισιν θετικήν αφ' ενός και ακραίαν απόκλισιν αρνητικήν αφ' ετέρου, ως προς ωρισμένην βασικήν ιδιότητα της προσωπικότητος.

Ούτως, εν ζεύγος έχει βάση την ιδιοσυγκρασίαν, την ψυχικήν διάθεσιν, και αποτελείται από τους υπερθυμικούς εις τον θετικόν πόλον και τους ασθενικούς και καταθυμικούς εις τον αρνητικόν. Έτερον ζεύγος έχει ως βάση την ερεθιστικότητα (*Erregbarkeit*) και το επιρρεπές εις διαταραχάς (*Storbarkeit*) της διαθέσεως (*Stimmungslage*). Εις το εν άκρον τοποθετεί ο *Petrilowitsch* τους ασταθείς την διάθεσιν (οιτινες κρατούν τον ερεθισμόν εις τον εσωτερικόν των κόσμον), εις το έτερον άκρον τοποθετεί τους εκρηκτικούς (οίτινες κατευθύνουν τον ερεθισμόν προς τα έξω). Το τρίτον ζεύγος αποτελείται από τους αβούλους αφ' ενός και τους φανατικούς αφ' ετέρου, με βάση την υφήν της βου-

1. Βλ. *K. Schneider*, *Klinische Psychopathologie*, σ. 31.

2. Βλ. *K. Schneider*, *Klinische Psychopathologie* σ. 34.

3. Βλ. *N. Petrilowitsch*, *Abnorme Personaliteiten*, 3η εκδ. 1966, σ. 53 και. 58 επ.

λήσεως. Το τέταρτον έχει ως βάση το συναίσθημα της ίδιας δυνάμεως (Eigenmachtgefühl), ήτοι την εμπιστοσύνην εις εαυτόν, και συνδυάζει, ως δύο πόλους, τον στερούμενον εμπιστοσύνης εις εαυτόν (Selbstunsicher) αφ' ενός και τον επιζητούντα αυτοπροβολήν (Geltungsbedürftig) αφ' έτερου. Το πέμπτον ζεύγος έχει ως βάση το αίσθημα και την συνείδησιν και αποτελείται από τους συναισθηματικώς ψυχρούς και ασυνείδητους εις το εν άκρον, τους «αναγκαστικούς» («Anankastische» κατά Kretschmer, τμήμα της κατηγορίας των «Selbstunsichere» κατά Schneider), τους υποκειμένους εις ιδέας καταληπτικές ή αναγκαστικές εις το έτερον άκρον.

6. Δεν είναι άμοιρον ενδιαφέροντος, νομίζομεν, να παραβάλλωμεν τύπους του Schneider με τύπους του Kretschmer, επίσης ενδιαφέροντας από εγκληματολογικής άποψεως. Ο υπερθυμικός του Schneider αντιστοιχεί με τον κυκλοειδή του Kretschmer. "Όταν το εγώ είναι υπερευαίσθητον εις τους ερεθισμούς και τα βιώματα του, αι συναισθηματικαι αντιδράσεις του είναι ταχείαι. Ούτος προβάλλει αμέσως εις τον έξωτερικόν κόσμον, εις τους τρίτους, άνευ μεσολαβήσεως κριτικής τίνος, την εντονον ψυχικήν διάθεσιν την οποίαν μόλις εσημάτισεν. Αι εντυπώσεις του, τας οποίας αισθάνεται εντόνως, μετατρέπονται αμέσως εις πράξεις, η αντίδρασις επέρχεται υπό μορφήν βραχυκυκλώματος.

Αντιθέτως, εις τον σχιζοειδή του Kretschmer το εγώ μένει αναίσθητον εις τας εντυπώσεις τας προερχομένας έξωθεν και αφορώσας τους άλλους. Μόνος γνώμων των ενεργειών του είναι η ιδική του ευχαρίστησις ή δυσαρέσκεια, καθ' όσον του είναι αδύνατον να τοποθετηθή εις την θέσιν του άλλου και να συναισθανθή τα αισθήματα εκείνου. Τον άλλον αισθάνεται και αντιμετωπίζει μόνον ως αντικείμενον. Αυτός ο τύπος του Kretschmer αντιστοιχεί περίπου εις τον τύπον του συναισθηματικώς ψυχρού του Schneider.

Εξ άλλου οι ασταθούς διαθέσεως και οι εκρηκτικοί του *Schneider* αντιστοιχούν περίπου εις τους δυσθυμικούς ή επιληπτοειδείς του *Kretschmer*. Η ευπάθεια των εις τας συγκινήσεις, την κόπωσιν ή την δηλητηρίασιν δια τοξικών ουσιών συντελεί εις την υποχώρησιν ή μείωσιν του ελέγχου του εγώ, ώστε ο πάσχων να ενεργή αντικανονικώς, αιφνιδίως, ενίοτε αυτόχρημα εκρηκτικώς.

7. Εγκληματολόγοι τινές, ορμηθέντες εκ των γενικών τυπολογιών των ψυχοπαθών, επεχείρησαν την διαμόρφωσιν ειδικών τυπολογιών των ψυχοπαθητικών εγκληματιών.

Ο *Birnbaum* προέβη εις τυπολογίαν, ήτις πράγματι αποτελεί απλώς μακράν καταγραφήν όλων των ειδών των αξιοποιών πράξεων τας οποίας δύνανται να διαπράξουν τα διάφορα είδη των ψυχοπαθών¹.

Ο *Dukor* διακρίνει δύο μεγάλας κατηγορίας ψυχοπαθών εγκληματιών, ήτοι εκείνους εις ους υφίσταται αναστολή της εξέλιξεως της προσωπικότητος και εκείνους εις τους οποίους υφίσταται εσφαλμένη κατεύθυνσις της προσωπικότητος. Εις την πρώτην κατηγορίαν υπάγονται οι πρωτόγονα ή παιδιστικά χαρακτηριστικά εμφανίζοντες, εις την δευτέραν οι κυκλοειδεις, οι σχιζοειδεις και οι επιληπτοειδεις². Φυσικά, αι εις εκάστην των ψυχοπαθειών τούτων ιδιάζουσαι ψυχικαί ανωμαλίας γεννούν και αναλόγους τάσεις προς την μίαν ή την άλλην μορφήν εγκληματικότητος. Τούτο δέ, βεβαίως, αναλόγως και των λοιπών προσωπικών χαρακτηριστικών και των εξωτερικών συνθηκών.

Οι *Seelig-Bellavic* προέβησαν και ούτοι εις τυπο-

1. Βλ. *K. Birnbaum*, *Die Psychopathischen Verbrecher*, 2α έκδ. 1926, σ. XI έπ.

2. Βλ. *B. Dukor*, *Die Kirrinellen Psychopathen*, Εισήγησις γενομένη εις το Έγκληματολογικόν Ινστιτούτον του Καντονίου της Ζυρίχης, 1966—1967, σ. 2 έπ.

λογικήν κατάταξιν των ψυχοπαθών εγκληματιών, διακρίναντες τας ἑξῆς κατηγορίας : α) συναισθηματικῶς πτωχοί (Die Gemutsarm - Stumpfen), β) πλούσιοι εἰς ιδέας, αισιόδοξοὶ οἱ ἐπιζητούντες τὴν ἰδίαν προβολήν, γ) φαντασιόπληκτοι ψευδολόγοι, δ) υπερευερέθιστοι —εκρηκτικοί, ε) υστερικοί, στ) παρανοειδεῖς ἐριστικοί, ζ) ἀσυγκράτητοι τοξικομανεῖς (ἐξ οἰασδήποτε οὐσίας, περιλαμβανομένου καὶ τοῦ οἰνοπνεύματος), η) κατὰ τὴν γενετήσιον σφαίραν ψυχοπαθεῖς (Die Sexualpsychopathen)¹.

8. Θέμα γεννᾶται κατὰ πόσον ἀνωμαλία τοῦ χαρακτήρος οφειλόμενα εἰς ἐγκεφαλικάς νόσους ἢ κακὴν λειτουργίαν τῶν ἔσω ἐκκρίσεων δέον νὰ θεωρηθῶν ὡς ψυχοπαθητικαὶ καταστάσεις². Το ἐπιστημονικόν τούτο πρόβλημα εἶναι ἐκτός τοῦ θέματος μας. Ἐκεῖνο το ὁποῖον δι' ἡμᾶς ἔχει ἐνδιαφέρον εἶναι νὰ γνωρίσωμεν τὰς ἰδιάζουσας ἀνωμαλίας αἰτίνας προέρχονται ἐκ τῶν ὡς ἄνω αἰτίων, ὡς καὶ τὴν τυχόν σχέσιν τῶν με τὴν ψυχογένεσιν ἐγκληματικῆς τίνος πράξεως.

Ἀμφότεραι αἰ ὡς ἄνω σωματικαὶ αἰτίαι δύνανται νὰ γεννήσουν χαρακτηριστολογικὰς ἀνωμαλίας, αἰτίνας ὁμοιάζουν κατὰ πολὺ με τὰς συνήθεις ψυχοπαθείας³. Ἐπομένως, αἰ πρὸς τὸ ἐγκλημα σχέσεις τῶν ποικίλλουν ἀναλόγως τῶν ψυχικῶν φαινομένων καὶ τῶν ψυχικῶν ἰδιοτήτων τὰς ὁποίας παρουσιάζουν ὡς κυριαρχού-

1. Βλ. E. Seelig - H. Bellavic, Lehrbuch der Kriminologie, 1963, σ. 180 ἐπ.

2. O Bleuler, Lehrbuch, σ. 520, ο J. Wyrsh, Gerichtliche Psychiatrie, καὶ οἱ W. Mc Cord καὶ J. Mc Cord, The Psychopath, ἀπαντοῦν καταφατικῶς. Ἀποφατικῶς ἀπαντοῦν οἱ K. Schneider, Psychopathische Personaliteiten, σ. 12 ἐπ., H. J. Weitbrecht, Psychiatrie im Grundriss, σ. 302, A. Langeluddecke, Gerichtliche Psychiatrie, σ. 385, ὁ K. Kollé, Psychiatrie, 5η ἐκδ. 1961. Οὗτοι ὁμιλοῦν περὶ «ψευδοψυχοπαθειῶν».

3. Βλ. H. Kaufmann ἐ.ά. σ. 50.

σας, αντιστοιχίας τηρούμενης προς τας ως άνω δέκα βασικές κατηγορίας ψυχοπαθητικών τύπων.

Ειδικώτερον, όσον αφορά τας ψυχικάς ανωμαλίας εκ δυσλειτουργίας των αδένων εσω εκκρίσεων, παρατηρητέον ότι αύται, όταν παρουσιασθούν, δεν συντελούν, κατά κανόνα, εις την εμφάνισιν εγκληματικής συμπεριφοράς ειμή περιστασιακώς και ουχί συστηματικώς. Εάν, υπό την επίδρασιν των, εμφανισθή σοβαρότερα και μονιμώτερα εγκληματικότης, τούτο σημαίνει ότι προϋπήρχε της δυσλειτουργίας των αδένων εγκληματική τις διάθεσις, την οποίαν απλώς ενίσχυσε και ώξυνεν ή εκ της δυσλειτουργίας των αδένων ψυχική ανωμαλία¹.

Εκ των ανωμαλιών τούτων αι πλέον ενδιαφέρουσαι από εγκληματολογικής απόψεως είναι ο υπερθυρεοειδισμός (αναπτύσσων τάσεις επιθετικής και βιαίας) και, ενίοτε, η δυσλειτουργία των γεννητικών αδένων, ιδία κατά την έφηβείαν και την κλιμακτήριον. Συχνά όμως ήδη ενυπάρχουσαι ψυχικαί ανωμαλίας απλώς ευρίσκουν πρόσφορον έδαφος να εκδηλωθούν κατά τας ως άνω περιόδους δυσλειτουργίας των γεννητικών αδένων².

9. Εκ της συνοπτικής εξετάσεως των ως άνω τύπων προκύπτει συμπέρασμα χρήσιμον διά την έρευνάν μας ότι, δηλαδή, οι ψυχοπαθητικοί τύποι οι υπαγόμενοι εις τας ενδιαφέρουσας, από εγκληματολογικής απόψεως, κατηγορίας, υστερούν των κανονικών ανθρώπων, τινές μεν κυρίως εις την αντίληψιν του ανήθικου και αντικοινωνικού χαρακτήρος της πράξεώς των (τοιούτοι είναι κατά πρώτον μεν λόγον οι συναισθηματικώς ψυχροί κατά δεύτερον δε λόγον οι φανατικοί), τινές δε κυρίως εις την αυτοσυγκράτησιν, εις την κανονικήν ανασχετικήν λειτουργίαν της βουλήσεως (τοιούτοι είναι κατά πρώτον λόγον οι εκρηκτικοί, εν συνεχεία οι φανατικοί, οι έχοντες ανάγκην αυτοπροβολής, οι άβουλοι, οι αστα-

1. Ούτω Di Tullio, Principi, σ. 230.

2. Βλ. Di Tullio, ε.ά. σ. 229.

θους διαθέσεως). Ο δε συνδυασμός περισσοτέρων εξ αυτών συχνά μειώνει, ή εμποδίζει τόσο την συναίσθησιν του αδίκου χαρακτήρος και της σοβαρότητος της πράξεως, όσον και την ικανότητα αυτοσυγκρατήσεως (π.χ. συνυπάρχουσαι συναισθηματική ψυχρότης και παρορμητικότητα). Εξ όλων βεβαίως των ψυχοπαθητικών τύπων ο φυσικώτερον οδηγούμενος εις το έγκλημα είναι ο ψυχρός και στερούμενος ηθικού συναισθήματος, αλλά και οι εις τας ως άνω κατηγορίας ανήκοντες είναι βέβαιον ότι υφίστανται, ύφ' ωρισμένας συνθήκας, πολύ ισχυροτέρας ωθήσεις προς το έγκλημα ή οι κανονικοί άνθρωποι. Ενίστε, μάλιστα, αι συγκινησιακαί πιέσεις, ιδία των εκρηκτικών, καθιστούν αδύνατον την ανασχετικήν λειτουργίαν της βουλήσεως.

10. Βεβαίως από άτομου εις άτομον και από περιπτώσεως εις περίπτωσιν τα πράγματα εμφανίζονται διαφοροτρόπως. Κατ' αρχήν, το γεγονός ότι δεν πρόκειται περί ψυχώσεως—όπερ, άλλωστε, ως είδομεν, συχνά είναι λίαν δυσδιάκριτον—δεν σημαίνει ότι πρόκειται πάντοτε περί περιπτώσεων ελαφρότερων αποκλίσεων εκ του κανονικού ανθρώπου ή επί των ψυχώσεων¹. Εξ άλλου, το γεγονός ότι εκ των ψυχοπαθών του ιδίου τύπου άλλοι μόν, οι ολιγώτεροι, εγκληματούν, άλλοι δέ, οι περισσότεροι, δεν εγκληματούν, σημαίνει ότι η ψυχοπαθητική ιδιοσυστασία δεν αρκεί διά την εμφάνισιν του εγκλήματος. Μετ' αυτής δέον να συμπορεύονται και άλλοι, εκ της προσωπικότητος και των εξωτερικών συνθηκών πηγάζοντες, όροι. Εξ ού και συνέπεται η ορθή άποψις ότι η κατάταξις εις κατηγορίαν τινά κάθε άλλο ή αρκεί δια την διαπίστωσιν της τυχόν ενυπαρχούσης ευθύνης και ικανότητος καταλογισμού ως και του βαθμού τούτων. Μόνη η εξέτασις της όλης προσωπικότητος του δράστου, και δη εξελικτικώς εξεταζόμενης μέχρι και

1. Βλ. Η. Κ r a n ζ, Abgrenzung gegenüber Psychopathie und Psychose, εν Handbuch der Neurosenlehre und Psychotherapie, 1959-1961. τ. I, σ. 263 έπ., ιδία σ. 271, Binder, έ.ά., σ. 165 έπ.

της λήψεως της εγκληματικής αποφάσεως, ίδια δε η ανάλυσις της Motivation, της ψυχικής διαδικασίας δι' ης εφθασεν ο δράστης εις το συγκεκριμένον έγκλημα, δύναται να μας δώση την δυνατότητα να εκφέρωμεν, μετά τίνος βασιμότητος, κρίσιν επί των θεμάτων του βαθμού της ανωμαλίας, του βαθμού αντιλήψεως της σοβαρότητος της πράξεως, του βαθμού ανασχετικής ικανότητος κ.λπ. του συγκεκριμένου δράστου. Και τούτο, πάντως, κατά τρόπον εντελώς σχετικόν και κάθε άλλο ή ασφαλή¹.

11. Όσον αφορά τα ποσοστά των ψυχοπαθών γενικώς μεταξύ των εγκληματιών, αναφερόμεθα εις τα ανωτέρω εκτεθέντα². Εις το σημείον τούτο θα αναφέρωμεν ποσοστά κατά κατηγορίας ψυχοπαθών, τα οποία διεπίστωσαν ερευνηταί τίνες εγκληματολόγοι.

Ο F r e y³ επί 160 περιπτώσεων εγκληματησάντων εις νεαράν ηλικίαν διέγνωσεν, ως ανωτέρω ανεφερόμεν, 57,5 % ψυχοπαθείς. Εκ των ψυχοπαθών τούτων 95 % κατέστησαν μεταγενεστέως υπότροποι. Κατά τον F r e y προκύπτει εκ του γεγονότος τούτου, ότι υπάρχει στενή σχέσις μεταξύ πρωίμου εγκληματικότητος, υποτροπής και ψυχοπαθείας. Αναφέρει μάλιστα ρητώς οτι, κατά την εκ της πείρας σχηματισθείσαν γνώμην του, θα ηδύνατό τις να είπη ότι δεν υφίσταται υπότροπος, ίδια δε καθ' έξιν εγκληματίας, ο οποίος να μην είναι ψυχοπαθής, χωρίς, βεβαίως, τούτο να σημαίνει ότι είναι ορθόν και το αντίστροφον, δηλαδή ότι πας ψυχοπαθής καθίσταται εγκληματίας καθ' υποτροπήν.

1. Βλ. Hesnard, έ.ά. σ. 79. Υπενθυμίζομεν επί του προκειμένου την ερώτησιν του D u k o r, Die Zurechnungsfähigkeit der Psychopathen, έν RPS, 1951, σ. 431, απευθυντέαν προς πραγματογνώμονα ψυχίατρον όστις ευχερώς απαντά εις όλα τα σχετικά ζητήματα, μήπως έχει ανακαλύψει μηχανήμα τι καταμετρήσεως της πρός καταλογισμόν ικανότητος.

2. Βλ. ανωτ. σ. 82 επ.

3. Βλ. E. F r e y, έ.ά. σ. 113 επ. Πρβλ. και ανωτ. σ. 85 επ.

Μεταξύ των ψυχοπαθών εγκληματιών—σχεδόν απάντων, υποτρόπων, κατά τ' ανωτέρω—ευρέθησαν τα έξης ποσοστά κατά κατηγορίας ψυχοπαθών, βάσει της τυπολογίας του *Schneider*:

1. Βασικώς ασθενούς βουλήσεως	42,4 %
2. » συναισθηματικώς ψυχοί	23,9 %
3. » επιζητούντες προσωπικήν προβολήν	19,5 %
4. » παρορμητικοί	8,7 %
δ. » ασθενικοί	3,3 %
6. » υπερθυμικοί	2,2 %

Κατά *Frey* ιδιαίτεράν επικινδυνότητα εμφανίζει ο συνδυασμός μικτών μορφών ψυχοπαθείας. Οι πλέον επικίνδunami συνδυασμοί, ιδία διά την εμφάνισιν της υποτροπής, είναι, κατά *Frey*, οι έξης : αδυναμία της βουλήσεως και παρορμητικότης, αδυναμία της βουλήσεως και μανία αυτοπροβολής, μανία αυτοπροβολής και συναισθηματική ψυχρότης. Βασική πάντως, διά την εμφάνισιν της υποτροπής, είναι η βουλευτική αδυναμία (αβουλία).

Ο *Stumpf* μεταξύ 195 επανειλημμένως υποτρόπων ανεύρεν 99 % ψυχοπαθείς. Εκ τούτων 48,7 % ήσαν συναισθηματικώς ψυχοί. Η συναισθηματική ψυχρότης ήτο εις τα 29 % το κύριον χαρακτηριστικόν, ενώ εις τας υπολοίπους περιπτώσεις (19,7 %) κύριαι ανωμαλίας ήσαν άλλαι, συνυπήρχεν όμως και η συναισθηματική ψυχρότης. Ασθενείς την βούλησιν ευρέθησαν 57,7 %, φανατικοί 4,1 %, επιζητούντες αυτοπροβολήν 6,2 %, εκρηκτικοί 13 %, ασταθείς την διάθεσιν 2,1 % και ασθενικοί 1,6 %¹.

Ο *Gregor* μεταξύ 206 νεαρών, καταδικασθέντων εις διαφόρους ποινάς (άνευ άλλου ειδικότερου προσδιορισμού), ανεύρε ψυχοπαθείς 58,29 %, ήτοι 32,52 % ασθενείς την βούλησιν, 8,74 % υπερθυμικούς και 16,99 % συναισθηματικώς ψυχρούς².

1. Βλ. *F. Stumpf*, *Erbanlage und Verbrechen*, 1935, σ. 143.

2. Βλ. *A. Gregor*, *Die Tatertypen in den Jugendgefängnissen für unbestimmt Verurteilte*, έν *MoKrim* 1944, σ. I έπ., ιδία σ. 12.

12. Ως προς την αιτιολογίαν των ψυχοπαθειών, κρατεί σήμερον διαφωνία εις την επιστήμην. Εν είναι βέβαιον, ότι η τάσις, να παύσουν να θεωρούνται αύται αποκλειστικώς εγγενείς, κερδίζει διαρκώς έδαφος. Διότι κερδίζει έδαφος και η άποψις οτι το περιβάλλον παίζει σημαντικόν ρόλον εις τον σχηματισμόν του χαρακτηριστος γενικώς και των χαρακτηρισολογικών ανωμαλιών ειδικώτερον¹.

Συναφές είναι και το θέμα του θεραπευσίμου ή μη των ψυχοπαθειών. Παλαιότερον είχε κρατήσει η άποψις ότι, εφ' όσον πρόκειται περί εγγενών κλίσεων και όχι περί ασθeneιών, δεν γεννάται θέμα μεταβολής και, επομένως, βελτιώσεως. Σήμερον όμως, αφ' ένος μεν έχει γίνει αντιληπτόν ότι δεν είναι ορθή η ταύτισις εγγενούς και ανιάτου—όπως και η ετέρα ταύτισις επικτήτου και ιασίμου—², αφ' ετέρου δέ, ως ελέχθη, ανεγνωρίσθη ο ρόλος του περιβάλλοντος, άρα του επικτήτου, εις τον σχηματισμόν της ψυχοπαθείας.

Ούτως αυτός ο S c h n e i d e r εδέχθη ως προς ωρισμένας κατηγορίας την δυνατότητα βελτιώσεως της ψυχικής ανωμαλίας³ ο δε B l e u l e r βαίνει πέραν τούτου, διακηρύσσων ως πλήρως εσφαλμένον και απηρχαιωμένον τον εκ των προτέρων αποκλεισμόν της θεραπείας. Αντιθέτως, ούτος πιστεύει ότι η ψυχοθεραπεία δύναται να έχη εξ ίσου επιτυχή αποτελέσματα επί των ψυχοπαθειών ως και επί των νευρώσεων, αφού ως γνωστόν, κληρονομούνται απλώς τάσις, των οποίων η ανάπτυξις εξαρτάται εκ των συνθηκών του περιβάλλοντος⁴.

1. Βλ. ιδία B l e u l e r, Lehrbuch, σ. 534 επ. W e i t b r e c h t, Psychiatrie, σ. 77, P e t r i l o w i t s c h, Abnorme Personallichkeiten, σ. 22 επ.

2. Βλ. περί τούτου J. H. S c h u l t z, Die seelische Krankenbehandlung 1963, σ. 339.

3. Βλ. K. S c h n e i d e r, «Der Psychopath» in Reutiger Sicht, έ.ά. σ. 1 επ., ιδία σ. 4 έπ.

4. Βλ. B l e u l e r, Lehrbuch, σ. 521. Της αυτής απόψεως είναι και ο

Το ζήτημα ενέχει ιδιαίτερον ενδιαφέρον δι' ἡμας, διότι ἔχει σημασίαν δια την καταλληλοτέραν μεταχειρίσιν του εγκλημα-
τουντος ψυχοπαθούς, με την οποίαν θα ασχοληθώμεν εἰς τον Β' τόμον της παρούσης μελέτης.

Πάντως αἰ ὡς ἄνω σύγχρονοι ἀπόψεις περί της αιτιολογίας και του θεραπευσίμου της ψυχοπαθείας, ἔθεσαν ἐπὶ τάπητος το δυσχερές θέμα της διακρίσεως ταύτης ἀπὸ την νεύρωσιν. Τινές μάλιστα βάλουν κατ' αὐτῆς της χρησιμότητος της διατηρήσεως της ψυχοπαθείας ὡς αυτοτελοῦς ψυχικῆς ἀνωμαλίας¹.

13. Ἐν συνόψει, αἰ ἐξετασθεῖσαι ψυχοπαθητικαὶ καταστάσεις —ἀσχέτως της πινακίδος ἣτις θέλει τελικῶς τοποθετηθῆ ἐπ' αὐ-
τών, (νευρώσεις, ψυχοπάθειαι, ἢ ἄλλη)—και δη τινές ἐξ αὐ-
τών παρουσιάζουν ιδιαίτερον εγκληματολογικόν ενδιαφέρον, ἰδίᾳ ἐν σχέσει με τους υποτρόπους και καθ' ἐξιν εγκληματίας. Με-
γαλύτεραν δε σημασίαν ενέχει, ὡς εἶδομεν, δια την εμφάνισιν ἐγκ-
ληματικῆς συμπεριφορᾶς, ὁ συνδυασμός περισσοτέρων και δη
ωρισμένων, ἐκ τούτων.

Ἐν τέλει, οὐδαμῶς αποκλείεται το θεραπεύσιμον τούτων δια
ψυχοθεραπευτικῶν μεθόδων ὅταν αἰ συνθήκαι του πε-
ριβάλλοντος εἶναι εὐνοϊκαί. Ὄποτε γεννᾶται, κατὰ τον καθορισμόν της μεταχειρίσεως, και το πρόβλημα ποῖον—
και δη δια την συγκεκριμένην περίπτωσιν—εἶναι το κατάλληλον
προς διόρθωσιν του εγκληματήσαντος περιβάλλον.

Petrowitsch, ἑ.ἄ., σ. 37, και ὁ Kranz, ἑ.ἄ., σ. 278. Τούτο ὁ
Bleuler δέχεται ἀκόμη και δια τους moralisch Oligophrenen, τους ηθι-
κῶς βλάβας, κατηγορίαν ἀνάλογον με τους στερούμενους ηθικοῦ συναισθή-
ματος, συναισθηματικῶς ψυχροῦς, τους οποίους ὁ Schneider θεωρεῖ
ἀβελτιώτους.

1. Ἐπὶ του θέματος τούτου H. Kaufmann, ἑ.ἄ. σ. 55 και 190 και
τους αὐτόθι συγγραφεῖς, και βλ. ἀνωτέρω, σ. 72.

γ'. Νευρώσεις

1. Η νεύρωσις, κατά Freud, προέρχεται εκ του γεγονότος οτι επιθυμία τις, εξ ενστικτώδους τάσεως ορμώμενη, απωθήθη από το Υπερ-εγώ, το οποίον αποτελεί τον κήσσορα του ψυχικού βίου, τας ηθικάς αρχάς προσώπου τινός. Το Υπερ-εγώ δεν της επέτρεψε καν να εισέλθῃ εις την συνείδησιν, εκείνη όμως δεν απεδυναμώθη, και—εφ' όσον δεν διωχετεύθη αλλού, κατά την διαδικασίαν της sublimation—παρέμεινεν εις το υποσυνείδητον και επηρεάζει εκείθεν την συμπεριφοράν του προσώπου τούτου, χωρίς τούτο να το αντιλαμβάνεται.

Βραδύτερον όμως διηυρύνθη η έννοια της νευρώσεως. Τούτο διότι διηυρύνθη και η έννοια του υποσυνειδήτου, το οποίον έπαυσε να θεωρήται ως συνιστάμενον μόνον εξ απωθηθεισών τάσεων, και δη πηγαζουσών εκ της libido.

Παραλλήλως προς την libido, την γενετήσιον ορμήν, ήτις, κατά Freud, αποτελεί την βασικήν υποσυνείδητον ενστικτώδη τάσιν, προσετέθησαν και άλλαι τοιαύται και δη η τάσις της κτήσεως κύρους και δυνάμεως, την οποίαν ετόνισεν ό Adler, η τάσις της κοινωνικοποιήσεως, την οποίαν τονίζει ιδιαιτέρως ο L a g a c h e. Κατά τον S c h u l t z - H e n c k e, αι βασικαί ενστικτώδεις τάσεις δύνανται να συνοψισθούν εις τας εξης τρεις : α) τάσις κατοχής, κτήσεως (Besitzstreben), β) τάσις προσωπικού κύρους (Geltungsstreben), γ) γενετήσιος τάσις εν ευρεία έννοια περιλαμβάνουσα και την ανάγκην αγάπης γενικώς¹.

Αι βασικαί ενστικτώδεις τάσεις εξελίσσονται συν τη παρόδω

1. Βλ. H. S c h u l t z - H e n c k e, Lehrbuch der analytischen Psychotherapie, 1965, σ. 33 επ. Νομίζομεν ότι, εις την γενετήσιον τάσιν ο S c h u l t z - H e n c k e δίδει τόσον ευρείαν έννοιαν, ώστε ουσιαστικώς περικλείει και την κοινωνικοποίησιν. Εξ άλλου η τάσις της κατοχής και της κτήσεως, θα ηδύνατο να θεωρηθή ως μία πλευρά της τάσεως κτήσεως κύρους και δυνάμεως.

του χρόνου. Εάν όμως υπάρξει ανάσχεσης, (Hemmung) εις την ομαλήν εξέλιξίν των, τούτο αποτελεί πηγήν νευρώσεως.

Εξ άλλου ο K. Jung εφώτισε περισσότερο την σχέσιν Υποσυνειδήτου και Συνειδητού, τα οποία θεωρεί ότι ευρίσκονται εις σχέσιν αντιστρόφως ανάλογον μεταξύ των, η δέ διαδικασία της ωριμάσεως της προσωπικότητος συνίσταται ακριβώς εις την επιτυχή ένταξιν και ολοκλήρωσιν (Integration) υποσυνειδήτου και συνειδητού και την αποκατάστασιν αρμονικής μεταξύ των σχέσεως¹. Αντιθέτως, η μεταξύ των δυσαρμονία εμποδίζει την ωρίμασιν της προσωπικότητος και γίνεται πηγή νευρώσεων.

Επί πλέον η ψυχανάλυσις απέδειξε την τεραστίαν σημασίαν των πρώτων παιδικών ετών δια την όλην ψυχικήν εξέλιξιν του ατόμου ως και το γεγονός ότι, τραύματα της εποχής εκείνης, μετατραπέντα, δια περαιτέρω ψυχικών διεργασιών, εις συμπλέγματα και λησμονηθέντα εν συνεχεία, αποτελούν αιτίαν νευρωτικών συμπτωμάτων.

Ούτως, η θεωρία περί των νευρώσεων εξελίχθη εις θεωρίαν της εξελίξεως της ανθρώπινης προσωπικότητος. Πηγή των νευρώσεων θεωρείται σήμερον η μή κανονική εξέλιξις της τοιαύτης προσωπικότητος κατά τας βασικάς υποσυνειδητους τάσεις της, ως και καταστάσεις βαθύτερων υποσυνειδήτων ψυχικών τραυμάτων και συγκρούσεων είτε μεταξύ βασικών τάσεων αντιτιθεμένων μεταξύ των είτε μεταξύ μιας τούτων και του Υπερ-εγώ.

Συνέπεια της τοιαύτης διευρύνσεως είναι ότι, η θεωρία περί των νευρώσεων εγέννησε την εξελικτικήν δυναμικήν ψυχολογίαν, τας διδασκαλίας περί της αιτιώδους ψυχογενέσεως της πράξεως (Motivationslehre), την ψυχολογίαν των ψυχικών συγκρούσεων (Konflikt-psychologie) και άλλους κλάδους ψυχολογικής εξε-

1. Βλ. H. Kaufmann, έ.ά. σ. 67, P. R. Hofsta11er, Tiefenpsychologische Personlichkeitstheorien, έν Handbuch der Psychologie, τ. IV, 2α έκδ., 1960, σ. 568 έπ.

τάσεως της ανθρώπινης συμπεριφοράς. Αλλ' αυτή αύτη η έννοια της νευρώσεως κατέστη υπερβολικά ευρεία, τά δε σύνορα της είναι συγκεχυμένα ¹.

2. Αι νευρώσεις είναι ποικίλαι. Περί τας διακρίσεις τούτων εις είδη και περί το εννοιολογικόν περιεχόμενον εκάστου τούτων υφίστανται πλείσται διστάμεναι επιστημονικαί απόψεις, εις τας οποίας δεν θα υπεισέλθωμεν, καθ' ο εξερχομένης των ορίων της παρούσης μελέτης.

Εκείνο το οποίον σημειούμεν είναι ότι, ταύτας συνήθως οι ειδικοί διακρίνουν βάσει του προεξάρχοντος συμπτώματος. Αλλά το σύμπτωμα τούτο κατά κανόνα είναι και σύμπτωμα ψυχασθενείας ή ψυχοπαθείας, εις διάφορον, όμως, γενικόν πλαίσιον προσωπικότητος και κλινικής εικόνας τοποθετούμενον. Ούτω, π.χ., το άγχος, η φοβία, η ιδεοληψία, η κατάθλιψις, η διχαστική τάσις κ.λπ., είναι προεξάρχοντα συμπτώματα αντιστοιχών ειδών νευρώσεων. Άλλοτε όμως, ως ανωτέρω είδομεν, είναι χαρακτηριστικά ψυχοπαθητικών ανωμαλιών και άλλοτε πάλιν είναι συμπτώματα ψυχωτικών παθήσεων. Η διάγνωσις ενίοτε—ιδία μεταξύ των νευρώσεων και των αντιστοιχών ψυχοπαθητικών ιδιοσυστασιών—είναι πολύ δυσχερές εγχείρημα, ή δ' εξέτασις της όλης προσωπικότητος και της εξελίξεως της αποτελεί την κυρίαν επικουρίαν του εξεταστού.

Και καθ' όσον μεν αφορά τας ψυχασθενείας, αύται, κατά κανόνα, εμφανίζουσιν συνδυασμόν περισσοτέρων συμπτωμάτων και γενικωτέραν ψυχικήν ανωμαλίαν ή αι νευρωτικά καταστάσεις. Αλλ' όχι πάντοτε. Ούτω, π.χ., βαθμιαίως εισβάλλουσα σχιζοφρενική νόσος ελαφράς μορφής δυνατόν να μη παρουσιάξη, εν αρχή της

1. Βλ. Η. K a u f m a n n, έ.ά. σ. 78 και 192. Αυτή ομιλεί περί πληθωρισμού του εννοιολογικού περιεχομένου της νευρώσεως (Inflation des begrifflichen Gehaltes),

εξελίξεώς της, μεγαλύτερας ψυχικής διαταραχάς από την διχαστικήν νεύρωσιν¹.

Αι χαρακτηρισολογικαί ανωμαλίας, εξ άλλου, θεωρούνται, τουλάχιστον κατά βάσιν, εγγενείς, αι δε νευρώσεις επίκτητοι, ως ανωτέρω ελέχθη. Αλλ' ενίοτε το ψυχικόν τραύμα το αποτελούν την πηγήν της νευρώσεως ανέρχεται εις τόσον νηπιακήν ηλικίαν, ώστε τα νευρωτικά συμπτώματα να θεωρούνται από το περιβάλλον του παιδος ως χαρακτηρίζοντα τούτο ανέκαθεν.

Εν τέλει σημειούμεν ότι, εξέχοντες ψυχίατροι πιστεύουν ότι η ψυχοπαθητική ιδιοσυστασία ευνοεί την γένεσιν νευρώσεως, τινές δέ και ότι αποτελεί προϋπόθεσιν διά την ανάπτυξιν της². Προσέτι δε ότι, συνήθως η σύνδεσις των δύο τούτων συνυπαρχουσών ανωμαλιών είναι τοιαύτη, ώστε δυσχερώς να διακρίνεται εκάστη τούτων αυτοτελώς ως και ο ειδικός ρόλος εκάτερας εις την ψυχογένεσιν της πράξεως.

3. Ως προς την σχέσιν νευρώσεως και εγκληματικότητος, εξεθέσαμεν ανωτέρω την παρά πολλών ειδικών υποστηριζόμενην άποψιν ότι, κατά κανόνα, τα δύο ταύτα φαινόμενα εμφανίζονται το εν ανεξαρτήτως του άλλου και τούτο διότι εκαστον τούτων αποτελεί διάφορον διέξοδον βαθειών και υποσυνειδήτων ψυχικών συγκρούσεων, αναφερομένων εις την συναισθηματικήν σφαίραν. Ο νευρωτικός ευρίσκει διέξοδον, ουχί ικανοποιητικήν βεβαίως, εις τα συμβολικά νευρωτικά συμπτώματα, παλαιών και μαχόμενος εσωτερικώς κατά του εαυτού του. Ο εγκληματίας ευρίσκει ετέ-

1. Βλ. επ' αυτής L. J. West, Dissociative Reaction, έν Compr. Textbook, Γ. Παπαδημητρίου, Σύγχρονη ψυχιατρική, τ. ΙΙ, ίδια σ. 1121 επ., 1133 έπ.

2. Βλ. K. Schneider, Klinische Psychopathologie, σ. 36 έπ., H. Lefferenz, Zur Problematik der Psychopathie im Kindes-und Jugendalter, έν Psychologie der Abnormen Personallichkeiten, έκδ. υπό N. Petrilowitsch, 1968, σ. 390 επ.

ραν, ανεπιτυχή επίσης, διέξοδον, στρεφόμενος κατά του τρίτου, εφ' ου προβάλλει, και μεταφέρει την προσωπικήν του βαθείαν συγκρουσιν. Ο νευρωτικός έχει εχθρόν τον εαυτόν του, ο εγκληματίας, τον άλλον. Εξ ου και υποστηρίζεται, μάλιστα, ότι μεταξύ νευρώσεως και εγκλήματος υπάρχει σχέσις αντιστρόφως ανάλογος¹

Κατά τινας ερευνητάς, ανευρέθησαν εις το ιστορικόν εγκληματιών παλαιαί παιδικαί νευρώσεις², όπως, π.χ., ενούρησις εις την κλίνην μέχρις ηλικίας ανωτέρας των 6 ετών, ονυχοφαγία κ.λπ., θεωρούμενα ως συμπτώματα νευρωτικά. Ο B a c h e t εύρεν επί 47 υποτρόπων ποσοστόν 38 % τοιαύτης ανωμάλου ενουρήσεως και οι G l u e c k επί των 500 παρ' αυτών εξετασθέντων εγκληματιών 28,2 %. Όσον αφορά την ονυχοφαγίαν, ο B a c h e t εξιχνίασε ποσοστόν 27 % και δη ονυχοφαγίαν παραταθείσαν μέχρις ηλικίας 15 ετών.

Εξ άλλου, εάν, ως ήδη ελέχθη, αι νευρώσεις δεν θεωρούνται, κατ' αρχήν, αυτοτελής αιτία εγκληματικής δραστηριότητος, εν τούτοις υπάρχουν νευρωτικά συμπτώματα εις τινας εγκληματίας, οίτινες, όμως, δεν κατέφυγον εις το έγκλημα λόγω της νευρώ-

1. Βλ. άνωτ. σ. 75. Υπάρχει όμως και αντίθετος άποψις, ην βλ. επίσης άνωτ. σ. 73 έπ. Σημειούμεν ότι, υπάρχει και τρίτη άποψις, ψυχαναλυτική, επί του θέματος. Κατ' αυτήν, δέον να διακρίνωμεν μεταξύ νευρωτικού χαρακτήρος (caractere nevrotique) και νευρώσεως (nevrose). Ο πρώτος είναι εγκληματογόνος και αποτελεί την αντανάκλασιν εις την ατομικήν συμπεριφοράν της ακοινωνικής τοποθετήσεως μιας κοινωνικώς απομεμονωμένης οικογενείας. Η νευρωσις, η οποία δεν είναι εγκληματογόνος, εκφράζει δια των νευρωτικών συμπτωμάτων τας λανθάνουσας ψυχικάς πιέσεις. Βλ. σχετικώς M. C e n a c και J. L a c a n, Introduction theorique aux fonctions de la psychanalyse en criminologie, έν Actes II Congres, τ. II, σ. 141.

2. Ουτω B a c h e t, Etude Medicopsychologique concernant 47 recidivistes relegues, εν RSC, 1949, σ. 47, S. και E. G l u e c k, Unraveling delinquency, σ. 171 και 179. Γενικωτέρας σωματικής διαταραχάς των νευρωτικών βλ. εν M. D o n g i e r, Nevroses et Troubles psychosomatiques, 1967.

σεως, αλλά λόγω της εγκληματικής διαθέσεώς των της απορροούσης εκ της όλης προσωπικότητας των ως και λόγω των εξωτερικών συνθηκών. Η νευρωτική κατάσταση επηρέασε το είδος και την μορφήν του εγκλήματος και, —ιδία εφ' ωρισμένων νευρώσεων— πιθανώς συνετέλεσεν εις την εξασθένησιν της βουλευτικής ενεργείας υπό την ανασταλτικήν της έποψιν. Με άλλους λόγους υπάρχουν διαφοραί της ψυχικής διαδικασίας και της εμφανίσεως μεταξύ, π.χ., μιας ανθρωποκτονίας υφ' ενός συνήθους εγκληματίου και ετέρας τελεσθείσης ύφ' ενός νευρωτικού τοιούτου (*homicide sur fond nevrotique*)¹, αλλά δεν θεωρείται ότι αιτία της παρά του νευρωτικού τελεσθείσης ανθρωποκτονίας είναι η νευρώσις.

4. Θεωρούμεν σκόπιμον να υπογραμμίσωμεν ότι η τυχόν εξήγησις και κατανόησις ωρισμένης εγκληματικής συμπεριφοράς βάσει της ψυχολογίας του βάθους ή της ψυχανάλυσεως, δεν σημαίνει ότι υπάρχει νευρώσις. Πάσαν πράξιν παντός ανθρώπου, και δη πάσαν πράξιν σοβαρότητός τίνος (π.χ. απόφασιν συνάψεως γάμου με ωρισμένον πρόσωπον) η ψυχολογία του βάθους μας βοηθεί να κατανοήσωμεν, αποκαλύπτουσα τα βαθύτερα και υποσυνείδητα ελατήρια της. Τούτο, όμως, ουδαμώς σημαίνει ότι η πράξις αύτη είναι προϊόν νευρώσεως. Ακόμη και όταν η απόφασις φαίνεται αήθης, δυνατόν να μη είναι πράγματι, δηλαδή εαν λάβωμεν υπ' όψιν τα συγκεκριμένα βιώματα, από της τρυφερωτάτης ηλικίας, του ενεργούντος, η εκ πρώτης όψεως αήθης πράξις πιθανόν να είναι κατανοητή και κανονική². Επομένως είναι ανάγκη να

1. Ούτως H e s n a r d, έ.ά. σ. 172 και 174. Ως ήδη εγράψαμεν ανωτέρω, σ. 73 επ., υπάρχει και αντίθετος άποψις, θεωρούσα την νευρώσιν ως παράγοντα ευνοούντα το έγκλημα.

2. Είναι γνωστόν ότι άλλοτε νευρώσις εθεωρείτο η «Abnorme Erlebnisreaktion», ανώμαλος αντίδρασις εις βίωμα τι. Βλ. π.χ. K. S c h n e i d e r, Klinische Psychopathologie, σ. 45. Σήμερον, ως προκύπτει εκ των ανωτέρω, η νευρώσις είναι ευρυτέρα αλλά και βαθύτερα έννοια. Εξ ου και δέον

διαγραφούν όρια σαφή—τούθ' όπερ δεν συμβαίνει σήμερον—μεταξύ πράξεως ερμηνευομένης ψυχαναλυτικώς, δηλαδή δια της διερευνήσεως του βάθους του ψυχικού κόσμου, του υποσυνειδήτου, και πράξεως νευρωτικής, ήτοι προϊόντος ανωμάλου προσωπικότητος. Κατ' αρχήν, όμως, δύναται τις να είπη ότι, όταν πράξις τις εμφανίζεται ως όλως αήθης και ακατανόητος, χωρίς ο ενεργών να είναι ψυχασθενής, αρχίζη δε να γίνεται κατανοητή και να φωτίζεται μόνον δια της εξετάσεως των υποσυνειδήτων δυναμικών διεργασιών, *κατὰ κανόνα* έχει σχέσιν με νεύρωσιν τινα.

να εξετάζεται το σύνολον της ψυχικής δυναμικής εξελίξεως του δράστου, *καί* δη και της υποσυνειδήτου τοιαύτης, δια να κατανοηθή η συγκεκριμένη σημανή πράξις και να κριθή ως ανώμαλος ή μή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι Ι Ι

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΠΡΩΤΟΥ ΜΕΡΟΥΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Η σύγχρονος ψυχιατρική καθιστά κατανοητά διάφορα συμπτώματα ψυχικών ανωμαλιών, αλλά δεν εξηγεί την γένεσιν τούτων.
2. Εξέτασις της ψυχικής διαδικασίας δι ης ωρισμένοι εγκληματίας η ψυχασθενής έφθασεν εις το έγκλημα.
3. Ομοίως επί εγκληματίου ψυχικώς ανωμάλου (εν ευρεία έννοια) ή επί ψυχικώς ανωμάλου εγκληματήσαντος.
4. Διαγνωστικοί δυσχέρειαι ομαλότητος—ανωμαλίας—παθολογικότητος ως και εκάστου είδους των δύο τελευταίων.
- ο. Η εξέτασις της όλης ψυχικής εξέλιξεως βοηθεί εις την τοιαύτην διάγνωσιν και την βάσει ταύτης κατάλληλον μεταχείρισιν.
6. Η διάγνωσις δεν πρέπει να θεωρηθή οριστική.
7. Ανάγκη εξετάσεως υφ' ομάδος ειδικών διαφόρων κλάδων, εν οίς απαραίτητος ψυχολόγος.
8. Δυσχέρειαι διαγνώσεως ικανότητος καταλογισμού.
9. Αντικατάστασις της νευροψυχιατρικής πραγματογνωμοσύνης δια της εξέτάσεως της προσωπικότητος και παραμερισμός της εννοίας της ευθύνης (αποφάσεις Διεθνούς Συνεδρίου Χάγης).
10. Συνέπειαι εγκαταλείψεως της ευθύνης.

1. Εκ των εις το μέρος τούτο ήδη εκτεθέντων, προκύπτουν γενικά τινά συμπεράσματα τα οποία συνοψίζομεν κατωτέρω :

Η ψυχιατρική και η νέα, συγγενής προς αυτήν, ψυχολογία του βάθους, κατέστησαν βαθύτεραι και πλουσιώτεραι υπό την επήρειαν των ψυχαναλυτικών διδασκαλιών. Αι διδασκαλίας αύται—ανεξαρτήτως των υπερβολών ή εσφαλμένων γενικεύσεων τας οποίας, ιδία εν άρχη της εμφανίσεως των, παρουσίασαν—μας επέ-

τρεψαν να ίδωμεν βαθύτερον τα συναισθηματικά υπόγεια ρεύματα του ψυχισμού, τα οποία όταν δεν ευρίσκουν διέξοδον είναι δε πολύ πειστικά, βάλλουν κατά του εγώ κατά τρόπον ώστε είτε να το διαλύουν ως ενότητα είτε να το κάμνουν να χάση την αίσθησιν της πραγματικότητος είτε να το κάμνουν να πάσχη.

Αλλ' εάν η σύγχρονος, εκ της ψυχανάλυσεως πλουτισθείσα, ψυχιατρική κατορθώνη να κατανόηση και εξηγήση διάφορα συμπτώματα ή συνδυασμούς συμπτωμάτων—σύνδρομα—ψυχασθενειών τινων ή άλλων ψυχικών ανωμαλιών, ουδαμώς εξήγησε την γένεσιν αυτής της ψυχασθενείας ή της ψυχικής ανωμαλίας¹. Διότι το αυτό ψυχικόν τραύμα ή σύμπλεγμα, τα αυτά συγκλονιστικά του ψυχικού κόσμου βιώματα, εις άλλον μεν προκαλούν ψυχασθενειαν, εις άλλον ελαφροτέραν ψυχικήν ανωμαλίαν, ενώ τρίτου τινός την ψυχικήν υγείαν και ισορροπίαν ουδαμώς θίγουν. Εξ ού προκύπτει—και η ψυχανάλυσις το παραδέχεται—ότι οι ψυχικοί μηχανισμοί ποικίλλουν από ανθρώπου εις άνθρωπον και τα διάφορα τραυματικά βιώματα απλώς συντελούν, συνδυαζόμενα με την όλην βιοψυχικήν προσωπικότητα, εις την εμφάνισιν ψυχικής τινός ανωμαλίας, μη επαρκούντα αυτοτελώς και μεμονωμένως, με άλλους λόγους μη δυνάμενα να θεωρηθούν ως η α ι τ ί α,—κατά την εν τη φυσική έννοιαν ταύτης—της ψυχικής ανωμαλίας.

Το αυτό ακριβώς συμβαίνει με την γένεσιν του εγκλήματος. Οι αυτοί εγκληματογόνοι παράγοντες, και δή και οι καθαρώς ψυχικής προελεύσεως, διάφορον αντίτυπον έχουν εις τον ψυχικόν κόσμον εκάστου *ατόμου*. Άλλον ουδαμώς επηρεάζουν εις την λήψιν εγκληματικής αποφάσεως, άλλον επηρεάζουν σοβαρώς, άλ-

1. Βλ. H e u y e r, Les troubles mentaux, σ. VIII. Άλλως, βεβαίως, έχουν τα πράγματα προκειμένου περί εξωγενών ψυχοπαθειών, οπότε ωρισμένη σωματική (εγκεφαλική) βλάβη αποτελεί την αιτίαν της νόσου. Αλλ' ουχί σπανίως η αυτή εγκεφαλική βλάβη προκαλεί διάφορα συμπτώματα ή τουλάχιστον διαφόρου εντάσεως τοιαύτα. Οπότε είναι φανερά ή συμβολή και άλλων παραγόντων.

λον μετρίως και δή, εν πάση περιπτώσει, κατά διαφόρους τρόπους έκαστον. Όστε ουδείς εξ αυτών δύναται, μεμονωμένως και αυτοτελώς, να θεωρηθή ως η αιτία της εγκληματικής συμπεριφοράς ατόμου τινός, πολύ δε ολιγώτερον της εγκληματικής συμπεριφοράς γενικώς. Ως χαρακτηριστικώς διατυπώνει την σημερινήν επιστημονικήν θέσιν του ζητήματος ο γνωστότατος γάλλος ιατρος-εγκληματολόγος Α. H e s n a r d ¹, ... «παρά τον τεράστιον αριθμόν παρατηρήσεων, τίποτε, εις την βιοτυπολογικήν ή ψυχονευρωτικήν εμφάνισιν ενός εγκληματίου δεν κάμνει την προσωπικότητα του να διαφέρει από την προσωπικότητα των λεγομένων κανονικών ανθρώπων. Ουδεμία αναπηρία (infirmite), ουδέν ψυχονευρωτικόν στίγμα δεν είναι χαρακτηριστικόν της εγκληματικής προσωπικότητος». Και όχι μόνον τούτο. Αλλά, ως αυτός ο K. S c h n e i d e r και άλλοι διάσημοι ψυχίατροι τονίζουν, ο αυτός ψυχοπαθητικός τύπος και δή ακριβώς αι χαρακτηριστικά του ψυχοπαθητικού τούτου τύπου ψυχικά ιδιότητες δυνατόν να δώσουν ιδιοφυές και κοινωνικώς χρησιμώτατον άτομον ή κοινωνικώς αρνητικόν στοιχείον, μέχρι και εγκληματίου ². Η διαπίστωσις αύτη είναι αποφασιστική διά την απόδειξιν ότι οιαδήποτε ψυχική ανωμαλία, οιονδήποτε χαρακτηριστικόν, βιολογικόν ή μή ³, δεν δύναται να θεωρηθή ως χαρακτηριστικόν του εγκληματίου, ως η αιτία της εγκληματικής συμπεριφοράς. Μόνη ή όλη προσωπικότης δύναται να το αξιοποίηση θετικώς η αρνητικώς και να το μετουσίωση κατά ποικίλους τρόπους.

1. Βλ. H e s n a r d, έ.ά. σ. 79.

2. Βλ. K. S c n e i d e r, Die psychopathischen Personaliteiten, σ. 4 έπ. P e t r o l o w i t s c h, Abnorme Personaliteiten, σ. 15, W e i t b r e c h t, Psychiatrie im Grundriss, σ. 72. Διά τούτο καί θεωρείται ακατάλληλος ο μειωτικός όρος «ψυχοπαθής».

3. Ανωτέρω εξεθέσαμεν ότι κατά τους περισσότερους ψυχιάτρους θεωρείται ότι αι ψυχοπαθητικά καταστάσεις έχουν βιολογικήν-σωματικήν βάση.

2. Προ της τοιαύτης αδυναμίας εξευρέσεως της αιτίας του εγκλήματος γενικώς, οι πλείστοι εκ των συγχρόνων εγκληματολόγων καταλήγουν εις το ότι η μόνη θετική βοήθεια την οποίαν δύνανται να μας προσφέρουν σήμερα αι σχετικά επιστημονικά γνώσεις είναι το να αντιληφθώμεν, περίπου, πώς το συγκεκριμένον άτομον εφθασεν εις την συγκεκριμένην συμπεριφοράν¹.

Ας μη ξεχνώμεν δε ότι, όχι μόνον το έγκλημα, αλλά και αι ψυχοσθένεια και αι ψυχικά ανωμαλία εν στενή εννοία, συνίστανται, δια τον εξεταστήν τουλάχιστον, εις συγκεκριμένας εκδηλώσεις, εις ωρισμένην συμπεριφοράν (λόγους, κινήσεις, πράξεις), αήθη και δηλωτικήν, διά τούτο ακριβώς, ωρισμένης ψυχικής ανωμαλίας. Είναι δε γνωστόν ότι, το κύριον χαρακτηριστικόν της ψυχικής νόσου είναι ακριβώς συμπεριφορά τοιαύτη, ώστε ο υγιής άνθρωπος να μη δύναται διόλου να την αισθανθή, να την κατανόηση, διότι είναι ριζικώς διάφορος της ιδικής του².

Εν τούτοις δεν πρέπει να αγνοώμεν ότι οι ψυχικοί *μηχανισμοί* των ψυχοσθενών, των εγκληματιών και των κανονικών, μη εγκληματησάντων, ανθρώπων—και δή τόσοσιν οι νοητικοί όσοσιν και οι συναισθηματικοί—δεν διαφέρουν βασικώς και ουσιαστικώς (*essentiellement*). Άλλο εάν αι συναισθηματικά τάσεις των ψυχικώς νοσούντων είναι υπερβολικώς ανεπτυγμένα, παραμορφωμένα και ασυμβίβαστοι *προς* την πραγματικότητα³. Εάν λη-

1. Ούτω, π.χ. E. De Greeff, *Le Devenir, element du processus criminel*, la *Duree*, condition de son etude, εν *Autour de l'oeuvre du Dr. E. De Greeff*, τ. I, σ. 169 επ. Pinateil, *Griminologie*, 1970, σ. 461 επ., 475 επ. Πρβλ. και Hesnard, ε.ά. σ. 79, 252 επ., 270 επ. Άλλα και οι οπαδοί της κλινικής εγκληματολογίας, όπως ο Dillio, ουσιαστικώς την αυτήν ακολουθούν αρχήν.

2. Βλ. Gruhle, *Psychologie des Abnormen*, εν *Handbuch der vergleichenden Psychologie*, τ. 111, 1922, σ. 123 επ., K. Jaspers, *Allgem. Psychopathologie*, 1948, σ. 639 επ., H. Binder, *Die Geisteskrankheiten in Recht*, 1952, σ. 22 επ.

3. Βλ. Heuyer, *Les troubles mentaux* σ. X επ.

φθουν ως γεγονότα αι τοιάυται υπερβολικαί και παραμορφωμένοι συναισθηματικαί τάσεις, οι ψυχικοί μηχανισμοί είναι ουσιαστικώς οίοι θα ήσαν και εις ψυχικώς ύγια, εάν προς στιγμὴν κατείχετο από δεδικοιολογημένας και ανταποκρινομένας εις την πραγματικότητα εξαιρετικώς πειστικὰς συναισθηματικὰς τάσεις. Αλλ' υπάρχουν πλείστα παραλλαγαί των μηχανισμών τούτων από *ατόμου* εις *άτομον* τόσαι όσοι και οι άνθρωποι. Και αύται αι παραλλαγαί (οφειλόμεναι εις διάφορα αφομοιούμενα συναισθηματικά και άλλα στοιχεία ως και εις τον τρόπον διεργασίας τούτων, χαρακτηριστικόν εκάστου ατόμου) παρέχουν την κλειδα εκάστης προσωπικότητος.

Ούτως, η εξέτασις της προσωπικότητος εκάστου ατόμου, και δὴ κατά την δυναμικὴν ψυχικὴν εξέλιξίν της, και η, κατά το δυνατόν, ανακάλυψις των ψυχικῶν μηχανισμῶν οιτινες ωδήγησαν ταύτην εις την παράφρονα και αήθη συμπεριφορὰν ἢ εις το *έγκλημα*¹ είναι το κύριον ἔργον του συγχρόνου επιστήμονος ψυχιάτρου, ψυχολόγου, εγκληματολόγου. Είναι το μόνον μέσον το οποίον θα επιτρέψη την κατανόησιν της ψυχογενέσεως ωρισμένης ανωμάλου συμπεριφορὰς.

Σημειωτέον ὅτι, η τοιαύτη αντιμετώπισις του θέματος δεν σημαίνει ὅτι παραβλέπει τις την σημασίαν των μὴ καθαρῶς ψυχικῶν παραγόντων (βιολογικῶν, κοινωνικῶν). Αντιθέτως, σημαίνει ὅτι δέον να δίδωμεν ιδιαίτεραν προσοχὴν ἐπ' αὐτῶν, καθ' ὅσον ἅπαντες επηρεάζουν την εξέλιξιν του ψυχικῶν κόσμου. Αλλά δέον να εξετάζωμεν τούτους καθ' ὄν αντίκτυπον εἶχον εις τον ψυχικὸν κόσμον ωρισμένου ανθρώπου, καθ' ὄν τρόπον μετεφράσθησαν εις

1. Ο μηχανισμός *ούτος* καλεῖται *motivation* (γαλλιστί, γερμανιστί και αγγλιστί). Τινές χρησιμοποιούν τούτον μόνον δια τους ψυχικῶς πάσχοντας. Οι γαλλόφωνοι εγκληματολόγοι χρησιμοποιούν και τον ὄρον «*processus criminogene*» ἢ «*processus de passage a l'acte*», βλ. De Greeff, *έ.ά.*, σ. 169 ἑπ. P i n a t e l, *Criminologie*, σ. 475, G. Levasseur, *La delinquance des anormaux*, Εισήγησις εις το *Colloque* του Bellagio, 1963 σ. 42.

ψυχικά φαινόμενα, εις βιώματα, και καθ' ον τρόπον αφωμοιώθησαν από την όλην προσωπικότητα, είτε παλαιότερον είτε κατά την λήψιν της εγκληματικής αποφάσεως (μετατραπέντες τυχόν εις κίνητρα).

3. Εάν τούτο ισχύη διά την πράξιν του ψυχικώς πάσχοντος ως και διά την πράξιν του εγκληματίου, φυσική συνέπεια είναι να ισχύη έτι περισσότερο διά την εγκληματικήν πράξιν του ψυχικώς πάσχοντος. Ήτοι, έτι περισσότερο επ' αυτού ή επί του κοινού εγκληματίου είναι αναγκαία ή εξέτασις της *motivation*, της βουλευτικής διαδικασίας ήτις ήγαγεν εις την εγκληματικήν απόφασιν, διά να εξιχνιάσωμεν τον τυχόν ρόλον της ψυχικής ανωμαλίας εις αυτήν. Η δε τοιαύτη εξέτασις δέον να τοποθετηθή εις τα πλαίσια της όλης ψυχικής του εξέλιξεως, ήτις, δύναται να είναι ιδιαζόντως σημαίνουσα διά την απάντησιν και εις το ερώτημα εάν ο δράστης είναι κυρίως εγκληματίας, όστις κάποιαν στιγμήν έγινε ψυχασθενής, ή κυρίως ψυχασθενής, όστις κάποιαν στιγμήν έγινεν εγκληματίας.

4. Όσον αφορά την διάγνωσιν του κατά πόσον υπάρχει ψυχική ανωμαλία και δή ποία συγκεκριμένη, αύτη είναι πολλάκις λίαν δυσχερής. Πρώτον, τα όρια μεταξύ ομαλότητας και ανωμαλίας είναι πολύ ρευστά. Ιδία δυσχερές είναι ν' αποφανθή τις από ποίου βαθμού αι χαρακτηρολογικαί αποκλίσεις, αι συναντώμεναι εις τους περισσότερους ανθρώπους, αποτελούν ενδείξεις ανωμάλου προσωπικότητος και δή εις βαθμόν ενδιαφέροντα την ψυχιατρικήν. Το πρός τούτο χρησιμοποιητέον μέτρον δεν δύναται να είναι άλλο από τας κρατούσας κοινωνικάς αντιλήψεις περί της κανονικής συμπεριφοράς. Αλλά τούτο σημαίνει ότι, εις την κρίσιν περί της ψυχικής υγείας υπεισέρχεται στοιχείον αναφερόμενον εις την δεοντολογία και τας ηθικάς αντιλήψεις, και οχι επιστημονικόν κριτήριον αντικειμενικού κύρους¹. Αι δε εις την ηθικήν και την

1. Βλ. S z a s z, *Law, Liberty and Psychiatry*, σ. 14 επ.

δεοντολογία αναφερόμενα αντιλήψεις είναι, ως γνωστόν, παντελώς ρευστά, και διαρκώς μεταβαλλόμενα¹. Επί πλέον, ιδίως εις μεταβατικές εποχές, οι πρωτοπορούντες, οίτινες είναι, κατά κανόνα, τα καλύτερα κοινωνικά στοιχεία, εμφανίζουν αποκλίνοσαν του μέσου ανθρώπου συμπεριφοράν, χωρίς τούτο να είναι, καθ' ήμας, απόδειξις ανωμαλίας, τουλάχιστον ανωμαλίας ενδιαφερούσης την ψυχιατρικήν και ετι ολιγώτερον την εγκληματολογία.

Πόσον δυσχερής είναι η διάγνωσις των ψυχοπαθειών θα ηδύνατο ν' αποδειχθή και μόνον εκ του εξής γεγονότος, του αναφερομένου υπό της H. Kaufmann²: Μεταξύ των ετών 1934 και 1947 επραγματοποιήθησαν διπλάι (πρώτη και κατόπιν δευτέρα) ιατροδικαστικά εξετάσεις επί 198 περιπτώσεων εις την κλινικήν της Χαϊδελβέργης. Αύται κατά ποσοστόν 54,3 % κατέληξαν εις διάφορον πόρισμα και εκ τούτων τα 2/3 εις διάφορον διάγνωσιν. Χαρακτηριστικά δε είναι και αι διαφοραί των στατιστικών δεδομένων τα οποία ανεφέρομεν εις προηγούμενον κεφάλαιον³. Το ανωτέρω όμως γεγονός, το αφορών την κλινικήν της Χαϊδελβέργης, ενέχει, καθ' ήμας, μεγαλύτεραν αποδεικτικήν σημασίαν περί της δυσχέρειας της διαγνώσεως.

Διότι πρόκειται περί ερευνών της αυτής κλινικής, ώστε να είναι μάλλον απίθανον ότι επί του προκειμένου εχρησιμοποιήθησαν διάφορα κριτήρια ή ότι η ψυχοπάθεια είχε διάφορον εννοιολογικόν περιεχόμενον κατά την πρώτην ή κατά την δευτέραν εξέτασιν, ενώ τούτο είναι περισσότερο πιθανόν προκειμένου περί των διαφόρων ερευνών των γενομένων εις διάφορα ιδρύματα και εις διάφορα μέρη, υπό ερευνητών οίτινες ουδεμίαν μεταξύ των

1. Βλ. π.χ. παρατηρήσεις Leaute περί της συγχρόνου σεξουαλικής ηθικής ως κριτηρίου αποκλινούσης συμπεριφοράς, *Traite de criminologie et de science petitentaire*, σ. 506.

2. Βλ. H. Kaufmann, *Kriminologie*, I, σ. 182.

3. Βλ. άνωτ. σ. 82 επ.

επαφήν είχαν (ως συμβαίνει, με τας αλλαχού μνημονευθείσας παρ' ημών στατιστικάς).

Ανάγκη είναι να τονισθή και το ότι η διάκριση μεταξύ ψυχοπαθητικών καταστάσεων και ενδογενών ψυχασθeneιών συχνά είναι λίαν δυσδιάκριτος, ως και η διάκρισις μεταξύ αυτών των ψυχασθeneιών. Διότι το αυτό σύμπτωμα ή και πλείονα συμπτώματα δυνατόν να εμφανίζονται και εις ψυχοπάθειάν τινα και εις ψυχασθeneίας και δη περισσοτέρας της μιας (π.χ. η εκρηκτικότης και παρορμητικότης). Αλλ' έτι περισσότερο εμπλέκονται τα πράγματα, ως ήδη ελέχθη, προκειμένου περί διακρίσεως μεταξύ ψυχοπαθείας και νευρώσεως¹.

5. Ως μόνη διέξοδος εις όλας τας διαγνωστικάς ταύτας δυσχερείας προβάλλει και πάλιν η πολύπλευρος και προσεκτική εξέτασις εκάστου συγκεκριμένου ατόμου και δή όχι μόνον της καταστάσεως τούτου κατά την εποχήν της εξετάσεως ή της τελέσεως της αξιοποιίνου πράξεως, αλλά της όλης ψυχικής του εξελίξεως, από της εμβρυακής ζωής μέχρι, της τελέσεως της πράξεως. Μόνον ούτω είναι δυνατόν να ανευρεθούν τα κύρια ψυχικά αίτια της πράξεως. Μόνον ούτω είναι δυνατόν να διαπιστωθή πως ελειτούργησεν ο μηχανισμός της βουλευτικής διαδικασίας και κατά πόσον τα ελατήρια της πράξεως είναι πράγματι ανώμαλα και όχι, αήθη μέν, αλλά κανονικά εν σχέσει με τα εξαιρετικά, τυχόν, βιώματα του δράστου. Μόνον ούτω δύναται να διαπιστωθή και το εάν, υπάρχούσης τυχόν ανωμαλίας, αύτη ήτο εγγενές χαρακτηριστικόν του εξεταζομένου. Μόνον ούτω δύναται να διαπιστωθή, επ' όσον τυχόν η ανωμαλία ενεφανίσθη βραδύτερον, πότε ακριβώς ενεφανίσθη και ποίαν εξέλιξιν παρουσιάζει. Μόνον ούτω δύναται να κατανοηθή η διά τον δράστην σημασία της πράξεως του. Τέλος, μόνον μεθ'

1. Βλ. ανωτέρω, σ. 147 επ.

όλας αυτάς τας διαπιστώσεις είναι δυνατόν να αποφανθή τις περί της καταλληλοτέρας, δια την ίασιν ή βελτίωσιν του συγκεκριμένου ατόμου, μεταχειρίσεως, εφ' όσον, βεβαίως, ήθελε θεωρηθή ως βασικός σκοπός της τιαούτης μεταχειρίσεως η θεραπεία ή η βελτίωσις τούτου. Διότι η ορθή διάγνωσις του είδους της ψυχικής ανωμαλίας ή της τυχόν εγκληματικής ροπής ή και αμφοτέρων, ως και της πηγής εξ ής αύται προήλθον είναι απαραίτητος προϋπόθεσις δια να κτυπηθή αυτή η πηγή και δη δια της καταλλήλου, εις αυτήν την συγκεκριμένην περίπτωσιν, μεταχειρίσεως (καταλλήλου περιβάλλοντος, καταλλήλου ψυχοθεραπείας εις ίδρυμα ή εν ελευθερία, ή άλλου μέτρου στερητικού ή περιοριστικού της ελευθερίας κ.λπ.).

6. Αλλά και πάλιν η απόφανσις δεν πρέπει να είναι οριστική. Διότι, είναι δυνατόν, παρ' όλας τας ερεύννας, η διάγνωσις να είναι εσφαλμένη ή, ακόμη και αν η διάγνωσις δεν είναι εσφαλμένη, να ανακύψη, κατά την εφαρμογήν του προκριθέντος ως καταλληλοτέρου μέτρου, αντίδρασις, εκ μέρους του υφισταμένου το μέτρον, διάφορος της προβλεφθείσης. Εξ ού και υπαγορεύεται η δυνατότης της μεταβολής και αναπροσαρμογής του μέτρου, υπό την εγγύησιν, όμως, της δικαστικής εξουσίας, κατόπιν προτάσεως ομάδος ειδικών, περί ής ομιλούμεν εις την επομένην παράγραφον. Τούτο θεωρείται σήμερον ότι ενδείκνυται και επί συνήθων εγκληματιών, πολλώ μάλλον δε θά έπρεπε να ισχύη επί ψυχικώς ανωμάτων, οπότε η δυσχέρεια της διαγνώσεως της προσωπικότητος περιπλέκεται με την δυσχέρειαν της διαγνώσεως και της ψυχικής ανωμαλίας (εν ευρεία έννοια)¹.

1. Βλ. G. Levasseur, *Les delinquants anormaux mentaux*, εν *Colloque de Bellaggio*, 1963, σ. 48, M. Ancel, *Le proces penal et l'examen scientifique des delinquants*, 1952, σ. 26. έπ., H. Goransson *The Medico-psychological and Social Examination of Delinquents*, Cycle Europ., 1951, Gahier Π, σ. 6. Ό βοθός E. De Greeff, *L'examen du*

7. Η αυτή αβεβαιότητα και ανασφάλεια περί την διάγνωσιν ως και περί τον καθορισμόν της καταλλήλου μεταχειρίσεως δια την θεραπείαν ή βελτίωσιν του ψυχικώς ανωμάλου εγκληματίου υπαγορεύει την εξέτασιν τούτου ουχί υφ' ενός μόνον ψυχιάτρου, αλλ' υπό ομάδος ειδικών. Αλλ' η ειρηνένη ανάγκη της εξετάσεως της όλης ψυχικής ζωής του δράστου καθίστα απαραίτητον την συμμετοχήν ψυχολόγου, ειδικού εις την εγκληματικήν ψυχολογίαν.

Υπέρ ταύτης συνηγορούν και τα γεγονότα ότι η σύγχρονος ψυχιατρική και η σύγχρονος ψυχολογία ή ψυχολογία του βάθους, ορμώνται εκ κοινών κατευθυντηρίων αρχών και έχουν τμήμα του αντικειμένου της μελέτης των κοινόν, ως και το ότι σαφής οροθετική γραμμή μεταξύ ομαλότητας και ανωμαλίας ως και ανωμαλίας παθολογικής και μή παθολογικής δεν υφίσταται¹. Εξ άλλου,

detenu doit—il se faire avant ou apres le proces ?, Cycle Europ., 1951, Cahier 12, σ. 2, γράφει κατά λέξιν τα κάτωθι, τα οποία μάλιστα αφορούν γενικώς την εξέτασιν του εγκληματίου και όχι μόνον του ανωμάλου : «Si quelq'un, a l'heure actuelle, affirme qu'il peut faire des examens definitifs, on peut le considerer comme incompetent et dangereux». Τούτο υπεδείχθη ως γενικώς εφαρμοστέα αρχή εις το 10ον Διεθνές Συνέδριον Π.Δ. Βλ. R.I.D.P. 1970, ίδια γενικήν εισήγησιν του S o l n a r, σ. 319 επ. Ομοίως εις το 3ον Διεθνές Συνέδριον της Defense Sociale βλ. Actes, 1955, σ. 312. Βλ. και συμπληρωματικήν βιβλιογραφίαν εν A. Y o t o p o u l o s - M a r a n g o - r o u l o s, Les mobiles σ. 316. Λεπτομερέστερον θέλομεν ασχοληθί με το θέμα εις τον δεύτερον τόμον της παρούσης μελέτης.

1. Βλ. και Απόφ. Διεθνούς Συνεδρίου Χάγης 1960, Τμ. ΙΙΙ, θέμα 2-d, ήτις προβλέπει την ανάγκην εξετάσεως των ψυχικώς ανωμάτων παρ' ομάδος συγκροτούμενης εκ πολυαριθμών ειδικών περί την ιατρικήν, την ψυχολογίαν και την κοινωνιολογίαν. Ούτω και L e v a s s e u r, εις Colloque de Bellagio σ. 51. Βλ. και Colloque sur le traitement psychiatrique des delinquants, Copenhague 1958, εν R.P.S. τ. 73, σ. 20 επ. Εις το αυτό συμπέρασμα κατέληξε και ο υπό του ΟΗΕ οργανωθείς κύκλος σπουδών εν Βρυξέλλαις το 1951, βλ. Revue Internationale de Politique Criminelle, Ιανουάριος 1953, Conclusions, σ. 135 έπ. Πρβλ. και Κ. Γ α ρ δ ί κ α, 'Η εξέτασις της προσωπικότητος του εγκληματίου και η πρόγνωσις της μελλούσης διαγωγής αυτού,

είναι φυσικόν ο ψυχίατρος, βλέπων μέσω του πρίσματος της ειδικότητος του, να ανευρίσκη συχνότερον του δέοντος ψυχικᾶς ανωμαλίας¹.

8. Αλλά και η διαπίστωσις της υπάρξεως ικανότητος καταλογισμού και ευθύνης, προ παντός δε του βαθμού τούτων, συχνότατα είναι δυσχερέστατον εγχείρημα. Όταν η ευθύνη και η ἐπ' αὐτῆς στηριζομένη υπαιτιότης βάλλωνται, ως γνωστόν, ισχυρώς, ο δε βαθμός τούτων θεωρήται σήμερον ὑπὸ πολλῶν μελετητῶν, ἰδίᾳ ἐγκληματολόγων, ως μὴ ἐξακριβώσιμος γενικῶς², εἶναι φανερόν πόσον περισσότερο ἐμπλέκονται τὰ πράγματα προκειμένου περὶ ψυχικῶς ανωμάτων ἀτόμων καὶ δη ποικίλων εἰδῶν καὶ βαθμῶν. Οὔτε ἀρκεῖ ἡ διάγνωσις ψυχασθενείας τινός ἡ ἄλλης ψυχικῆς ανωμαλίας δια ν' ἀποφανθῆ τις ἐπὶ του προβλήματος τῆς ευθύνης καὶ του καταλογισμού. Διότι, ως ἰσχυρίζονται ἐιδικῶς ἐπὶ του θέματος ἐνδιατρίψαντες μεγάλοι ψυχίατροι, υπάρ-

σ. 153 ἐπ. Ἡ μόνη ὑπὸ ψυχιάτρου ἐξέτασις ἐπισημαίνεται, ἤδη ἀπὸ μακροῦ ὄχι μόνον ως ἀπαράδεκτος, ἀλλὰ καὶ ως ἐπιζήμια, βλ. De Greeff, La notion de responsabilite en anthropologie criminelle, ἐν R.Dr.P.Cr., 1931, σ. 458. Γνωστόν εἶναι, ἐκ τῆς παρ' ἡμῖν δικαστηριακῆς πρακτικῆς, τὸ συχνά ἀπογοητευτικόν θέαμα ἀντιφατικῶν ἢ οὐδόλως πειστικῶν ἐκθέσεων ψυχιάτρων-πραγματογνωμόνων, αἵτινες ἔχουν κλονίσει, καθ' ἡμᾶς ἐν πολλοῖς ὀρθῶς, τὴν εἰς ταύτας ἐμπιστοσύνην των δικαστῶν καὶ του κοινού.

1. Βλ. περὶ τούτου Stefani—Levasseur—Jambu Merlin, Criminologie et Science penitentiaire, 1972, σ. 164, Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, Ἡ ἐρευνα τῆς προσωπικότητος του ἐγκληματίου, ἐν Ποιν. Χρ. ΙΖ', σ. 129 ἐπ.

2. Βλ. περὶ τούτου ἐιδικότερον εἰς τὸ δεύτερον τεύχος τῆς παρούσης μελέτης. Ἐπὶ του παρόντος ἀναφερόμεθα μόνον εἰς τὰ δύο Colloques τὰ ἐιδικῶς ἀσχοληθέντα με τὸ θέμα, τὸ του Στρασβούργου, με τίτλον «La responsabilite penale» (βλ. Trauau, Dalloz, 1961) καὶ τὸ τῆς Toulouse, ὑπὸ τον τίτλον «La confrontation de la theorie de la responsabilite penale avec les donnees de la criminologie» (βλ. Ann. de la Fac. de Droit de Toulouse, 1969, τεύχος 1.

χουν περιπτώσεις ψυχασθενών, π.χ. σχιζοφρενών, οίτινες, κατ' εξαίρεσιν βέβαιως, θα έδει να θεωρηθούν πλήρως καταλογιστοί¹ ενώ άλλοι θα έδει να θεωρηθούν ημιακαταλόγιστοι και άλλοι ακαταλόγιστοι (κατά την νομικήν έννοιαν, βεβαίως). Το αυτό προκειμένου και περί ψυχοπαθητικών προσωπικοτήτων και δη και του αυτού τύπου².

9. Λαμβάνον υπ' όψιν πάντα τ' ανωτέρω, το διεθνές Συνέδριον Εγκληματολογίας της Χάγης απεφάνθη, το 1960, ότι επί εγκληματιών ψυχικώς ανωμάτων «επιβάλλεται η μετατροπή της νευροψυχιατρικής πραγματογνωμοσύνης περί της υπάρξεως ευθύνης (δηλαδή ικανότητας καταλογισμού) εις ερευναν ιατρο-ψυχολογικήν και κοινωνιολογικήν της προσωπικότητας».

Η δε αμέσως προηγουμένη παράγραφος των πορισμάτων του αυτού Συνεδρίου (τμήμα ΙΙΙ, θέμα 2-β) έχει ως εξής : «Η σύγχρονος εγκληματολογική έρευνα η σχετική με την ευθύνην συγκεντρύται εις την συναίσθησιν της ευθύνης. Η πραγματικότης και η θεραπευτική σημασία αυτής της συναισθήσεως ευθύνης μας ωθούν εις το να ευχόμεθα εν νομικόν σύστημα το οποίον δεν θα καθιστά πλέον αναγκαίαν την απόφανσιν επί της υπάρξεως ανεύθυνου (= έλλειψεως καταλογισμού) ή μειωμένης ευθύνης

1. Ούτως ο πολύς E. B l e u l e r, Geisteskrankheit ohne forensische Konsequenzen, έν Vierteljahrsschriften für gerichtliche Medizin, τ. 44, 1912, σ. 11 έπ. Ομοίως Η. B i n d e r, ε.ά. σ. 101.

2. Βλ. B i n d e r, ε.ά. σ. 89 έπ. σ. 99 έπ., 163 έπ. Κατ' αυτόν, οσάκις ο μέσος άνθρωπος δύναται τουλάχιστον μερικώς να συναισθανθή, να κατανοήση την πράξιν άλλου τινός, ο άλλος ούτος είναι ημιακαταλόγιστος, έστω και αν ιατρικώς ευρισκόμεθα προ ψυχασθενείας. Αλλά και οσάκις δεν ευρισκόμεθα ιατρικώς πρό ψυχασθενείας αλλ' η πράξις είναι όλως ακατανόητος, ελλείπει παντελώς ο καταλογισμός. Βλ. ειδικωτέραν ανάλυσιν των απόψεων του B i n d e r εις τον δεύτερον τόμον της παρούσης μελέτης.

3. Πόρισμα του τρίτου τμήματος, θέμα 2-c.

(= μειωμένου καταλογισμού) παρά τω άνω - μάλω εγκληματία¹, άλλα θα προσπαθήση να προτείνη την μεταχείρισιν ήτις θα είναι η καταλληλότερα διά την ανάπτυξιν της μελλοντικής συναισθήσεως ευθύνης του συγκεκριμένου εγκληματίου».

Διά της τοιαύτης τοποθετήσεως και η εξέτασις της ευθύνης παραμερίζεται, και η ψυχιατρική έκθεσις αντικαθίσταται με την γενικήν "ιατρο - ψυχολογικήν και κοινωνιολογικήν" εξέτασιν της προσωπικότητος και — συνεπώς—η συνεργασία πλειόνων προσώπων διαφόρων ειδικοτήτων επιβάλλεται.

10. Αλλ' η εγκατάλειψις της ευθύνης προϋποθέτει την θέσιν άλλης βάσεως διά την επιβολήν των διαφόρων μέτρων.

Ως τοιαύτη βάση δύναται να χρησιμεύση η επικινδυνότης και δή υπό δύο διαφόρους παραλλαγάς, εξ ών η μία ρίπτει το βάρος κυρίως εις την προστασίαν της κοινωνίας, ενώ η άλλη κυρίως εις την θεραπείαν του πάσχοντος. Σημειωτέον, ότι και η θεραπεία του ψυχοπαθολογικού εγκληματίου αποτελεί εξουδετέρωσιν της επικινδυνότητος. Αλλ' όχι πάντοτε. Δηλαδή, όχι εις τας περιπτώσεις καθ' ας ούτος είναι κυρίως εγκληματίας, ήτοι έχει εγκληματικήν ροπήν ασχέτως ψυχασθενείας. Επίσης δυνατόν είναι να χρησιμεύση μικτή βάση, ευθύνη και επικινδυνότης.

Αλλά περί των πλεονεκτημάτων της μιας ή της άλλης βάσεως ως και των γεννωμένων σχετικών προβλημάτων κατά την ρύθμισιν της μεταχειρίσεως των ψυχικώς ανωμάτων εγκληματιών, πραγματευόμεθα ειδικώτερον εις το δεύτερον μέρος της παρούσης μελέτης.

1. Αι εντός παρενθέσεως επεξηγήσεις και αι υπογραμμίσεις εγένοντο παρ' ημών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Abt L. E., Bellak L., Protective Psychology, 1950.
- Aichhorn A., Verwahrloste Jugend, 1925.
- Alexander F., Staub H., Der Verbrecher und seine Richter, 1929
- Alexander M., Ley J., A propos de classifications et de questionnaires en criminologie, έν Actes II Congrès τ. III, 1952, σ. 17 έπ.
- Altavilla E., Psicologia giudiziaria, 4η εκδ., 1955, τ. I.
- Ancel M., Le procès pénal et l'examen scientifique des délinquants, 1952.
- Andersen C., The Criminal Behaviour of Mentally Abnormal Individuals, έν Les délinquants anormaux mentaux (Colloque de Bellagio), 1963, σ. 17 έπ.
- Asperger H., Encephalitis in Kindesalter und Folgezustände, έν W.K.W., 1952, σ. 175 έπ.
- Baan P., Une nouvelle école criminelle, L'école d'Utrecht, 1959, σ. 109 έπ.
- Zur Behandlung und Resozialisierung psychisch gestörter Delinquenten, έν Psychiatrie und Gesellschaft (έκδοθ. υπό Ehrhardt, Ploog και Stutte), 1958, σ. 251 έπ.
- Bachet M., Etude medicopsychologique concernant 47 récidivistes rélégués, έν R.S.C., 1949, σ. 47 έπ.
- Baill J. C., Chamber C. P., Ball M. G., The Association of Marijuana with Opiate Addiction in the United States, έν Journal of Crim. Law, Criminology & Police Science, 1968, σ. 171 έπ.
- Barnes H. E., Teeters N.K., New Horizons in Criminology, 3η εκδ., 1959.
- Baruk H., De la démence précoce-maladie à la schizophrénie-processus pathologique, έν Actes Iou Διεθνούς Συνεδρίου Ψυχιατρικής, Ζυρίχη, 1957 τ. I.
- Le problème de la schizophrénie, έν Bull. de l' Acad. de Médecine, 1963, σ. 405 έπ.

- Beccaria C., *Dei delitti e delle pene* 1764.
- Becker H., *Outsiders*, 1963.
- Belbey J., *La délinquance des schizophrènes*, ἐν *Actes II Congrès*, τ. III, σ. 3 επ.
- Bellak L., *Manic Depressive Psychosis*, 1952.
- Benedetti G., Bleuler M., Kind H., Mielke F., *Entwicklung der Schizophrenielehre seit 1941*, 1960.
- Bergler E., *The Mechanism of Orality-Neurosis and Criminosis*, ἐν *Handbook of Corretional Psychology*, 1947.
- Berner P., *Das paranoische Syndrom*, 1965.
- Binder H., *Die Gesteskrankheiten im Recht*, 1952.
- Birnbaum K., *Die psychopathischen Verbrecher*, 2α εκδ. 1926.
- Bleuler E., *Geisteskrankheit ohne forensische Konsequenzen* ἐν *Vierteljahrsschriften für gerichtliche Medizin* τ. 44, 1912, σ. 11 επ.
- Bleuler E., Bleuler M., *Lehrbuch der Psychiatrie*, IIα εκδ. 1969.
- Bleuler M., *Die schizophrenen Geistesstörungen*, 1972.
- *Endokrinologische Psychiatrie*, 1954.
- *Forschungen und Begriffswandlungen in der Schizophrenielehre 1941-1950*.
- De Boor W., *Über motivish unklare Delikte*, 1959.
- *Zur Psychologie und Psychopathologie der Brandstiftung*, ἐν *FNPG*, 1955, σ. 372 επ.
- Bromberg W., *American Psychiatric Achievements in Criminology*, ἐν *Actes II Congrès*, τ. III, σ. 23 επ.
- Brun - Guldbransen S., *How Dangerous Are Dangerous Drugs*, ἐν *Scandinavian Studies in Criminology*, Oslo, 1971, τ. 3, σ. 35 επ.
- Burt C., *The Young Delinquent*, 9η εκδ., 1965.
- Busemann A., *Psychologie der Intelligenzdefekte*, 1959.
- Carrol D., *General Report on Psychiatry, Psychology and Psychoanalysis*, ἐν *Actes II Congrès*, τ. III, σ. 225.
- Cattel R. B., *La personnalité*, PUF, 1956.
- Cénac M., Lacan J., *Introduction théorique aux fonctions de la psychanalyse en criminologie*, ἐν *Actes II Congrès*, τ. III, σ. 133 επ.

- C h e i n J., G e r a l d D., L e e R., R o s e n f e l d E., Narcotics, Delinquency and Social Policy, 1964.
- C l o w a r d R., Delinquency and Opportunity, 1960.
- C o h e n R. A., Manic Depressive Reactions, εν Compr. Textbook, 1967.
- C o h e n A., Delinquent Boys, 1955.
- The Study of Social Disorganization and Deviant Behavior, εν Sociology Today (εκδοθ. υπό R. Merten, L. Broom και L. Cottrell), 1959, σ. 473 επ.
- The Sociology of the Deviant Act, εν Am. S.R., XXX, 1965, σ. 5 επ.
- C o l a j a n n i, Sociologia criminale, 1889.
- D a n k w a r d t, Psychologie und Kriminalität, 1863.
- D e b r a y Q., Génétique et psychiatrie, 1972.
- D é r o b e r t L., L e j e u n e J., L'expertise chromosomique en matière pénale, εν Médecine légale et dommage corp., 1969, σ. 325 επ.
- D e s p i n e P., Psychologie naturelle, 1868.
- Δ ε σ τ ο ύ ν η ς Γ., Organische Grundlagen der Schwererziehbarkeit, I, Endokrinopathen, εν Mediz. Klinik, 1957, σ. 1906 επ.
- D o n g i e r M., Névroses et troubles psychosomatiques, 1967.
- D r o b i s c h M. G., Die Moralstatistik und die menschliche Willensfreiheit, 1869.
- D u k o r B., Die Kriminellen Psychopathen, Εισήγησης εις το Έγκληματολογικόν Ίνστιτούτον του Καντονίου της Ζυρίχης, 1967.
- Die Zurechnungsfähigkeit der Psychopathien, εν RPS, 1951, σ. 431 επ.
- D u p r é D., Les perversions instinctives, εν Archives d'Anthropologie Criminelle, 1912, σ. 502 επ.
- E i s e n b e r g U., Zum Behandlungskonzept der sozialtherapeutischen Anstalten, έν NJW. 1969, σ. 1553 έπ.
- E r i k s o n E., Identity, 1968.
- E s q u i r o l J.E.D., Les maladies mentales, 1838.
- E s c h e n b a c h, Erscheinungsformen der Rauschgiftdelikte, εν Wiesbadener Hefte, 1956, σ. 71 έπ.
- E x n e r F., Kriminologie, 3η εκδ., 1949.

- Exner, Kalmar—Fischer, *Criminologia*, 1953.
- Farinacius (Farinacci Prospero) *Quaestiones variae, De poenas temperandum*, Λυών 1634.
- Favez-Boutonnier J., *L'influence de la psychologie sur la criminologie* εν *Travaux de la semaine intern. de Strasbourg*, 1955, σ. 26 επ.
- Féré G. S., *La famille névropathique*, 1888.
— *Dégénérescence et criminalité*, 1889.
- Ferri E., *Nuovi orizzonti del diritto e della procedura penale*, 1881.
— *Sociologia Criminale*, 4η εκδοσις, 1900.
— *Sociologia Criminale*, 5η εκδοσις, 1929.
— *Il congresso di antropologia criminale di Colonia*, εν *Studi sulla criminalità*, 2α εκδοσις, 1926, σ. 779 επ.
- Forsman H., Hamberg G., *Chromosomes and Antisocial Behavior*, εν *Excerpta Criminologica*, 1967, σ. 113 επ.
- Foxe A., *Studies in Criminology*, 1948.
- Freud S., *Psychoanalysis and the Establishment of the Facts in Legal Proceedings*, 1906.
- Friedlander K., *The Psychoanalytical Approach to Juvenile Delinquency*, 5η έκδοσις, 1961.
- Frey E., *Der frühkriminelle Rückfallsverbrecher*, 1951.
- Fully F., *Introduction à la thérapeutique de l'alcoolisme*, εν *R.P.D.P.*, 1966, σ. II επ.
- Gall G. J., *Sur l'origine des qualités morales et des facultés intellectuelles de l'homme*, 1822.
— *Sur les fonctions du cerveau et sur celles de chacune de ses parties*, 1825.
- Γαρδίκια Κ., *Εγκληματολογία*, τ. I, 6η εκδ. 1968.
— *Ἡ εξέταση της προσωπικότητος του ἐγκληματιού, και ἡ πρόγνωσις της μελλούσης διαγωγῆς αὐτού*, 1970.
- Garofalo R., *Criminologie*, 5η εκδ. 1905.
- Gemelli A., *La personalità del delinquente nei suoi fondamenti biologici e psicologici*, 1948.
- Γεωργάκη I., *Geistesgeschichtliche Untersuchungen über die Kriminalpolitik und Dogmatik Franz v. Liszts*, 1940.

- Γιωτοπούλου - Μαραγκοπούλου Α., Les mobiles du délit,, étude de criminologie et de droit pénal, 1974.
- Ἡ ερευνά της προσωπικότητος του ἐγκληματίου, εν Ποιν. Χρ. ΙΖ', σ. 129 ἐπ.
- Γιωτοπούλου Π., Ἡ ἐξέλιξις του Π.Δ. εν Ἰταλία, 1906.
- Glueck S., Glueck E., Physique and Delinquency, 1956.
- Unravelling Juvenile Delinquency, 3η εκδ., 1957.
- Goffman E., Asylums, 1961.
- Goilnitz G., Die Bedeutung der frühkindlichen Hirnschädigung für die Kinderpsychiatrie, 1954.
- Göppinger EL, Kriminologie, 1971.
- Göransson H., The Medico-psychological and Social Examination of Delinquents, Cycle Europ., 1951, Cahier II, σ. 6.
- Goring C. B., The English Convict, 1913.
- Gorphe F., La psychologie appliquée en Justice, Iv Traité de psychologie appliquée, 1959, σ. 1575 ἐπ.
- Graven J., Le monde de la drogue, ses profiteurs et ses victimes, εν R.I.Cr.P.T., 1965, σ. 4 ἐπ.
- De Greeff E., Criminogénèse, έν Actes II Congrès, σ. 28 ἐπ.
- L'examen du détenu doit-il se faire avant ou après le procès? Cycle Europ., 1951, Cahier 12.
- Le devenir élément du processus criminogène, la durée condition de son étude, έν Autour de l'oeuvre du Dr. E. de Greeff, τ. I, σ. 169 ἐπ.
- La notion de responsabilité en anthropologie criminelle, εν R.Dr. P. Cr., 1931, σ. 445 ἐπ.
- Gregor A., Die Tätertypen in den Jugendgefängnissen für unbestimmt Verurteilte, εν Mokrim 1944, σ. 1 ἐπ.
- Gruhie H. W., Psychologie des Abnormen, έν Handbuch der vergleichenden Psychologie, τ. III, 1922, σ. 123 ἐπ.
- Guerry A. M., Essai sur la statistique morale de la France, 1833.
- Statistique morale de l'Angleterre comparée avec la statistique morale de la France, 1864.
- Haeckel E. H., Anthropogénie ou histoire de l'évolution humaine, Παρίσι, 1877.

- H a f e r k a m p f H., Kriminalität ist normal, 1972.
- H e l l m e r J., Der Gewohnheitsverbrecher und die Sicherungsverwahrung 1934-1945, 1961.
- H e n n e H., L'état alcoolique dangereux, 1966.
- H e s n a r d A., Psychologie du Crime, 1963.
- H e u y e r G., Les troubles mentaux, Etude criminologique, 1968.
- H i v e r t, B r e t o n, Cytogénétique et Criminologie, εν RPDP, 1968, σ. 186 επ.
- H o f f, S l u g a, Das Psychopatische Syndrom, εν WZN 1962, σ. 241 επ.
- H o f s t ä t t e r P. R., Tiefenpsychologische Persönlichkeitstheorien, εν Handbuch der Psychologie, τ. IV, 2α εκδ., 1960, σ. 542 επ.
- H o o t o n E., The American Criminal, An Anthropological Study, 1939.
- H o p p e H., Alkohol und Kriminalität, 1906.
- H u r w i t z S., Criminology, 1952.
- J o n e s H., Crime and the Penal System, 3η εκδ., 1970.
- J a s p e r s K., Allgemeine Psychopathologie, 6η εκδ., 1953.
- J e l l i n e k E. M., The Disease Concept of Alcoholism, 1960.
- K a l l w a s s W., Der Psychopath, Kriminologische und strafrechtliche Probleme, 1969.
- K a r p m a n n B., Criminality, Insanity and the Law, εν J.Cr.L.Cr., Ιανουάριος—Φεβρουάριος 1949.
- K a r p m a n n B., A survey of Contributions of American Psychoanalysis to Criminology, εν Actes II Congrès, τ. III, σ. 37 επ.
- Κ α τ σ α ν τ ώ ν η Α., °Η ικανότης προς καταλογισμόν ψυχοπαθητικών ή ψυχικώς ανωμάλων εγκληματιών, εν Ποιν. Χρ. ΚΒ', σ. 97 επ.
- K a u f m a n n H., Kriminologie, τ. I, 1971.
- K e r n E., Vom Seelenleben des Verbrechers, 1964.
- K i e l h o l z B., L a d e w i g D., Über Drogenabhängigkeit bei Jugendlichen, Deutsche Mediz. Wochenschrift, 1970 σ. 101 επ.
- K i n b e r g O., Abus alcoolique et délinquance, εν Hommage à G. Heuyer 1961, σ. 139 επ.
- Les problèmes fondamentaux de la Criminologie, 1959.

- Κολλε Κ., Psychiatrie, 5η εκδ., 1961.
- Κουρέτα Δ., Πρόδρομα συμπτώματα της σχιζοφρένειας, εν Έπιστ. Έπετηρίδι της Ψυχιατρικής Κλινικής 1966, σ. 30 επ.
- ν. Krafft — Ebing R., Lehrbuch der gerichtlichen Psychopathologie, 1875.
- Kranz H., Abgrenzung gegenüber Psychopathie und Psychose, εν Handbuch der Neurosenlehre und Psychotherapie, 1959-1961, τ. I, σ. 263 επ.
- Krassnuschkin E. K., Der Verbrecher, εν Mokrim., 1927, σ. 65 επ.
- Kretschmer E., Körperbau und Charakter, 25η εκδ., 1967.
- La gâche D., Psychocriminogénèse, εν Actes II Congrès, τ. VI, σ. 129 επ.
- Lange J., Verbrechen als Schicksal, Studien an Kriminellen Zwillingen, 1929.
- Langelüddeke A., Gerichtliche Psychiatrie, 2α εκδ., 1959.
- Last G., Zur Anwendung des § 42 b StGB, εν NJW, σ. 1558 επ.
- Laurent, Les dégénérés dans les prisons, 1888.
- Léauté J., Criminologie et science pénitentiaire, 1972.
- Ledermann S., Alcool, alcoolisme, alcoolisation, 1956.
- Lefrenz H., Zur problematik der Psychopathie im Kindes- und Jugendalter, εν Psychologie der abnormen Persönlichkeiten, έκδ. υπό N. Petrilowitsch, 1968, σ. 390 επ.
- Legrain , La médecine légale du dégénéré, εν Archives d'Anthropologie criminelle, 1894, σ. 1 επ.
- Lemert E., Social Pathology : A Systematic Approach to the Theory of Sociopathic Behavior, 1951.
- Lenz A., Grundriss der Kriminalbiologie, 1927.
- Lempp, R., Die Bedeutung der Reifungsstörung und der frühkindlichen Hirnschädigung für die Straffähigkeit Jugendlicher und ihre Prognose, εν Zeitschrift für menschliche Vererbungs- und Konstitutionslehre, 1957-1958, σ. 461 επ.
- Leroy A., Relations entre la criminalité et la folie, εν Actes II Congrès, τ. III, 1952, σ. 391 επ.

- Lévasseur G., Les délinquants anormaux, εν Colloque de Bellagio, 1963, σ. 35 επ.
- Liewalyn E., Hantron A., L'écologie humaine, Sociologie au XXe siècle, 1947.
- v. Liszt F., Die psychologischen Grundlagen der Kriminalpolitik, έν ZStW, τ. XVI, σ. 447 επ.
- Die strafrechtliche Zurechnungsfähigkeit, έν ZStW, τ. XVIII, σ. 229 επ.
- Lombroso C., L'uoino delinquente, 1876.
- L'uomo delinquente, 5η εκδ., τ. I, II, III — Atlante (IV), 1897.
- Psychiatrie et anthropologie criminelle, 1892.
- Liickert H. R., Konflikt-Psychologie, 1957.
- Mac Cord W., Mac Cord J., The Psychopath, 1964.
- Origin of Alcoholism, 1960.
- Magnan V. J. J., Rapport au Congrès d'anthropologie criminelle de Paris, 1889.
- Mannheim IL, Comparative Criminology, 1965.
- Marchand P., Bradfer, Thérapeutique de l'alcoolisme et délinquance εν RDPC, 1964-1965, σ. 635 επ.
- Mat ζ a D., Becoming Deviant, 1969.
- Maudsley H., Le crime et la folie, γαλλ. εκδ. F. Alcan, 1885.
- La responsabilité nelle malattia mentali, ίταλ. μετάφρ. έκ της 2ας αγγλ. εκδόσεως. Μιλανον, 1875.
- Μα ζ ο G., Le «Chicago Area Project», έν Rééducation, 1951, σ. 78 επ.
- Mendlewick J., Wilmo11e J., Stocquart R., Les déterminants génétiques de la délinquance, εν RDPC, 1969-1970, σ. 439 επ.
- Mezger E., Kriminologie, 1951.
- Kriminalpolitik auf kriminologischer Grundlage, 1934.
- Mιc h a u χ L., Introduction psychiatrique au problème de l'état dangereux, εν II Cours Int. Crim., 1954, σ. 153 επ.
- Μιllεr W., Lower Class Culture as a Generating Milieu of Gang Delinquency, εν Journal of Social Issues, XIV, 1958, αριθ. 3.

- Moor L., Aberrations chromosomiques portant sur les chromosomes et comportement antisocial, *έν Ann. I. Gr.*, 1967, σ. 469 επ.
- Caryotypes avec deux chromosomes et troubles du comportement, *έν Annales Médico-psychologiques*, 1967, σ. 116 επ.
- Morel B. A., *Traité des dégénérescences de l'espèce humaine*, 1857.
- Müller C., *Alterspsychiatrie*, 1967.
- Müller G. O. W., *L'abus de drogue et sa prévention, Rapport Général εις XI Διεθνές Συνέδριον Π.Δ. έν Βουδαπέστη*, 1974 (πολυγραφ.).
- Müller-Suur H., *Das psychisch Abnorme*, 1950.
- Niceforo A., *A. Quételet e la sociologia générale e criminale*, *εν Se. P.* 1925, τεύχη 4-5.
- *Lezioni di demografia*, 1924.
  - *Criminologia*, τ. I, 1949.
- Nielsen J., *The XYY Syndrom in a Mental Hospital Genetically-determined Criminality*, *εν the BJC*, 1968, σ. 186 επ.
- Norwood East W., *The Adolescent Criminal*, 1942.
- Oettingen, *Die moralstatistik*, 1868.
- Ottolenghi, *I reati dei pazzi criminali*, *έν Trattato pratico di psichiatria forense, μέρος II*, 1915.
- Panse F., *Psychiatrische Krankheitsbilder, έν Sucht und Missbrauch* (εκδ. υπό Laubenthal). 1964,
- Παπαδημητρίου Γ., *Σύγχρονη Ψυχιατρική*, 1973-1974, τ. I, II, III.
- Pende N., *La biotypologie et la clinique de la personne humaine au service de la criminologie*, *εν Actes II Congrès*, τ. II, σ. 195 επ.
- Pellegrini R., *L'epilessia nella dottrina e nella pratica medico-legale*, *εν Se P.*, 1950.
- Petrowitsch N., *Abnorme Persönlichkeiten*, 3η εκδ., 1966.
- Pinatel J., *Les aspects psychopathologiques de la conduite criminelle*, *εν RSC* 1960, σ. 689 επ.
- *La Criminologie*, 1960.
  - *Criminologie* (τ. III του *Traité de Dr. Pénal et de Criminologie* υπό Bouzat-Pinatel) α' εκδοσις 1963, β' εκδ. 1970.

- Les aspects généraux du problème de l'alcoolisme, εν R.S.G., 1970, σ. 422 επ.
- Pitts J., Introduction, εν Parson, Shils, Naegele, Pitts, Theories of Society, τ. Π, σ. 705 επ.
- Platner I. Z., Programma quo ostenditur medicos de insasis et furiosis audiendos esse, 1740.
- Pompe, L'homme criminel, εν Une nouvelle école criminelle, L'école d'Utrecht, 1959, σ. 61 επ.
- Portmanna A., Le problème biologique dans une anthropologie nouvelle, έν Une nouvelle école criminelle, L'école d'Utrecht, 1959, σ. 23 επ.
- Richard J. C., A Treatise on Insanity, 1938.
- Quetelet A., Physique Sociale, 1835.
- Roche P. Q., Criminality and Mental Illness, Tow Faces of the Same Coin, έν Un. Ch. L. R., τ. 22, σ. 320 επ.
- Roth M., Cerebral Disease and Mental Disorders of Old Age as Causes of Antisocial Behavior, έν The Mentally Abnormal Offender, έκδ. ύπο de Reuck και Porter, 1952, σ. 37 επ.
- Sack F., Neue Perspektiven in der Kriminalsoziologie, 1968.
- De Sanctis S., Il metodo nella psicologia criminale e giudiziaria, εν Se. P., 1906, σ. 113 επ.
- Scheldon W. H., Varieties of Delinquent Youth, 1949.
- Schider P., Phe Cure of Criminals and the Prevention of Crime, εν J. Cr. Ps., τ. Π, σ. 149 επ.
- Schilder P., Brain and Personality, 1η Paperback έκδοσις, 1969.
- Schlapp, Schmith, The New Criminology, 1928.
- Schneider K., Klinische Psychopathologie, 7η εκδοσις, 1966.
- Schneider K., Κλινική Ψυχοπαθολογία, μετάφρ. υπό Ν. Φωτάκη από την εκδ. του έτους 1959, 'Αθήναι 1962.
- Die psychopathischen Persönlichkeiten, 9η εκδ., 1950.
- Der Psychopath in heutiger Sicht, εν F.N.P.G. 1958, σ. I επ.

- Schultz-Hencke H., Lehrbuch der analytischen Psychotherapie, 1965.
- Schultz J. H., Die seelische Kranhenbehandlung, 8η εκδ., 1963.
- Seelig E., Bellavic H., Lehrbuch der Kriminologie, 3η εκδ., 1963.
- Sheldon W. H., Varieties of Delinquent Youth, 1949.
- Silverman D., Psychoses in Criminals, A Study of 500 psychopathic Prisoners, εν J.Cr.Ps. 1946 σ. 301 επ.
- Spencer H., Principles of Biology, 1865.
— Principles of Psychology, 1870.
— Principles of Sociology, 1876-1879.
- Starobinski J., La course à l'abîme ou la toxicomanie, εν R.I.Cr. P.T., 1966, σ. 167 επ.
- Steinbrecher W., Die Klinischen Gesamtsyndrome bei Missbrauch und Sucht, έν Sucht und Missbrauch, 1965. σ. 594 επ.
- Stefani, Levasseur, Jambu-Merlin, Criminologie et science pénitentiaire, 1972.
- Στριγγάρη Μ., Die Haschischsucht, 1939.
— Χασις, 2α έκδ., 1964.
- Stockert F. G., Einführung in die Psychopathologie des Kindesalters, 4η εκδ., 1957.
- Stumpfl F., Erbanlage und Verbrechen, 1935.
— Die Ursprünge des Verbrechens, 1936.
— Verbrechen und Vererbung, έν Monatschrift für Kriminologie, 1938, σ. 7.
- Sutherland E. H., Criminology, 1η εκδ., 1924.
- Sutherland E. H., Cressey D. R., Principles of Criminology, 7η εκδ., 1966.
- Szasz T. S., Law, Liberty and Psychiatry, εκδοσίς Collier 1974.
- Szondi L., Triebpathologie, τ. I, 1952.
- Thomson J. B., The Hereditary Nature of Crime, έν Journal of Mental Science, τ. XV, σ. 487 επ.
- Di Tu Hi o B., Principi di criminologia clinica, 1954.
— Principes de criminologie clinique, 1967.

- Tumin Melvin, *The Functionalist Approach to Social Problems, Social Problems*, 1965.
- Vernet R. P., *Chromosomes et Criminalité*, εν *Etudes*, 1968, σ. 207 έπ.
- Virgilio G., *Saggio di ricerche sulla natura morbosa del delitto*, 1874.
- Wanner O., *Schizophrenie und Kriminalität*, εν *Monatschrift für Kriminologie*, 1954, σ. 1 έπ.
- Weihofen H., *The Urge to Punish*, 1956.
- West L. J., *Dissociative Reaction*, εν *Compr. Textbook*, 1969.
- Weitbrecht H. J., *Psychiatrie im Grundriss*, 2α εκδ., 1968.
- Wetzel A., *Über Massenmörder*, 1920.
— *Die soziale Bedeutung der Schizophrenie*, έν *Handbuch der Geisteskrankheiten*, εκδοθέν υπό O. Bumke, τ. 9, *Είδικον Μέρος*, 1932, σ. 612 έπ.
- Willmans K., *Die sogenannte verminderte Zurechnungsfähigkeit*, 1927.
- Wyrsh J., *Gerichtliche Psychiatrie*, 2α εκδ., 1955.
- Yotopoulos-Marangopoulos A., Βλ. εις G, Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου A.
- Zacehia P., *Quaestiones medico-legales*, 1621-1650.

ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ
«Π. ΚΛΕΙΣΙΟΥΝΗΣ» Ο.Ε.
ΝΕΟΦ. ΜΕΤΑΞΑ 29 – ΑΘΗΝΑΙ (109)
ΤΗΛ. 813.732, 813.695